

A

ΤΟ
ΝΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΕΤΟΣ Α

ΤΟΜΟΣ Α

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1893.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ «ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ» Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ
1893.

Απαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις παντὸς ἄρθρου

ΤΟ
ΝΕΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ «ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ» Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1893.

NEON ΠΝΕΥΜΑ

ΤΑ ΝΕΩΤΑΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ, ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ, ΒΙΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

ΓΠΟ ΚΡΑΠΟΤΚΙΝ.

Α'

Ἄπ' ὀλίγων μηνῶν, τρεῖς τῶν πλανητῶν, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἄρης καὶ ὁ Ζεὺς, ἴσταντο εἰς τὰς εὐνοϊκωτάτας θέσεις ὅπως παρατηρῶνται ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ προσεδόξατο ὅτι, μὲ τὰ ἰσχυρὰ τηλεσκόπια, τὰ προσφάτως κατασκευασθέντα ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ, θὰ ἠδύνατο νὰ γνωσθῇ θετικόν τι ἀφορῶν τὴν φυσικὴν τῶν τριῶν πλανητῶν σύνθεσιν, τὴν κατασκευὴν τῶν ἐπιφανειῶν των, ἴσως δὲ καὶ τι ἀφορῶν τὰ λογικὰ πλάσματα, τὰ ὑπάρχοντα πιθανῶς ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως. Ὀφείλομεν ἐξ ἀρχῆς νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο, οἱ προσδοκῶντες, ὅσοι δὲν ἤκουον τὰς νουθεσίας τῶν ἀστρονόμων, ἐψεύσθησαν τῆς ἐλπίδος. Ἄλλ' οὐχ ἥττον πολῦτιμοὶ τινες προσθῆκαι ἔγειναν εἰς τὰς προηγουμένας γνώσεις μας.

Ὡς πρὸς τὴν Ἀφροδίτην, ὅσα πλείονα μαθάνομεν περὶ αὐτῆς, τόσῳ μᾶλλον πρέπει ν' ἀπελπίζώμεθα ὅτι θὰ γνωρίσωμεν ποτὲ κἄτι τι περὶ

των ἠπειρών, των θαλασσῶν καὶ των κατοίκων της. Σπουδαῖον σύγγραμμα, ὅπερ ἐξέδωκεν ἄρτι ὁ Ε. Α. Τρουβελό, πρὸς συγκεφαλαίωσιν των πολυετῶν παρατηρήσεών του ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἑρμοῦ, ἐπιβεβαίωσι μόνον τὴν ἰδέαν ὅτι, πᾶν ὅ,τι βλέπομεν ἐκ τῆς γείτονός μας εἶνε μόνον τὸ πυκνὸν των νεφῶν της περιβλήμα. Διὰ τοῦ πέπλου τούτου δυνάμεθα πού καὶ πού νὰ συλλάβωμεν τὴν ἐπιφάνειαν μέρους τινός τῆς ἐπιφανείας της, ὡς ἔπραξεν ὁ Τρουβελό κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1876 καὶ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1891· περιπλέον βλέπομεν ἀνεχούσας ὑπεράνω των νεφῶν τὰς χιονοσκεπέεις αἰχμὰς καὶ τοὺς κώνους των πολικῶν χωρῶν, τὸσον λαμπρὰς ὑπὸ τινὰς συνθήκας φωτός, ὥστε λάμπουσιν ὡς περιδέραιον πολυτίμων λίθων. Ἀλλὰ τὸσον μόνον· τὰ λοιπὰ περιβάλλονται πάντοτε ὑπὸ πέπλου πυκνῶν νεφῶν. Κατὰ τὸν τελευταῖον Μάιον καὶ Ἰούνιον, ὁ I. I. Λάνδερερ, ἐπωφεληθεὶς τὴν εὐνοϊκὴν θέσιν τῆς Ἀφροδίτης, ἐπιμελῶς ἀνέλυσε τὸ φῶς της, μόνον ὅπως εὔρη ὅτι δὲν ἦτο πολικὸν οἶον θὰ ἦτο ἂν ἀντανεκλάτο ἀπὸ ἠπειρους καὶ θαλάσσης, καὶ ὅχι ἀπὸ τοὺς ἀτμοὺς τῆς ἀτμοσφαιρας τῆς Ἀφροδίτης· ἔφερε μόνον ἀσθενῆ ἔχνη ἐκπολιτισμοῦ παρὰ τοὺς πόλους, ὅπου αἱ ὀξείαι κορυφαὶ καὶ τὰ νέφη συνήρχοντο ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ὀψείας. Τοιοῦτον ἐξαγόμενον εἶνε ἀνεπαρκὲς βεβαίως, ἀλλ' ἐξηγεῖ τοῦλάχιστον διατὶ οἱ ἀστρονόμοι δὲν ἠδύναντο νὰ συμφωνήσωσιν ἄχρι τοῦδε περὶ τῆς ταχύτητος τῆς περιστροφῆς τῆς Ἀφροδίτης. Οὕτως, ὁ Τρουβελό φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐκτελεῖ τὴν περιστροφὴν της ἅπαξ εἰς εἰκοσιτέσσαρας σχεδὸν ὥρας (23 ὥρας, 49', 28'', ἀντὶ 23 ὥρῶν καὶ 21' κατ' ἄλλους τινὰς προτέρους ὑπολογισμοὺς), ὅπερ θὰ ἐσήμαινεν ὅτι ἡ ἡμέρα ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης ἔχει σχεδὸν τὴν αὐτὴν διάρκειαν οἷαν καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄλλοι ὁμῶς ἀστρονόμοι εὔρον λίαν διαφόρους περιόδους, ὡς εἰκοσιτριῶν ἢ εἰκοσιτεσσάρων ἡμερῶν, καὶ ὁ Σκιαπαρέλλης ἔφθασεν εἰς περίοδον περιστροφῆς 225 ἡμερῶν, ὑποστηρίζων οὕτω ὅτι ὁ πλανήτης οὗτος, ὡς ἡ ἡμετέρα σελήνη, στρέφεται περὶ τὸν ἄξονά του ἅπαξ μόνον ἐνῶ περιγράφει πλήρη τὸν κύκλον του. Τοιαύτη διαφωνία εἶνε μόνον δυνατὴ διότι δὲν βλέπομεν μόνιμα σημεῖα ἐπὶ τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλὰ παρατηροῦμεν τὰ νέφη της, τὰ ὁποῖα περικλείονται ἐν τῇ γενικῇ κινήσει τῆς ἀτμοσφαιρας της.

Μᾶλλον εὐάρεστα ἦσαν τὰ ἐξαγόμενα των ἐρευνῶν τοῦ θέρους τούτου ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἄρην. Ἰστατο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τοιαύτην εὐνοϊκὴν θέσιν ὥστε, τῇ 8 Αὐγούστου, ἡ ἀπόστασις του ἀπὸ τῆς γῆς εἶχεν

ἐλαττωθῆ εἰς 35,000,000 μίλια, καὶ ἡ ὁρατὴ διάμετρος του, ἥτις ἦτο μόνον δεκαοκτῶ δεῦτερα λεπτά τὸν Ἰούνιον, ἔφθασε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ εἰκοσιπέντε δεῦτερα λεπτά. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριόν μας ἴστατο μᾶλλον τόσον ἐγγὺς εἰς τὸν ὀρίζοντα ὥστε νὰ μὴ ὀράται πολὺ εὐκρινῶς· ἀλλ' ὁ καθηγητὴς Πίκεριγκ, τοῦ ἀστεροσκοπεῖου τοῦ Λικ, ὠπλισμένος μὲ δύο μεγάλα τηλεσκόπια (δεκατριῶν καὶ δώδεκα δακτύλων ἀνοίγματος), εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν νότιον Ἀμερικὴν ἐπὶ εἰδικῶ σκοπῶ νὰ παρατηρήσῃ τὸν πλανήτην. Ἦγειρε τὸ ἀστεροσκοπεῖόν του ἐν Ἀρεκουίπα τοῦ Περού, εἰς ὕψος 8,060 ποδῶν, καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ, ἀνεφελῶ καὶ ἀνύγρφ ἀτμοσφαιρᾷ τοῦ ὑψηλοῦ ὄροπέδιου, ἠδυνήθη ν' ἀπολαύσῃ τοιοῦτον διαφανῆ ἀέρα, τοιαύτην εὐχρηστὴν ὀργάνων καὶ τοιαύτην ἔλλειψιν κυμάνσεως ἐν τῷ φωτὶ των ἄστρον, οἷαν δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ἐν Εὐρώπῃ. Διότι κατὰ τὰς ἀσελήνους νύκτας ἠδύναντο νὰ βλέπῃ μὲ γυμνὸν ὀφθαλμὸν ἀστέρας τοῦ ἔκτου μεγέθους, καὶ ἠδύναντο ν' ἀριθμῆ ὅλους τοὺς ἑνδεκα ἀστέρας των Πλειάδων. Ἀπὸ νύκτα εἰς νύκτα, ὁ Ἄρης παρετηρεῖτο ὑπὸ τὰς ἐξαιρέτους ταύτας συνθήκας, καὶ ταχέως θὰ μάθωμεν πολλὰ περὶ τῆς ἐπιφανείας του, ὅταν ὅλα τὰ ἀποτυπώματα καὶ αἱ φωτογραφίαι δημοσιευθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχομεν μόνον προεισαγωγικὰς ἐκθέσεις ἐξ Ἀρεκουίπας*, καὶ τινὰ διατριβὴν τοῦ κ. Περροτὲν, περὶ των παρατηρήσεων των γενομένων ὑπὸ τὸν αἴθριον οὐρανὸν τῆς Νικαίας, μὲ δεκατριῶν δακτύλων διαθλαστικὸν τηλεσκόπιον.

Τὸ μᾶλλον ἀξιοσπουδάστον γεγονός τὸ ἀποδειχθὲν ἐφέτος εἶνε σχετικὸν πρὸς τοὺς ἀμετρήτους σωροὺς χιόνων, τοὺς καλύπτοντας τὰς πολικὰς χώρας τοῦ Ἄρεως. Ἦτο ἤδη γνωστὸν ὅτι, ὅταν ὁ χειμὼν ἐνοσκήπη εἰς τὸ βόρειον ἢ εἰς τὸ νότιον ἡμισφαίριόν του, ἄπειρος σωρὸς χιόνος καλύπτει τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πλανήτου, ἕως τὸν τεσσαρακοστὸν βαθμὸν τοῦ πλάτους του, καὶ ὅτι οἱ ὄγκοι οὗτοι τῆς χιόνος καὶ τοῦ πάγου τήκονται μετ' ἐκπληκτικῆς ταχύτητος κατὰ τὸ ἔαρ, καθόσον αἱ ἀκρότητες τῆς θερμοκρασίας εἶνε πολὺ μεγαλειότεραι ἐπὶ τοῦ Ἄρεως ἢ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ ἔτος τοῦτο, ἐν μέρει ἕνεκα τοῦ μείζονος πλησιασμοῦ τοῦ Ἄρεως

* Εἰς τὸ περιοδικὸν *Astronomy and Astro-Physics*, τοῦ Ἰουνίου 1892. Καὶ τὸ γαλλικὸν ἢ *Astronomie* τοῦ αὐτοῦ μηνὸς περιέχει ἐπίσης ἀξίαν μελέτης διατριβὴν τοῦ Καμίλλου Φλαμπαριῶνος, ἐν ἣ ἐκτίθενται καὶ συζητοῦνται αἱ παρατηρήσεις τοῦ 1888, ὁμοῦ μετὰ τινων προσφίτων παρατηρήσεων.

Comptes Rendus de l'Académie des Sciences, 1892, τόμος 116, σελ. 379.

εἰς τὸν ἥλιον, ἴσως δὲ καὶ ἕνεκα μείζονος τυχόν ἀκτινοβολίας καύματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἡλίου, ἢ τῆξις ἔγεινε πολὺ ταχύτερα τοῦ συνήθους. Ὁ καθηγητὴς Πίκεριγκ ἠδυνήθη τότε νὰ ἴδῃ τὴν ἐμφάνισιν καὶ ταχεῖαν αὐξήσιν ποταμῶν ἐν σχήματι Υ, διακοπτόντων τὴν ἐπιφάνειαν τῆς χιόνος, καὶ τὴν συσώρευσιν μεγάλων λιμνῶν, πρὸς ἃς ἔρρεον ὡς φαίνεται οἱ ποταμοί. Ἡδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὴν τῆξιν βῆμα πρὸς βῆμα, ὡς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ κάμωμεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐὰν εἶχομεν χάρτας παριστώνας ἡμέρα τῆ ἡμέρα τὴν ἔκτασιν τῶν ἡμετέρων χιονοσκεπῶν μερῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς οὕτως καλουμένας διώρυγας, περὶ ὧν πολὺς γίνεταί λόγος τανῦν, καὶ αἰτίνας ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ἔργα ἀνθρωπίνων χειρῶν, ὁ κ. Λόκυερ ἀπέδειξεν ἤδη ἐν ἀξιοσπουδάστῳ πραγματεῖα* πῶς ἡ ἐσφαλμένη μετάφρασις τοῦ ἰταλικοῦ canali διὰ τοῦ canals, ἀντὶ channels ἔγεινε παραίτιος παρανοήσεώς τινος ὡς πρὸς τὴν πραγματικὴν φύσιν των. Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι αἱ ἡπειροὶ τοῦ Ἄρεως, αἰτίνας λίαν εὐκόλως διακρίνονται διὰ τοῦ λαμπροῦ κοκκινωποῦ χρώματος των ἀπὸ τὰς ἀμαυροτέρας καὶ πρασινίζουσας θαλάσσας, διατέμνονται ἀπὸ πολλὰς ἐλικοειδεῖς γραμμὰς, αἰτίνας δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ποταμοὶ καὶ διώρυγες, ὡς καὶ ἀπὸ εὐθείας γραμμὰς, αἰτίνας, κατὰ τινα περίοδον τοῦ ἔτους τοῦ Ἄρεως, ὠράθησαν ὡς διπλαῖ γραμμαὶ ὑπὸ ὀξυδερκοῦς παρατηρητοῦ, οἷος ὁ Σκιαπαρέλλης, καὶ ὡς ἀπλαῖ γραμμαὶ κατ' ἄλλας περιόδους. Ὅτι αἱ γραμμαὶ αὗται, διαθέουσαι εἰς ἀπείρους ἀποστάσεις, παράλληλοι καὶ κατέχουσαι 150 ἕως 200 μίλια, δὲν δύνανται νὰ εἶνε ὄχθαι τεχνητῶν διωρύγων εἶνε σχεδὸν αὐτόδηλον. Καὶ μεθ' ὅλα ὅσα ἐγράφησαν περὶ τούτου, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποβαίνει βέβαιον ὅτι ὁ Σκιαπαρέλλης δὲν ἔλαβεν ἀπλὴν ὀπτικὴν ἀπάτην ὡς πραγματικότητα. Ἐπίσης φαίνεται δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αἱ διπλαῖ γραμμαὶ παριστώσι παραλλήλους ποταμοὺς ἢ διώρυγας, αἰτίνας κατὰ καιροὺς ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν χιόνα ἢ πληροῦνται ὕδατος· αἱ γραμμαὶ εἶνε παραπολὺ εὐθείαι καὶ κανονικαὶ ὥστε νὰ εἶνε ποταμοὶ ὡς οἱ ἰδικοὶ μας. Οὕτω ἡ ἐξήγησις ἐλλείπει ἀκόμη καὶ νέαι· εἰκασίαι συζητοῦνται τανῦν. Κατὰ μίαν τούτων, αἱ γραμμαὶ, ἀπλαῖ τε καὶ διπλαῖ, αἰτίνας διατέμνουσι τὰς ἡπείρους, δυνατόν νὰ εἶνε ῥωγμαὶ τῆς στερεᾶς ἐσχάρας· παρόμοια ῥωγμαὶ ἐπιτυγχάνονται εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, ὅταν γίνωνται πειράματα ἐπὶ ὑάλων καὶ βράχων, πρὸς ἀπομίμησιν τῶν ῥωγμῶν καὶ ὀροσειῶν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Ἐν

* Nature, Σεπτεμβρίου 8, 1892.

τοιαύτῃ περιπτώσει, αἱ διατομαὶ αὗται θὰ ἦσαν φυσικαὶ ῥωγμαὶ, ἐκρυβθεῖσαι ἀπὸ τὸ ἀμέτρητον ποσὸν τοῦ ὕδατος, τοῦ εἰσρέοντος εἰς αὐτὰς κατὰ τὴν τῆξιν τῶν ἀπείρων σειρῶν τῆς χιόνος· θὰ ἦσαν εἶδος τι φυσικῶν ἀποθηκῶν, περιοδικῶς πληρουμένων ἀπὸ ὕδωρ.* Ἐν πρᾶγμα εἶνε ἐντοσοῦτῳ βέβαιον. Αἱ ἴδια διπλαῖ διώρυγες παρατηρήθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τοῦ Περροτέν, ὅστις λέγει ὅτι οὐδεὶς ἀπροκατάληπτος παρατηρητὴς θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ τὰς ἀναγνωρίσῃ· ἀλλ' ἡ θέσις των καὶ τὸ σχῆμα τῆς «Θαλάσσης τοῦ Ἥλιου» τοῦ Σκιαπαρέλλης, φαίνεται νὰ διαφέρῃσι τοῦ ὅ,τι ἦσαν ἐν ἔτει 1877.

Ἐπὶ τὸ διαυγὲς στερέωμα τῆς Νικαίας, ὁ Περροτέν ἠδυνήθη ἐπίσης νὰ παρατηρήσῃ δύο ἐκ τῶν αἰνιγματωδῶν λαμπρῶν σημείων, τὰ ὅποια ἠρμηνεύθησαν ὡς ἐνδεχόμενα σήματα πυρσοῦμενα ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Ἄρεως ὅπως ἔλθωσιν εἰς συγκοινωνίαν πρὸς ἡμᾶς. Τῆ 3 Ἰουλίου, ἐν τοιοῦτον σημείον ἤρχισε νὰ προκύπτῃ ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ πλανήτου. Τὸ φῶς του ἦτο λίαν ἀσθενὲς κατ' ἀρχάς, εἶτα βαθμηδὸν ἠύξησεν, ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν του, καὶ τέλος ἐξέλιπε. Τὸ σύνολον εἶχε τοιαύτην πρόσοψιν ὡς νὰ ἦτο εἶδος φαινῆς προεξοχῆς, ἀπὸ εἴκοσιν ἕως τεσσαράκοντα μιλίων ὕψους, περιστρεφομένης μετὰ τὸ σῶμα τοῦ πλανήτου αὐτοῦ. Ἦτο ὀρατὸν ἐπὶ δύο ἡμέρας, περίπου εἰς τὸν πεντηκοστὸν βαθμὸν νοτίου πλάτους πρὶν γείνη ἄφαντον, καὶ ἕτερον φωτεινὸν σημείον τοῦ αὐτοῦ εἶδους ὠράθη κατὰ Ἰούνιον ὑπὸ τὸν τριακοστὸν βαθμὸν. Ὅμοια λαμπρὰ προεξοχὰ παρατηρήθησαν καὶ εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Λίκι. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἀξιοπεριέργον λαμπρὸν σημείον ἐφάνη ὀλίγω βορειότερον τῆς «Θαλάσσης τοῦ Ἥλιου», τῆ 6 Αὐγούστου· ἦτο ἐκτάκτως λαμπρὸν, ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν αἱ εἰκόνες ἐν τῷ τηλεσκοπίῳ δὲν ἦσαν τόσον ὀξεῖαι ὅσον τὴν προτεραίαν, καὶ τὸ σημείον δὲν ὠράθη πλέον. Τί ἄρα νὰ εἶνε αἱ φωτειναὶ αὗται ἐπιδράσεις, αἰτίνας ἀνατείνουσιν εἰς ὕψος εἴκοσιν ἢ πλείονων μιλίων, ὁ κ. Περροτέν

* Ἐτέρη οὐχὶ ἀπίθανος εἰκασίς ἐπροτίθη εἰς τὴν γαλλικὴν Ἀκαδημίαν πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Στανισλάου Μενιέ. Ἐξηγεῖ τὴν δευτέραν παράλληλον γραμμὴν ἐκάστης διώρυχος ὡς σκιὰν ἀντανκλωμένην ὑπὸ διαφανοῦς πέπλου ὁμίχλης εἰς κατάλληλον ὕψος καὶ μιμεῖται ὅλην τὴν ἐμφάνειαν μ' ἐστιλῶμένην μεταλλικὴν ἐπιφάνειαν, ἐφ' ἧς εἶνε ἐγκεχαραγμένα γραμμαὶ καὶ μέρη παριστώοντα τὰ σημεῖα τοῦ Ἄρεως. Ἐάν διαφανῆς πέπλος ἐκ μουσελίνης ἀπλωθῇ ἐγγὺς τῆς μεταλλίνης ἐπιφανείας, καὶ τὸ ὅλον φωτισθῇ δι' ἡλιακοῦ φωτός, αἱ γραμμαὶ αἱ ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ μετάλλου φαίνονται διπλασιαζόμενα διὰ τῆς προβολῆς τῶν ἰδίων σκιῶν των ἐπὶ τῆς μουσελίνης διὰ τοῦ ἀντανκλωμένου φωτός.

ἀρνεῖται νὰ δώσῃ ἐξήγησιν. Ἀναφέρει μόνον τὸ γεγονός, καὶ προσθέτει ὅτι δὲν εἶνε ὀπτική ἀπάτη· ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν τίποτε παραπλήσιον ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως ἐκρέωμεν παραβόλους εἰκασίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Δία, ὅστις ἐπίσης ἴστατο κατέναντί μας τῇ 13 Ὀκτωβρίου, καὶ εἰς τὴν ἐλαχίστην ἀπόστασιν του ἀπὸ τῆς γῆς (περὶ τὰ 370,000,000 μίλια) αἱ προσπάθειαι τῶν ἀστρονόμων ἀντημερίθησαν ἤδη διὰ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ πέμπτου δορυφόρου, προσθετέου εἰς τοὺς τέσσαρας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Γαλιλαίου γνωστούς. Κατ' ἀρχὰς ὠράθη οὗτος εἰς Λίκ, διὰ τοῦ διαθλαστικοῦ τηλεσκοπίου τῶν 36 δακτύλων, καὶ εἶνε τόσο μικρὸς ὥστε δύναται ν' ἀνακαλυφθῆ μόνον δι' ἰσχυροῦ τηλεσκοπίου. Ἐν βραχεὶ διαστήματι δεκαεπτὰ ὡρῶν, περιγράφει τὸν ἄπειρον κύκλον του περὶ τὸν γιγαντώδη πλανήτην, καὶ ὁ κύκλος οὗτος εἶνε τόσο καλῶς προσηρμοσμένος εἰς τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἡμερινοῦ τοῦ Διός, ὥστε ὁ δορυφορὸς πρέπει νὰ εἶνε ἀρχαιότατον μέλος τοῦ συστήματος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, πρέπει νὰ εἶνε μία τῶν πολλῶν ὁμοίων μικρῶν σεληνῶν, αἵτινες βεβαίως θ' ἀνακαλυφθῶσιν ἐν δέοντι χρόνῳ διὰ τοῦ μεγάλου τηλεσκοπίου τοῦ Ἀμιλτωνείου ὄρους. Ἄλλ' ὅταν πρόκηται νὰ διαφωτισθῶσι τὰ μυστήρια τῆς φυσικῆς κατασκευῆς τοῦ Διός, τὸ τηλεσκόπιον σιγᾷ. Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη ἦτο μέχρι τοῦδε ὅτι βλέπομεν μόνον τὸ ἀπειρομέγεθες ἀεριώδες περιβλήμα τοῦ Διός, τὸ ὁποῖον διηνεκῶς μεταβάλλει πρόσωψιν, τὸ μὲν ἕνεκα τῶν ἰδίων κινήσεών του, τὸ δὲ ἕνεκα τῶν θερμῶν ἀερίων τὰ ὁποῖα ἐξεγείρονται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ πλανήτου. Ἄλλ' ὁ Ε. Ε. Βάρναρντ* ὅστις ἐμελέτησεν ἀπὸ δώδεκα ἐτῶν τὸν Δία, κλίνει νὰ παραδεχθῆ διάφορον γνώμην. Ἐξεπλάγη ἐκ τῶν μεταβολῶν τοῦ χρώματος τῶν ἀδρῶν κηλίδων, αἵτινες φαίνονται ἀναμέσον τῶν ἐγνωσμένων ἀμαυρῶν ραβδώσεων τοῦ πλανήτου. Αὗται εἶνε ἀμαυραὶ εἰς τὴν πρώτην ἐμφάνισίν των, ἀλλὰ βαθμηδὸν γίνονται κοκκινωπαί, καθόσον προβαίνουν τῇ ηλικίᾳ, καὶ ὁ κ. Βάρναρντ θὰ παρεδέχετο μᾶλλον ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Διός εἶνε ἐν πλαστικῇ τακερᾷ καταστάσει, καθ' ὅτι αἱ ὑπερμεγέθεις κηλίδες τῆς ὀφείλονται εἰς ἐκρήξεις ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ συνοδουομένης ὁμοίως καὶ ὑπὸ σχηματισμοῦ ἀτμῶν καὶ ἀερίων. Τοιαύτη θεωρία θὰ εἶχε λόγον μὲ τὴν διάρκειαν τῶν κηλίδων, καὶ δὲν θ' ἀπέκλειε τὸν ἀεριώδη χαρακτήρα πολλῶν σημείων, ὅστις εὐκρινῶς ὑποδεικνύεται ὑπ' αὐτῶν τῶν κινήσεών των.

* Monthly Notices of the Royal Astronomical Society, Νοέμβριος 1891, τόμος III, σελ. 6

Τοιαῦτα εἶνε τὰ κυριώτερα πορίσματα τὰ ἐπιτευχθέντα ἐν καιρῷ τῶν τελευταίων κατέναντι τῆς γῆς θέσεων τῶν τριῶν πλανητῶν. Ἡ πρωτίστη ἐν τούτοις πρόοδος κατωρθώθη ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν κατασκευὴν τοῦ ἡλίου, καὶ εὐάρεστον εἶνε νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι αὕτη δὲν ὀφείλεται τόσο εἰς τὴν χρῆσιν μεγάλων τηλεσκοπίων ὅσον εἰς τὴν ἐφαρμογὴν νέων, εὐμηχανωτάτων μεθόδων παρατηρήσεως. Ἡ ὑπαρξὶς ἀπειρῶν ἐκρήξεων πυριφλεγῶν ἀερίων ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢ ἀποφύσεων ἀπεδείχθη τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ὀλικὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου τῷ 1842, ὅποτε ὠράθησαν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ δίσκου, ἐνῶ ὁ δίσκος αὐτὸς ἐσκοτίζετο ὑπὸ τῆς σελήνης. Εἰκοσιεξ ἔτη βραδύτερον, ὁ Ίανσεν καὶ ὁ Νόρμαν Λόκπερ συγχρόνως ἀνεκάλυψαν, κατὰ τὴν ἐκρήξιν τῆς 18 Ἀυγούστου 1868, ὅτι αἱ προεξοχαὶ δύναται νὰ παρατηρηθῶσι διὰ τοῦ φασματοσκοπίου, οὐ μόνον κατὰ τὰς ὀλικὰς ἔκλειψεις, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ὀράται πλήρης· τὸ φασματοσκόπιον, κατευθυνόμενον πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ ἡλίου, πάντοτε ἀνακαλύπτει τὴν παρουσίαν των, καὶ δίδει μάλιστα καὶ τὸ σχῆμά των. Τὸ δεύτερον βῆμα ἦτο νὰ φωτογραφήσῃ τὰς ἐνδείξεις τοῦ φασματοσκοπίου, καὶ τοῦτο ἔγεινε μετὰ τσαύτης ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ Δελάνδρ ἐν Παρισίοις καὶ τοῦ Χέιλ ἐν Σικάγῳ, ὥστε, ἀφοῦ βαθμηδὸν ἐτελειοποίησαν τὰ ἀναγκαῖα ὄργανα, τώρα φωτογραφοῦσι τὰς προεξοχὰς, ἢ μᾶλλον τὰς ἐνδείξεις τοῦ φασματοσκοπίου ὡς πρὸς τὰς θέσεις καὶ τὰ σχήματά των, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐκθαμβωτικοῦ φωτός τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Τὸ φασματοσκόπιον κινεῖται βραδέως ὑπεράνω τοῦ δίσκου, καὶ τοὶ δὲ αἱ ἀναπέμφεις πυριφλεγῶν ἀερίων, καὶ μάλιστα ὑδρογόνου, εἶνε τόσο ἀσθενεῖς, ὥστε ἀδύνατον ὀφθαλμὸς νὰ τὰς διακρίνῃ ἐν τῷ περιβάλλοντι ἀπλήτῳ φωτὶ, τὸ φασματοσκόπιον τὰς ἀνευρίσκει. Τὰ ἀέρια ἐξ ὧν πρώτιστα σύγκεινται διαφέρουσι τῶν ἐν τῇ φωτοσφαίρᾳ ἐπικρατούντων, καὶ τοῦτο εἶνε ἀρκετὸν τὸ λεπτοφυὲς ὄργανον χωρίζει ὅ,τι ἀνήκει αὐτοῖς ἀπὸ ὅ,τι ἀνήκει εἰς τὴν λαμπρὰν φωτοσφαῖραν, καὶ οὕτω δίδει τὰς σχέσεις των, τὰ σχήματά των καὶ τὰς κινήσεις των. Πολλάκις ὀρῶνται περικυκλοῦντα τὰς μελαίνιας κηλίδας, καὶ τινὰ τούτων συνελήθησαν ἐγειρόμενα ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ ἡλίου εἰς ἄμετρα ὕψη, μὲ τὴν καταπληκτικὴν ταχύτητα τῶν 180 μιλίων κατὰ δευτερόλεπτον.

Αἱ μαγικαὶ αὗται ἀναζητήσεις, ὡς νὰ μὴ ἦσαν ἀρκετὰ μαγικαὶ καθ' ἑαυτὰς, ἀντημερίθησαν περιπλέον καὶ δι' ἄλλης ἀπροσδοκῆτου ἀνακαλύψεως· μᾶς ἐδίδαξαν καινὸν τι περὶ κοινοτάτου σώματος, τοῦ ὑδρογόνου,

τοῦ συνεχῶς κατεργαζομένου εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ παρασκευαστήρια*. Ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἦτο γνωστὸν ὅτι τὸ πεπυρακτωμένον ὑδρογόνον διδὲ φασματικὴν ἀνταύγειαν συνισταμένην εἰς τέσσαρας λαμπρὰς γραμμὰς, ὅλας κειμένας εἰς θέσεις, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ λαμπρὸν μέρος τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος. Ἄλλ' ὁ Γ. Όγγινς ἀνεκάλυψεν, ὡς γνωστὸν, εἰς τὰ φάσματα τῶν ἄστρον ὅσα ἔχουσι λευκὸν φῶς, καὶ μάλιστα εἰς τὸ ὑπεριόχρουν ἀόρατον μέρος τοῦ φάσματος, δέκα περιπλέον λαμπρὰς γραμμὰς, αἵτινες ταχέως ἀπεδείχθησαν διὰ παρασκευαστικῶν πειραμάτων ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸ ὑδρογόνον. Ὡς διὰ τὴν ἐξάρα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀνακαλύψεων τούτων, ὁ καθηγητὴς Μπάμερ ταχέως ἀνεῦρε τὴν ἀναλογίαν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν δεκατεσσάρων ὑδρογονικῶν γραμμῶν καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀρμονίας τοῦ ἤχου· ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν δονήσεων, αἵτινες παράγουσιν ἐκάστην τῶν γραμμῶν τούτων αὐξάνει κατὰ τὴν αὐτὴν διαδοχὴν ὡς ὁ ἀριθμὸς τῶν δονήσεων ἐν τῇ ἀρμονίᾳ τοῦ ἤχου· ἡ γέννησις τοῦ ἀριθμοῦ δύναται νὰ ἐκφρασθῇ δι' ἀπλοῦ ὑπολογισμοῦ, ἀναλόγου πρὸς τὸν διὰ τοὺς ἤχους χρήσιμον· οὐ μόνον δὲ αἱ δεκατέσσαρες αὗται γραμμαὶ εὐρέθησαν ἐν τοῖς φάσμασι τῶν ἡλιακῶν προεξοχῶν, ἀλλὰ πέντε περιπλέον γραμμαὶ ἀνεκαλύφθησαν, καὶ αἱ θέσεις των τόσον καλῶς συμφωνοῦσι μὲ τὸν αὐτὸν νόμον τῶν δονήσεων, ὥστε δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἀνήκουσιν ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ὑδρογονικὸν φάσμα. Ἐχομεν οὕτω τὸ ἀξιοσημείωτον γεγονός ὅτι τὸ πλῆρες φάσμα τοῦ ὑδρογόνου καὶ ὁ νόμος τῆς διαθέσεως τῶν φασματικῶν γραμμῶν του ἀπεκαλύφθησαν διὰ τῆς μελέτης τῶν ἀπείρου ἀποστάσεως ἄστρον καὶ σχεδὸν ἀόρατων ἐκρήξεων πυριφλεγῶν ἀερίων, οἷα οὔτε ὀφθαλμὸς οὔτε τηλεσκόπιον θὰ ἠδύνατο ν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπειρολαμποῦς μάξης τῆς φωτοσφαίρας τοῦ ἡλίου. Τοῦτο εἶνε βεβαίως ἐν τῶν ἐκπληκτικωτέρων κατορθωμάτων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης.

B'

Ἐν τῇ βιολογίᾳ, μεγάλη προσοχὴ ἐδόθη τελευταῖον εἰς τὰς περὶ κληρονομικότητος θεωρίας. Εἶνε πρόδηλον ὅτι πᾶσα θεωρία περὶ ἐξελίξεως ἐνέχει καὶ θεωρίαν τινὰ κληρονομικότητος, καὶ ὅτι ἡ σχετικὴ σπουδαιότης ἦν ἀποδίδομεν εἰς τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν ἀφ' ἐνός, ἢ εἰς τὴν ἄμεσον τροποποίησιν τῶν ὀργανισμῶν ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος ἀφ' ἑτέρου,

* Δελάνδρ, Comptes Rendus, 1892, τόμ. 115, σελ. 222.

στενῶς ἐξήρηται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς κληρονομικῆς μεταδόσεως τῶν ἀλλοιώσεων, τὸ ὁποῖον προθυμούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν. Διὰ τὴν νὰ συζητῶμεν τῷ ὄντι τὴν ἀλλοιωτικὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος ἢ τὴν ἀλλοίωσιν τῶν ὀργάνων διὰ χρήσεως καὶ ἀχρηστίας, ἐὰν τοιαῦτα ἀλλοιώσεις δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ μεταδοθῶσιν εἰς τὸ γεννώμενον ;

Ὁ Δάρουιν κάλλιστα ἐνόησε τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς γνώμας του περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν γενῶν διὰ τινος εἰκασίας περὶ κληρονομικότητος, καὶ ἐπρότεινεν ὡς πρῶτον προοιμιακὸν βῆμα τὴν ὑπόθεσιν περὶ πα γ γ ε σ ί α ς. Ἐκαστον τῶν διαφόρων κυττάρων τοῦ σώματος, ὑπέθεσε, περιέχει φύτρα ἢ σπέρματα, τὰ ὅποια εἶνε ἰκανὰ ν' ἀναπαράγωσιν ἑαυτὰ· καὶ μέρος τι ὅλων τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν φύτρων εἰσδύουσιν εἰς τὰ γενετήσια κύτταρα, τὰ ὅποια γίνονται ἰκανὰ οὕτω ν' ἀναπαράγωσιν ὅλας τὰς ιδιότητας τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἄλλ' ἡ παγγενεσία, καὶ ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ Βρουῆξ, μικρὰν εὐρεν ὑποδοχὴν. Ἐκρίθη ὡς λίαν περιπλοκὸς καὶ ὄχι τόσον πιθανή· ἴσως δὲ καὶ συνησθάνθησαν οἱ σοφοὶ ὅτι, μὲ τὰς ἀτελεῖς περὶ ἀναπαραγωγῆς γνώσεις μας, πᾶσα περὶ κληρονομικότητος ὑπόθεσις θὰ ἦτο πρόωρος. Τὰ πράγματα ἐν τούτοις μετεβλήθησαν ἀπὸ δεκαπέντε ἐτῶν. Ἀπειροὶ ἔρευνοι ἐγένοντο ἐσχάτως δι' ἐντελῶν μεθόδων, καὶ πολὺ ἐπέχυσαν φῶς ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν φαινομένων τῆς ἀναπαραγωγῆς, ὥστε φαίνεται ὅτι ἐπέστη ὁ χρόνος καθ' ὃν δύναται νὰ διατυπωθῇ ἐνεργὸς τις ὑπόθεσις περὶ ἀναπαραγωγῆς, τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο δυνάμει ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Βάισμανν. Οὗτος ὑπερέτησε τὰ μέγιστα τὴν ἐπιστήμην, συνοψίσας τὰς νεωτέρας ἐρεῦνας καὶ χρησιμοποίησας αὐτὰς πρὸς κατασκευὴν ὑποθέσεως περὶ κληρονομικότητος (οἷαν προεἶδον ἐν μέρει ὁ Γάλτων, ὁ Νούσμπουμ, καὶ μάλιστα ὁ δόκτωρ Γαίγγερ), ἣτις ἔτυχε γενικῆς σχεδὸν ἀποδοχῆς κατὰ τὰ οὐσιώδη αὐτῆς μέρη. Περιπλέον, ἔδωκε πρόσθετον ἐνδιαφέρον εἰς τὰς θεωρητικὰς σκέψεις του ἐφαρμόσας αὐτὰς εἰς τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως καὶ ἐγείρας ζωντὰν συζήτησιν περὶ τῆς κληρονομικῆς μεταβιβάσεως τῶν κεκτημένων χαρακτήρων.

Τὰ ἄκρως ἀξιοπεριέργα γεγονότα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀναπαραγωγὴν, ὅσα διὰ τῶν προσφάτων ἐρευνητῶν ἀπεκαλύφθησαν, εἶνε λίαν περιπλοκά, ἀλλ' ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ τὰ συνοψίσωμεν ὡς ἐξῆς. Ἐν τῇ ἡρεμαίᾳ καταστάσει του τὸ ὠάριον εἶνε ἀπλοῦν κύτταρον πλῆρες πρωτοπλάσματος καὶ περικλειῶν πυρῆνα. Ὁ πυρὴν ἔχει τὴν ἰδίαν μεμβράναν του, καὶ περιέχει πάλιν πρωτόπλασμα (πυρηνόπλασμα) ὡς καὶ τεντω-

μένην κλωστήν ουσίας άγνωστού κατασκευής, εύκόλως μαυρίζουσας υπό τὸ μικροσκόπιον, καὶ καλουμένης διὰ τοῦτο χρωματίνης. Ὄταν φθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς ώριμότητος τοῦ ώαρίου, μεταβολή τις (τεκμαιρομένη διὰ τῆς εμφανίσεως εύκόλως μαυρίζουσών κηλίδων) τελείται ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάσματος τοῦ ώαρίου, καὶ δύο άκτινωτὰ σώματα (καλούμενα άστέρες, κέντρα ἢ κεντρόσωμα) ἐπιφαίνονται ἐν αὐτῷ. Συνίστανται ἐκ γραμμικῶν διακοκκίσεων τοῦ πρωτοπλάσματος αὐτῶν, διακτινουμένων ἀπὸ κεντρικῆς σφαίρας καὶ κινουμένων πρὸς τὰς άκτινοειδεῖς γραμμάς. Ἡ μεμβράνα τοῦ πυρήνος διαρρήγνυται, πρωτόπλασμα καὶ πυρηνόπλασμα μίγνυνται ὁμοῦ, καὶ ἡ χρωματίνη κλωστή ἐκδιπλώνεται καὶ διαιρεῖται εἰς διακοκκισμένας πορώδεις ράβδους, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ποικίλλει εἰς τὰ διάφορα γένη, ἀλλὰ τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν εἰς τέσσαρας, ὅπως παγιώσωμεν τὰς ιδέας μας. Αἱ ράβδοι αὗται κλῶνται κατὰ μῆκος, τοῦ ἐνὸς ἡμίσεως τῶν ρηγμάτων των προσελκυομένου υπό ἐνὸς κεντρικοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐτέρου ἡμίσεως υπό τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ ὁ πυρὴν τοῦ άερίου διαιρεῖται οὕτως εἰς δύο μέρη, ἐν τῶν ὁποίων ἀποσπᾶται τοῦ ώαρίου καὶ διαιρεῖται πάλιν, ἔξω τούτου, εἰς δύο ἡμίση. Ταύτοχρόνως δὲ αἱ νέαι ἐκ χρωματίνης ράβδοι, αἵτινες ἔμειναν ἐν τῷ ώαρίῳ (ὑπάρχουσι τέσσαρες ἐν τῷ ἡμετέρῳ παραδείγματι), διαιροῦνται εἰς δύο ζεύγη, καὶ τὸ ἐν ζεύγος καὶ πάλιν ἀποβάλλεται. Ὁ πυρὴν τοῦ ώαρίου περιέχει οὕτω νῦν μόνον δύο χρωματίνης ράβδους ἀντὶ τεσσάρων, τουτέστι τὸ ἡμισυ τοῦ κανονικοῦ ἀριθμοῦ. Εἶνε ἔτοιμος πρὸς καρποφορίαν.

Ὁ Ρ. Ἐρτβιν ἀπέδειξεν ὅτι ἡ αὐτὴ ὑποδιαίρεσις τελείται καὶ ἐν τῷ ἄρρени στοιχείῳ. Τὸ ἄρρени κύτταρον ἐπίσης ὑποδιαίρεῖται εἰς τέσσαρα κυττάρια, ἐκάστου τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν χρωματίνων ράβδων του ἐλαττοῦται εἰς τὸ ἡμισυ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῶν ἡμισωθέντων ἄρρένων κυττάρων εἰσδύει εἰς τὸ ώάριον, καὶ ἀμφοτέροι οἱ ἡμιπυρῆνες, ἄρρени καὶ θῆλυ, ἐνοῦνται. Ἡ γονιμοποίησις ἐπιτελεῖται τότε. Ὅσον διὰ τοὺς τρεῖς ἐξωσθέντας ἡμιπυρῆνας, δύναται νὰ νομισθῇ τώρα ὅτι ἐκπροσωποῦσι ζώπυρον ἐξ ἀρχεγονοῦ καταστάσεως, καθ' ἣν καὶ τὰ τέσσαρα ώάρια καὶ τὰ τέσσαρα ἄρρени κύτταρα ἐλάβανον μέρος εἰς τὴν γονιμοποίησιν. Προσθετόν ἀκόμη ὅτι ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἄρρένων καὶ θηλέων στοιχείων τόσο μικρὰ εἶνε, ὥστε δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰσοδύναμα καὶ ἀπλῶς παριστῶντα δύο διαφόρους κατιούσας γραμμάς.

Τοιοῦτου ὄντος τοῦ σκελετοῦ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποία ἐξηκριβώθη-

σαν, ἀνεξαρτήτως πάσης θεωρίας, υπό τοιοῦτοι ἀνατομῶν οἰοὶ ὁ Βάν Μπένεδεν, ὁ Μποβερὶ, ὁ Στρασβοῦργερ, ὁ Γκινιάρ, ὁ Φόλ, οἱ ἀδελφοὶ Ἐρτβιν, ὁ Μωπάς, ὁ Βύτολι, ὁ Βέρουορν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ποία ἡ ἐρμηνεία τῶν πραγμάτων υπό τοῦ Βάϊσμαν; Ἡ θεμελιώδης ιδέα του εἶνε περὶ εὐστόχου διακρίσεως μεταξὺ τῶν κυττάρων τὰ ὁποία μεταβιβάζουσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τοὺς κληρονομικοὺς χαρακτῆρας, τὰ σπερματοκύτταρα, καὶ ἐκείνων τὰ ὁποία χρησιμεύουν εἰς πᾶσαν γενεάν πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἀτόμου, τὰ σωματοκύτταρα ἢ τὸ σωματόπλασμα. Τὸ γονιμοποιημένον ώάριον πρῶτως διαιρεῖται εἰς δύο διακεκριμένα μέρη, ἐξ ὧν τὰ σπερματοκύτταρα ὑποδιαίρουνται εἰς ἀναρίθμητα ἄρρени ἢ θῆλεα κυττάρια, τὰ ὁποία μέλλουσι ν' ἀποταμειωθῶσι πρὸς μεταβίβασιν εἰς τὴν ἐπομένην γενεάν τοῦ προγονικοῦ λεγομένου πλάσματος· ἐνῶ τὰ σωματοκύτταρα κτίζουσι τὰς νευρώδεις, μυϊκὰς, ἀγγειώδεις καὶ οὕτω καθεξῆς μεμβράνας τοῦ ἀτόμου. Τὸ σπερματοπλασμα εἶνε, οὕτως εἶπεῖν, ἀθάνατον· μεταβιβάζεται ἐν ἀδιαλείπτῳ συνεχείᾳ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν· ἐκπροσωπεῖ τὸ φύλον καὶ ἀσφαλίζει τὴν ἐκ νέου ἐμφάνισιν τοῦ προγονικοῦ τύπου. Τὸ σωματόπλασμα, τούναντίον, χρησιμεύει ἐν ἐκάστη γενεᾷ πρὸς ἀνάκτισιν τῆς μεταβατικῆς κατασκευῆς τοῦ ἀτόμου. Οἱ πυρῆνες τῶν σπερματοκυττάρων, καὶ εἰδικώτερον αἱ χρωματίναι ράβδοι των, εἶνε ἡ ὑλικὴ οὐσία δι' ἧς οἱ προγονικοὶ χαρακτῆρες μεταβιβάζονται· περιελείουσι καὶ μεταβιβάζουσι τὰς «διαθέσεις» διὰ τοὺς χαρακτῆρας οὗς θ' ἀναλάβωσι τὰ ἄτομα, καὶ ἰθύνουσι τὰς κινήσεις τοῦ πρωτοπλάσματος.

Καὶ τώρα ἔρχεται τὸ δεύτερον, καθαρῶς ὑποθετικὸν μέρος τῆς θεωρίας. Τὸ σπερματοπλασμα ὑποτίθεται ὅτι διάγει τὴν ἰδίαν ὑπαρξίν του, σχεδὸν ἐντελῶς ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰ σωματοκύτταρα. Οὔτε φύτρα οὔτε φυσιολογικαὶ ἐνώσεις οἰουδήποτε εἶδους εἰσδύουσιν εἰς αὐτό· δὲν τὰ εἶδον νὰ εἰσδύωσιν· οὐδὲ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσδύωσι· καὶ δὲν ἠδυνήθημεν ν' ἀνακαλύψωμεν ταῦτα κυκλοφοροῦντα ἐν τῷ αἵματι. Τούτου ἕνεκα οὔτε βλάβαι τοῦ ἀτομικοῦ σώματος, οὔτε χαρακτῆρες κεκτημένοι ὑπ' αὐτοῦ δύναται νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ σπερματοπλασμα τὸ ὁποῖον ἐκληρονομήθη ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Μόνον μεταβολαὶ κράσεως ἢ νόσημα (τουτέστι μικρόβια εἰσδύοντα εἰς τὸ σπερματοπλασμα κατὰ τινὰ ἄγνωστον τρόπον) δύναται νὰ μεταβιβασθῶσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἐπὶ τοσοῦτον μόνον ἐφ' ὅσον θίγουσιν τὸ σπερματοπλασμα· ἐνῶ, τούναντίον, ἐάν τι τῶν ὀργάνων τοῦ

ατόμου ηύξηθη τὸ μέγεθος ἢ ἐβλάβη ἢ ἔπαθεν ἀτροφίαν ἕνεκα δυσ-
χρηστίας ζῶντος τοῦ ατόμου, οἱ νέοι οὗτοι κεκτημένοι χαρακτῆρες δὲν
δύνανται νὰ μεταβιβάσῃσι, διότι δὲν ὑπάρχει τοιοῦτος μηχανισμὸς
ὅστις νὰ δύναται νὰ μεταβιβάσῃ τὰς μεταβολὰς εἰς τὰ σπερματοκύτταρα.*

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀτομικὰς ἀλλοιώσεις, αὗται ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς
ἀναμίξεως τῶν πλασμάτων τῶν προγόνων. Ἡ ἔνωσις τοῦ ἄρρενος καὶ
τοῦ θήλεως πυρῆνος, διὰ συμμίξεως, καθ' ὅλην τὴν ἀνυπολόγιστον ποι-
κιλίαν τῶν ἐνδεχομένων συνδυασμῶν, τῶν χαρακτῆρων τῶν κληρονομη-
θέντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γραμμῶν τῆς καταγωγῆς τῶν δύο γονέων,
θὰ παραγάγῃ τὸν ἄπειρον ἀριθμὸν τῶν ποικιλιῶν, ἐξ ὧν ἡ φυσικὴ ἐπι-
λογὴ θὰ δράξῃ τὸν προσφεύστατον.

«Δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τώρα, (ἀναφωνεῖ ὁ Βάϊσμαν), διατὶ ἡ
φύσις ἔθεσε τόσην βαρύτητα ἐπὶ τῆς περιοδικῆς μίξεως τῶν πυρηνικῶν
οὐσιῶν δύο ατόμων, διατὶ εἰσήγαγε τὴν ἀμφίμειξιν μεταξὺ τῶν ζῶων
τούτων. Προφανέστατα προῆλθε τοῦτο ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς προμηθείας
διὰ τὴν μέθοδον τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς μετ' ἀενάως μεταβαλλομένου

* Ἡ παράγραφος ἡ ἀφορῶσα τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν τῷ τελευταίῳ δοκίμῳ τοῦ
Βάϊσμαν πρέπει νὰ μεταγραφῇ ἐν ὅλῳ, λόγω τῆς δυσκολίας ὅπως δοθῇ περίληψις τῆς
ἐννοίας καὶ τῆς εὐρύτητός της: «Καθ' ὃν χρόνον ἀνέπτυξα τὴν γνώμην ταύτην, γρά-
φει, ὑπεστήριξα ὅτι αἱ κύριαι πηγαὶ τοῦ εὐμεταβλήτου εἰς τὰ πρῶτα, τὰ πολυκύτταρα
ὄντα, τουτέστιν αἱ ἐξωτερικαὶ ἐπιδράσεις (ἐν αἷς τὰ ἀποτελέσματα τῆς χρήσεως καὶ
δυσχρηστίας), αἵτινες ἀλλοιοῦσι τὸ σῶμα, δὲν δύνανται νὰ ἔχουσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν
μεθόδων τῆς ἐπιλογῆς αἵτινες ἀλλοιοῦσι τὰ γένη, διότι τὰ ἀποτελέσματά των εἶνε σω-
ματογενῆ, καὶ ὡς τοιαῦτα δὲν δύνανται νὰ κληρονομηθῶσι. Μόνον ἐκεῖνοι αἱ προδια-
θέσεις δύνανται νὰ κληρονομηθῶσιν, αἵτινες περικλείονται ἐν τῷ σπερματοπλάσματι·
ἀλλ' αὗται εἶνε ἢ ὀλοσχερῶς ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἐπιδράσεως, ἢ, ἂν ὅλως ἀλ-
λοιωθῶσι, σπανιώτατα ἀλλοιοῦνται κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἢν λαμβάνουσιν αἱ
σωματογενεῖς μεταβολαὶ καὶ ἀκολουθοῦσι τὸ αὐτὸ αἴτιον. Καὶ τοι φυσικῶς δὲν ὑπέ-
θεσα ὅτι τὸ σπερματοπλάσμα αὐτὸ ἦτο παντάπασιν ἀμετάβλητον ἀπὸ ἐξωτερικῆς ἐπι-
δράσεως, ἢ ἔκτακτος ἐμμονῆς τῆς κληρονομικότητος μ' εἰδείξαζεν ὅτι ἡ μεταβολὴ ἦτο
μικρά, καὶ ἠδύνατο μόνον νὰ συμβῇ δι' ἀδιοράτως μικρῶν βημάτων. Τοιαῦτα αἵτια
δυνάτων νὰ ὑπῆρξαν ἡ πηγὴ τῶν βιολογικῶν ὁμοιομόρφων μεταβολῶν πάντων τῶν ἀ-
τόμων ἐνός γένους, ἐὰν ταῦτα ὑπέκειντο εἰς τὰς αὐτὰς ἀλλοιωτικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ
μακρὰς σειρὰς γενεῶν, ἀλλ' ὅχι ἡ πηγὴ τῶν ἀνυπολόγιστων ἀτομικῶν μεταβολῶν,
τῶν ἀενάως ποικιλοῦσιν κατὰ τὴν διεύθυνσιν. Ἡ ἀξία τοῦ Πρωτεύως ἀτομικῆ ποι-
κιλίας εἶνε τὸ ἀπαραίτητον προαπαιτούμενον πρὸς πάσας τὰς ὁδοὺς τῆς ἐπιλογῆς, καὶ
ἡ αὐξοῦσα ἀνάμειξις τῶν τάσεων τῆς ἀτομικῆς κληρονομικότητος, ἣτις κληρονομεῖται
διὰ τῆς ἀναπαγωγῆς τῶν φύλων, ἦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ πηγὴ τῆς ποικιλίας
ταύτης. Εἴμεν τώρα εἴπερ ποτὲ στερεῶς πεπεισμένοι περὶ τοῦ ὕψους τῆς σκέψεως
ταύτης, καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ τὴν ἐπεκτείνω πρὸς μίαν διεύθυνσιν, «(εἰς τοὺς μονοκύττα-
ρους ὄργανισμούς). (Essays Heredity, ἕκδ. Ὁξφόρδης, τόμος Β'. 1892 σελ. 190).

ὕλικου διὰ τῶν συνδυασμῶν τῶν ἀτομικῶν χαρακτῆρων (Β' σελ. 192).»

Ἀλλὰ τί εἶνε αὕτη ἡ πυρηνώδης οὐσία; Ὁ Βάϊσμαν κλίνει νὰ
παραδεχθῇ τὴν ιδέαν τοῦ Δεβρῆ, τουτέστιν ὅτι σύγκειται ἐξ ἀναριθμή-
των μικρῶν μορίων, τὰ ὅποια αὐτὸς ἀποκαλεῖ παγγενῆ ἢ παγγόνι-
μο. Τὰ παγγόνιμα ταῦτα ὅμως δὲν δίδουσιν, ὡς τὰ φύτρα τοῦ Δά-
ρουϊν, τὴν γέννησιν εἰς τὰ κύτταρα, ἀλλ' εἶνε οἱ γεννήτορες τῶν δια-
φόρων ιδιοτήτων τῶν κυττάρων (Β', 128). Αἱ πυρηνώδεις ῥάβδοι
(εἰδοποιοὶ) κατασκευάζονται ἀπὸ σειρὰν προγονικῶν πλασμάτων (εἶδη),
ἕκαστον τῶν ὁποίων, ἐὰν μόνον του ἐδέσποζε τοῦ ὠαρίου, θὰ ἦτο ἱκα-
νὸν νὰ ὀδηγῇ τὴν ὅλην ὄντογονίαν καὶ νὰ παράγῃ ὅλον ἄτομον τοῦ εἴ-
δους (σελ. 130). Ἐκαστον τούτων παριστᾷ μίαν ἀτομικότητα, καὶ ὁ
διπλασιασμὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χρωματίνων ῥάβδων, ὅστις ἐπέρχεται
πρὸ τῆς γονιμοποιήσεως, συμπίπτει ἀπλῶς ν' αὐξάνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν
δυνατῶν συνδυασμῶν τῶν χαρακτῆρων, καὶ οὕτω νὰ πορίζῃ τὴν ποικι-
λίαν· μετὰ τὰς ῥάβδους θὰ ὑπῆρχον ἐβδομήκοντα δυνατοὶ συνδυασμοί, ἀλλ'
ὅταν αἱ ῥάβδοι διακλῶνται, ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδυασμῶν αὐξάνει εἰς 266.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, συμπεραίνει ὁ Βάϊσμαν, ὁ διπλασιασμὸς
τῶν εἰδοποιῶν (χρωματίνων ῥάβδων), πρὸ τῆς περιοριστικῆς διαιρέσεως
ἔχει αὐτὴν τὴν σημασίαν: καθιστᾷ δυνατόν ἄπειρον σχεδὸν ἀριθμὸν
διαφόρων εἰδῶν σπερματοπλασμάτων, οὕτως ὥστε πᾶν ἄτομον ὀφείλει
νὰ εἶνε διάφορον τῶν λοιπῶν. Καὶ ἡ ἐννοία τῆς ἀτελευτήτου ταύτης
ποικιλίας εἶνε τὸ νὰ πορίζῃ τὸ ὕλικόν πρὸς ἐνέργειαν τῆς φυσικῆς ἐπι-
λογῆς. (σελ. 135).

Αὕτη εἶνε ἡ οὐσία τῆς θεωρίας τοῦ Βάϊσμαν. Τὰ πάντα ἐν τῷ δευ-
τέρῳ μέρει τῆς ὑποστηρίζουσιν, ὡς εἶδομεν, τὴν φυσικὴν ἐπιλογὴν. Ὁ-
λον τὸ σύστημα τῶν συλλογισμῶν του εἶνε νῦν ἐν κύκλῳ περὶ τὴν θεω-
ρίαν τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, παρατηρεῖ ὁ Χ. Φ. Ὁσβορν* εἰς τὰς λίαν
περισκευμένους θεωρίας του, τὰς ἀφιερωμένας εἰς τὴν συζήτησιν τῆς
περὶ κληρονομικότητος θεωρίας.

Γ'

Τὸ ἔργον τοῦ Βάϊσμαν ἤσκησε μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς βιολό-
γους, καὶ μάλιστα ἐν Ἀγγλίᾳ· ἔχει οὗτος διαπύρους θαυμαστάς ἐν τῇ

* «Heredity and the Germ-Cells», ἐν τῷ American Naturalist, Αὔγ. 1892, σελ. 658.

χώρα εκείνη. Τὰ δοκιμιά του ἦσαν θαυμασίως γεγραμμένα καὶ λίαν ὑπαγωγικά· ἔθιγον νέον σχεδὸν ὑποκείμενον· συνώψιζον τὰ πορίσματα κεφαλαίων ἀνατομικῶν ἔργων, μόλις γνωστῶν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὸν βιολόγον· καὶ ἡ περὶ κληρονομικότητος θεωρία του ἐφάνη λίαν εὐπαράδεκτος κατὰ τὰ οὐσιώδη αὐτῆς μέρη. Ἄλλ' ὅταν ἡ πρώτη ἐντύπωσις παρέλθῃ, καὶ ἀταράχως συμβουλευθῶμεν αὐτὰ τὰ ἀνατομικὰ ἔργα ἐφ' ὧν βασίζονται αἱ γενικεύσεις τοῦ Βάϊσμμαν, καὶ ἴδωμεν ὅτι ἐκεῖνοι οἵτινες ἐμελέτησαν οἱ ἴδιοι τὰ φαινόμενα τῆς κληρονομικότητος ὑπὸ τὸ μικροσκοπίον ἔφθασαν εἰς λίαν διάφορα ἀποτελέσματα, κυριευόμεθα ἀπὸ ἀμφιβολίας. Ἐνόσω ὁ Βάϊσμμαν ἀπλῶς ὑποστηρίζει τὴν συνέχειαν τοῦ σπερματοπλάσματος καὶ μᾶς δεικνύει πῶς στοιχεῖα παραχθέντα ἐκ δύο προγονικῶν γραμμῶν συμμίγνυνται πρὸς παραγωγὴν τοῦ ἀτόμου, ἐνόσω οὕτω πως ἐκπονεῖ ἐνεργὸν ὑπόθεσιν κληρονομικότητος ἣτις ἐξηγεῖ τὸ μόνιμον τῶν φυλετικῶν χαρακτήρων, ἴσταται ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους. Ἀλλὰ τὸ σπερματοπλάσμα ὀδηγεῖ πράγματι τὴν μεμονωμένην ζωὴν, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ Βάϊσμμαν; Ἐκεῖνοι τοῦλάχιστον οἱ ἀνατομεῖς, ὧν τὸ ἔργον εἶνε ἐν τῇ βάσει τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βάϊσμμαν, δὲν εἶδον ἀποδείξεις τῆς μεμονωμένης ταύτης ζωῆς, καὶ τινες τούτων ἀπλῶς τὴν ἀρνοῦνται. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὅταν ἔγειναν γνωστὰ τὰ θαυμάσια ἀναπαραγωγικὰ φαινόμενα τὰ ἐν τῷ πυρῆνι, ὑπῆρχε τάσις πρὸς μεγαλοποίησιν τῆς σπουδαιότητός της. Ἀλλὰ νῦν ὅτε τὸ πρωτόπλασμα τὸ περιβάλλον τὸν πυρῆνα μελετᾶται ἐπισταμένως καὶ αὐτὸ, τὸ μέρος τὸ ὁποῖον λαμβάνει εἰς τὰ φαινόμενα τῆς γονιμοποιήσεως ἐπὶ μᾶλλον πρόδηλον ἀποβαίνει, καὶ ζῶν πρωτόπλασμα δὲν δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τὴν μεμονωμένην ταύτην ζωὴν· πρέπει νὰ ἴσταται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ πρωτόπλασμα ὅλου τοῦ σώματος. Ὁ Μωπᾶ, ὅστις διὰ τῶν μελετῶν του περὶ τῆς συζυγώσεως εἰς τὰ Ἐγγυματικά ἐπέχυσε τόσον φῶς ἐπὶ τοῦ ὅλου ζητήματος, ἐνδιατρίβει περὶ τοῦ σπουδαίου μέρους ὅπερ παίζει τὸ περιβάλλον πρωτόπλασμα. Ἀποδεικνύει πῶς ὁ πυρηνίσκος γεννᾶται πρὸ τῆς συζυγώσεως, αὐξάνων ὀκτάκις τὸν ὄγκον, καὶ παρατηρεῖ ὅτι τὸ περιβάλλον πρωτόπλασμα, τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ μέσα του ἐν ῥευστῇ καταστάσει, τὸν κατασκευάζει καὶ ἀφαιρεῖ τὰ ἄχρηστα στοιχεῖα. Ὁ Μᾶξ Φέρβορν, ἄλλος ἐμπειρότατος εἰς τὸ θέμα τοῦτο ἀνὴρ, ἐν ἔργῳ ἀφιερωμένῳ εἰς γενικὴν τοῦ ζητήματος ἀποψιν, ἐπιμένει ἐπὶ τῆς στενῆς σχέσεως μεταξὺ τοῦ πυρῆνος καὶ τοῦ κυτταροπλάσματος. Τὸ δεύτερον εἶνε τόσον σπουδαῖον ὅσον καὶ τὸ πρῶτον· ἀμφότερα εὐρίσκονται εἰς στενω-

τάτην σχέσιν. Οἱ ἀδελφοὶ Ἑρτθεν, ἐν σειρᾷ προσφάτων ἔργων, ἔρχονται περὶπου εἰς τὰς αὐτὰς σκέψεις ὡς πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον μεταξὺ τοῦ πυρηνώδους καὶ τοῦ ἐξωπυρηνίου πλάσματος· θεωροῦσι τὸν τε πυρῆνα καὶ τὸ κυτταρόπλασμα ὡς κέντρα ἀναπαραγωγικῆς ἐνεργείας· καὶ περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι ὁ Φλέμιγγ καὶ ὁ Γρινιάρ, οἵτινες ἔφεραν εἰς ὑπεροχὴν τὸ μέρος τὸ λαμβανόμενον εἰς τὴν γονιμοποίησιν ὑπὸ τῶν κεντρικῶν σωμάτων τῶν λαμβανόντων ἀρχὴν ἐν τῷ πρωτοπλάσματι, ἀντίκεινται εἰς τὴν ὑπερβολικὴν σπουδαιότητα ἣτις ἀπεδίδεδετο πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὸν πυρῆνα. Ἐν συντόμῳ, ἐὰν ἀπὸ τοῦ 1880—1887 ὑπῆρχε τάσις ὅπως ἀποδώσωσιν εἰς τὸν πυρῆνα προέχον μέρος ἐν τῇ ἀναπαραγωγῇ (ἣτις τάσις ἀνεδείχθη τὰ μάλιστα ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Βάϊσμμαν περὶ μεμονωμένου σπερματοπλάσματος), ἡ ὑπὸ τοῦ Βᾶν Μπένεδεν ἀνακάλυψις τῶν κεντρικῶν σωμάτων ἐν τῷ πρωτοπλάσματι (τῷ 1887) ἐκλόνησε τὴν γνώμην ταύτην, καὶ τώρα ἐπικρατεῖ ἡ τάσις νὰ θεωρῶσι τὸ τε κυτταρόπλασμα καὶ τὸ πυρηνόπλασμα ὡς γεννήτορας τῶν κληρονομικῶν διαθέσεων.*

Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ τούτου κεφαλαίου, ἀλλὰ καθόλου αἱ περὶ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς κληρονομικότητος σκέψεις ὑπέστησαν τοιαύτην ἀλλοίωσιν ἀπὸ πενταετίας, ὥστε νέα καὶ βαθυτέρα ὑπόθεσις περὶ «ἐγκυτάρου παγγενεσίας», ὑπὲρ ἧς ὑπερμαχεῖ ὁ Ὁλλανδὸς βοτανικὸς Δεβρῆς, καὶ ἣτις ἔχει ὁμοιότητά τινα μὲ τὴν «παγγενεσίαν» τοῦ Δάρουϊν, ἔτυχεν ἤδη ὑποδοχῆς παρὰ πολλοῖς**. Εἶδομεν πῶς διάγει ὁ πυρῆν κατὰ τὴν γονιμοποίησιν. Διάγει ὡς χωριστὸς ὄργανισμὸς καὶ εἶνε πράγματι ὄργανισμὸς καθ' ἑαυτὸν, ὅστις αὐξάνει, ὑποδιαιρεῖται, καὶ παράγει νέους πυρῆνας. Ἀλλ' ὁ Δεβρῆς ἀξιοῖ τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν δι' ὅλα τὰ συστατικά μέρη τῶν κυττάρων καὶ ὑποστηρίζει τὰς ἀξιώσεις του διὰ σειρᾶς νέων κᾶπως παρατηρήσεων. Οὕτω οἱ χλωρόφυλλοι κόκκοι ἐνομιζόντο

* Πρέπει νὰ προστεθῇ ὅτι ἐνίοι τῶν ἀρίστων ἀνατομῶν ὑποστηρίζουσιν ὅτι εἰς πολλοὺς ὄργανισμούς τὸ σπερματοπλάσμα διασκορπίζεται καθ' ὅλον τὸ σῶμα. Ὁ Ίούλιος Σάξ καὶ ὁ Κέλλιερ εἶνε, ὡς γνωστόν, συνήγοροι τῆς ἰδέας ταύτης, καὶ αἱ σκέψεις τοῦ Κέλλιερ, βρασιζόμεναι ἐπὶ τῶν γνωστοτάτων γεγονότων τῆς ἀναγεννήσεως τῆς οὐρᾶς τῆς σκύρας, τῶν ποδῶν τοῦ κρκίνου, τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ κοιλίου, καὶ τῶν τοιούτων, ἔλαβον ἐσχάτως πρόσφατον κύρωσιν ὑπὸ τοῦ Π. Μιγγκτσίνη. Παρὰ τῷ Τουνικίτς ὅλος ὁ ἐγκέφαλος μὲ τὰς διαφόρους ἐνεργείας του ἀκνεοῦται μετὰ γενομένην ἐγχείρησιν. Τὴν αὐτὴν ἔνοιαν ἔχουσι καὶ τὰ πειράματα τοῦ Λᾶξ ἐπὶ τῶν ἀνθέων.

** Ὁ Βάϊσμμαν ἐν μέρει μόνον ἰδουήθη νὰ τὸ παραδεχθῇ· ἀλλὰ δύσκολον νὰ συνδικαλλῆγῃ τοῦτ' ἐμὲ τὰς προηγουμένης σκέψεις τοῦ σοφοῦ φυσιολογοῦ

κατ' ἀρχάς ἐξαγόμενοι ἐκ πρωτοπλάσματος. Ἄλλ' ὁ Σμίτζ ἀπέδειξε τῷ 1882, καὶ τὰ συμπεράσματά του ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ Βάις, ὅτι ὁ μερισμὸς εἶνε ὁ μόνος τρόπος καθ' ὃν λαμβάνουσιν ἀρχὴν τὰ χρωματοφόρα ἐν τῷ ὄξυγλώρῳ. Δὲν ὑπάρχει αὐτόματος γενεὰ χρωματοφόρων, καὶ ὅπως πληθύνονται, ἀνάγκη νὰ μεταβιβάζονται ὡς τοιαῦτα ὑπὸ τῶν γονέων. Ἐργαζόμενος κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἐπὶ τῶν ἀχρῶν ὀργάνων τῶν νέων κυττάρων τὰ ὁποῖα γεννῶσιν ἄμυλον, ὁ Σίμπερ εὔρεν ὅτι καὶ τὰ ὄργανα ταῦτα τοῦ κυττάρου πληθύνονται δι' ὑποδιαίρεσιν, καὶ αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις τοῦ Ἀρθούρου Μάυερ κυροῦσι τὰς σκέψεις του. Τὸ ἴδιον ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν κενῶν τὰ ὁποῖα βλέπομεν διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἐντὸς τοῦ πρωτοπλάσματος. Δὲν εἶνε διαστήματα πλήρη ὕδατος, ὡς μᾶς ἐδίδασκον ἐπὶ μακρὸν, ἀλλ' εἶνε περικυκλωμένα ὑπὸ ζῶντος τείχους καὶ εἶνε ἀνεξάρτητοι ὀργανισμοὶ ἢ ὄργανα τοῦ πρωτοπλάσματος, τὰ ὁποῖα ἐπίσης πληθύνονται δι' ὑποδιαίρεσιν, ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Δεβρῆ καὶ ἐπεβεβαιώθη ὑπὸ τοῦ Φ. Οὐέντ. Αἱ ἀνακαλύψεις αὗται ἐξ ὀλοκλήρου μεταβάλλουσι τὴν προηγουμένην θέσιν. Ἐνῶ ὑπέτιθετο ἄχρι τοῦδε ὅτι τὰ φαινόμενα τὰ ἐνεργούμενα ἐν τῷ πρωτοπλάσματι εἶνε εἰδικόν τι δι' αὐτό, τῶρα φαίνεται ὅτι ὅλα τὰ συστατικὰ μέρη τῶν κυτταροκένων, τῶν γλωροφυλλοκόκκων, τῶν ἀμυλογόνων κηλίδων κτλ., εἶνε ἐπίσης χωριστοὶ, ἀνεξάρτητοι ὀργανισμοὶ, καὶ ὑφίστανται τὰς αὐτὰς διαίρεσεις. Εἶνε μάλιστα πιθανόν, καίτοι οὐχὶ ἐντελῶς ἀποδεδειγμένον ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ μεμβράνα τοῦ κυττάρου, τὸ πλάσμα τοῦ πυρῆνος, καὶ αὗται αἱ εἰδικαὶ ἔλαιογόνοι κηλίδες τοῦ πρωτοπλάσματος, ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν. Τὸ πρωτόπλασμα τοῦ κυττάρου εἶνε οὕτω σύνθετος ὀργανισμὸς, ἀποικία. Ὁ Δεβρῆς προτείνει διὰ τοῦτο νὰ δοθῇ τὸ ὄνομα **πρωτόπλαστον** εἰς τὸ σύνολον τοῦ κυττάρου, καὶ τὸ **παγγενέσις** εἰς τὰ διάφορα ὄργανά του, χρωματοφόρα, κενὰ διαστήματα καὶ καθέξῃς.

Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Δεβρῆ, ἡ κληρονομικὴ μετάδοσις τοῦ ὀργανισμοῦ γίνεται διὰ τῆς μεταβιβάσεως, οὐ μόνον τῶν πυρῆνων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν «παγγενῶν» καὶ οἱ ἀπειράριθμοι δυνατοὶ συνδυασμοὶ τούτων τῶν σχετικῶς ὀλίγων ἀνεξαρτήτων στοιχείων κληρονομικότητος παράγουσι τὴν ἀναρίθμητον πληθύν τῶν ποικιλιῶν καὶ τῶν ἀτομικῶν μορφῶν. Τὰ παγγενῆ αὐξάνουσιν ἐν τῷ γεννήματι ὡς χωριστοὶ ὀργανισμοί· πληθύνονται, καὶ ἐν τῷ καταμερισμῷ τῶν κυττάρων πρέπει νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τὸ σύνολον τοῦ σώματος. Ὅσον διὰ τὸν πυρῆνα καὶ

τὸ περιβάλλον αὐτὸν πρωτόπλασμα (κυτόπλασμα), κατασκευάζονται ἀμφότερα ἐκ τῶν αὐτῶν παγγενῶν, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται καθεῦδοντα ἐν τῷ πρώτῳ καὶ ἐνεργὰ ἐν τοῖς αὐξομένοις σωματοκυττάροις. Ἐπέκεινα τούτου πυρῆν καὶ κυτόπλασμα μένουσιν ἐν πραγματικῇ συγκοινωνίᾳ διὰ λίαν βραδέων ρευμάτων μεταφορᾶς ὀρατῶν διὰ μικροσκοπίου, ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ μόνον ὑπ' ὄψιν ἡ βραδύτης των. Καὶ ὁ Τάγγλ, ὁ Ρούσσωβ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἔδειξαν τὴν ἀπ' εὐθείας συνάφειαν μεταξὺ τοῦ πρωτοπλάσματος τῶν γειτονικῶν κυττάρων, ἥτις ἀποκαθίσταται διὰ τῶν λεπτῶν στομιῶν τῶν κυτταροτοίχων. Ἡ κληρονομικότης, λέγει ὁ Δεβρῆς, εἶνε λειτουργία τοῦ πυρῆνος, καὶ ἡ ἐξέλιξις εἶνε ἔργον τοῦ κυτοπλάσματος, ἀμφοτέρων λαμβανόντων τὰς ἰδίας των χωριστὰς γραμμὰς ἀναπτύξεως. Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ συνοψίσωμεν τὸ εἰς ἄκρον ἐνδιαφέρον τοῦτο ἀλλὰ παραπολὺ τεχνικὸν μέρος τῆς θεωρίας, τὸ ὁποῖον πραγματεύεται περὶ τῶν δύο γραμμῶν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πυρῆνος καὶ τῶν ἄλλων παγγενῶν, καὶ τῶν ἐνδεχομένων σχέσεών των. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι, τιθεμένων κατὰ μέρος πρὸς τὸ παρὸν τῶν ἄλλων περὶ κληρονομικότητος θεωριῶν, ὑπὲρ ὧν πολλοὶ ἐσχάτως συνηγόρησαν, ἡ ἀνακάλυψις τόσον ταχέως προβαίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, ὥστε βεβαίως δὲν κατέχομεν ἀκόμη θεωρίαν τινὰ περὶ κληρονομικότητος, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχη σπουδαίαν ῥοπὴν ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἐξελίξει ἐρευνηῶν. Ἡ διὰ μικροσκοπίου ἀνατομία κάμνει προδήλως τὰ πρώτα βήματά της πρὸς κατασκευὴν τοιαύτης θεωρίας, καὶ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ἔχη ἀποφασιστικὴν φωνὴν εἰς τὰ μεγάλα θεμελιώδη ζητήματα τῆς βιολογίας.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπικρίσεις τοῦ Βάιςμανν περὶ τῆς θεωρίας τῆς μεταδόσεως τῶν κληρονομικῶν χαρακτήρων, εἶνε γνωστὸν ὅτι ὑπέβαλεν εἰς ὄξειαν ἐπικρίσιν τὰ κυριώτερα γεγονότα, ὅσα ἀνωτέρω παρεθέσαμεν, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς μεταβιβάσεως, καὶ ἔδειξεν ὅτι τινὰ τῶν ὡς γεγονότων παρισταμένων οὐδὲως ἦσαν ἀποδεδειγμένα, ἐνῶ ἄλλα ἠδύνατο νὰ τύχῃσι διαφοροῦ ἐρμηνείας. Ἐνίσχυσε βεβαίως τοὺς φυσιολόγους εἰς τὴν ἰδέαν των ὅτι ἐπιπολῆς τραύματα καὶ ἀκρωτηριασμοὶ σπανίως μεταβιβάζονται. Ἄλλ' ἀπέτυχεν νὰ ἐπιστρέψῃ πολλοὺς φυσιολόγους εἰς τὰς γνώμας του· καὶ ὅτε ὁ Χ. Φ. Ὁσθορν, πρὶν ἐκδώσῃ τὰς ἀξιολόγους μελέτας του περὶ τῶν **δσχηρειῶν** τῆς **περὶ Κληρονομικότητος** θεωρίας, ἐπροσπάθησε νὰ ἐξακριβώσῃ, ἐν μέρει δι' ἀλληλογραφίας, τίνες αἱ γνώμαι τῶν ἐξοχωτέρων βιολόγων ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου, εὔρε

τούτους τόσο διχογνωμοῦντας ἐκ τῶν δύο μερῶν ὅσον καὶ πρότερον. Τὸ ζήτημα μένει ἄλυτον δι' ἔλλειψιν ἀμέσου πείρας. Ἀληθές ὅτι ὁ Βάϊσμμαν ἔθρεψε λευκοὺς ποντικούς, ἀποκόπτων τὰς οὐράς των ἐπὶ πέντε συνεχεῖς γενεάς, χωρὶς νὰ ἐπιτύχη ποντικούς ἢ ἄνευ οὐρᾶς ἢ μὲ ἐλαττωματικὴν οὐράν. Ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ πείραμα τοῦτο κατ' οὐδὲν λυσιτελεῖ κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόθεσίν του, ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ οὕτω ἐπὶ μακρότερον χρόνον. Καὶ ἡ ἀγνοία μας περὶ τοῦ ὅλου ὑποκειμένου τοιαύτη εἶνε ὥστε, ὅταν μανθάνωμεν ἐξ ἐπιστολῆς σταλείσης εἰς τὸν Ὄσβορν ὑπὸ τοῦ δόκτωρος Κ. Ε. Λόκγουδ ὅτι ἐπέτυχεν ἀνούρους ποντικούς ἀφοῦ ἔκοπτε τὰς οὐράς ἐπὶ πέντε γενεάς, δὲν ἔχομεν λόγον ἢ ἐμπειρικὸν ἢ θεωρητικὸν ὅπως μὴ πιστεύσωμεν εἰς τὸ φιλάνθρωπος τῆς διαβεβαίωσης. Ὁφείλομεν μόνον ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ Φόστερ ὀρθῶς ὑπεστήριξεν ὅτι ὅλον τὸ ζήτημα πρέπει νὰ λάβωσιν εἰς χεῖρας των οἱ φυσιολόγοι. Παρ' αὐτῶν θὰ τύχη βεβαίως ὀριστικῆς λύσεως.

Δ'

Οἱ φυσιολόγοι συμφωνοῦσι θεωροῦντες τὸν ἀνθρώπινον μῦν ὡς χημικὴν μηχανήν, ἣτις καταναλίσκει καυσίμῳ τινι ὕλην καὶ μεταμορφώνει τὴν ἐνέργειαν τῆς καυσιμότητος εἰς μυϊκὴν ἐνέργειαν. Ὡς εἰκόσ, ἡ μηχανή, διὰ νὰ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν, πρέπει νὰ λάβῃ ἐρεθισμὸν τινὰ μεταδιδόμενον αὐτῇ ἀπὸ τῶν κινητηρίων κέντρων διὰ τῶν νεύρων· καὶ ἂν αἱ κεντρικαὶ ὠθήσεις ἐξασθενήσωσι διὰ συνεχοῦς ἐντάσεως, ἢ ἂν ἡ καύσιμος ὕλη τῆς μηχανῆς αὐτῆς ἐξαντληθῇ, κόπος ἢ ἀσθένεια τῶν μυῶν ἀκολουθεῖ. Ἐνδιαφέρον ἦτο νὰ ἐξακριβωθῆ πότερον τῶν δύο τούτων αἰτίων ἐξαντλήσεως ἔχει τὴν μεγαλειτέραν σπουδαιότητα, ἢ τοῦλάχιστον ποτέρα γίνεται πρώτη αἰσθητή, καὶ τοῦτο εἶνε ὑποκείμενον νέου συγγραμματος τοῦ Ἰταλοῦ φυσιολόγου Ἀγγέλου Μόσσο, γνωστοῦ ἤδη διὰ τὰς περὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἐγκεφάλου ἐρεύνας του. Οὗτος ἐμελέτησε μίαν τῶν ἀπλουστάτων μυϊκῶν κινήσεων, τὴν κάμψιν τοῦ μέσου δακτύλου, προκαλουμένην εἴτε δι' ἐκουσίας ἐνεργείας εἴτε δι' ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, καὶ ἐξεπλάγη ἐκ τῆς ἀξιοσημειώτου ὁμοιότητος τῶν φαινομένων τοῦ καμάτου εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις. Εἴτε αἱ κινήσεις τοῦ δακτύλου προκαλοῦνται διὰ νευρικῆς δυνάμεως, εἴτε δι' ἠλεκτρισμοῦ, ὁ κάματος ἐπέρχεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις μὲ τὴν ὁμοιότητα, ὥστε πρέπει νὰ ὀφείλεται εἰς τοπικὴν αἰτίαν, καὶ κυριώτατα ἐξαρτᾶται

ἐκ τινῶν μεταβολῶν παραγομένων δι' ἔργου ἐν αὐτῷ τῷ μῦνι. Ἡ θέλησις ἐξακολουθεῖ νὰ διδῇ τὰς προσταγὰς, ἀλλ' ἡ μηχανὴ δὲν δύναται πλέον νὰ τὰς ἐκτελέσῃ, ἢ δι' ἔλλειψιν καυσίμου ὕλης ἢ διότι ἡ ἰδία μετεβλήθη τὴν σύνθεσιν. Ἀληθές εἶνε ὅτι ὅλοι εἴμεθα ἐξοικειωμένοι μὲ τὴν μυϊκὴν ἐξάντλησιν, ἣτις ἐπέρχεται μετὰ ὑπερβάλλουσαν διανοητικὴν ἐργασίαν ἢ ὑπερέντασιν, καὶ ὅταν ἀκόμη μυϊκὸν ἔργον δὲν ἔχει γίνεαι. Ἀλλ' ὁ Μόσσο δεικνύει ὅτι εἰς τὰς τοιαύτας περιπτώσεις, ἄμεσος παρόρμησις τῶν νεύρων τοῦ δακτύλου δι' ἠλεκτρικῶν ρευμάτων ἐπίσης δὲν δύναται νὰ προκαλέσῃ τὰς κινήσεις, οὕτως ὥστε μεταβολὴ τις πρέπει νὰ ἐπῆλθε καὶ ἐν τῷ μῦνι, πιθανῶς διὰ τῶν δηλητηριωδῶν προϊόντων τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας τοῦ ἐγκεφάλου, τὰ ὅποια φέρονται διὰ τοῦ αἵματος εἰς τὸν μῦν καὶ παραλύουσι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ.

Καθ' ὅλου, τὸ ἔργον τῶν μυῶν μένει εἰσέτι ἐν τῶν σκοτεινοτέρων προβλημάτων τῆς φυσιολογίας, μεθ' ὅλας τὰς πολλὰς ἐρεύνας τῶν τελευταίων ἐτῶν. Δυσχερέστατα ζητήματα ἐν σχέσει πρὸς τὰς κινήσεις τῆς ζώσης ὕλης καθ' ὅλου περικλείονται ἐν αὐτῷ· καὶ δυνάμεθα μόνον νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι προσφάτως ὁ Μὰξ Φέρβορν ἐπελήφθη τοῦ προβλήματος κατὰ νέον καὶ ἄπλοστον τρόπον. Ὅπως ἐπιχύσῃ φῶς τι ἐπὶ τῶν φαινομένων τῆς μυϊκῆς συσπάσεως, ἀνέρχεται εἰς τὰς κινήσεις τοῦ πρωτοπλάσματος εἰς τὰ ψευδοπόδια τῶν ἀπλουστάτων ὀργανισμῶν, ὡς τῶν Ἀμοιβαίων καὶ τῶν Λεπτοτρητοφόρων, τὰ ὅποια ἐξηγεῖ διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐντάσεως ἐπιφανείας τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν ἀπορρόφησιν ὀξυγόνου, καὶ δι' εἶδους τινὸς χημικῆς ἔλξεως τοῦ κυταρροπρωτοπλάσματος πρὸς τὸν πυρῆνα τοῦ κυττάρου· καὶ τότε ἐφαρμόζει παρόμοιον συλλογισμὸν εἰς τὰς συσπαστικὰς κινήσεις τῶν μυῶν. Ἀλλ' ἡ εὐφυὴς αὕτη θεωρία εἶνε τόσο κενή, ὥστε ὀφείλει πρῶτον νὰ λάβῃ τὸ βάπτισμα τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς πρὶν ἐκτιμηθῆ δεόντως ἢ ἀξία της.

Ἐτερον πλέον περιορισμένον ζήτημα, ἐν σχέσει ἐπίσης πρὸς τοὺς μῦς, εἶνε νῦν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν ἐν τῇ φυσιολογίᾳ. Γνωρίζομεν ὅτι ἡ μυϊκὴ ἐνέργεια διατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἀφωμοιωμένων μερῶν τῆς τροφῆς μας, τὰ ὅποια μεταφέρονται εἰς τοὺς μῦς διὰ τῶν θρεπτικῶν ρευστῶν τοῦ σώματος. Ἀπορροφῶμεν εἰς τὴν τροφήν μας διαφόρους ποσότητες ἀμύλου, σακχάρου, λίπους καὶ λευκώματος, τὰ ὅποια ὑφίστανται διαφόρους μετασχηματισμοὺς εἰς τὸν πεπτικὸν σωλῆνα ἐν τῇ ἐπαφῇ των μὲ τοὺς σείλους καὶ τοὺς γαστρικοὺς, παγκρεατικοὺς καὶ ἐντερικοὺς χυλοὺς, ἢ μᾶλλον ζύμας. Τὸ ἄμυλον μεταβάλλεται εἰς σάκχαρον· τὸ

λεύκωμα τοῦ κρέατος μεταβάλλεται εἰς πέπτονας· καὶ τὰ λίπη τεμαχίζονται εἰς γλυκερίνην καὶ λιπαρὰ ὀξέα. Εἰς τὴν νέαν ταύτην κατάστασιν ἀπορροφῶνται ἀπὸ τὰ διαφράγματα τοῦ ἐντέρου καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ αἷμα καὶ τὴν λύμφην, ἅτινα τὰ μεταφέρουσιν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ σώματός μας. Ἀλλὰ ποῖαι αἱ περαιτέρω ἀλλοιώσεις των ; καὶ ποῖον τούτων χρησιμεύει κατὰ προτίμησιν πρὸς θρέψιν τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας ;

Ἀπὸ εἰκασαετίας ἡ κρατοῦσα ἰδέα, βασιζομένη πρωτίστως ἐπὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κλώδ Βερνάρ καὶ ἐπὶ τῶν κλασικῶν ἐρευνῶν τοῦ Πεττειγόφερ καὶ τοῦ Φόιτ, ἦτο ὅτι ἡ κυρία πηγή τῆς μυϊκῆς δυνάμεως πρέπει νὰ ζητηθῆ εἰς τοὺς ὑδράνθρακας (ἄμυλον, σάκχαρον) καὶ τὰ λίπη, τὰ ὁποῖα ἀπορροφῶμεν εἰς τὴν τροφήν μας, καὶ ὄχι εἰς τὸ λεύκωμα τοῦ κρέατος, ὡς ἐδίδασκε πρῶτον ὁ Λίμπιγ. Ἡ διδασκαλία τῶν νεωτέρων βιβλίων ἦτο ὅτι, μεγάλου ποσοῦ θερμότητος ἀπαιτουμένου πρὸς συντήρησιν τοῦ ἔργου τῶν μυῶν, τὰ λίπη καὶ οἱ ὑδράνθρακες τῆς τροφῆς μας εὐκόλως δίδουσι τὸ θερμὸν διὰ τῆς καυσίμου ὕλης των· ἐνῶ αἱ νιτρογενεῖς ὕλαι τῆς τροφῆς ὀφείλουσι πρῶτον νὰ τιμηθῶσιν εἰς δύο μέρη, τῶν ὁποίων τὸ ἓν, περικλειὸν νιτρογόνον, κενοῦται ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἕτερον μόνον, εὐποροῦν ἄνθρακος, καταναλίσκεται ἀπὸ τοὺς μῦς. Τὸ συμπέρασμα ἦτο ὅτι ἄνθρωπος ἔχων βαρὺ μυϊκὸν ἔργον νὰ ἐκτελέσῃ καλλίτερον θὰ ἔκαμνε νὰ ἀρκῆται εἰς τροφήν κυρίως συντεθειμένην ἐκ λίπους, ἄμυλου καὶ σακχάρου καὶ ὄχι νὰ διαιτᾶται διὰ κρέατος.

Ἡ θεωρία αὕτη, ἣτις εἶνε νῦν ἡ κρατοῦσα ἐν τῇ φυσιολογίᾳ, ἀνεκεφαλιώθη πάλιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φόιτ πρὸ τινων μηνῶν, ἐν συγγράμματι περιλαμβάνοντι εὐρεῖαν σειρὰν πειραμάτων γενομένων τελευταῖον ὑπὸ τῶν μαθητῶν του, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ. Ἔχει δὲ ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὴν βρώσιν του, τὸ ζῶον συνήθως ἀπορροφᾷ πλεονέτερον λεύκωμα, λίπος καὶ ὑδράνθρακας παρ' ὅσον δύναται πρὸς τὸ παρὸν νὰ καταναλώσῃ. Ἀλλ' ἡ κατάχρησις αὕτη δὲν δύναται νὰ μείνῃ εἰς τὸ αἷμα καὶ εἰς τὰ θεραπευτικὰ ρευστὰ τοῦ σώματος, διότι θὰ παρεκώλυε τὴν ζωὴν τῶν κυττάρων ἢ θὰ ἐξεκρίνετο διὰ μιᾶς. Δὲν δύναται δὲ καὶ ν' ἀποσπασθῆ τοῦ συνδέσμου ἀμέσως, διότι ἡ ἀπόσπασις αὕτη θ' ἀνέπτυσσε μείζονα ἐνέργειαν ἢ ὅση χρειάζεται ἐν καιρῷ διὰ τὸ ζῶον. Οὕτως ἀποταμιεύεται ἐν μορφῇ μὴ ἐπιτρεπούση ταχέαν ὀξείδωσιν, καὶ ἀποθηκεύεται εἰς τὰ ἥττον εὐπρόσιτα μέρη τοῦ ὀργανισμοῦ. Τὸ διαλελυμένον λεύκωμα τίθεται εἰς ἐφεδρεῖαν ἐν εἴδει λευκώματος τῶν ὀργάνων· τὸ λίπος

μεταβαίνει εἰς τὰς πιμελεῖς μεμβράνας· καὶ τὸ σάκχαρον λαμβάνει τὴν μορφήν σώματος μὴ δυναμένου νὰ διαλυθῆ οὔτε ν' ἀποχωρισθῆ εὐκόλως, ἤτοι γλυκυγόνου ἢ εἶδους ζωϊκοῦ ἄμυλου, τὸ ὁποῖον ἀποθηκεύεται εἰς διάφορα ὄργανα καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἥπαρ. Καὶ ἂν τὸ γλυκυγόνον περὶσσεύῃ ἀκόμη, μεταβάλλεται εἰς λίπος, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀκόμη βραδύτερον καίον σῶμα. Ἐὰν σκύλος τρέφεται ἀπαξ τῆς ἡμέρας μὲ κρέας, τὸ λεύκωμα τῆς τροφῆς ταύτης, ὡς ἀπεδείχθη ὑπὸ τοῦ Φέδερ, διαχωρίζεται κατὰ τὰς πρώτας δεκατέσσαρας ἡμέρας μετὰ τὴν βρώσιν, καὶ τὰ νιτρογονοφόρα συστατικὰ τοῦ λευκώματος κενοῦνται, ἐνῶ τὰ ἀνθρακοφόρα προϊόντα τῆς ἰδίας διακλάσεως ἀποταμιεύονται ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας. Ἡ πρώτη αὕτη διάζευξις δὲν δύναται νὰ θέσῃ ἐν ἐλευθερίᾳ πολλήν ἐνέργειαν, διότι πλειοτέρα ἐνέργεια θὰ ἦτο διαθέσιμος ἢ ὅσην χρειάζεται τὸ ζῶον. Τούτου ἕνεκα, ἡ ἐνέργεια πρέπει νὰ λαμβάνῃ ἀρχὴν πρωτίστως ἐκ τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ διεζευγμένου λευκώματος, ὅπερ εἶνε πλούσιον ἄνθρακος, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ λίπους καὶ τοῦ σακχάρου τοῦ περικλειομένου ἐν τῇ τροφῇ, τοῦ ὅλου ἀποταμιευμένου πρὸς καιρὸν ἐν μορφῇ λίπους καὶ γλυκυγόνου, ὅπως χρησιμεύσῃ βραδύτερον ἅμα παραστῆ ἀνάγκη.

Τοιαῦται εἶνε αἱ διαδεδομένα περὶ τροφῆς γνώμαι· καὶ ἀνάλογοι σκέψεις ἀνεπτύχθησαν τελευταῖον ὑπὸ ἐτέρου κορυφαίου φυσιολόγου, τοῦ ἐν Βερολίῳ καθηγητοῦ Σέγεν, ἐν ἔργῳ περιλαμβάνοντι τὰς δεκαετίαις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐρεύνας του. Ἐν τούτοις ἀμφιβολίαί τινες ἐξεφράσθησαν περὶ τῆς ἀκριθείας τῶν διδασκαλιῶν τούτων, ὑπ' ἄλλων τε καὶ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων φυσιολόγων Λῶς καὶ Γίλβερτ, οἵτινες ἀμφέβαλλον περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ λευκώματος εἰς λίπος καὶ περὶ τῶν λιπαρῶν ἰδιοτήτων τῆς νιτρογενοῦς τροφῆς. Ἄλλοι φυσιολόγοι (ὁ Βένεζ, ὁ Ρ. Ὀδδὶ καὶ λοιποὶ) ἀπέδειξαν ὅτι οἱ ὑδράνθρακες δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡ μόνη πηγή τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας· καὶ πρὸ τριῶν ἐτῶν, νέαι ἔρευναί ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου τούτου ἐπεχειρήθησαν ἐν τῷ φυσιολογικῷ Ἰνστιτούτῳ τῆς Βόννης ὑπὸ τοῦ Ἀργουτίνσκη. Ὁ ρώσσος ἰατρός, ὅστις, ὡς καὶ τόσοι ἄλλοι νεώτεροι φυσιολόγοι, προτιμᾷ νὰ κάμνῃ τὰ πειράματα ἐπὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του, ἀντὶ νὰ βασιανίξῃ κονίλους καὶ κύνας, ἔφθασεν εἰς συμπεράσματα ἀντίθετα σχεδὸν τῆς τρεχούσης θεωρίας. Μεγάλην συζήτησιν ἐξήγειραν αἱ δοκιμαίαι του, ὅτε διασημότατος φυσιολόγος, ὁ Πφλύγερ (ἀρχηγὸς τοῦ φυσιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βόννης καὶ ἐκδότης τοῦ γνωστοῦ «Ἀρχείου τῆς Φυσιολογίας») ἐξῆλθεν εἰς τὸ μέ-

σον με νέα επιχειρήματα πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἰδίων γνωμῶν, καὶ κατεσκεύασε θεωρίαν περὶ θρέψεως ἐν ἣ ἡ νιτρογενὴς τροφή ἀποκαθίστατο εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν τῆς. «Ἦμην πάντοτε πεπεισμένος, γράφει, ὅτι ἡ νεωστὶ παραδεδεγμένη ἀρχὴ ὡς πρὸς τὴν πηγὴν τῆς μυϊκῆς ἐνεργείας, καθ' ἣν τὰ γεώμηλα εἶνε πολὺ μεγαλειτέρας ἀξίας ἀπὸ τὸ μπιφτέκι, δὲν δύναται νὰ εἶνε ἀληθῆς, διότι εὐρίσκεται εἰς ἀντίφασιν μετὰς θεμελιώδεις ιδιότητας τῆς ὕλης.» Καὶ ἀνέπτυξε τὰς ἰδέας του ἐν πολλαῖς ἐπισταμέναις διατριβαῖς καὶ πραγματεῖαις.

Αἱ δοκιμαίαι τοῦ Πφλύγερ ἐγένοντο ὄχι ἐπὶ τῶν χορτοφάγων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων καὶ μάλιστα τῶν κυνῶν, καὶ διεξήχθησαν λίαν ἐπιμελῶς εἰς τὰ καθέκαστα. Ὑπῆρξαν δὲ ποικίλαι, ἀλλὰ μία τούτων θὰ δώσῃ ἰδέαν τῆς γενικῆς διευθύνσεως τῶν ἐρευνῶν του. Ἐλαβεν ἓνα σκύλον καὶ τὸν ἔτρεφε μετὰ ἄπαχον κρέας μόνον, προσεκτικῶς σημειῶν τὸ ποσὸν τοῦ λίπους τὸ ὅποιον περικλείεται καὶ εἰς τὸ ἰσχνότερον κρέας, καὶ ὀλιγοστεύων τὴν μερίδα τοῦ λίπους εἰς τὸ ἐλάχιστον ποσὸν πέντε καὶ ἡμισείας οὔγκιων καθ' ἑκάστην. Μετὰ τὴν τροφήν ταύτην, ὁ σκύλος εἶχε νὰ ἐκτελῇ ἰκανὸν μυϊκὸν ἔργον. Ἐπὶ περιόδους δεκατεσσάρων, τριακονταπέντε καὶ τεσσαράκοντα μιᾶς ἡμερῶν, ἀκολουθουμένας ἀπὸ περιόδους ἀναπαύσεως, ἔσυρεν ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ὥρας καθ' ἑκάστην φορτωμένον ἀμαξίδιον. Καὶ ἐπὶ ἐννέα σχεδὸν μῆνας, ὁ σκύλος, μόνην τροφήν ἔχων τὸ ἄπαχον κρέας, οὐδέποτε ἔχασε τὴν ζέσιν καὶ τὴν δραστηριότητά του εἰς τὸ ἔργον· τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ ἐννάτου μηνὸς εἶχε τὴν αὐτὴν ρώμην καὶ ἐλαστικότητα τῶν μυῶν, ὡς καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν, ὅταν ἤρχισε τὸ βαρὺ ἔργον του. Διάφοροι ἄλλαι δοκιμασίαι ἐγένοντο ἐπίσης πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς σχετικῆς ἀξίας τῆς κρεατώδους καὶ τῆς ἀμυλώδους τροφῆς. Περιπλέον, ὁ Πφλύγερ συνέζητήσῃ τὰ διδόμενα, ἐφ' ὧν ὁ Πεττεγκόφερ καὶ ὁ Φόιτ ἐβάσισαν τὴν θεωρίαν των περὶ προκαταρκτικῆς μεταβολῆς τοῦ λευκώματος εἰς λίπος, καὶ ὑπέδειξε τὰ ἐνδεχόμενα αἴτια τῆς πλάνης. Ὁ Φόιτ, λέγει, ὑπεβίβασε τὸ ποσὸν τοῦ νιτρογόνου ἐν τῷ αἵματι καὶ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὸ λίπος καὶ τὸ γλυκυγόνον τὰ ὅποια περιέχονται καὶ εἰς τὸ ἰσχνότατον κρέας. Ἐὰν αἱ δοκιμαίαι του ἀναθεωρηθῶσι μετὰ τὰς διορθώσεις ταύτας, δὲν παρέχουσιν ὑποστήριξιν εἰς τὰς ἰδέας του· τὰ ἄλλα διατρέχοντα ἐπιχειρήματα, οἷον ὁ σχηματισμὸς τοῦ λίπους εἰς γάλα ἐν τῇ διαίτῃ τοῦ κρέατος, ἡ λιπώδης ἔκπτωσις τῶν μυῶν συνεπέειχεν τῆς διὰ φωσφόρου δηλητηριάσεως, καὶ οὕτω καθεξῆς, συζητοῦνται ἐν ἰδίᾳ διατριβῇ, ἐν τῷ «Ἀρχεῖφ τῆς Φυσιολογίας». Καὶ δι'

ὄλων τούτων τῶν νέων γεγονότων, ἤγειρε τὴν ἐπομένην περὶ τροφῆς θεωρίαν, κατὰ πολλὰ διαφέρουσαν τῆς παλαιᾶς.

Πᾶν ζῶον, λέγει, χρειάζεται ἐλάχιστον τινα ὄρον νιτρογόνου εἰς τὴν τροφήν του, καὶ οὐδεμία ποσότης ἀμύλου σακχάρου ἢ λίπους δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὸν ἐλάχιστον τοῦτον ὄρον (φθάσαντα εἰς μίαν τῶν δοκιμῶν τὰ δύο χιλιοστὰ τοῦ βάρους τοῦ ζώου). Ἐὰν τὸ ζῶον δὲν ἔχῃ τὸ ἐλάχιστον τοῦτο ποσὸν τοῦ νιτρογόνου εἰς τὴν τροφήν του, θὰ τὸ λάβῃ ἀπὸ τὴν ἰδίαν σάρκα του, καίτοι θὰ ἠδύνατο, συγχρόνως, ν' ἀποθηκεύσῃ λίπος εἰς τὰς μεμβράνας του, ἐὰν ἡ τροφή ἔχῃ περίσσειαν λίπους καὶ ἀμύλου. Τὸ λεύκωμα εἶνε ἡ κυρία, ἡ ἀληθῆς τροφή τοῦ ζώου· τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐὰν κύων τις ὅστις ἔσχη ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ἀκριβῆ ποσότητα τῶν νιτρογενῶν οὐσιῶν τὰς ὁποίας ἐχρειάζεται διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον του, ἀρχίζει τῶρα νὰ λαμβάνῃ ποσότητά τινα λίπους καὶ ἀμύλου πρόσθετον εἰς τὴν προτέραν τροφήν του, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἀξία λόγου φειδώ λευκώματος· θὰ καταναλωθῇ ὡς καὶ πρίν. Μόνον ὅταν αἱ μυϊκαὶ δαπάναι γίνονται καθ' ὑπέρβασιν τῆς προμηθείας τοῦ λευκώματος, καὶ τὸ ζῶον εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, ἐν στερήσει νιτρογενῶν ὑλῶν, τότε μόνον θὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὰς συνθήκας ταύτας καὶ θὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον του, βοηθεῖται τοῦ λίπους καὶ τῶν ὑδρανθράκων τῆς τροφῆς του. Τὸ λίπος καὶ οἱ ὑδράνθρακες δύναται νὰ εἶνε οὕτω ἡ πηγὴ τῆς μυϊκῆς δυνάμεως, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ ὑστεροῖ ὁ ὄργανισμὸς νιτρογόνου· διότι ἡ ζωσα ὕλη, ὅταν ἔχῃ τὴν ἐκλογὴν, προτιμᾷ πάντοτε τὸ λεύκωμα. Καὶ ἐνῶ ἄπαν τὸ ἔργον τῆς ζωῆς δύναται νὰ τελεῖται μετὰ λεύκωμα μόνον, ἐν σύστημα μικτῆς τροφῆς βασίζεται μόνον ἐπὶ τοῦ ἐλλείμματος τοῦ λευκώματος. Τοῦναντίον, ὅταν τὸ ζῶον ἀπορροφᾷ πλείονας νιτρογενεῖς οὐσίας ἢ ὅσας χρειάζεται διὰ τὸ ἔργον του, τὸ περισσεῦον δὲν ἀποβάλλεται, οὐδὲ χρησιμεύει πρὸς παραγωγὴν λίπους. Μεταβαίνει εἰς αὐξήσιν τῆς πρὸς ἐργασίαν ἰκανότητος τοῦ ζώου καὶ τῆς γενικῆς ἐνεργητικότητός του, παρέχον οὕτω αὐτῷ πρόσθετον εὐτυχίαν ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ βίου· ἀλλ' αὐξήσις ἐνεργητικότητος οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ δι' οἰασθῆποτε λιπώδους, ἀμυλώδους ἢ σακχαρώδους τροφῆς. Τοιαύτη ἡ θεωρία τοῦ Πφλύγερ. Ὡς εἶκος, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῆται τις ὅτι νιτρογενεῖς ὕλαι περικλείονται, ὄχι μόνον εἰς τὸ κρέας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τορίνῃ τοῦ γάλακτος, ἐν τῇ κόλλᾳ ὄλων τῶν δημητριακῶν καρπῶν, ἐν τῷ ὀπῷ πολλῶν φυτῶν καὶ μάλιστα ἐν τῷ σπέρματι τῶν ὀσπρίων καὶ λαχανικῶν. Αἱ οὐσίαι αὗται δύναται προφανῶς νὰ πορίσωσι τὸν ἐλάχιστον ὄρον τοῦ νιτρο-

γόνου, ὃν ἀπαιτεῖ ἡ θεωρία, καὶ μάλιστα πλέον τι τοῦ ἐλαχίστου τούτου ποσοῦ. Ἡ πρώτη ἔννοια τῆς θεωρίας εἶνε ὅτι, ἐὰν πλεονασμός τις ἔργου καὶ γενικῆς ἐνεργητικότητος ἀπαιτῆται ἀπὸ τὸ ζῶον, περίσσεια νιτρογενῶν ὑλῶν πρέπει νὰ δοθῇ αὐτῷ ἐν εὐπέπτῳ μορφῇ καὶ ἄνευ ὑπερβολῆς λίπους ἀμύλου ἢ σακχάρου. Πρέπει νὰ προστεθῇ, πρὸς ὑποστήριξιν τῆς θεωρίας ταύτης, ἥτις τόσον ἀντίκειται πρὸς τὰς διαδεδομένας διδασκαλίας, ὅτι τινὰ τῶν προσφάτων πειραμάτων τοῦ Καρόλου Φόιτ ἐν μέρει τὴν ἐπιβεβαιῶσι καὶ τὴν συμπληροῦσι. Καὶ ὁ Φόιτ ἐπίσης εὗρεν ὅτι σκύλος ἀποκλειστικῶς μὲ ἄρτον τρεφόμενος, ἔχανε λεύκωμα ἐκ τῆς ἰδίας σαρκός του, καίτοι τὸ βάρος του δὲν ἤλαττοῦτο. Ἡ ἀπώλεια ἐγένετο δι' αὐξήσεως ὕδατος εἰς τὰς μεμβράνας, συνοδευομένης ἀπὸ ἐλάττωσιν αἰμοσφαιρίνης (τῆς χρωματιστικῆς ὕλης τῶν ἐρυθρῶν σωματιδίων) ἐν τῷ αἵματι. Τὸ αὐτὸ παρατηρήθη ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἔργαστηρίῳ τοῦ Φόιτ ὑπὸ τοῦ I. Τσοῦμποϊ εἰς τοὺς κόνικλους καὶ τοὺς γάτους. Οἱ κόνικλοι, οἵτινες ἐτρέφοντο μὲ γεώμηλα, εἶχον ἐξ ἄπαντος ὕδατωδεστέρους μυῶνας καὶ ὀλιγωτέραν αἰμοσφαιρίνην εἰς τὸ αἷμά των, ἢ ὅσοι ἐτρέφοντο μὲ γάλα καὶ μὲ σίτινον ἄρτον. Καὶ πάλιν, ὅταν οἱ κόνικλοι ἐτρέφοντο μὲ γεώμηλα, καὶ ὅταν σίδηρός τις ἢ ὀρρός γάλακτος ἢ αἷμα ἐπροστίθετο εἰς τὴν διαίταν τῶν γεωμήλων, οἱ κόνικλοι ὅσοι εἶχαν λάβῃ γεώμηλα μετὰ αἵματος ἐγένοντο ἀχμαιότεροι εἰς τὸ αἷμα καὶ τοὺς μῦς ὅσον καὶ εἰς τὴν αἰμοσφαιρίνην ἐν τῷ αἵματι. Ὑπερβολὴ ἀμυλώδους τροφῆς ἐφαίνετο ἐπενεργοῦσα ἐπ' αὐτῶν χειρόν καὶ τῆς ἀνεπαρκοῦς τροφῆς. Ἄφ' ἑτέρου ὁ I. Ρόξενταλ, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμελέτησε τὴν θερμοκρασίαν τῶν μαστοφόρων ὑπὸ διαφοροῦς συνθήκας, φθάνει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐὰν ζῶόν τι τρέφεται μόνον ἄπαξ τῆς ἡμέρας, αἱ οὐσίαι, αἵτινες ὀξειδοῦνται εἰς τὸν ὀργανισμόν του κατὰ τὰς πρώτας δέκα ὥρας μετὰ τὴν βρώσιν, εἶνε διαφοροὶ ἐκείνων αἵτινες βραδύτερον καταναλίσκονται ἀποβάλλουσιν ὀλιγώτερον θερμὸν καὶ πλειότερον ἀνθρακικὸν ὄξυ, οὕτως ὥστε οἱ πέπτονες οἵτινες λαμβάνουσιν ἀρχὴν ἐκ τῆς νιτρογενοῦς τροφῆς φαίνονται ὅτι κατηναλώθησαν πρώτοι· καὶ ἂν οὕτως ἔχη, αἱ ἐνεστώσαι σκέψεις μας περὶ τροφῆς θὰ ὑποστῶσι νέαν μεταβολήν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐπειδὴ αἱ δοίμαί τοῦ Πφλύγερ δὲν ἐδημοσιεύθησαν ἀκόμη ἐν ὄλῳ καὶ ὅλον τὸ ζήτημα εἶνε εἰς ἄκρον περίπλοκον, ἡ ὀριστικὴ ἐτυμηγορία τῆς ἐπιστήμης δὲν δύναται ἀκόμη νὰ προβλεφθῇ. Ἄλλ' ὁμολογητέον ὅτι ἡ θεωρία του φαίνεται πιθανωτάτη ἐκ πρώτης ὀψέως, καὶ εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ παρορμήσῃ εἰς ἐρεῦνας πρὸς νέαν διεύθυνσιν.

ΝΕΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

Α'

ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΣΧΕΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.

Ἐὰν ἀνατρέχων τις εἰς τὸ παρελθὸν μελετήσῃ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἱστορίαν τοῦ γιγαντιαίου ἔθνους τῶν Ἀγγλοσαξῶνων, θὰ εὗρῃ ὅτι ἡ ἱστορία αὕτη, ἂν κατὰ πλάτος τὴν θεωρήσῃ τις, εἶνε καθόλου ἡ ἱστορία συντόνου, συνεχοῦς καὶ αἰεὶ ἐπιταχυνομένης τάσεως πρὸς εὐρύτερα σχέδια, πρὸς ἐπιμελεστέραν ὀργάνωσιν, πρὸς ἐπὶ μᾶλλον στενωτέραν προσέγγισιν εἰς τὸν κοινὸν ἔλεγχον. Δὲν ὑπαινίσσομαι τώρα, ἄς ἐννοήσῃ καλῶς ὁ ἀναγνώστης, ἐπιχειρήσεις καθαρῶς ἐμπορικῶν χαρακτῆρος, οἵαι τινὲς τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν ἐταιριῶν τῶν παραγωγέων χρόνων, αἵτινες ἦσαν πολλάκις πλάσματα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, τῆς βοηθείας μονοπωλίων, προνομίων καὶ καθεξῆς. Ἐννοῶ τὰς ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ὑποθέσεις τὰς διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ πολλοῦ μέρους τοῦ λαοῦ διεξαγομένας. Πρῶτον βλέπεις τὸν ἐπαγγελματίαν ἐργαζόμενον καὶ ἐμπορευόμενον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἀκολούθως καθόσον αὐξάνει ὁ πληθυσμός, καὶ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἀναπτύσσονται, αἱ εὐκαιρίαι διὰ τὰς ὑποθέσεις εὐρύνονται μέχρις οὗ ἕκταστῶσι παραπολὺ μεγάλαι διὰ τὸ ἀτομικὸν κεφάλαιον καὶ τὴν ἀτομικὴν μεταχείρισιν, καὶ βλέπεις συνδυασμοὺς εἰς μικροὺς ἐμπορικοὺς οἴκους καὶ μικτὰς ἐταιρίας. Βαθμηδὸν βλέπεις τὰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ν' ἀναπτύσσονται, τοὺς ὀργανισμοὺς νὰ γίνωνται πλατύτεροι καὶ περιπλοκώτεροι, καὶ αἱ δυνάμεις τὰς ὁποίας προσλαμβάνουσι νὰ γίνωνται ἱκαναὶ νὰ ἐπηρεάσωσι σπουδαίως τὰ δικαιώματα τῶν ἀτόμων καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ κοινοῦ. Τότε ἡ Κυβέρνησις ἔρχεται εἰς τὸ μέσον καὶ θεσμοθετεῖ νόμους

πρός διακανόνισιν τοιούτων επιχειρήσεων, απαγορεύουσα τοῦτο, κολάζουσα ἐκεῖνο, παρορμῶσα τὸ ἄλλο, ἐπεμβαίνουσα καὶ ἐξελέγχουσα πανταχοῦ.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ρήγγυνται θρηνώδεις φωναὶ διαμαρτυρίας κατὰ τῆς ὀπισθοδρομικῆς Κυβερνήσεως. Παρεμποδίζει τὴν βιομηχανίαν, ἐξορίζει τὰ κεφάλαια, ἐπεμβαίνει εἰς τὴν ἐλευθέραν συναλλαγὴν καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀτόμων. Ἄλλ' ὅλα εἰς μάτην. Ἡ μάμμη-Κυβέρνησις ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον τῆς. Γρήγορα ἢ ἄργα οἱ παραπονούμενοι ἀναγκάζονται νὰ ὑποχωρήσωσι, καὶ ὁ δημόσιος ἔλεγχος ἐδραίως ἀποκαθίσταται. Μεγαλείτερα συμφέροντα, ἐπιμελέστεροι ὀργανισμοί, εὐρύτερος κύκλος μετόχων, ἐπὶ μᾶλλον μεγαλείτερος δημόσιος ἔλεγχος, ἔωσού ἀποκτήσωμεν ἐδῶ πλὴν ἑκατὸν ἄλλων γιγαντιαίων επιχειρήσεων, ἓνα Λονδίνοιον καὶ Βορειοδυτικὸν σιδηρόδρομον μὲ τοὺς 60 χιλ. ὑπαλλήλους του, μὲ τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμόν του τῶν δέκα ἑκατομμυρίων λιρῶν στερελίων, καὶ μὲ τὸ πάγιον χρέος του τῶν ἑκατὸν ἑκατομμυρίων, καὶ τόσον προσπελάζον μὲ πρᾶγμα ἐθνικῆς συστάσεως καὶ ἐλέγχου, ὥστε ὁ ὀργανισμὸς θὰ ἠδύνατο ν' ἀναθεωρηθῆ ἕως αὐρίου χωρὶς τὸ παράπαν νὰ φανῆ ἔλλιπής καὶ χρήζων πρακτικῆς μεταβολῆς.

Δὲν ἐξετάζω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὡς θὰ ἐνόησατε, ἂν ἡ τάσις αὕτη εἴη καλὴ ἢ κακὴ. Σημειῶ ἀπλῶς μίαν ἀδιαφιλονείκητον κίνησιν ἐναργῶς εὐδιάκριτον καθ' ὅλην ἡμῶν τὴν ἱστορίαν, ἢ τοῦλάχιστον κατὰ τὴν πρόσφατον ἡμῶν ἱστορίαν· κίνησιν ἢ ὁποία κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη κατέστη σχεδὸν τρομακτικὴ ἐν τῇ ἀείποτε αὐξανομένη ταχύτητί τῆς. Παντοῦ καὶ εἰς πᾶν τμήμα ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς ἐνεργητικότητος, ἢ τάσις εἴη πρὸς τὰς χονδράς ὑποθέσεις, πρὸς τὰς μεγάλας επιχειρήσεις, πρὸς τὴν κατασκευὴν μεγάλων μηχανῶν. Πιστεύω ὅτι οὐδεὶς ἄνθρωπος ἔχων γνῶσιν τινα τοῦ περιβάλλοντος κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος του θ' ἀρνηθῆ τοῦτο.

Τώρα θὰ προβάλω τὸ σαφές τοῦτο ἐρώτημα: — Πῶς πρέπει, — εἴτε πιστεύομεν ὅτι τὰ πράγματα ταῦτα διέπονται καὶ ἰθύνονται ὑπὸ ἐνιαίας τινὸς Προνοίας, εἴτε πιστεύομεν ὅτι ὑπόκεινται ἀπλῶς εἰς τὰς τυφλὰς ἀνελευθέρους δυνάμεις αἰτίνες ἐπιπολάζουσι παντοῦ μὲ τὴν διηνεκὴ καὶ ἄμαχον δύναμιν τῆς κυμάνσεως τοῦ ὠκεανοῦ, — πῶς πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν τάσιν ταύτην; Ἐνθυμηθῆτε ὅτι αὕτη δὲν ὀφείλεται εἰς πρόσκαιρόν τινα ἢ περιστατικὴν αἰτίαν. Δὲν ὀφείλεται εἰς ἀπλὴν στραβοκεφαλίαν τῶν επιχειρηματιῶν ἀνθρώπων. Δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπι-

κράτησιν ἐσφαλμένης τινὸς ἐμπορικῆς ἀρχῆς. Δὲν ὀφείλεται ἔστω καὶ εἰς ἐκουσίαν ἐκλογὴν εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Εἴη δεσπόζουσα, ἐπικρατοῦσα, ἀκατάσχετος τάσις τῶν καιρῶν, ὀφειλομένη, κατὰ μέγα μέρος τοῦλάχιστον, εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ εἰς τὴν συνεχῆ πρόοδον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων καὶ μηχανικῶν ἐφευρέσεων. Μὲ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις καὶ μηχανικὰς ἐφευρέσεις οἱ ἄνθρωποι εἴη ἠναγκασμένοι νὰ συμβαδίζωσι, καὶ αἱ δυνάμεις αὗται βραδύως λαμβάνουσι τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐμπορικὰς επιχειρήσεις ἀπὸ τὰς χεῖρας μικροεμπόρων καὶ μικροβιομηχάνων, καὶ τὰς μεταφέρουσιν εἰς τοὺς μεγάλους ὀργανισμούς.

Κυττάξετε περίξ σας. Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, αἱ ταχυδρομικαὶ ἄμαξαι, διευθυνόμεναι κατὰ σύστημα θαυμάσιον διὰ τοὺς προπάτοράς μας ἐπὶ ταχύτητι καὶ ἀκριθείᾳ, μετὰ τῶν ὀχημάτων καὶ τῶν σκευαγωγῶν ἄμαξίων τῶν εὐρισκομένων εἰς χεῖρας μικρῶν ἰδιοκτητῶν, ἀπετέλουσαν τὴν κυριωτέραν μεταγωγικὴν εὐκολίαν, τὸ κύριον μέσον τοῦ ταξειδίου, καθ' ἅπασαν τὴν χώραν. Τώρα ὁμως ὑπεχώρησαν εἰς εὐρύτατα συστήματα σιδηροδρόμων. Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν, τὰ ἀντίζηλα λεωφορεῖα μικρῶν ἰδιοκτητῶν δὲν ἔπαυον νὰ ὀργάνωσιν ὅλον τὸ Λονδίνοιον, καὶ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη ἄμαξευτικὴ ἐταιρία ἢ ἐταιρία τροχιοδρόμων ἢ ὑπόγειος σιδηρόδρομος. Σήμερον, ἐξαιρουμένου μέρους τῶν ἄμαξων καὶ μικροῦ ἀριθμοῦ λεωφορείων, ὅλη ἡ ἐργασία τῆς μεταφορᾶς τῶν διαβατῶν τῆς ὁδοῦ εἴη εἰς χεῖρας σωματείων ἰδιοκτητῶν δυναμένων σχεδὸν νὰ μετρηθῶσιν ἐπὶ τῶν δακτύλων, ἐνῶ ὅλα τὰ δελεάσματα τῆς κερδοσκοπίας καὶ ὅλον τὸ βᾶρος τοῦ συναγωνισμοῦ ὑπαγορεύουσιν ἀενάους συγχωνεύσεις καὶ συνδυασμούς, ὠθοῦνται τουτέστι πρὸς τὴν διεύθυνσιν ἐντελοῦς μονοπωλίου, καὶ συγχρόνως λεωφορεῖα, καὶ τροχιάμαξαι καὶ ὀχήματα, ὅλα ἐτέθησαν ὑπὸ αὐστηροῦς δημοσίου κανονισμοῦ.

Πάλιν, ἐφ' ὅσον φθάνει ἡ μνήμη ὅλων μας, ἡ μεταφορὰ τῶν δεμάτων ἦτο ἐργασία διὰ μικροὺς ἀνθρώπους. Ὅχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, ἡ πρώτη τῶν μεγάλων δεσμιδομεταφορικῶν ἐταιριῶν ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς σκηνης, καὶ μοῦ φαίνεται ὡσάν προχθές, ὅταν ἐγώ, ὡς δημοσιογράφος, παρευρέθην εἰς τὸ Γενικὸν Ταχυδρομεῖον διὰ νὰ ἴδω τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον παρίστατο ἐκεῖ ἐπὶ τῇ πρώτῃ ἀποστολῇ δεμάτων διὰ δημοσίου μηχανισμοῦ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους. Πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν, τὸ ἐργαστήριον τοῦ ὑποδηματοποιοῦ ἦτο ὁ τόπος ὅπου κατασκευάζοντο ὑποδήματα καὶ σανδάλια. Σήμερον διὰ τὸ μέγα πλῆθος

τοῦ λαοῦ, κατασκευάζονται ἐντὸς τεραστίων ἐργοστασίων, ὅπου δὲν παύει νυχθημερόν ὁ τριγμός καὶ ὁ κρότος τῶν μηχανημάτων. Πρὸ εἰκοσι ἐτῶν ἕκαστος γαλακτοπώλης ὅστις ἤρχετο εἰς τὴν θύραν σας ἦτο πρωτομάστορης. Ἡ δύνατο νὰ ἔχη τὴν ἀγελάδα του ὅπου ἤθελε, καὶ νὰ σὰς πωλῇ τόσον νερόν ἐντὸς τοῦ γάλακτος ὅσον εἶχατε τὴν ἀπλότητα ν' ἀγοράσητε. Τώρα, ὀφείλει νὰ κτίζῃ τὸ βουστάσιόν του κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Ἰδιαιτέρου Συμβουλίου, τὸ γάλα του ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐμπορίας, καὶ ὁ ἴδιος ταχέως ἀπορροφᾶται εἰς μεγάλα συγκεντρωμένα συστήματα, ἐν τῶν ὁποίων, καὶ οὐχὶ τὸ μέγιστον, προμηθεύει ἡμερησίως γάλα εἰς 60 χιλιάδας οἰκίας τοῦ Λονδίνου. Τὸ ἐμπόριον τοῦ κρέατος λαμβάνει τὸν αὐτὸν δρόμον. Ὅπως μὴδὲν εἶπω περὶ τῶν μεγίστων ἐπιχειρήσεων, διὰ τῶν ὁποίων μεταφέρεται τὸ κρέας εἰς τὰς ἀγοράς μας ἐκ Σικάγου καὶ ἐκ τοῦ Ῥίβερ Πλέιτ, ἐξ Αὐστραλίας καὶ Νέας Ζηλανδίας, ὑπάρχουσιν ἑταιρίαι ἐν Σμιθφίλδη ἰδιοκτήτριαι κρεοπωλείων εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις τοῦ βασιλείου. Καὶ ὁ στρατός ἀκόμη εἶνε πολὺ ὀργανικώτερον σύνολον παρ' ὅσον ἦτο πρὸ πενήτηντα ἐτῶν. Ὁ λόρδος Οὐόλσλεϋ δύναται νὰ σὰς εἴπῃ ὅτι, ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν, ὁ βρεττανικὸς στρατός ἦτο ἀπλῶς χαλαρὰ συναγωγὴ αὐτονόμων συνταγμάτων σχεδὸν ἄνευ ὀργανικῆς συνοχῆς οἰασθήποτε. Πολλοὶ μεσῆλικες τώρα δύναται νὰ ἐνθυμοῦνται τὸν καιρὸν ὅτε ἡ ἐνδυμασία ἐκάστου συντάγματος ἐξηρτάτο ἀπολύτως ἐκ τοῦ συνταγματάρχου. Ὁ συνταγματάρχης ἐτράβα τόσα χρήματα διὰ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἔκαμνε τὴν καλλιτέραν συμφωνίαν διὰ τὴν πατριδα καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του μὲ τὸς συμβιβαστικὸς ἐργολάβους. Τὸ σύστημα ἐκεῖνο διήρκεσεν ἐως τοῦ ἤλθομεν εἰς πόλεμον ἐν Κριμαίᾳ, καὶ τότε ἐξερράγη τρομερὸν σκάνδαλον, καὶ ὅλη ἡ ὑπόθεσις ἀνωργανίσθη. Τὸ ἔργον τελεῖται τώρα δι' ὅλον τὸ πεζικόν μας ὑπὸ μεγάλου τῆς Κυβερνήσεως τμήματος, ἐδρεύοντος ἐν λαμπρῷ ἐργοστασίῳ ἐν Πιμλίκῳ, ὅπου αἱ ράπτριαι εἶνε λίαν ἀνέτως ἐγκαθιδρυμέναι, ὡς ἐν Κρυσταλλίνῳ Παλατίῳ, καὶ ὅπου τὰ πάντα γίνονται διὰ μηχανισμῶν, ὡς καὶ τὸ κόσμιον τῶν φορεμάτων καὶ τὸ πάτημα τῶν βραχῶν. Καὶ πάλιν, πᾶς ὅστις λάβῃ τὸν κόπον νὰ ἐπισκεφθῇ ἐν πλουσταρείῳ, οἷα εὐρίσκονται εἰς πᾶσαν εἰρκτὴν καὶ εἰς πᾶν ἐργαστήριον ἀπόρων γυναικῶν τοῦ Λονδίνου, θὰ ἐννοήσῃ ὅτι αἱ συνήθεις πλύστριαι εἰς τὰς συνοικίας μας εἶνε, ὡς ἀτομικαὶ ἐργάτιδες, τόσον ἀφρευτικῶς καταδεδικασμένοι εἰς ἐκθρόνισιν, ὡς ἐὰν ἦσαν ὅλαι ἀρχιεπίσκοποι τῆς Καντερβουρίας. Στραφῆτε πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ παν-

τοπώλου. Θὰ εὔρητε ὅτι ἀναμφισβητήτως ὁ συναγωνισμὸς ἐκεῖ εἶνε πολὺ ὀξύτερος ἢ ὅσον ποτὲ ἦτο. Οἱ μικροπαντοπῶλαι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐρίσκουσι δύσκολον ν' ἀνθέξωσι. Διὰ νὰ εἰσπράττῃ ὠρισμένον εἰσόδημα, ὁ παντοπώλης πρέπει τώρα νὰ κάμνῃ πολὺ μεγαλειότερον ἐμπόριον ἢ ὅσον ἔπρεπε νὰ κάμνῃ πρὸ εικοσιπέντε ἐτῶν. Ἐχει νὰ συναγωνισθῇ πρὸς μεγάλα μαγαζεῖα καὶ μεγάλας ἑταιρίας ἐχούσας διακλαδώσεις καθ' ὅλον τὸ βασιλεῖον. Αὐταὶ ἀγοράζουσι χονδρικῶς, ἐπιτυγχάνουσιν εὐθηνότερα, ἐπωφελοῦνται τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα καὶ δὲν ἀφήνουσι στάδιον συναγωνισμοῦ διὰ τοὺς μικροὺς ἐδωδιμοπώλας. Εἰς ἄνθρωπος ὅστις ἠδύνατο πρὶν νὰ ζῆ ἀνέτως δι' ἐμπορίου τεσσάρων ἢ πέντε χιλιάδων κατ' ἔτος, ὀφείλει τώρα νὰ ἐπιτύχῃ κυκλοφορίαν δεκαπέντε ἢ εἰκοσι χιλιάδων, ἄλλως πρέπει νὰ κλεισῇ τὸ μαγαζεῖόν του. Ἐπὶ εὐρύτητι κυκλοφορίας, ἐπὶ ὀργανωμένη καὶ εὐμεθόδῳ ὑπηρεσίᾳ καὶ ἐπὶ σμικρότητι κέρδους ἐφ' ἐκάστης συναλλαγῆς, τινὲς τῶν ἀποθηκῶν καὶ τινὰ τῶν μεγαλειτέρων λιανικῶς πωλούντων μαγαζείων τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων κέντρων τοῦ πληθυσμοῦ μας, θὰ ἦσαν πρὸ πενήτηνταετίας ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου. Σήμερον, αἱ μεγάλαὶ αὐταὶ ἑταιρίαι καὶ ἡ λαμπρὰ διεύθυνσις των εἶνε τόσον οἰκεία, ὥστε οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν προσέχει εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ ταῦτα οὐχ ἦττον ἀπορροφῶσιν ἡρέμα ἐν ἑαυτοῖς τὸ μείζον μέρος τῆς ἐργασίας τῶν κατὰ μέρος παντοπωλείων, ἀφήνοντα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐπὶ μᾶλλον μικρότερον χώρον διὰ τὰ μικρὰ λιανοπωλικά μαγαζεῖα. Ἐτυχῆ προσφάτως νὰ συνομιλῶ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων μὲ ἐν εὐπόλητον μέλος τοῦ Κοινοβουλίου, ἕνα τῶν μεγαλειτέρων ζυθοποιῶν τοῦ βασιλείου. «Ναί, μοι εἶπε, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἶνε ἔτσι. Εὐρίσκομεν ἀκριβῶς τὸ ἴδιον κίνημα καὶ εἰς τὸ ἔργον μας. Εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ πιάνωμεν μαγαζεῖα καὶ ν' αὐξάνωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις μας. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ τὸ κάμνωμεν. Μᾶλλον θὰ ἐπιθυμοῦσαμεν νὰ ἔλειπε. Καὶ ὅμως εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ τὸ κάμνωμεν.»

Μεγάλαι ὑποθέσεις, ὀργανισμοὶ ἀναπτυσσόμενοι εἰς τὸ ἔπακρον, αὕτη ἡ τάσις ἐπεκράτησε πανταχοῦ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου· αὕτη ἐπικρατεῖ καὶ τώρα, ὅτε, συλλογισθῆτε, εἴμεθα ἀκριβῶς εἰς τὸν οὐδὸν τοῦ αἰῶνος τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, καὶ εὐλόγως δυνάμεθα νὰ περιμένωμεν ἔτι μεγαλειτέραν ἐπιτάχυνσιν τοῦ βραχδαίου δρόμου μας εἰς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ἀκριβῶς αἱ αὐταὶ δυνάμεις, αἵτινες τείνουσι πρὸς τὴν ἀπόσβεσιν τῶν μικρῶν ἐργασιῶν τώρα καὶ βιάζουσι τοὺς ἀνθρώπους νὰ συνεταιρίζωνται εἰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς εὐρέα καὶ περιληπτικὰ σχέδια ὑποθέσεων, θὰ

ἐξακολουθήσουν νὰ ἐνεργῶσι εἰς τὸ μέλλον, καὶ τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ἐνεργῶσι μὲ συμπυκνωμένην ἐπισώρευσιν ἀποτελεσμάτων, οἷα κατὰ τὸ παρὸν ἀτελῶς μόνον δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν.

Ἄλλα καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἐπῆρχετο ἐπιτάχυνσις ἐνεργείας, ὑποθέσατε ὅτι τὸ τοιοῦτον πρᾶγμα θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ συμβαίνει ἀπλῶς ὅπως συνέβαινεν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ὅπως συμβαίνει τώρα, ποῖον τὸ ἄφρευκτον ἀποτέλεσμα; Ἡ ἀναπόδραστος φορὰ τῶν πραγμάτων εἶνε τόσον ἐναργής, ὅσον ὁ δρόμος τοῦ ἡλίου ἀνὰ τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ. Κατὰ τὸ παρὸν, αἱ μεγάλα αὐτὰ ἐπιχειρήσεις τρέφονται καὶ ἐξαπλοῦνται ἀπορροφῶσαι τὸ ἐπικερδὲς ἐμπόριον τῶν μικροτέρων ἐπαγγελμάτων περίξτων. Ὀλίγω βραδύτερον θὰ πιασθῶσιν εἰς συναγωνισμόν πρὸς ἀλλήλας. Ναὶ μὲν συναγωνίζονται πρὸς ἀλλήλας τώρα, ἀλλ' ὅσον προβαίνει ὁ χρόνος, ὁ συναγωνισμὸς οὗτος θὰ γείνη ἐπὶ μᾶλλον ὀξύτερος, καὶ ὑπὸ τὴν βαρεῖαν πίεσιν τῆς ἀνάγκης θὰ βιασθῶσι νὰ συνδυάζωνται καὶ συγχωνεύωνται. Κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, ὑπάρχουσι μόνον δεκαοκτῶ πυριτιδοποιεῖα ἐν τῷ βασιλείῳ, ὅλα μεγάλα καθιδρύματα. Ἄλλα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μοι ἔλεγεν ὁ διαχειριστὴς ἐνός τούτων ὅτι τόσον ζωηρὸς εἶνε ὁ συναγωνισμὸς τῆς ἐργασίας, ὥστε εἰς τινὰ τμήματα τοῦ ἐμπορίου των, τὸ κεφάλαιόν των μὸλις τοὺς ἀπέφερε τόσα ὅσα θὰ ἐκέρδιζον τοποθετοῦντες αὐτὸ εἰς τὸ δημόσιον χρέος. Ποῖον τὸ καταφανὲς φάρμακον; Εἶνε δυνατὸν κίνημά τι ὀπισθοχωρήσεως; Δὲν εἶνε δυνατὸν, καὶ δὲν δύνανται νὰ σταθῶσιν ἐπὶ μακρὸν ὅπου εὐρίσκονται. Ἐν πρώτοις, θὰ δοκιμάσωσιν ἂν δύναται νὰ γείνη τίποτε σχηματιζομένου κρίκου. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐδοκίμασαν κατὰ τι τοιοῦτον πρὸ ἡμερῶν, συνελθόντες ὁμοῦ καὶ ἐλθόντες εἰς συνεννόησιν τινὰ περὶ τῶν τιμῶν, ἀλλ' ἐν ἧ δύο τούτων διέρρηξαν τὴν πίστιν πρὸς τὰ λοιπὰ, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐναυάγησεν. Ἄφου ὁ κρικός δοκιμασθῆ καὶ εὐρεθῆ ἐν ἀποτυχίᾳ, ἢ ἀποκαταστῆ καὶ ἐργασθῆ ἐπιτυχῶς πρὸς καιρὸν, πρέπει ἴσως νὰ ὑπαγορεύσῃ ἔτι στενωτέραν συνάφειαν καὶ ἀλληλεγγύην συμφερόντων, καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν κεφαλαίων θὰ εἶνε τὸ τελευταῖον στάδιον. Τοῦτο συνέβη ἤδη πράγματι ἐν Γερμανίᾳ. Ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς βιομηχανίας συνεκεντρώθη εἰς ἓνα μέγαν οἶκον καὶ πλήρες ἰδρύθη μονοπώλιον.

Ποῖον τὸ ἀκριβὲς ἀποτέλεσμα τούτου ἐν Γερμανίᾳ δὲν ἤξεύρω, ἀλλ' εἶνε καταφανὲς σχεδὸν ὅτι ἡ τάσις θὰ ἦτο νὰ ὑψωθῆ ἡ τιμὴ τῆς πυριτιδος, καὶ προδήλως, ἐὰν τὸ αὐτὸ ἐγένετο μίαν ἡμέραν ἐν Ἀγγλίᾳ, αἱ τιμαὶ θὰ ὑψωθῶσι βεβαίως καὶ ἐνταῦθα. Αὕξησις εἰς τὰς τιμὰς δὲν θὰ

ἦτο ἴσως ἀπολύτως ἀναγκαία, διότι ἡ οἰκονομία ἡ ἐπιφερομένη διὰ τῆς συγχωνεύσεως μεγάλως θὰ ἐπηύξανε τὰ κέρδη. Τῷ ὄντι, ἐν Ἀμερικῇ, ὁ σχηματισμὸς μεγάλων κρίκων καὶ συνδέσμων συνέβαλεν ἐνίοτε εἰς τὴν ὑποβίβασιν τῶν τιμῶν, τόσῳ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ φειδῶ τῆς ἐργασίας. Ἡ φειδῶ ἐν τούτοις ἐπετεύχθη ἐν μέρει διὰ τῆς ἀθρόας ἀποπομπῆς τοῦ ἐργατικῆς πλεονάσματος, καὶ ἡ σύστασις μονοπωλίων καθαρῶς θέτει τὴν ἐργατικὴν κοινότητα εἰς τὸ ἔλεος τῶν ἐργοδοτῶν. Πρὸς τὸ παρὸν τὰ μονοπώλια ταῦτα εἶνε σχετικῶς νέα, καὶ ἐκείνοι οὔτινες τὰ ἐπέτυχαν δὲν ἀνυπομονοῦσι νὰ ἐπιδείξωσιν ὄσσην ἀπέκτησαν ἰσχύιν. Ἡ πολιτικὴ των εἶνε ν' ἀφοπλιζῶσι τὴν ἔχθραν καὶ νὰ ἐμπνέωσιν ἐμπιστοσύνην. Ἄς γηράσωσι τόσον, ὅσον αἱ ἐταιρίαι τοῦ ἀερίου καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ Λονδίνου καὶ ἄς αἰσθανθῶσι τόσον ἰσχυρὰν τὴν θέσιν των, καὶ θὰ φανῶσιν ἐξ ἴσου πρόθυμοι νὰ ἐπωφεληθῶσι πληρέστατα τὴν δυνάμιν των, ἔστω καὶ μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν ν' αὐξήσωσι τὴν ἀγοραίαν τιμὴν. Περὶ πυριτιδος προκειμένου, ὁ πληθυσμὸς καθόλου δὲν θὰ αἰσθανθῆ ἴσως μεγάλην ἐπιβάρυνσιν. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἰδία μέθοδος τῆς ἀποσθέσεως καὶ τοῦ συνδυασμοῦ, ἣτις ἀπέληξεν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν σύστασιν μονοπωλίου τῆς πυριτιδος καὶ τείνει νὰ ἐπιτύχῃ τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἐδῶ ἐν Ἀγγλίᾳ, προβαίνει μὲ ἄκραν ταχύτητα καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ κρέατος, τοῦ γάλακτος, τῆς παντοπωλικῆς, τῆς ὑποδηματοποιίας καὶ σανδαλοποιίας, τῆς ραπτικῆς, τῆς βιβλιοπωλικῆς καὶ τυπογραφίας καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς συγκοινωνίας καὶ εἰς ὅλα σχεδόν. Ὅλα εἰς τὸν αὐτὸν δρόμον τρέχουσιν. Ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν Σμιθφίλδῃ ἐταιρίαι μὲ μαγαζεῖα κρεωπωλῶν εἰς πᾶσαν ἀξίαν λόγου πόλιν τοῦ βασιλείου. Μὲ τὰ μεγάλα κεφάλαια καὶ τὴν εὐρεῖαν κατανάλωσιν των, μανθάνω ὅτι ὅπου ἐπάτησαν τὸν πόδα εἰς πόλιν τινὰ, τὸ γενικὸν ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε νὰ ὑποβιβάσωσι τὰς τιμὰς κατὰ δύο πέννας τὴν λίτραν. Καὶ μεθ' ὅλον τοῦτο, μία αὐτῶν ἦτο, νομίζω, πρὸς καιρὸν εἰς θέσιν νὰ πληρῶνῃ μέρισμα δεκαοκτῶ τοῖς ἑκατόν. Καθ' ὃν χρόνον γράφω τὴν σελίδα ταύτην, ἡ ἐταιρία ἐκείνη ἐξέδωκεν ἀκριβῶς μίαν τῶν ἐτησίων ἐκθέσεών της, ἐν ἧ ἐμφαίνεται ὅτι ἔχει ἰδιοκτησίαν ὑπὲρ τὰ πεντακόσια κρεοπωλεῖα, ἔχει ἐξοδεύσει ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον εἰς ἀγορὰν μέσων καὶ ὀργάνων, συνισταμένων κυρίως εἰς δροιστικὰς ἀποθήκας διατηρούσας νωπὸν τὸ κρέας καὶ δροιστικὰ μηχανήματα εἰς διάφορα μεγάλα ἀτμόπλοια, δι' ὧν μεταφέρονται τὰ ἀπειράριθμα σφάγια της. Πῶς εἶνε δυνατὸν διὰ τοὺς κοινούς κρεωπώλας τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων νὰ ἀνθέξω-

σιν ἐναντίον τοιούτων ἀνταγωνιστῶν; Οἱ ἀσθενέστεροι τάχιστα θὰ ἐξαντληθῶσι, καὶ ὅσοι εἶνε ἰσχυρότεροι καὶ κάπως ὄχληροι, ἀγοράζονται καὶ γρήγορα ἢ ἀργὰ ὁ συναγωνισμὸς εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ κρέατος λαμβάνει πέρασ. Τοιούτου εἶδους ὀργανισμοὶ ἐξ ἀνάγκης τείνουν πρὸς τὸ μονοπώλιον, διότι χωρὶς αὐτὸ εἶνε πάντοτε ὑποκείμενοι νὰ εὑρεθῶσιν εἰς τὴν κατηγορίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ προμνημονευθεῖσα ἔκθεσις δεικνύει ὅτι εὑρίσκεται ἡ ἐταιρία αὕτη. Οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου, ὡς εἶπον, ἐπλήρωσε δεκαοκτὼ τοῖς ἑκατόν. Πέρυσι, μὲ ὅλα τὰ κεφάλαιά της, μὲ ὅλα τὰ μαγαζιὰ της καὶ τὰ δροσιστήριά της, ὑπέστη ζημίαν ἑβδομηντα χιλιάδων λιρῶν. Διατί τοῦτο; Ἄπλως διότι ἡ τιμὴ τοῦ βοῦς ὑψώθη ἐν Ἀμερικῇ, ὁπόθεν ἡ ἐταιρία εἰσήγε· καὶ λόγῳ συναγωνισμοῦ μὲ ἄλλους εἰσαγωγεῖς καὶ μὲ ἀντιζήλους λιανοπωλητάς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑψώσῃ τὰς τιμὰς ἀντιστοίχως ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀκριβῶς ἐνόσφ μένουσι δύο ἐξ αὐτῶν τρωγόμενα μεταξύ των. θὰ ὑπάρχη καὶ ἡ ἰσχυροτέρα ἀφορμὴ ὅπως ἡ μία καταπονή καὶ καταβάλλῃ τὴν ἄλλην, ἢ ἀγοράσῃ τὴν ἀντιζήλον ἢ συγχωνευθῇ μετ' αὐτῆς. Τοῦτο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μεταξύ τῶν δύο μεγάλων ἐταιριῶν τῶν λεωφορείων τοῦ Λονδίνου κατὰ τὴν σιγμὴν ταύτην. Πᾶς τις γνωρίζει ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὀλεθρία ἀντιζήλια ὑπῆρξε μεταξύ τῆς Γενικῆς Ἐταιρίας τῶν Λεωφορείων τοῦ Λονδίνου καὶ τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἀμαξοδρομιῶν. Ἐπὶ πολὺ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ τίς νὰ καταβάλλῃ τὸν ἄλλον. Ἡ Ἐταιρία τῶν Ἀμαξοδρομιῶν μόλις ἐξῆλθεν εἰς τὸν δρόμον, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιάσθησαν μαζὺ της εἰς θανάσιμον συναγωνισμόν. Λέγεται ὅτι ἐξώδευσαν μυθώδη ποσὰ εἰς τροχλησίας λεωφορείων εἰς τὰ χαμένα, ὥστε νὰ καταστρέψωσι τὴν νέαν ἀντιζήλον. Ἄλλ' ἡ νέα ἀντιζήλος ἐβάσταξε περισσότερον παρ' ὅσον ὑπελογίζετο, καὶ ἡ Γενικὴ Ἐταιρία τῶν Λεωφορείων ὑπέφερον ἡ ἴδια σοβαρώτατα καὶ ἀμφοτέρα τὰ σώματα τῶν μετόχων δὲν παύουσι φωνάζοντα ἀνακωχῆν. Ἴδου ἀπόσπασμα ἐκ περιγραφῆς ἐφημερίδος περὶ τῆς τελευταίας συνελεύσεως τῶν μετόχων τῆς Ἀμαξοδρομικῆς. Ὁ πρόεδρος εἶπεν: «Ἐπράξαμεν τὸ κατὰ δύναμιν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἐξαμηνίαν, εἰς δὲ τὸ μέλλον ἐλπίζομεν πιθανὸν κέρδος ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀγωγίων καὶ ναύλων (Ἐπιδοκιμασίαι). Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ τὸ συμβούλιον τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἀμαξοδρομιῶν (Ἐπιδοκιμασίαι). Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐφάνημεν πρόθυμοι ὅπως συνεννοηθῶμεν μὲ τοὺς ἀντιζήλους καὶ ὀρίσωμεν ἀπὸ κοινοῦ τοὺς ναύλους, ἀλλ' οἱ διευθυνταὶ τῆς Γενικῆς Ἐταιρίας δὲν ἀπεφάσισαν ἀκόμη νὰ τὸ κάμωσι (Φωναί: Θ ἄ τ ὀ

ἀ π ο φ α σ ί σ ο υ ν!) Ἐλπίζω ὅτι θὰ τὸ ἀποφασίσουν. Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι οἱ ἀντιζήλοι μας δὲν ἀπέκαμαν ἀπὸ τὴν αὐτοκτόνον πολιτικὴν ἣν ἀκολουθοῦσιν, ἀλλὰ νομίζω ὅτι οἱ μέτοχοι τῆς Γενικῆς Ἐταιρίας ἀπέκαμαν ἤδη (Ἐπιδοκιμασίαι). Ὅταν οἱ μέτοχοι τῆς Γενικῆς Ἐταιρίας βιάσωσι τοὺς συμβούλους τῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν κοινὸν νοῦν, οἱ διευθυνταὶ τῆς Ἐταιρίας τῶν Ἀμαξοδρομιῶν εὐχαρίστως θὰ συνεννοηθῶσι μαζὺ των, καὶ τότε δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις ναύλων.» Εἰς τῶν μετόχων εἶπεν ὅτι «θὰ πράξῃ ὅ,τι δύναται διὰ νὰ κατορθώσῃ συνδιαλλαγὴν μεταξύ τῶν δύο ἐταιριῶν», κ' ἐπρότεινε ὅτι «Ἡ συνέλευσις αὕτη προτρέπει τοὺς διευθυντάς ἵνα ἔλθωσιν εἰς φιλικὴν συνεννόησιν μὲ τοὺς διευθύνοντας τὰ τῆς Γενικῆς Ἐταιρίας τῶν Λεωφορείων ὅπως κατορθωθῇ αὐξήσις τῶν ναύλων πρὸς ὄφελος ἀμφοτέρων τῶν Ἐταιριῶν καὶ τῶν μετόχων των». Ἄτερος μέτοχος ὑπεστήριξε τὴν πρότασιν, ἥτις καὶ ἐψηφίσθη.

Αὕτη εἶνε στενὴ προσέγγισις πρὸς τὸ τελευταῖον στάδιον, καὶ μίαν ἡμέραν, ἴσως μετὰ πολὺν χρόνον, ἡ ἐπιχείρησις τῆς προμηθείας τοῦ κρέατος θὰ εὑρεθῇ ὡς ἔγγιστα εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν. Τὸ Κοινὸν θὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν διάκρισιν μονοπωλίου, καὶ ὡς εἶκος θ' ἀναγκασθῇ νὰ προβῇ εἰς τοῦτο, καὶ ἀκριβῶς ὡς ἔπραξεν ἐν τῇ προμῆθειᾳ τοῦ ἀερίου τοῦ Λονδίνου, θὰ συμβληθῇ περὶ ποιότητος καὶ περιορισμένων μερισμάτων, καὶ δι' ἄλλων τρόπων θὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δικαιώματα τῶν καταναλωτῶν καθ' ὅλου. Τοῦτο εἶνε τὸ τελευταῖον καὶ μόνον στάδιον. Ἐπὶ τέλους τὸ Κοινὸν θὰ ἴδῃ ὅτι ἡ προμήθεια τοῦ κρέατος εἶνε ὑπόθεσις ζωτικῆς συμφέροντος δι' ὅλους, ἀκριβῶς ὅπως ἀρχίζει ἤδη νὰ θεωρῇ τὴν προμῆθειαν τοῦ ὕδατος ἐν Λονδίῳ. Εἶνε ὑπόθεσις τοῦ καθενός, καὶ πρέπει νὰ διέπῃται ὑπὸ τοῦ Κοινοῦ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Κοινοῦ. Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ θίξῃ τις ἀκόμη ὄλας τὰς διακλαδώσεις τῶν 100 χιλιάδων μικρῶν μαγαζιῶν, τὸ ἔργον τῆς ἀποσβέσεως αὐτῶν καὶ ἀνοργανώσεως τῆς ὅλης προμηθείας ἐπὶ ἐθνικῆς βάσεως, θὰ ἦτο σχεδὸν ἀπηλπτισμένως ἀνεφάρμοστον. Οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ τὸ προτείνῃ. Ἄλλ' ἐδῶ ἔχετε τὸ μονοπώλιον καὶ ὅλον τὸν μηχανισμόν μονοπωλίου ἔτοιμον εἰς χεῖράς σας, καὶ ἤδη εἰς μέγαν βαθμὸν ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν σας. Ὅταν τὰ νῦν βαίνοντα κινήματα ἀναπτυχθῶσιν εἰς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον, τὸ τελευταῖον στάδιον θὰ ἐπέλθῃ εὐκόλως καὶ φυσικῶς. Ἡ κοινωνία θὰ αἰσθανθῇ ὅτι δὲν πορίζεται ὅσας πρέπει ὠφελείας, ἡσύχως θὰ ἐπεμβῇ καὶ θ' ἀναλάβῃ πλήρη ἑλεγχον τοῦ τμήματος τούτου τῆς προμηθείας τῆς τροφῆς των, καὶ

οὕτω ἐκάμαμεν ἄλλο ὀριστικὸν καὶ ἀνεπίστρεπτον βῆμα εἰς τῆς παγκοσμίου συνεργασίας τὸν δρόμον.

Ἄλλὰ πόσος χρόνος θὰ χρειασθῆ ὅπως ἐπέλθῃ τοῦτο; Θὰ ἐρωτήσετε ἴσως. Δὲν ἀξιῶ ὅτι δύναμαι νὰ εἶπω. Ἔλαβα τὸ ἐμπόριον τοῦ κρέατος ἀπλῶς ὡς παράδειγμα, καὶ πολὺ δυνατὸν νὰ εἶνε ἐν τῶν τελευταίων μελώντων νὰ ἔλθωσιν ὑπὸ πλήρη τὸν ἔλεγχον τοῦ δημοσίου. Εἶμαι σχεδὸν βέβαιος ὅτι, ἐὰν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἐγνώριζε τί ἔχομεν νὰ πληρώσωμεν διὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν μεσολαβούντων πρακτόρων μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου ὅστις παχύνει τὸν βουῦν καὶ τοῦ ὑπηρέτου τοῦ κρεοπώλου ὅστις κομίζει τὸ τεμάχιον τοῦ βοῦς εἰς τὴν οἰκίαν μας, τὸ ἐμπόριον τοῦ κρέατος θὰ ἦτο ἐν τῶν πρώτων. Ἄλλὰ τὰ πράγματα ταῦτα ἀποκρύπτονται ἀφ' ἡμῶν, καὶ πόσος χρόνος θὰ παρέλθῃ μεχριστού ἐν δεδομένον ἐμπόριον διαπεραιωθῆ αἰσίως διὰ μέσου τῶν διαφόρων σταδίων συναγωνισμοῦ εἰς πλήρη κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν, πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ ἀναριθμητῶν τροπῶν τῆς τύχης καὶ περιστάσεων, τὰς ὁποίας ἀδύνατον ν' ἀναμετρήσῃ τις ἢ νὰ ὑπολογίσῃ. Ὅ,τι προσπαθῶ νὰ δείξω εἶνε ὅτι, ἐν τῇ συνήθει πορείᾳ τοῦ συναγωνισμοῦ, ἔχομεν τὴν τάσιν ταύτην εἰς τὸ μονοπώλιον, ἥτις οὐ μόνον προπαρσκευάζει τὰς βιομηχανικὰς ὑποθέσεις μας διὰ τὸν κοινὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ πρέπει ἴσως ν' ἀναγκάσῃ τὸ κοινὸν νὰ διεκδικήσῃ τὸν ἔλεγχον τοῦτον. Ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ συναγωνισμοῦ εἰς τὰς ὑποθέσεις, ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ ἦν πολλοὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες θεωροῦσιν ὡς τὸ μόνον ζωτικὸν καὶ οὐσιῶδες γνῶρισμα ταύτης, εὐρίσκομεν τὸ σπέρμα τῆς ἰδίας τῆς καταστροφῆς καὶ ἀποσβέσεως. Ὅσον ὀξύτερος γίνεται ὁ συναγωνισμὸς, τόσο ταχύτερον θὰ βραίνωμεν πρὸς τὰ μονοπώλια, καὶ ὅσον ὠθοῦσιν ἐμπρὸς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἐν τῷ μᾶλλον ἀσυνειδήτῳ πνεύματι ἀντιζηλίας, εἶνε αὐτοὶ ἐκείνοι παίγνια εἰς τὰς χεῖρας τῶν Κοινωνιστῶν.

(Ἐπεταί τὸ τέλος).

ΝΕΑΙ ΙΔΕΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

ὑπὸ ΣΠΕΝΣΕΡ.

Α'

ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Ἄφησα κατὰ μέρος ζήτημα τὸ ὁποῖον παρουσιάζετο φυσικῶς εἰς τὸ πνεῦμα ἐν τοῖς κεφαλαίοις τοῖς πραγματευομένοις περὶ τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῆς δικαιοσύνης· ἀναλαμβάνω ἤδη αὐτὸ διότι φρονῶ ὅτι παρέχει ὡσεὶ εἰσαγωγὴν καταλληλοτάτην διὰ τὸ θέμα ὅπερ θὰ ἐξετάσωμεν.

«Διατί, ἡδύνατο νὰ μὲ ἐρωτήσωσι, διατί οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ ἔχωσι δικαιώματα ἀνάλογα πρὸς τὴν ποικίλην αὐτῶν ἰκανότητα; Διατί ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑπερέρου ὄντος νὰ μὴ εἶνε εὐρύτερος τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας ἀτόμου κατωτέρου; Ἄφου ἄνθρωπος ὑψηλόσωμος κατέχει πλεῖστον χῶρον ἀνθρώπου μικροσώμου καὶ εἶνε ἠναγκασμένος νὰ καταναλίσκῃ μείζονας ποσότητας ἀναγκῶν τοῦ βίου, ἢ ἐνέργεια αὐτοῦ, ὅπως ἐκταθῆ δεόντως, ἔχει ἀνάγκην σταδίου εὐρυτέρου. Δὲν εἶνε λογικὸν ἢ πολλαπλῆ ἐνεργητικότης τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν, τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν ἀσθενῶν, τῶν ἀνωτέρων καὶ τῶν κατωτέρων, νὰ περιορίζηται ἐντὸς ὀρίων ὑπὲρ τὸ μέτρον ξένων διὰ τοὺς μὲν καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον εὐρέων διὰ τοὺς δέ.»

Ἄπαντῶ ὅτι ἐν πρώτοις εἶμεθα ἐκτεθειμένοι νὰ πλανηθῶμεν ἐὰν διεξηγήσωμεν κατὰ γράμμα τὰς μεταφορικὰς ἐκφράσεις εἰς ἃς εἶμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προσφύγωμεν. Μολοντί παρουσιάσαμεν τὰς ἴσας ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ μορφήν χώρων περιβαλλόντων αὐτοὺς καὶ περιοριζομένων ἀμοιβαίως, δὲν παρίστανται αὐταὶ πράγματι κατὰ τρόπον οὕτως ἀπλοῦν. Ὁ κατώτερος ἄνθρωπος, ἀπαιτῶν δικαίωμα ἴσον σωματικῆς

ἀκεραιότητος, δὲν προσβάλλει τὴν σωματικὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἀνωτέρου ἀνθρώπου. Ἀπαιτῶν τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν τοῦ μετακινεῖσθαι καὶ ἐργάζεσθαι, δὲν κωλύει τὸν τελευταῖον τοῦτον νὰ μετακινήται καὶ νὰ ἐργάζεται. Διατηρῶν δι' ἑαυτὸν μόνον τὸ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ κέρδος, δὲν κωλύει κατ' ἐλάχιστον τὸν ἀνώτερον ἄνθρωπον νὰ προσκτᾶται τὸ προῖόν ἐνεργειῶν ὅπερ βεβαίως θὰ ὑπερβαίνει τὸ προῖόν τῶν περιορισμένων αὐτοῦ ἐνεργειῶν.

Ἀπαντῶ προσέτι ὅτι ἡ ἄρνησις εἰς τὴν κατωτέραν ἐνεργητικότητα σφαιράς ἐνεργείας ἴσης πρὸς τὴν τῆς ἀνωτέρας ἐνεργητικότητος, θὰ ἰσοδυναμεί πρὸς ἐπιθέσειν τεχνητῆς ἀτελείας ἐπὶ ἀτελείας φυσικῆς. Σῶμα καχεκτικὸν ἢ δύσμορφον, αἰσθήσεις ἀτελεῖς, ἰδιοσυγκρασία ἀσθενικὴ ἢ διάνοια περιορισμένη εἰσὶν ἤδη ὑπεραρκεῖς αἰτίαι οἴκτου. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ κατηγορηθῆ ἡ Φύσις ἐπὶ ἀδικίᾳ, θὰ εἶχομεν τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶνε ἀδικὸν νὰ ὦσι τινὲς πεποικισμένοι διὰ σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων κατωτέρων τῶν τοιούτων δυνάμεων ἐτέρων ἀτόμων, καὶ νὰ παραδίδωνται οὕτω ἄοπλοι εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Τί νὰ εἴπωμεν τότε περὶ τῆς προτάσεως καθ' ἣν εἰς τὸ μειονέκτημα τῆς δι' ἡσόνων δυνάμεων προικίσεως ὀφείλομεν νὰ προσθέσωμεν προσέτι καὶ τὸ ἕτερον μειονέκτημα τοῦ καθορισμοῦ ἡσόνων σφαιρῶν ἐνεργείας ὅπως ἐν ταύταις ἐνασκῶνται αἱ ἡσσονες αὐταὶ δυνάμεις; Ἡ συμπάθεια θὰ ὤθει ἡμᾶς μᾶλλον ν' ἀντισταθμίσωμεν τὰς κληρονομικὰς ταύτας ἀνικανότητας διὰ σταδίων ἐνεργείας εὐρυτέρων. Προφανῶς, τὸ ὀλιγώτερον τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ πράξωμεν εἶνε νὰ χορηγήσωμεν αὐταῖς τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν ἐνεργείας.

Τρίτη ἀπάντησις εἶνε ὅτι καὶ δίκαιον ἐὰν ἦτο αἱ ἐλευθερίαι τῶν ἀνθρώπων νὰ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τὰς οἰκείας ἰκανότητας αὐτῶν, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῆ τοῦτο, καθόσον δὲν διαθέτομεν μέτρον τι καθορισμοῦ εἴτε τῶν μὲν εἴτε τῶν δέ. Ἀπεναντίας δέ, εἰς τὰς πλείστας περιπτώσεις, οὐδεμία παρίσταται δυσχέρεια ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος. Ἐὰν ἄνευ οὐδεμιᾶς προηγουμένης ἐπιθέσεως, ὁ Α φονεύῃ τὸν Β ἢ φυλακίζῃ αὐτόν, εἶνε προφανές ὅτι οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι ὤκειοποιήθησαν διαφόρους ἐλευθερίας ἐνεργείας. Ἐὰν ἀγοράσας ἐμπορεύματα παρὰ τοῦ Δ, ὁ Γ δὲν καταβάλλῃ τὸ συμπεφωνημένον ἀντίτιμον, ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι τοῦ συμβολαίου ἐκτελεσθέντος ὑφ' ἐνός μόνον τῶν συμβληθέντων, οἱ συμβληθέντες οὗτοι ἐποιήσαντο χρῆσιν ἀνίσων βαθμῶν ἐλευθερίας. Ἡ ἀπονομή τῶν ἐλευθεριῶν τῶν ἀναλόγων πρὸς τὰς ἰκανότητας θ' ἀπῆται τὸν καθορισμὸν τοῦ ὑπάρχοντος quantum ἐκάστης ἰκανότητος

φυσικῆς τε καὶ πνευματικῆς, καὶ τὴν ἀνάλογον διανομὴν τῶν ἰδιαιτέρων εἰδῶν τῶν ἐλευθεριῶν, αἵτινες ἀνήκουσιν αὐτῇ. Ἄλλ' αἱ δύο αὐταὶ ἐργασίαι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀνεξαρτήτως ὅθεν παντὸς ἐτέρου λόγου, σκέψεις καθαρῶς πρακτικότητος ἀπαιτοῦσι νὰ θεωρῶμεν ὡς ἴσας τὰς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, ὅποιαιδῆποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ δυνάμεις δι' ὧν οὗτοι τυγχάνουσι πεποικισμένοι.

Μεταβολὴ ἀπλουστάτη τῶν ὄρων καθιστᾷ ἐφικτὴν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων εἰς τὴν σχέσιν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν. Δὲν θὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας ἀντιπαραβολῆς τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἰκανότητος. Οὐ τοῦ παρόντος ἀρκεῖ ἡμῖν ἤδη νὰ σημειώσωμεν τὸ ἀναμφισβήτητον γεγονός ὅτι γυναῖκες τινὲς κέκτηνται σωματικὴν δυνάμιν ὑπερτέραν τῆς σωματικῆς δυνάμεως ἐνίων ἀνδρῶν, καὶ ὅτι ἕτεραι γυναῖκες κέκτηνται διανοητικὰς δυνάμεις ὑπερτέρας ἔτι ἐκείνων ἃς κέκτηνται γενικῶς οἱ ἄνδρες. Ἐὰν ἡ ποσότης τῆς ἐλευθερίας ἔδει νὰ διακανονίζηται κατὰ τὰς ἰκανότητας, κατὰ τὸν διακανονισμὸν τοῦτον, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν αὐτόν ὡς δυνατόν, δὲν θὰ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψει ἡ διαφορὰ τῶν φύλων.

Ἡ δυσχέρεια θὰ παρίστατο ὑπὸ ἄλλην μορφήν, ἐὰν, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, ὠρμώμεθα ἐκ τῆς προτάσεως καθ' ἣν ὁ μέσος ὅρος τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς γυναικὸς εἶνε, ὅπως καὶ ὁ μέσος ὅρος τῶν σωματικῶν δυνάμεων αὐτῆς, κατώτερος τοῦ μέσου ὅρου τῶν αὐτῶν δυνάμεων τοῦ ἀνδρός. Θὰ ἦμεθα ἀνίκανοι νὰ προβῶμεν εἰς διαρρυθμισίαν κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἀφοῦ ἔσται πάλιν ἀδύνατον νὰ διακανονίσωμεν τὴν ἀναλογίαν τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ τῶν δύο μέσων ὄρων καὶ νὰ καθυπολογίσωμεν ἀκριβῶς τ' ἀνάλογα μέρη τῶν σφαιρῶν ἐνεργείας, τὰ ὅποια δεόν ν' ἀπονεύωμεν ἐκάστω αὐτῶν.

Εἴπομεν ἤδη ὅτι ὡς πρὸς τὸν διακανονισμὸν διαφορῶν, ἡ γενναίω ψυχία, ἥτις διάκειται ὑπὲρ τῆς ἐξισώσεως, θὰ ὤθει ἡμᾶς μᾶλλον ν' ἀντισταθμίζωμεν τὰς ἡσσονας δυνάμεις διὰ μειζόνων εὐκολιῶν. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως πάσης γενναίω ψυχῆς ἀπόψεως, ἡ ἰσότης ἀπαιτεῖ ἵνα, ἐὰν δὲν ἀπονεύωμεν πλεονεκτήματα τεχνητὰ εἰς τὰς γυναῖκας, οὐδὲν ὅμως ἀφ' ἐτέρου πράττωμεν ἵνα ἀποδίδωμεν αὐταῖς τεχνητὰ μειονεκτήματα.

Θεωρουμένων μεμονωμένως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ὡς ἀνεξαρτήτως μελῶν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κοινωνίας, ἐν ἣ ἕκαστος ἢ ἐκάστη

ὀφείλει νὰ ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἰδίας ἀνάγκας ὅσον δύναται καλλίτερα, ἔπεται ὅτι δὲν εἶνε δίκαιον νὰ καθυποβάλλωμεν τὰς γυναῖκας εἰς περιορισμούς ἀφορῶντας τὰς ἀσχολίας, τὸ ἐπάγγελμα ἢ τὸ στάδιον τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦσι ν' ἀκολουθήσωσι. Δέον ν' ἀπολαμβάνωσι τῆς αὐτῆς ἐλευθερίας μετὰ τῶν ἀνδρῶν, νὰ παρασκευάζωνται πρὸς ταύτην καὶ νὰ ἀπολαμβάνωσι τῶν καρπῶν τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐπιδειξιότητος ἃς προσεκτήσαντο.

Τὸ ζήτημα περιπλέκεται ὅσον ἀφορᾷ τὰς σχέσεις τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν πρὸς τοὺς συζύγους αὐτῶν, καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸ Κράτος.

Ἐκ τῶν δικαιωμάτων τῶν ἴσων πρὸς τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἄτινα αἱ γυναῖκες ὄφειλον νὰ ἔχωσι πρὸ τοῦ γάμου, ἡ ἰσότης ἐπιτάσσει ἵνα διατηρῶσι μετὰ τὸν γάμον πάντα ὅσα δὲν προσβάλλονται κατ' ἀνάγκην ὑπὸ τῆς συζυγικῆς καταστάσεως. Ταῦτα εἶνε τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος. Ἐπὶ τῆς κυριότητος περιουσίας κτηθείσης δι' ἐργασίας ἢ διὰ κληρονομίας, τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας τῶν δοξασιῶν καὶ τοῦ λόγου, κλπ. Τὰ δικαιώματα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ ὑποστῶσι περιορισμὸν τινα ἢ μόνον καθόσον διάκεινται ἐν ἀντιφάσει πρὸς τοὺς ῥητοὺς ἢ ὑπονοουμένους ὅρους τοῦ συμβολαίου τὸ ὁποῖον ἐκουσίως ἐγένετο ἀποδεκτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις τῶν ὑπάνδρων γυναικῶν εἶνε διάφορος κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους καὶ τόπους, οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δέον φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ ὦσιν ἐπίσης διάφοροι. Ἐλλείψει δεδομένων ὀρισμένων, ὀφείλομεν ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν κατὰ προσέγγισιν διαρρύθμισιν αὐτῶν.

Διὰ τὴν περιουσίαν, λόγου χάριν, δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν λογικὴν καὶ εἰς τὴν ἰσότητα, ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὸν σύζυγον, ὁσάκις οὗτος ἔχη μόνος τὰ βάρη τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογενείας, τὴν ἐπιμελείαν, ἂν μὴ καὶ τὴν κυριότητα κτημάτων, ὧν ἡ κυριότης καὶ ἡ ἐπιμελεία, ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι, θ' ἀνήκον εἰς τὴν γυναῖκα· ἄνευ τοῦ περιορισμοῦ τούτου, θὰ ἠδύνατο ἡ γυνὴ νὰ ἐπιφυλάσῃ τὰ κτήματα αὐτῆς καὶ τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, πρὸς ἰδίαν αὐτῆς καὶ ἀποκλειστικὴν ὠφέλειαν, καὶ ν' ἀρνηθῆται πᾶσαν συμμετοχὴν εἰς τὰ κοινὰ βάρη τοῦ οἴκου. Μόνον ἐν ἡ περιπτώσει βασιλείας καὶ αὕτη ἴσον μέρος τοῦ βάρους τῆς συντηρήσεως τοῦ οἴκου, φαίνεται δίκαιον νὰ διατηρήσωμεν αὕτῃ ἴσον καὶ ἀκέραιον δικαίωμα κυριότητος. Ἐν τούτοις, δὲν ἰσχυρίζομεθα ὅτι τὰ βάρη δέον νὰ διανεμῶνται ἀμοιβαίως καὶ ἀπολύτως. Ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται

ὅτι μετὰ δικαιωμάτων κυριότητος θεωρουμένων ἴσων, ἡ συντήρησις τῶν τέκνων καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ συζυγικοῦ ζεύγους ἐπιβάλλεται εἰς ἀμοιβαίους ἐπίσης τοὺς συζύγους. Ἐν τούτοις, ἡ ὑπαρξίς, διὰ τὸν ἕνα τῶν συζύγων, ἕτεροβαρῶν καὶ ἐπαχθῶν καθηκόντων, ὧν ὁ ἕτερος τυγχάνει ἀπηλλαγμένος, καθιστᾷ αὐτὸν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνίκανον βίου ἐνεργοῦ, καὶ ἀντιτάσσεται εἰς τὸν διακανονισμόν τοῦτον τοῦ βάρους τῆς συντηρήσεως. Συμβιβασμὸς τις, διάφορος ὡς αἱ περιστάσεις, φαίνεται μόνος δυνατός, καὶ ἡ ἐκπλήρωσις παρὰ τῆς γυναικὸς τῶν μητρικῶν καὶ οἰκιακῶν καθηκόντων, θ' ἀποτελῆ συνήθως τὸ δίκαιον ἀντιστάθμισμα τῶν ἀγώνων οὓς καταβάλλει ὁ ἀνὴρ ὅπως προσπορίζεται τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα.

Εἶνε ἥττον ἔτι εὐχερὲς νὰ καθορίσωμεν τὰ δικαιώματα τοῦ ἀμοιβαίου ἐλέγχου τῶν πράξεων ἑκατέρου τῶν συζύγων καὶ τῶν κοινῶν ἐν τῷ οἴκῳ πράξεων ἀμοιβερίων. Δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει αἱ σχετικαὶ θέσεις ἑκατέρου αὐτῶν καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσφερομένην περιουσίαν καὶ τὰς προσφερομένας ὑπηρεσίας, καὶ τὴν φύσιν ἔτι ἐκάστης τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων· τὰ δεδομένα ταῦτα τοῦ προβλήματος ποικίλουσιν ἐπ' ἄπειρον. Εἶνε προσέτι ἀδύνατον νὰ συμμορφωθῶμεν δι' ἐκάστην ἰδιαιτέραν περίπτωσην πρὸς τὸν νόμον τῆς ἴσης ἐλευθερίας ὅταν ἐπισυμβαίνωσι μεταξύ τῶν δύο θελήσεων συγκρούσεις, αἵτινες δὲν δύναται νὰ λυθῶσιν ὁμοφώνως, καὶ ὅταν ὁ ἕτερος μόνος τῶν συζύγων ὀφείλει ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἀκολουθητέας ὁδοῦ· δὲν εἶνε δυνατόν νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς αὐτὸν ἢ κατὰ τὰς ἡμίσεις μόνον τῶν περιπτώσεων. Αἱ περιστάσεις θ' ἀποφασίσουν περὶ τούτου. Ἄς προσθέσωμεν ἐν τούτοις ὅτι ἡ πλάστιγξ τῆς ἐξουσίας δέον μᾶλλον νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀνδρός, γενικῶς πεπρωτισμένου διὰ κρίσεως ἐμβριθετέρας τῆς γυναικός, τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον οὗτος συνήθως παρέχει τὰ μέσα τὰ ἐξασφαλίζοντα τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν αὐτῶν, τῶν τε ἰδιαιτέρων καὶ τῶν κοινῶν. Ἄλλ' ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἡ κρίσις κέκτηται λίαν περιορισμένον κράτος, καὶ ἡ λύσις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν χαρακτήρων τῶν ἐνδιαφερομένων μερῶν. Ἡ μόνη ἐπίδρασις ἣν δύναται νὰ ἐξασκήσωσιν ἠθικοὶ λόγοι εἶνε ὁ μετριασμός τῆς ἐνασχέσεως τῆς ἀποκατασταθείσης ὑπεροχῆς.

Ἐπολεῖπεται ἡμῖν νὰ ἐπιλύσωμεν ζήτημα ἐπίσης περίπλοκον, ἴσως δὲ καὶ περιπλοκώτερον. Τὸ ζήτημα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς παραφυλάξεως τῶν τέκνων. Καθ' ἐκάστην, παρίσταται ἡ ἀνάγκη τῆς λήψεως ἀποφάσεων ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνατροφὴν ταύτην· ἐν περιπτώσει διαζυγίου

δέον ν' ἀποφασισθῆ ποῖος ἐκ τῶν συζύγων θὰ κρατήσῃ τὰ τέκνα. Ποῖοι θὰ ὦσι τότε οἱ σχετικοὶ τίτλοι τοῦ συζύγου καὶ τῆς συζύγου; Οἱ ἄμεσοι σωματικοὶ τίτλοι φαίνονται ἴσης ἀξίας, μολονότι ἡ παρατεταμένη πρὸ τῆς γεννήσεως διατροφή καὶ ἡ μετὰ τὴν γέννησιν ἐπίσης παρατεταμένη τοιαύτη, καθιστῶσιν ἰσχυροτέρους τοὺς τίτλους τῆς μητρός. Ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐργασία τοῦ πατρὸς παρέσχεν, ἐν τῇ συνήθει τάξει τῶν πραγμάτων, τὰς τροφὰς, αἰτίνες κατέστησαν ἐφικτὴν εἰς τὴν μητέρα τὴν διατροφήν καὶ τὴν συντήρησιν τοῦ τέκνου. Εἴτε οἱ ἀντιφατικοὶ οὗτοι τίτλοι θεωρηθῶσιν ἰσχυροὶ εἴτε μὴ, δὲν φαίνεται ὁ τίτλος τῆς μητρός νὰ ᾖ κατώτερος τοῦ τίτλου τοῦ πατρὸς. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνατροφήν, ἡ δικαιοσύνη φαίνεται ὅθεν εὐμενῶς διακειμένη πρὸς συμβιβασμὸν τινα, ὃν τὸ λογικὸν διατυποῖ ὡς ἐξῆς: ἡ ἐξουσία τῆς μητρός δέον νὰ ᾖ ὑπερέτερα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας τοῦ παιδός, καὶ ἡ τοῦ πατρὸς μετέπειτα. Ὁ χαρακτὴρ τῆς μητρός συμμορφοῦται κάλλιον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ πατρὸς πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν πρώτων παιδικῶν ἐτῶν, ἐνῶ ὁ πατήρ, μᾶλλον πεπειραμένος, εἶνε ὁδηγὸς ἀσφαλέστερος ὅπως προετοιμάσῃ τὰ τέκνα καὶ ἰδίως τοὺς υἱοὺς διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Ἀλλὰ φαίνεται ἐπίσης ἐναντιούμενον καὶ πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ πρὸς τὴν εὐτυχίαν τῶν τέκνων, ἡ ἐξουσία τοῦ ἐνός τῶν γονέων ἐν δεδομένη περιστάσει ν' ἀποκλείῃ ἐντελῶς τὴν τοῦ ἐτέρου. Ἡ μέριμνα περὶ τῆς εὐτυχίας τῶν τέκνων παρέχει προσέτι καὶ τινὰς ἄλλας ὁδηγίας ἐν περιπτώσει διαζυγίου καὶ συγκρούσεως ἀξιώσεων ἐπὶ κατακρατήσει αὐτῶν ἴση διανομή, ὅσας τις τυγχάνη κατορθωτῆ, ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς παραδόσεως τῶν μικροτέρων τέκνων εἰς τὴν μητέρα καὶ τῶν μεγαλειτέρων εἰς τὸν πατέρα. Προφανῶς, δέον πάντοτε νὰ ἐπιζητῆται ὁ συμβιβασμὸς ὃν ὑπαγορεύουσιν αἱ εἰδικαὶ εἰς ἐκάστην περίπτωσιν περιστάσεις.

Διεξέλθωμεν ἤδη τοὺς σταθμοὺς δι' ὧν διῆλθεν ὁ νόμος καὶ τὸ ἔθιμον μέχρις οὗ συμμορφωθῶσιν πρὸς τὰ ἐπιτάγματα τῆς ἠθικῆς.

Πᾶσαι αἱ μὴ πεπολιτισμέναι φυλαὶ μεριμνῶσι περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν ὅσῃ καὶ περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν ζώων. Δὲν ὑπάρχει ἐξαιρέσις ἢ εἰς τινὰς μόνον ἀρχηγόνους λαοὺς, οἵτινες χωρὶς νὰ κηρύττωσι τὰς χριστιανικὰς λεγομένας ἀρετὰς, ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἐνάσκησιν αὐτῶν, καὶ εἰς τινὰς ἀπολύτως εἰρηνικὰς σπανιωτάτας φυλάς, αἰτίνες εὐρίσκονται τῆδε κακείσε, καὶ αἰτίνες, θαυμασταὶ ὄντως ἐν τῇ καθολικῇ αὐτῶν συμπεριφορᾷ, φέρονται πρὸς τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας μετ' ἰσότητος, δικαιοσύνης καὶ ἄκρας πραότητος. Ἐν τούτοις καὶ παρ' αὐταῖς ἔτι

ταῖς φυλαῖς, ταῖς διατελούσαις ἐν ἐσχάτῳ βαθμῷ βαρβαρότητος, ὑφίσταται ὁ σεβασμὸς τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς ἐν μέτρῳ ἐπιτρέποντι αὐτῇ νὰ ἐπιζῆ καὶ ν' ἀνατρέφῃ τὰ τέκνα της· ἄλλως, ἡ φυλὴ θὰ ἐξέλιπε. Πολλάκις ὁ σεβασμὸς οὗτος περιορίζεται εἰς τὸ ἀπαραίτητον ἐλάχιστον πρὸς ἀποσόβησιν τῆς ἐκλείψεως ταύτης τῆς φυλῆς.

Τὸ πρότιστον τῶν δικαιωμάτων ἠρνοῦντο οἱ κάτοικοι τῶν νήσων Φίτζι· εἰς τὰς ἑαυτῶν συζύγους, αἰτίνες ἠδύναντο νὰ φονεύωνται καὶ νὰ τρώγωνται ὑπὸ τῶν συζύγων των. Ἐπίσης οἱ ἀγριώτεροι Φουεζιὲν καὶ οἱ Αὐστραλοὶ, οἵτινες ἔθυσιαζον τὰς πρεσβύτιδας εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς διατροφῆς, καὶ οἱ πολυάριθμοι λαοὶ οἱ ἀποστέλλοντες τὰς χήρας νὰ ἐπανεύρωσι τοὺς συζύγους αὐτῶν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Εἰς τοὺς κατωτέρους τούτους σταθμοὺς, οὐδεμία ἐλευθερία ἀναγνωρίζεται ὡς ἴδιον κτῆμα τῆς γυναικὸς, ἥτις διάγουσα βίον δούλης, δύναται νὰ πωληθῇ ὡς τοιαύτη· ὁ γάμος στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς ἀρπαγῆς. Πανταχοῦ ὅπου τὰ ἦθη θεωροῦσι τὴν γυναῖκα ἀντικείμενον κυριότητος, δικαίωμα χωριστὸν κυριότητος, μόνις δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὑπὲρ αὐτῆς. Ὁ πολιτισμὸς ὅθεν ἐν ἀρχῇ δὲν ἀναγνωρίζει ἢ λίαν ἀσφῶς καὶ ἀορίστως δι' αὐτὴν τὴν δευτέραν θεμελιώδη ἀρχήν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς πλείστας περιπτώσεις, τὸ ζήτημα περιπλέκεται καὶ τροποποιεῖται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ συστήματος τῆς καταγωγῆς ἐν γυναικείᾳ γραμμῇ· οὐχ ἦττον εἶνε βέβαιον ὅτι εἰς τὰς ἀπολιτίστους κοινωνίας, ἐν αἷς ὁ φόβος τῶν ἀντιποίνων περιορίζει μόνος τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπιθέσεις, τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν συνήθως τυγχάνουσι παρεγνωρισμένα.

Χωρὶς νὰ σταματήσωμεν εἰς τὰς ἀρχαίας κοινωνίας, παρὰ ταῖς ὁποίαις, ὡς ἐν Αἰγύπτῳ, ἡ διὰ τῆς γυναικείας γραμμῆς καταγωγὴ ἀπένευεν εἰς τὰς γυναῖκας θέσιν σχετικῶς ὑπέροχον, θ' ἀρκεσθῶμεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐν ταῖς κοινωνίαις αἰτίνες ἐσχηματίσθησαν διὰ τῆς συμπήξεως πατριαρχικῶν ὁμάδων, τὰ δικαιώματα τῶν γυναικῶν, ἅτινα κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους διετέλουν μόνις πλείότερον ἀνεγνωρισμένα ἢ παρὰ τοῖς βαρβάραις, προώδευσαν βαθμηδὸν κατὰ τὸ διάστημα τῶν τελευταίων δύο χιλιάδων ἐτῶν. Περιοριζόμενοι εἰς τοὺς Ἀροανούς οἵτινες κατεκάλυψαν τὴν Εὐρώπην, βλέπομεν τὰς γυναῖκας κατεχούσας θέσιν ἀπολύτως ὑποταγῆ, ἐξαιρέσει τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς, ὡς ἱστορεῖ ὁ Τάκιτος, προσέκτων θέσιν καλλιτέραν συμμετέχουσαι τῶν πολεμικῶν κινδύνων. Πολλοὶ λαοὶ παρέχουσιν ἡμῖν παραδείγματα τῆς συμμετοχῆς ταύτης. Οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ ἠγόραζον τὰς συζύγους αὐτῶν,

καὶ ὁ σύζυγος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πωλῆ, μάλιστα δὲ καὶ νὰ φρονεῖ τὴν σύζυγόν του. Ἡ ἀρχαία τευτωνικὴ κοινωνία καὶ ἡ ἀρχαία ρωμαϊκὴ κοινωνία διετήρουν τὴν γυναῖκα εἰς κατάστασιν διαρκoῦς καὶ αἰωνίου κηδεμονίας, καὶ καθίστων αὐτὴν οὕτω ἀνίκανον νὰ κτᾶται διακεκριμένα κυριότητος δικαιώματα. Ἡ αὐτὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὑφίστατο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀγγλίᾳ, τῶν ἀνδρῶν ἀγοραζόντων τὰς μνηστὰς αὐτῶν, χωρὶς νὰ συμβουλευῶνται αὐτὰς περὶ τῆς ἀγοραπωλησίας, ἧς αὐταὶ ἦσαν τὸ ἀντικείμενον. Τὸ σύστημα τοῦτο μετεβλήθη μικρὸν κατὰ μικρὸν. Ἐν Ρώμῃ, ἔπαυσαν τηροῦντες τὸν νόμον τὸν ἐπιτάσσοντα ἵνα συνοδεῖα μεταβαίνει πρὸς ἀπαγωγὴν τῆς νύμφης καὶ μεταφορὰν αὐτῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ συζύγου τῆς. Τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου κατηργήθη, ἀλλ' ἀνελάμβανεν ἐνίοτε ἰσχὺν, ὡς ὅτε Φούλκ ὁ Μέλας κατέκαυσε τὴν σύζυγόν του. Ἐκ τῆς καθολικῆς παρατηρήσεως τῶν γεγονότων ἐξάγομεν ὅτι ἡ ὑποταγὴ τῶν γυναικῶν κατέστη ἥττον ἀπόλυτος καθόσον ὁ βίος καθίστατο ἥττον πολεμικός. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συστήματος τοῦ σ υ μ β ο λ α ί ο υ, ὅπερ χαρακτηρίζει τὸν βιομηχανισμόν, ἐβελτίωσε τὴν θέσιν τῶν γυναικῶν. Ἡ δὲ ἐπίδρασις τοῦ κοινωνικοῦ πολιτικοῦ τύπου ἐξακολουθεῖ ἐκδηλουμένη γενικώτατα. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ, ὅπου ὁ βιομηχανικὸς τύπος τῆς κοινωνικῆς διοργανώσεως τυγχάνει λίαν ἀνεπτυγμένος, ἡ νόμιμος θέσις τῆς γυναικῆς εἶνε ὑπερτέρα ἢ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Ἠπείρῳ, ὅπου ἡ στρατοκρατία διετήρησε πλείοτερον κράτος. Παρ' ἡμῖν τοῖς Ἀγγλοῖς ἰδίως, ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, οἷτινες χαρακτηρίζουσι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ βιομηχανισμοῦ, ἡ θέσις τῶν γυναικῶν προσήγγισε ταχέως καὶ ὅλοεν πλείοτερον εἰς τὴν θέσιν τῶν ἀνδρῶν.

Τὰ πορίσματα ὅθεν τῆς λογικῆς συμφωνοῦσιν, ἀπαξ ἔτι, μετὰ τῶν πορισμάτων τῆς ἱστορίας.

Ἐπολείπεται ἤδη νὰ παραβάλωμεν ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, τὴν πολιτικὴν θέσιν τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν, ἀλλ' εἶνε ἡμῖν ἀδύνατον νὰ πράξωμεν τοῦτο προτοῦ πραγματευσθῶμεν περὶ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν τελευταίων τούτων. Ἐν τούτοις μία τῶν ἀπόψεων τοῦ ζητήματος δύναται νὰ διασαφηνισθῇ ἀπὸ τοῦδε.

Τὰ πολιτικὰ δικαιώματα εἶνε τὰ αὐτὰ διὰ τὸν ἄνδρα καὶ διὰ τὴν γυναῖκα; Ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ὑπάρχει τάσις πρὸς παραδοχὴν τῆς τοιαύτης ταυτότητος. Ἐποστηρίζεται ὅτι ὑφίσταται παραλληλισμὸς

τις μεταξὺ τῆς ταυτότητος τῶν ἐκτεθειμένων ἤδη δικαιωμάτων, ἅτινα προκύπτουσιν ἐκ τῆς κοινότητος τῆς φύσεως τῶν δύο φύλων, καὶ τῆς ταυτότητος τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἰθύνσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. Ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ παραλληλισμὸς οὗτος φαίνεται δεδικαιολογημένος, ἀλλ' ἡ σκέψις ἀποδεικνύει ἡμῖν ὅτι δὲν εἶνε. Ἡ πολιτικὴ ἰκανότης δὲν προϋποθέτει μόνον τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφίζειν καὶ τοῦ ἐνσχεῖν κατὰ διαλείμματα καθήκοντά τινα ἀντιπροσωπείας. Συνεπάγεται ἐπίσης ὑποχρεώσεις ἐπαχθεστάτας καὶ ὀφείλει νὰ περιλαμβάνη ἐκτὸς τῆς διανομῆς τῶν πλεονεκτημάτων, καὶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὰ βάρη. Εἶνε παράλογον νὰ καλῶμεν ἰσότητά κατάστασιν πραγμάτων, καθ' ἣν οἱ μὲν θὰ λαμβάνωσι δωρεὰν ἐξουσίαν τινὰ, καὶ ἕτεροι θὰ διατρέχωσι κινδύνους. Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ἔκτασις τῶν πολιτικῶν του δικαιωμάτων, ἡ ἄμυια τοῦ πατρίου ἐδάφους ὑποβάλλει ἕκαστον ἄνδρα ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας του, εἰς στερήσεις καὶ εἰς ἐνδεχόμενον κίνδυνον θανάτου. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν αἱ γυναῖκες θὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀπονομὴν εἰς αὐτὰς τῶν αὐτῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, χωρὶς νὰ υποβληθῶσι καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ὑποχρεώσεις, ἡ θέσις αὐτῶν ἔσται θέσις ὑπεροχῆς καὶ οὐχί ἰσότητος.

Ἐκτὸς λοιπὸν ἐὰν παράσχωσιν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν ἀριθμὸν ὀπλιτῶν καὶ ναυτῶν ἀνάλογον πρὸς τὸν ἀριθμὸν τὸν παρεχόμενον ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν, τὸ ζήτημα τῆς ψευδοἰσότητος τῶν «πολιτικῶν δικαιωμάτων» τῶν γυναικῶν δὲν δύναται νὰ συζητηθῇ ἢ ὅταν ἡ ἀνθρωπότης περιέλθῃ εἰς κατάστασιν διαρκoῦς εἰρήνης. Εἴτε ἡ ἰσότης αὕτη εἶνε ἐπιθυμητὴ, εἴτε μὴ, τότε μόνον δύνανται νὰ ἐξισωθῶσι τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν δύο φύλων. Ἄλλ' ἡ ἀντίρροσις αὕτη δὲν ἐπεκτείνεται εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν γυναικῶν εἰς τὰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας. Ὅπως ἀρνηθῶμεν αὐταῖς ταύτας δέον νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ἑτέρους λόγους.

Β'

ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΛΕΓΟΜΕΝΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ

Καθ' ἐκάστην βλέπομεν τοὺς ἀθρώπους ἐπασχολουμένους μὲν περὶ τῶν ἐγγύς καὶ παραμελοῦντας τ' ἀπωτέρω κείμενα. Ἀποδίδεται κοινῶς ἡ δύναμις ἀτμομηχανῆς εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ἀτμοῦ, ἐνῶ ὁ ἀτμὸς

δὲν χρησιμεύει ἢ ὡς μεσάζων καὶ δὲν κέκτηται τὴν ἐλαχίστην ἰδίαν δύναμιν· ἀρχικὴ δύναμις εἶνε τὸ θερμαντικὸν τῆς ἀτμομηχανῆς. Δὲν ἔννοοῦσι κοινῶς ὅτι ἡ ἀτμομηχανὴ εἶνε πράγματι μηχανὴ παραγωγικὴ θερμαντικοῦ, ἥτις δὲν διαφέρει τῶν λοιπῶν μηχανημάτων τῶν κινουμένων διὰ τοῦ θερμαντικοῦ, ὡς λόγου χάριν τῶν διὰ φωταερίου κινουμένων μηχανημάτων, ἢ κατὰ τὰ ὄργανα καὶ τὸν μηχανισμόν, ὧν ποιεῖται χρῆσιν πρὸς μεταβολὴν τῆς κινήσεως τῶν ἀτόμων εἰς κίνησιν μάζης. Ὁ περιορισμὸς οὗτος τῆς γνώσεως εἰς τὰς ἀμέσους σχέσεις καὶ ἡ ἄγνοια αὕτη τῶν ἐμμέσων σχέσεων καθιστῶσι συνήθως φαύλους τοὺς συλλογισμοὺς τοὺς ἀφορῶντας τὰ κοινωνικὰ πράγματα. Ἐγείρει τις οἰκίαν, χαράσσει ὁδόν; Ἡ πρώτη ἐντύπωσις εἶνε ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος παρέχει ἐργασίαν· ἡ ἰδέα τῆς ἐργασίας ἐπικαλύπτει τὴν ἰδέαν τῆς συντηρήσεως, ἥτις προκύπτει ἐξ αὐτῆς, καὶ ἡ ἐργασία θεωρεῖται ὡς ἀποτελοῦσα πλεονέκτημα καθ' ἑαυτήν. Φαντάζονται οὕτω ὅτι ἡ αὐξήσις τῶν ποσοτήτων τῶν ἀντικειμένων ἢ τῶν μέσων, τῶν ἐξυπηρετούντων τὰς ἀνθρωπίνους ἀνάγκας, δὲν ἀποτελεῖ εὐεργέτημα, ἀλλ' ὅτι τοῦτο συνίσταται ἐν τῇ καταναλώσει τῆς παραγωγῆς αὐτὰ ἐργασίας. Ἐντεῦθεν τσαυταὶ πιστευόμεναι πλᾶναι: ὁ λαὸς ἐπαναλαμβάνει ὅτι καταστρεπτικὴ πυρκαϊὰ γίνεται πρόξενος προόδου τοῦ ἐμπορίου, καὶ ὅτι αἱ μηχαναὶ παραβλάπτουσι τὰ συμφέροντα τῶν λαϊκῶν τάξεων. Ὁ ἀπέφυγε τὰς πλάνας ταύτας ἐὰν προσήλου τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀπώτατον πρᾶγμα, τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας, ἀντὶ νὰ προσηλοῖ αὐτὴν εἰς τὸ ἐγγύτατον, τὴν ἐργασίαν. Αἱ αὐταὶ πλάναι ἐπικρατοῦσι καθόσον ἀφορᾷ τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα συνδυάζει τὴν ἰδέαν τῆς ἀξίας μετὰ τῶν νομισμάτων, ἀντὶ τῶν ὁποίων παρέχονται τὰ ποθούμενα ἀντικείμενα, ἀλλὰ παραμελεῖ τὰ ἀντικείμενα, πρὸς ἀγορὰν τῶν ὁποίων χρησιμεύουσι τὰ νομίσματα ταῦτα, καὶ ἐν τούτοις τ' ἀντικείμενα ταῦτα ἔχουσι πραγματικῶς ἀξίαν, καθόσον μόνον αὐτὰ πληροῦσι τὰς ἐπιθυμίας ἡμῶν. Ἡ καθημερινὴ πείρα τῆς κτητικῆς αὐτῶν δυνάμεως συνδυάζει ἐπὶ τοσοῦτον τὴν ἰδέαν τῆς ἀξίας μετὰ τῶν ὑποσχέσεων τῆς πληρωμῆς, αἵτινες στεροῦνται ἀπολύτως τοιαύτης καθ' ἑαυτὰς, ὥστε ἡ κοινὴ γνώμη συνταυτίζει τὴν δαΐλιαν αὐτῶν μετὰ τοῦ πλούτου. Φαντάζονται κοινῶς ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἐκδίδωνται ἄφθονα τραπεζικὰ γραμμάτια ὅπως ἐξασφαλιζέται ἡ ἐθνικὴ εὐημερία. Πᾶσαι αἱ πλάναι αὗται θ' ἀπεφεύγοντο ἐὰν ἡ κρίσις διευποῦτο διὰ τῶν ὄρων τῶν παραγομένων ἀντικειμένων ἀντὶ νὰ διατυποῦται διὰ τῶν συμβόλων τῆς ἀξίας αὐτῶν. Ἡ ἐκπαίδεσις τῆς νεότητος παρέχει ἡμῖν

ἕτερον παράδειγμα τῆς ἐγκολπώσεως τῶν ἐγγυμάτων, καὶ τῆς ἀπωθήσεως, τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀπωμάτων, τῆς λήθης ταύτης τοῦ τελικοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀπορροφητικωτάτης μερίμνης περὶ τῶν μέσων τῶν παρεχόντων αὐτόν. Τῆς ἐπιστήμης τῶν ἀρχαίων ἀπολεσθείσης, ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ γνώσις τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐν αἷς ἡ ἐπιστήμη αὕτη διευτυπώθη, κατέστη τὸ μόνον μέσον πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς· ἡ γνώσις τῶν γλωσσῶν τούτων δὲν ἦτο τότε ἡ ἀπλοῦν μέσον, ἀπλοῦν ὄργανον. Ἀλλὰ τὴν σήμερον ὅποτε ἡ ἐπιστήμη αὕτη εἶνε πρὸ πολλοῦ προσιτὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, ὅποτε συνεσωρεύσαμεν ἀπειρίαν γνώσεων ἐπιβλητικωτάτων καὶ ἐπιμένουσι νὰ διδάσκωσι τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν, γενικῶς θεωρεῖται ἡ διδασκαλία αὕτη ὡς ἀποτελοῦσα τελικὸν σκοπὸν καθ' ἑαυτήν, ἀποκλειομένου ἐκείνου ὃς ἐπιδιώκετο ἐν ἀρχῇ. Νέοι μετρίως προσοικειωμένοι μετὰ τῶν ἀρχαίων τούτων γλωσσῶν θεωροῦνται ὡς πεπαιδευμένοι, καὶ ἐὰν ἔτι οὗτοι δὲν ἀπέκτησαν ἢ ἐλάχιστον ποσοστὸν τῶν γνώσεων, ἅς αἱ γλώσσαι αὗται ἐγκρύπτουσι, καὶ ἐὰν ἔτι δὲν ἀπέκτησαν οὐδεμίαν γνώσιν ἐκ τῆς σωρείας τῆς ἀπείρου μείζονος καὶ ἀπείρου πολυτιμοτέρας τῶν γνώσεων, ἅς ἐπὶ αἰῶνας ὅλους συνέλεξεν ἡ ἀνθρώπινος ἐπιστήμη.

Ἡ γενικὴ αὕτη παρατήρησις στηριζομένη εἰς πολυάριθμα παραδείγματα, τέμνει τὴν ὁδὸν ἣν μέλλομεν ν' ἀκολουθήσωμεν. Ἡ σύγχυσις αὕτη τῶν μέσων καὶ τῶν τελικῶν σκοπῶν, ἢ πρὸς βλάβην τούτων ἐπιδιώξις ἐκείνων, καθιστᾷ λίαν ἐσφαλμένας τὰς παραδεδομένας γνώμας καὶ γεννᾷ τὰς πλάνας αἵτινες κυκλοφοροῦσι περὶ τῶν πολιτικῶν δικαιομάτων.

Δὲν ὑπάρχουσι, κυρίως εἰπεῖν, δικαίωματα ἢ ὅσα ἐν προηγουμένῳ κεφαλαίῳ ἐξεθέσαμεν. Τῶν δικαιομάτων μὴ ὄντων, ὡς εἶδομεν, ἢ οἰκείων καὶ διακεκριμένων μερῶν τῆς γενικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐπιδιώκειν τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἀτομικοῦ βίου, χωρὶς οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑποτάσσωνται εἰς ἕτερον περιορισμὸν ἢ τὸν προκύπτοντα ἐκ τῆς παρουσίας ἐτέρων ἀνθρώπων ἐπιδιωκόντων τ' αὐτὰ ἀντικείμενα διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, ἔπεται ὅτι ἀνθρώπως τις κέκτηται πάντα αὐτοῦ τὰ δικαίωματα, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἐλευθερία του δὲν θίγεται ὑπ' οὐδενὸς ἐτέρου περιορισμοῦ. Ἐὰν οὐδεὶς ἐπεμβαίη εἰς τὴν σωματικὴν ἀκεραιότητα τοῦ ἀτόμου του, ἐὰν οὐδὲν κώλυμα παρεμβάλλεται εἰς τὴν κίνησιν αὐτοῦ καὶ τὴν μετατόπισιν, ἐὰν ἀπολαμβάνη τῆς πλήρους κυριότητος τῶν ἀποκτηθέντων ἢ κερδηθέντων, ἐὰν ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ δωρῇ, νὰ διαθέτῃ κατὰ βούλησιν, ἐὰν δύναται νὰ ἐργάζεται κατ' ἀρέσκειαν, νὰ συμβάλλῃ ἢ νὰ προ-

θαίνη εἰς ἀνταλλαγὰς μεθ' ὧν ἂν αὐτὸς βούληται προσώπων, νὰ σχηματίζη οἰκονομικὰ γνῶμην καὶ νὰ ἐκφράζη αὐτὴν διὰ τοῦ λόγου ἢ διὰ τοῦ τύπου, δὲν ὑπολείπεται αὐτῷ πλέον ν' ἀπαιτήσῃ τίποτε ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀληθεῖς ἐλευθερίας. Αἱ περαιτέρω αὐτοῦ ἀπαιτήσεις ἀνήκουσιν εἰς κατηγορίαν διαφορῶν καὶ δὲν ἀποτελοῦσι τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα. Παρατηρήσαμεν ἐπανειλημμένως καὶ διὰ διαφορῶν μεθόδων, ὅτι τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα ἔχουσιν ὡς ἀρχὴν τοὺς νόμους τοῦ ἐν κοινωνίᾳ βίου. Αἱ κοινωνίαι δύνανται ἢ νὰ τ' ἀναγνωρίζουν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν, ἢ ν' ἀγνοῶσιν αὐτὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. Δὲν τὰ δημιουργοῦσι, καὶ ἀπαραιτήτως ἢ συμμορφοῦνται πρὸς αὐτὰ ἢ τ' ἀποφεύγουσιν. Ὁ κοινωνικὸς μηχανισμὸς ὅστις ἀποτελεῖ τὴν παρ' ἡμῶν καλουμένην κυβέρνησιν, εἶνε, ἐν μέτρῳ ποικίλλοντι, τὸ ὄργανον τῆς διατηρήσεως τῶν δικαιωμάτων τούτων, ἀλλὰ οἰκονομικῶς καὶ ἂν ἢ τὸ μέτρον τοῦτο, δὲν εἶνε ἢ ἀπλοῦν ὄργανον, καὶ ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ μηχανισμὸς οὗτος εἶνε σύμφωνος πρὸς τὸν νόμον, ἐννοοῦμεν ὅτι εἶνε σύμφωνος κατὰ τοῦτο μόνον, καθόσον εἶνε ἰκανὸς νὰ προστατεύῃ τελεσφόρως τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα.

Οὐχ ἥττον ἐκ τῆς τάσεως ταύτης τοῦ πνεύματος νὰ μεριμνᾷ περὶ τῶν μέσων μόνον καὶ ν' ἀποκλείῃ τοὺς τελικοὺς σκοποὺς, προέκυψεν ὅτι ἡ κοινὴ γνῶμη θεωρεῖ ἤδη ὡς ἀποτελοῦντα δικαιώματα τὰ διάφορα κυβερνητικὰ κατασκευάσματα, ἅτινα εἰσὶ προωρισμένα νὰ διατηρῶσιν ἰσχυρὰ τὰ δικαιώματα καὶ ν' ἀπονέμωσιν αὐτοῖς προνομιοῦχον ὅλως θέσιν. Εἰς τὰ μᾶλλον πεπολιτισμένα ἔθνη, οἱ πολῖται κέκτηνται ἤδη μέρος τῆς πολιτικῆς ἰσχύος· τῆς πείρας καταδειξάσης ὅτι ἡ κτῆσις αὕτη παρέχει ἐγγύην ὑπὲρ τῆς προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς περιουσίας, ἐγένετο σύγχυσις ἐπὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀξιώσεων καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς περιουσίας. Ἐν τούτοις οὐδεμία ὑφίσταται μεταξύ αὐτῶν συναφῆς σχέσις. Τὸ ψηφίζειν δὲν συμβάλλεται καθ' ἑαυτὸ εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ βίου τοῦ ψηφοφόρου, ὡς συμβάλλεται ἢ ἐνάσκησις τῶν διαφορῶν ἐλευθεριῶν ἃς ἐκαλέσαμεν κυρίως δίκαια. Τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ παροχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς ψήφου εἰς ἕκαστον τῶν πολιτῶν παρέχει εἰς αὐτοὺς γενικῶς τὴν ἐξουσίαν νὰ περιστέλλωσι πᾶσαν προσβολὴν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ἐξουσίαν ἧς δύνανται νὰ ποιῶνται καλὴν ἢ κακὴν χρῆσιν.

Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἡ σύγχυσις μεταξύ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων ἦτο σχεδὸν ἀναπόφευκτος. Ἡ παρατήρησις τῶν ἀντιθέσεων

τὰς ὁποίας παρουσιάζουσιν αἱ καταστάσεις τῶν διαφορῶν ἔθνων, καὶ αἱ διαδοχικαὶ καταστάσεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔθνους, ἐνεχάραξε βαθέως καὶ ἰσχυρῶς εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων τὴν πεποιθήσιν ὅτι ὅταν ἡ ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας εἶνε εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς μόνου ἢ εἰς τὰς χεῖρας ὀλίγων (ὀλιγαρχία) οὗτοι ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῆς πρὸς ἴδιον ὄφελος καὶ πρὸς βλάβην τῶν πολλῶν. Φοβοῦνται πάντες μὴ οἱ πολῖται οἱ μὴ κατέχοντες τὴν ἰσχὺν ταύτην ὑποβληθῶσιν εἰς περιορισμοὺς καὶ εἰς βάρη δυσανάλογα, καὶ στερηθῶσι τῆς οἰκείας ἐκάστῳ αὐτῶν ἐλευθερίας, ἣν ἀπαιτεῖ ἡ ἰσότης, καὶ ἥτις δὲν ἔχει ὄριον ἢ τὰς ἀναλόγους ἐλευθερίας πάντων, καὶ θεωροῦσιν ἐνδεχομένην ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ παραβίασιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μείζονα πάντων τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν. Τῆς πείρας καταδειξάσης ὅτι καταμερισμὸς εὐρύτερος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας συνεπάγεται ἐλάττωσιν παραβιάσεων, συνεταυτίσθη ἡ διατήρησις λαϊκοῦ τινος πολιτειακοῦ τύπου μετὰ τοῦ πρὸς τοὺς νόμους σεβασμοῦ. Τὸ ψηφίζειν, ὅπερ εἶνε ὄργανον ἀπλοῦν τῆς προστασίας τῶν δικαιωμάτων, ἐθεωρήθη μικρὸν κατὰ μικρὸν ὡς ἀποτελοῦν δικαίωμα, καὶ ἡ κοινὴ γνῶμη συγχέει αὐτὸ μετὰ τῶν κυρίως καλουμένων δικαιωμάτων.

Οἱ λόγοι ἡμῶν δὲν εἶνε ἀνυπόστατοι, καθόσον τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα δὲν καταπατῶνται ἀσυνειδήτως ἐν αἷς χώραις τὰ καταχρηστικῶς καλούμενα πολιτικὰ δικαιώματα ἀπολαμβάνουσι πάντες ἀδιακρίτως. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ γραφειοκρατικὸς δεσποτισμὸς εἶνε ἐπίσης βαρὺς ἐπὶ τῆς δημοκρατίας ὡς καὶ ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας. Αἱ καταπίεσις παρέμειναν ἐπίσης πολυάριθμοι καὶ ἀναμφίλεκτοι. Ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀγγλικῶν Συντεχνιῶν ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῶν Παρισίων ἐδήλου ὅτι αἱ προσβολαὶ αἱ προσγιγνόμεναι ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὰς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν εἰσὶ τοσοῦτον δεινὰ ὥστε ἀποτελοῦσι «κηλίδα φοβεράν εἰς δημοκρατικὸν ἔθνος.» Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία δὲν προλαμβάνει τὴν διαφθορὰν τῶν δημοτικῶν ἐξουσιῶν, αἵτινες ἐπιβάλλουσιν ἐπαχθεῖς τοπικοὺς φόρους καὶ ἐκτελοῦσιν ὀλίγιστα καλὰ ἔργα· δὲν περιστέλλει τὴν ἀνάπτυξιν ὀργανισμῶν οἵτινες ἐξαναγκάζουσιν ἕκαστον ψηφοφόρον νὰ παραδίδῃ τὸ δικαίωμα αὐτοῦ εἰς χεῖρας δημογερετῶν καὶ ψηφομεσιτῶν· δὲν παρακωλύει τὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν πολιτῶν, εἰς οὓς ὀρίζεται ἡ ἀποχὴ ἀπὸ ὀρισμένων ποτῶν καὶ ἐπιτρέπει τὴν βαρεῖαν φορολογίαν τῶν πλείστων καταναλωτῶν διὰ προστατευτικῶν δασμολογίῶν ἐπιβαλλομένου εἰς ὄφελος ἀσθενοῦς μειονότητος βιομηχανῶν καὶ ἐργατῶν. Ἡ καθολικὴ ψηφοφορία δὲν

κατορθοὶ κὰν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀνθρωπίνου ζωῆς· ἐν πολλαῖς πολιτεῖαις ἐπιτρέπει δολοφονίας ἄς περιστέλλουσι δυσχερῶς τὰ ὄργανα τοῦ νόμου, ἐκτιθέμενα εἰς πυροβολισμοὺς ὁσάκις πειρῶνται νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἑαυτῶν καθήκον. Ἡ πρόσφατος ἐπέκτασις παρ' ἡμῖν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ἐπήγαγε ἀποτελέσματα ἥκιστα διάφορα τῶν ἀπαριθμηθέντων. Ἄντι νὰ ἐξασφαλίση τὴν ἐνίσχυσιν τῶν κυρίως καλουμένων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, εἶδεν ἑαυτὴν παρακολουθουμένην ὑπὸ τῆς συγχωτέρας αὐτῶν παραγνωρίσεως, ὑπὸ πολλαπλοτέρων ἀναμιξέων, καὶ ἀφαιμιάξεων μειζόνων τοῦ βαλαντιῦ ἡμῶν.

Ἐπλανήθημεν ὅθεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἄλλοδαποί. Δὲν ἀνακαλύπτομεν τὴν ἐλαχίστην ἔνδειξιν τῆς νομιζομένης ταύτης ταυτότητος· δὲν διακρίνομεν αὐτὴν ἐν τῇ ἀκροτάτῃ περιπτώσει καθ' ἣν ἄνθρωποι ἐποίησαντο χρῆσιν τῶν δῆθεν καλουμένων πολιτικῶν δικαιωμάτων ὅπως ἀπεκδυθῶσι τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα αὐτῶν, (ἡ λαϊκὴ ψήφος ἢ ἐκλέξασα Ναπολέοντα τὸν Γ'), ὡς δὲν διακρίνομεν αὐτὴν ἐν τῇ συνήθει περιπτώσει καθ' ἣν ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπερπλήρωσιν τοῦ ἐγκεφάλου τῶν τέκνων αὐτῶν διὰ γραμματικῶν κανόνων καὶ διὰ φληναφημάτων ἀφορώντων τοὺς βασιλεῖς, τὸ πλεῖστον ἀντὶ ἀνεπαρκοῦς διατροφῆς καὶ ἐξασθενήσεως τῆς νεαρᾶς αὐτῶν κράσεως. Τὰ δῆθεν καλούμενα πολιτικὰ δικαιώματα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς προστασίαν τῶν ἀληθῶν ἐλευθεριῶν, ἀλλὰ δύνανται ἐπίσης νὰ χρησιμεύσωσι καὶ πρὸς ἄλλους σκοποὺς, καὶ πρὸς αὐτὴν ἔτι τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τυραννίας.

Ἐκτὸς τῆς συγχίσεως ταύτης τῶν μέσων καὶ τῶν τελικῶν σκοπῶν, πρωτίστης αἰτίας τοσοῦτων καθιερωθεισῶν πλανῶν, ὑφίσταται προσέτι καὶ ἕτέρα αἰτία πλάνης. Ἡ κατανόησις δικαιωμάτων τινος εἶνε διττὴ, καὶ εἴμεθα ἐκτεθειμένοι νὰ πιστεύωμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο τούτων παραγόντων, ὁπότεν εἰς μόνον ἐξ αὐτῶν ἀντιπροσωπεύηται.

Κατεδείξαμεν τοῦτο πολλάκις. Ἡ ἐλευθερία ἀποτελεῖ τὸ θετικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ κατανόσει ἡμῶν ταύτῃ, ἐνῶ ὁ περιορισμὸς ὃν προϋποθέτουσιν αἱ ἴσαι ἀλλότριαι ἐλευθερίαι ἀποτελεῖ τὸ ἀρνητικὸν στοιχεῖον. Σπανίως τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα συνυπάρχουσιν ἐν τῇ βουλευτῇ ἀναλογίᾳ· ἐνίοτε τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν ἐκλείπει παντελῶς. Ἡ ἐλευθερία δύνανται νὰ ἐνασκήται ἄνευ μηδενὸς περιορισμοῦ, καὶ νὰ παράγῃ οὕτω αἰωνίους προσβολὰς καὶ κατάστασιν πολέμου πάντων κατὰ πάντων. Ἀντιθέτως, οἱ περιορισμοὶ δύνανται νὰ ὦσιν ἴσοι, ἀλλὰ νὰ ἐξωθῶνται ἐπὶ τοσοῦτον,

ὥστε νὰ καταστρέφωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἐξουσία δύνανται ἐπίσης νὰ καταπιέσῃ τοὺς πολίτας ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ὑποδούλους· δυνατὸν ἐν τῇ ἐπιδιώξει φιλανθρωπικοῦ τινος ἢ ἐτέρου σκοποῦ, ν' ἀποστερῇ ἕνα ἕκαστον μεγάλου μέρους τῆς ἐλευθερίας, ἥτις δέον νὰ ὑπάρχῃ ἀφοῦ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει αἱ ἀλλότριαι ἐλευθερίαι. Ἡ σύγχισις τῶν ἰδεῶν, περὶ ἧς ὠμιλήσαμεν, καὶ ἥτις γίνεται αἰτία ὥστε νὰ κατατάσσωνται τὰ νομιζόμενα πολιτικὰ δικαιώματα εἰς τὰ κυρίως καλούμενα δικαιώματα, ὀφείλεται ἐν μέρει εἰς τὴν προτίμησιν ἣν τρέφομεν πρὸς τὴν ἰσότητα ἥτις τυγχάνει ὁ δευτέρου αὐτῶν χαρακτήρ, ἐνῶ παραμελοῦμεν τὸν πρωτεύοντα αὐτῶν χαρακτήρα, τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ λαοὶ ἐσυνείθισαν ἐπὶ τοσοῦτον νὰ συνδυάζωσι τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μιᾶς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐτέρας, ὥστε θεωροῦσιν ἤδη αὐτὰς ὡς στενότατα ἠνωμένας, καὶ πιστεύουσιν ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῆς ἰσότητος ἐξασφαλίζει καὶ τὴν τῆς ἐλευθερίας.

Ἀπέδειξα ἀνωτέρω ὅτι τὸ τοιοῦτον δὲν ἀληθεύει. Οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ κάμωσι χρῆσιν τῆς ἴσης αὐτῶν ἐλευθερίας ὅπως ὑποδουλώθωσι· δὲν κατορθοῦσι νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι ἡ ἰσότης ἐν τῷ βαθμῷ τῆς καταπίεσεως, καὶ ἐν τῷ μεγέθει τῶν ἐπιβαλλομένων δεινῶν, ἀρκεῖ ὅπως ἱκανοποιήσῃ τὴν μεμονωμένην διεκδίκησιν τῆς ἰσότητος. Λησμονοῦσιν ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῶν καλουμένων πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῶν κυρίως καλουμένων δικαιωμάτων. Ἡ πρώτη δὲν παρέχει ἢ ὄργανον πρὸς ἐπίτευξιν ἢ πρὸς προστασίαν τῆς ἐτέρας, ὄργανον ὅπερ δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ἀλλὰ δυνατὸν καὶ νὰ μὴ χρησιμεύσῃ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ τελικοῦ τούτου σκοποῦ. Τὸ οὐσιῶδες ζήτημα ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ποῖα τὰ μέσα δι' ὧν θὰ ἔχωμεν προφύλαξιν καὶ προστασίαν τῶν κυρίως καλουμένων δικαιωμάτων κατὰ τῶν ἄλλοδαπῶν ἢ ἡμεδαπῶν προσβολέων;» Σύστημα κυβερνήσεως δὲν εἶνε ἐπὶ τέλους ἢ μηχανικὸν σύστημα. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ κυβερνήσις τυγχάνει ἐν τῶν μηχανικῶν τούτων συστημάτων, καὶ ἡ ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων ἢ ἀνατιθεμένη εἰς τὴν ψήφον τῶν πολιτῶν, ἐν τῶν πολυαριθμῶν μέσων σχηματισμοῦ κυβερνήσεως ἀντιπροσωπευτικῆς. Τῆς ἐκλογῆς μὴ οὔσης ἢ μεθόδου μιᾶς πρὸς δημιουργίαν μηχανισμοῦ καταλλήλου πρὸς προστασίαν τῶν δικαιωμάτων, πρόκειται ἤδη νὰ μάθωμεν ἐὰν ἡ ἀπόκτησις τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας, ἐξασφαλίζει τὴν δημιουργίαν τοῦ ἰκανωτέρου μηχανισμοῦ πρὸς προστασίαν καὶ ἐξασφάλισιν αὐτῶν. Ἀνεγνωρίσαμεν ἤδη ὅτι δὲν ἐξασφαλίζει τὸν τελικὸν τούτον σκοπὸν τελεσφορῶς, καὶ θὰ

ιδωμεν περαιτέρω ὅτι ἐλαχίστας ἔχει πιθανότητας νὰ ἐξασφαλίξῃ αὐτὸν εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις.

Γ'

Η ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ἡ σπουδὴ τῆς γενικῆς ἐξελίξεως εἴθισεν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅτι ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δὲν εἶνε ἀναλλοίωτος. Χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ ταυτότητα, ἡ φύσις αὐτῶν ἀλλοιοῦται καὶ διαμορφοῦται ἑτεροτρόπως. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ σφαιροειδοῦς νεφελώματος καὶ τοῦ συμπαγοῦς πλανήτου δὲν τυγχάνει μείζων τῶν ἀντιθέσεων τῶν περιστοιχιζουσῶν ἡμᾶς πανταχόθεν.

Πράγματι, αἱ ἀλλοιώσεις καὶ μεταμορφώσεις αὐταὶ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἐπικρατοῦσι γενικῶς ἐν τῷ ὀργανικῷ κόσμῳ. Ὅτε μὲν, μετὰ περίοδον βίου ἐδραστικοῦ, πολὺπους τις τεμαχίζεται εἰς τμήματα, ἅτινα ἀποσπῶνται ἀνὰ ἓν, καὶ καθίστανται μέδουσαι νηχόμεναι ἐλεύθεραι. Ὅτε δὲ μικρὸς σκώληξ κρικοειδοῦς τύπου, ἀφοῦ ἔζησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον περιπλανώμενος ἐνεργῶς ἐν τῷ ὕδατι, προσηλοῦται ἐπὶ ἰχθύος, ἀπόλλυσι τὰ κινητήρια αὐτοῦ ὄργανα, καὶ βιών ὡς παράσιτον, δὲν παρουσιάζει πλέον ἢ ὠσθήκας καὶ στόμαχον. Ἐτερος παραιτεῖται τῶν μετατοπισμῶν τοῦ πρώτου αὐτοῦ βίου, ὅπως ἐγκατασταθῆ ὀριστικῶς ἐπὶ βράχου· μεταμορφοῦται ἐκεῖ, καὶ τρέφεται διὰ τῶν μικροσκοπικῶν ὄντων, τῶν διερχομένων ἐγγὺς αὐτοῦ. Ἄλλοτε σκώληξ τις, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἔζησε καὶ ἐτρέφη ἐν τῷ ὕδατι, ἐκφεύγει ἐκείθεν καὶ ἀνίπτεται ὑπὸ μορφὴν ἐντόμου. Οὕτω ἐπίσης παριστάμεθα εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῶν σκωλήκων εἰς μυίας. Ἡ παραδοξοτάτη καὶ ἀκροτάτη πασῶν τούτων τῶν μεταμορφώσεων εἶνε ἡ μεταμόρφωσις ἣν ὑφίστανται κατώτερα τινὰ εἶδη θαλασσιῶν φυκῶν. Ἐπὶ περίοδον ἀρκούντως βραχεῖαν, μετατοπίζονται εὐκίνητότατα καὶ παρουσιάζουσι πάντας τοὺς χαρακτῆρας ζώου· εἶτα ἐγκαθίστανται πῶς ὀριστικῶς, ἀναβλαστάνουσι καὶ καθίστανται φυτὰ.

Ἡ ἐξέτασις τῶν γεγονότων τούτων τῶν θαυμαστῶς ποικίλων καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀφθόνων ὥστε ν' ἀπαριθμηθῶσι πάντα ἐνταῦθα, δέον νὰ προφυλάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πλάνης, ἣτις συνεχῶς ἐξάγεται ἐκ τῆς κοινῆς πλέον ὑποθέσεως ὅτι ἡ φύσις πράγματός τινος ἦτο, ἐστὶ καὶ ἔσται ἀναλλοίωτος ἢ αὐτῆ. Ἀπεναντίας ἡ ἐξέτασις αὕτη καθιστᾷ ἡμᾶς ἰκανοὺς

νὰ προιδώμεν μεταβολὰς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, αἵτινες δυνατὸν νὰ ὦσι θεμελιώδεις.

Ἡ ἄπειρος πλειονότης τῶν ἀνθρώπων, τυγχάνει πεπεισμένη ὅτι δὲν ὑπάρχει ἢ μία μόνη ἀκριβῆς ἰδέα τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀναγνωρίσαντες ὅτι αἱ κοινωναὶ ὑπόκεινται εἰς ἐξέλιξιν, καὶ μὴ λησμονήσαντες τὰ διδάγματα τῆς γενικῆς ἐξελίξεως, ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Κράτος ἔχει κατὰ πᾶσαν πιθανότητα φύσιν οὐσιωδῶς διάφορον ἀναλόγως τοῦ τόπου καὶ χρόνου. Ἡ συμφωνία τοῦ συμπεράσματος τούτου καὶ τῶν γεγονότων θὰ καταστῆ μετ' ὀλίγον ἐναργής.

Δὲν θὰ παραμεινώμεν εἰς κοινωνικοὺς τινὰς τύπους ὅλων ἀρχηγόνους, οὓς χαρακτηρίζει ἡ ἀπὸ τῆς θηλείας γραμμῆς καταγωγή. Ἀσχοληθώμεν πρῶτον περὶ τῆς πατριαρχικῆς ὁμάδος ἢ πατριάς, τύπου χαρακτηρὸς μέσου μεταξὺ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας. Εὐχερῆς τυγχάνει ἡ μελέτη τῆς ὁμάδος ταύτης ἐν τῇ νομαδικῇ ὁρδῇ. Ἡ ὁμάς αὕτη παρουσιάζει τὸ θέαμα κοινωνίας, ἐν ἣ αἱ σχέσεις τῶν ἀτόμων πρὸς ἀλλήλα, ὡς καὶ αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸν κοινὸν ἀρχηγὸν καὶ τὴν κοινὴν περιουσίαν, προσδίδουσιν εἰς τὴν σύστασιν καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ κοινωνικοῦ σώματος φύσιν ἣτις ἀποτελεῖ μεγίστην ἀντίθεσιν πρὸς τὰ πολιτικὰ σώματα τὰ περιστοιχιζόμενα ἡμᾶς. Καὶ ὅτε ἀκόμη ὁμάς τις, αὐξάνουσα καὶ ἀναπτυσσομένη, καθίσταται χωρική κοινότης, ἣτις, ὡς φαίνεται τοῦτο ἐν Ἰνδία, δύναται νὰ ἔχῃ «ἐπιτελεῖον πλήρες, ἐπαγρυπνοῦν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως», αἱ πλείστα ἂν μὴ πᾶσαι αἱ σχέσεις αἱ ὑφιστάμεναι μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος ταύτης, προσδίδουσιν εἰς αὐτὴν φύσιν παρουσιάζουσαν διαφορὰς μεγάλας πρὸς τὴν φύσιν κοινωνίας ἐν ἣ οἱ δεσμοὶ τοῦ αἵματος ἐπαυσαν ὄντες ὁ δεσπόζων παράγων.

Ἀνέλθωμεν μέχρι Κράτους ἀνωτέρας συστάσεως, ὁποῖον αἱ ἑλληνικαὶ κοινότητες αἱ σχηματιζόμεναι ἐκ τῆς ἐνώσεως πολλῶν συσσωρεύσεων σχέσεων διαφόρων. Τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν, τῶν γενῶν καὶ τῶν φρατριῶν εἰσὶν ἀναμεμιγμένα εἰς τὰς κοινότητας ταύτας χωρὶς νὰ χάνωσι τὴν ταυτότητά των, καὶ ἐκάστη ὁμάς διετήρησεν ἐν τῇ ἀναμίξει ταύτῃ διακεκριμένα τὰ ἐαυτῆς συμφέροντα, ἅτινα πολλάκις διατελοῦσιν ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα ἑτέρας ἐν τῇ αὐτῇ κοινότητι ὁμάδος. Βεβαίως ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ φύσις τῶν κοινοτήτων τούτων διαφέρει πολὺ τῆς φύσεως κοινότητος σημερινῆς, παρ' ἣ ἡ τελεία συγχώνεσις κατέστρεψε τὰς ἀρχικὰς διακριτικὰς γραμμὰς, ἐν ἣ τὸ ἄτομον καὶ οὐχὶ πλέον ἡ οἰκογενειακὴ ὁμάς ἀποτελεῖ τὴν πολιτικὴν μονάδα.

Εἰς πολλὰς ἀρχαίας κοινωνίας «οἱ θρησκευτικοὶ καὶ πολιτικοὶ νόμοι, ὅτε μὲν κεχωρισμένως, ὅτε δὲ ἐκ συμφώνου, ὠρίζον ἐκάστῳ τὸν βίον αὐτοῦ, τὰς δοξασίας, τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξιν, καὶ δὲν ἄφρονον ἐλεύθερον τὸ στάδιον εἰς τὴν βούλησιν ἢ εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀτόμου». Παρ' ἡμῖν, ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτεία δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν παραπλησίαν ἐξουσίαν, καὶ εἰς οὐδὲν ἄτομον ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ νόμου ἢ τῆς θρησκείας ποῖον στάδιον θ' ἀκολουθήσῃ ἢ ποῖαν τάξιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ θὰ καθέξῃ.

Ἡ παρατήρησις τῶν γεγονότων τούτων ἀπαγορεύει εἰς τὴν κρίσιν ἡμῶν νὰ παραδεχθῇ τὴν ὑπόθεσιν περὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς φύσεως πάντων τῶν πολιτικῶν σωμάτων. Μακρὰν τοῦ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ γενικὴ ἰδέα τοῦ Κράτους ἦν παρέσχεν εἰς τὸν Ἀριστοτέλην ἡ μελέτη τῶν γνωστῶν αὐτῷ κοινωνιῶν διετήρησεν ἀξίαν τινὰ, καὶ ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς κανὼν, φρονουῦμεν ἀπεναντίας ὅτι κατέστη ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνεφάρμοστος, καὶ ὅτι θὰ μᾶς ἤγεν εἰς πλάνην ἂν ἐμπιστευόμεθα εἰς τὴν ὁδηγίαν αὐτῆς.

Ἡ πεποιθήσις αὕτη θὰ ἐγχαράχθῃ ἔτι βαθύτερον εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν, ἂν ἀντὶ νὰ παραβάλλωμεν τὴν φύσιν τῶν κοινωνιῶν, παραβάλλωμεν αὐτὰς ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν ἐκδηλώσει. Παρατηρήσωμεν πρὸς τοῦτο τὰ διάφορα εἶδη τοῦ βίου εἰς ἃ παραδίδονται αἱ κοινωνίαι.

Ἐπειδὴ ἡ ἐξέλιξις προϋποθέτει βαθμιαίας μεταβάσεις, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὁσονδήποτε ἀνόμοιοι καὶ ἂν ἀποβῶσιν αἱ ἀνθρώπινοι ἐνώσεις εἶνε ἀδύνατον ν' ἀνακαλυφθῶσι μεταξύ αὐτῶν διακρίσεις σαφεῖς. Ἀλλὰ διατηροῦντες τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν, δυνάμεθα οὐχ ἥττον νὰ εἰπώμεν ὅτι τρία ὑπῆρξαν τὰ διάφορα ἐλαττήρια τὰ ὠθήσαντα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀρχικῶς διεσπαρμένους εἰς πλανωμένας οἰκογενείας, νὰ συνενωθῶσι στενότερον ἢ ἐπιθυμία νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς ἀπομονώσεως ὑπῆρξεν ἐν τῶν ἐλαττηρίων τούτων, καὶ μολονότι δὲν εἶνε γενικόν, ἡ κοινωνικότης εἶνε γενικὸς χαρακτήρ τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων, ὧθων αὐτοὺς εἰς ἔνωσιν. Δεύτερον ἐλαττήριον, εἶνε ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπὸ συμφώνου ἐνεργείας κατὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀνθρώπων τε καὶ ζώων, καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συμπράξεως πρὸς ἄμυναν ἢ πρὸς ἐπίθεσιν. Ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος ἐπιδιωκόμενος σκοπός, εἶνε ἡ διευκόλυνσις τῆς συντηρήσεως διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας, καὶ διὰ τῆς συμπράξεως πρὸς καλλιτέραν ἱκανοποίησιν τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τῶν πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν τοιούτων. Σινηθῶς, ἡ ἔνωσις ἐξυπηρετεῖ συγχρόνως

καὶ τοὺς τρεῖς τούτους σκοπούς. Ἐν τούτοις οὐ μόνον τυγχάνει ἡμῖν δυνατόν νὰ διακρίνωμεν αὐτούς, ἀλλὰ ἔχομεν καὶ παραδείγματα καὶ ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν ἐπιδιωχθέντος χωριστά.

Οἱ Ἑσκιμῶοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν κοινωνικῶν ἐνώσεων, αἵτινες δὲν ἐπιδιώκουσιν ἢ νὰ ἐξέλθωσι τῆς ἀπομονώσεως. Τὰ μέλη ἐκάστης τῶν ομάδων αὐτῶν εἰσὶν ἀτομικῶς ἀνεξάρτητα. Μὴ αἰσθανόμενοι οὐδεμίαν ἀνάγκην νὰ συνδυάσωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν πρὸς ἄμυναν ἢ πρὸς ἐπίθεσιν, εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι πολεμικῶν ἀρχηγῶν καὶ πολιτικῶν κυβερνήσεων ἢ γνώμη ἢ ἐκφραζομένη ὑπὸ τῶν γειτόνων αὐτῶν ἀποτελεῖ τὸν μόνον ἔλεγχον, εἰς ὃν τυγχάνουσιν ὑποτεταγμένοι. Δὲν γνωρίζουσι τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων, καὶ ἡ βιομηχανικὴ συνεργασία περιορίζεται παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ συμπράξει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος ἐν τῷ κόλπῳ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἡ κοινωνία αὐτῶν δὲν ὑπέστη ἑτέραν συσσωμάτωσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἢ τὴν παραγομένην ἐκ τῆς ἀπλῆς ἐπιθέσεως τῶν διαφόρων αὐτῆς μερῶν. Τὰ μέρη ταῦτα παραμένουσι ἀνεξάρτητα πρὸς ἄλληλα.

Ἡ τάξις τῶν ομάδων τῶν ἐνδωσαῶν εἰς τὸ δεύτερον ἐλαττήριον παρίσταται πολυαριθμοτάτη εἰς τὰ ὄμματα ἡμῶν. Ἐν τῷ καθαρῷ αὐτῆς τύπῳ ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν φυλῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνεργητικότης ἐνασκειται ἐναλλάξ εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὴν θήραν. Ἐτέρα παραδείγματα παρέχονται ὑπὸ τῶν φυλῶν τῶν πειρατῶν, ἢ ὑπὸ ἐκείνων τῶν φυλῶν, αἵτινες, ὡς οἱ Μασάι, ἀποζῶσιν ἐκ «διαρπαγῶν» ἄς διενεργούσι κατὰ τῶν γειτόνων αὐτῶν. Εἰς τὰς κοινότητας ταύτας ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων δὲν ὑπάρχει, ὅταν ὑπάρχη, ἢ εἰς στοιχειώδη κατάστασιν. Συνεργασία καὶ σύμπραξις δὲν ἐνασκειται ἢ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν ἄμυναν ἢ τὴν ἐπίθεσιν. Μόλις ὑφίσταται τοιαύτη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν συντήρησιν. Ἀληθῶς συνεργασία τις βιομηχανικὴ ἄρχεται γεννωμένη καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνιῶν αἵτινες ἠύξησαν διὰ κατακτήσεων, ἀλλὰ περιοριζομένη εἰς τοὺς δούλους καὶ τοὺς γαιοδούλους, τοὺς ἐργαζομένους ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν κυρίων αὐτῶν, δὲν ἐξάρχει πρὸς ριζικὴν καὶ οὐσιαστικὴν τροποποίησιν τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν. Ὁ χαρακτήρ οὗτος παραμένει ὡς ὁ χαρακτήρ σώματος προσηρμοσμένου πρὸς τὴν κοινὴν ἐνέργειαν καθ' ἑτέρων ὁμοίων σωμάτων. Ὁ βίος τῶν μονάδων παραμένει ὑποτεταγμένος μόνον ἐν τῷ μέτρῳ, τὸ ὁποῖον ἀπατεῖ ἢ διατήρησις καὶ ἐνίοτε ἡ ἀνάπτυξις τοῦ βίου τοῦ συνόλου. Τῶν λοιπῶν ὄρων παραμενόντων τῶν αὐτῶν, ἄλλως τε, αἱ φυλαί

καὶ τὰ ἔθνη, ἅτινα δὲν θ' ἀπεδέχοντο τὴν ὑποταγὴν ταύτην, θὰ ὑπεσκειζόντο ὑπὸ τῶν φυλῶν καὶ τῶν ἐθνῶν ἅτινα θ' ἀπεδέχοντο αὐτήν. Ἡ ὑπερίσχυσις τῶν κάλλιον ἐναρμόστων προσδίδει εἰς αὐτάς τὸν διαρκῆ χαρακτῆρα τῆς ὑποταγῆς ταύτης. Ἡ ἰδιάζουσα εἰς τὸν τύπον τοῦτον δοξασία, ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε ὁ μόνος σκοπὸς καὶ ἡ μόνη ἀσχολία τοῦ βίου, συνδυάζεται μετὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἕκαστον ἄτομον ὀφείλει νὰ ᾖ ὑποτελὲς εἰς τὴν κοινότητα, ὅπερ οἱ Ἕλληνες διετύπων λέγοντες ὅτι ὁ πολίτης δὲν ἀνήκει οὔτε εἰς ἑαυτὸν οὔτε εἰς τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλ' ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν. Εἶνε φυσικὸν τὸ ἄτομον νὰ ὑφίσταται οὕτω τὴν ἀπορρόφησιν τῶν δικαιωμάτων του ὑπὸ τῶν δικαιωμάτων τῆς ομάδος, καὶ τὴν πίεσιν τῆς τελευταίας ταύτης, ἣτις διαπλάττει αὐτὸ συμφώνως πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν. Εἶνε ὑποβεβλημένον ἐν αὐτῇ εἰς τὰ μαθήματα καὶ τοὺς νόμους, οἵτινες κρίνονται ἀναγκαῖοι ὅπως κατασταθῆ καλὸς στρατιώτης, καὶ καλὸς ὑπηρέτης τοῦ Κράτους.

Δὲν ὑπάρχει μέσον νὰ ἐκθέσωμεν ὧδε ἐπαρκῆ παραδείγματα τῆς τρίτης κατηγορίας τῶν κοινωνιῶν, διότι δὲν ὑφίστανται εἰσέτι αὐταὶ ἐν τελείᾳ ἀναπτύξει. Οἱ δυσμενεῖς ὄροι τοῦ κλίματος αὐτῶν ἐμποδίζουσι τὰς σπανιωτάτας τελείως εἰρηνικὰς φυλάς, αἵτινες ἀπαντῶνται εἰς τινὰς τῶν νήσων Παπουᾶ, ἢ εἰς τὰς πυρετογόνους χώρας τῶν Ἰνδιῶν, τῶν ὁποίων ὁ νοσογόνος ἀήρ ἐκδιώκει τὰς γειτονικὰς πολεμικὰς φυλάς, ν' ἀναπτυχθῶσιν εἰς μεγάλας κοινωνίας ἀφωσιωμένας εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἀποζῶντες ἐκ τῆς γεωργίας, συνενούμενοι εἰς χωρία δέκα ἕως τεσσαράκοντα καλυθῶν, καὶ μεταβαίνοντες πρὸς γαίας χέρσου, ἅμα ὡς ἐξαντλῶνται αἱ ἤδη ἐκχερσωθεῖσαι τοιαῦται, οἱ Βόδος, οἱ Δίμαλς, οἱ Κόκης καὶ οἱ λοιποὶ αὐτόχθονες λαοὶ δὲν ἐνασκοῦσιν ἢ τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων μετὰ τῶν δύο φύλων, καὶ δὲν γνωρίζουσι ἑτέραν συνεργασίαν ἢ τὴν ἀλληλοβοήθειαν πρὸς ἔγερσιν τῶν οἰκημάτων αὐτῶν καὶ ἐκχέρσωσιν τῶν γαιῶν των. Συνήθως, μετὰ κατακτήσεις αἵτινες παρῶσιν μικρὰς κοινότητας εἰς κοινότητας μεγαλειτέρας, παράγονται οἱ κατὰλληλοι ὄροι πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἀμοιβαίας ἐξαρτήσεως ἀνθρώπων ἀφιερουμένων εἰς διάφορους βιομηχανίας. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἡ οὐσιώδης φύσις τῆς βιομηχανικῆς ὀργανώσεως, παραμεινάσης δούλης τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, δὲν κατῴρθωσεν ν' ἀναπτυχθῆ. Ἀλλὰ τὴν σήμερον τὰ μᾶλλον προωδευμένα σύγχρονα ἔθνη εἰσὶ διωργανωμένα κατ' ἀρχὴν οὐσιαστικῶς διάφορον τῆς θεμελιώδους ἀρχῆς τῶν πλείστων μεγάλων ἐθνῶν τοῦ παρελθόντος. Μὴ ἀποβλέποντες πρὸς τάσεις ὀπισθοδρομικὰς ὑπερίσχυούσας

ἐν Εὐρώπῃ, ἐὰν ἀντιπαραβάλωμεν τὰς κοινωνίας τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ μέσου αἰῶνος πρὸς τὰς συγχρόνους κοινωνίας καὶ ἰδίως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Ἀμερικὴν, ἀνακαλύπτουμεν ἐν αὐταῖς διαφορὰς θεμελιώδεις. Εἰς τὰς πρώτας, πάντες οἱ ἐλεύθεροι ἄνδρες ἦσαν στρατιῶται, καὶ ἡ ἐργασία ἐπεφυλάσσετο διὰ τοὺς δούλους καὶ τοὺς γαιωδούλους· εἰς τὰς δευτέρας, ὀλίγοι ἐλεύθεροι πολῖται εἰσὶ στρατιῶται, τὸ πλεῖστον τῶν πολιτῶν εἰσὶν ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τοῦ πλούτου. Εἰς ἐκείνας μὲν οἱ στρατιῶται, πολυάριθμοι, ἐγένοντο στρατιῶται καταναγκαστικῶς· εἰς ταύτας δὲ, οἱ στρατιῶται, σχετικῶς σπανιώτεροι, γίνονται δυνάμει συνθήκης. Εἶνε ὅθεν προφανὲς ὅτι ἡ κυρία ἀντίθεσις ἔγκειται ἐν τῷ ἐξῆς, ὅτι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ πολιτεία ἐξασκεῖ ἰσχυρὰν πίεσιν ἐπὶ τῶν μονάδων τῶν ἀποτελουσῶν αὐτήν, ἐνῶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ, ἡ πίεσις ἦν ἐξασκεῖ εἶνε ἀσθενὴς καὶ τείνει νὰ ἐλαττωθῆ καθόσον ἐκλείπει καὶ τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα.

Ποίαν σημασίαν δέον ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἀντίθεσιν ταύτην; Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, τὸ ἀγαθὸν τῶν μονάδων ἀποτελεῖ τὸν τελικὸν σκοπὸν, ὃν ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ ἡ κοινωνία ἐν τῇ ἰκανότητι αὐτῆς ὡς σωματείου, δηλ. ὡς Κράτους, ἀφοῦ ἡ κοινωνία, δὲν εἶνε πεπρωμένη δι' αἰσθητικότητος, καὶ ἡ διάρκειά αὐτῆς δὲν ἀποτελεῖ desideratum ἢ καθόσον ἐξυπηρετεῖ τὰς αἰσθητικὰς δυνάμεις τῶν ἀτόμων. Πῶς ἐξυπηρετεῖ αὐτάς; Ἐν πρώτοις, προλαμβάνουσα τὰς σφετεριστικὰς ἀντιποιήσεις ἐπὶ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἀτομικῶν βίων. Κατὰ τοὺς πρώτους αὐτῆς σταθμοὺς, ἡ εἰς ἐν ὅλον συσσωματομένη κοινωνία ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν, ἂν μὴ μόνον, νὰ προλαμβάνῃ τὸν θάνατον καὶ τὰς βλάβας, τὰς ἐπιβαλλομένας εἰς τὰ μέλη αὐτῆς ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν. Κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους σταθμοὺς, ἔχει κυρίως, ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς, ὡς σκοπὸν νὰ προστατεύσῃ τὰ μέλη αὐτῆς κατὰ τοῦ θανάτου καὶ τῶν βλαβῶν τῶν προκυπτουσῶν ἐκ προσβολῶν προερχομένων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, καὶ τὸ ἠθικὸν κῦρος τοῦ καταναγκασμοῦ δὲν ἐπεκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων τῶν ἀναγκαιούντων πρὸς πρόληψιν αὐτῶν.

Ἡ ἀρχὴ ἐφ' ἧς δέον νὰ ἐμμείνωμεν εἶνε ἡ ἀκόλουθος: Σῶμα πολιτικὸν κεκλημένον νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ ἐτέρων ὁμοίων σωμάτων, καὶ ὀρεῖλον, πρὸς τοῦτο, νὰ διαθέτῃ τὰς συνδυασμένας δυνάμεις τῶν μονάδων αἵτινες ἀποτελοῦσιν αὐτὸ, εἶνε οὐσιωδῶς διάφορον σώματος πολιτικοῦ κεκλημένου νὰ ἐπιδράξῃ ἐπὶ τῶν μονάδων τῶν ἀποτελουσῶν αὐτό Παρὰ συλλογισμὸς ἔχων ὡς ἀφετηρίαν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ Κρά-

τος παντοῦ καὶ πάντοτε κέκτηται τὴν αὐτὴν φύσιν, κατ' ἀνάγκην θὰ καταλήξῃ εἰς συμπεράσματα ριζικῶς ἐσφαλμένα.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἐξῆς. Ἐπὶ μακρὰς παρωχημένας καὶ παρούσας περιόδους, καὶ ἐπὶ μέλλον ἀπεριόριστον, παρήχθησαν, παράγονται καὶ παραχθήσονται μεταβολαί, ὅτε μὲν προοδευτικαί, ὅτε δὲ ὀπισθοδρομικαί, αἰτίνες γίνονται αἰτία ἵνα αἱ κοινωναὶ κλίνωσι ὅτε μὲν πρὸς τὸν ἕνα τῶν τύπων, ὅτε δὲ πρὸς τὸν ἕτερον· οἱ τύποι οὗτοι ὅθεν εἰσὶν ἀναμεμιγμένοι, καὶ δὲν ἔχουσι καθωρισμένα ὅρια. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ περιμένωμεν ὅτι θὰ διαδίδωνται πάντοτε ἀρίστοι καὶ ἀπεριόριστοι γνῶμαι ἀφορῶσαι τὴν φύσιν τοῦ Κράτους.

Δ'

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

Ἡ διαφορὰ τῶν τελικῶν σκοπῶν προϋποθέτει συνήθως διαφορὰν μέσων, καὶ δὲν εἶνε πιθανὸν ὅτι τὸ κατασκευάσμα τὸ μᾶλλον κατάλληλον πρὸς σκοπὸν τινα τυγχάνει ἐπίσης κατάλληλον καὶ πρὸς ἕτερον σκοπόν.

Ὅπως προστατεύσῃ τὴν ζωὴν τῶν μονάδων αὐτῆς, καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας περὶ τὴν ἐπιδιώξιν τῶν ἀντικειμένων τὰ ὅποια κέκτηνται συνήθως οἱ μὴ ὑποδουλωμένοι λαοί, κοινωνία τις δέον νὰ ἐνασκή τὴν ἐπίδρασιν καὶ ἐνεργεῖαν αὐτῆς ὡς συσσωματωμένου συνόλου ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν τῶν περιστοιχιζουσῶν αὐτήν. Ἡ διοργάνωσις αὐτῆς ὅθεν δέον νὰ ᾖ τοιαύτη ὥστε ἐν δέοντι χρόνῳ καὶ τόπῳ νὰ δύναται νὰ διαθέτῃ τὴν τελεσφόρως συνδυασμένην δύναμιν τῶν μονάδων τῆς. Ἐὰν ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἐνεργῇ ἐκ συμφώνου, αἱ μονάδες αὐτῆς θὰ ὑποδουλωθῶσιν ἢ ἐνάσκησις τῆς ἠνωμένως σκοπίμου αὐτῶν ἐνεργείας καθιστᾷ ἀπαραίτητον ἵνα ὦσιν ὑποτεταγμένοι εἰς διεύθυνσίν τινα. Ὁ καταναγκασμὸς δέον νὰ ἐξασφαλίξῃ τὴν ὑποταγὴν ταύτην, καὶ ὅπως ὑφίσταται ἀκολουθία τις εἰς τὰς διαταγὰς τῆς καταναγκαζούσης ἐξουσίας, αἱ διαταγαὶ αὗται δέον ν' ἀπορρέωσιν ἐκ μιᾶς μόνης ἐξουσίας. Ἡ σπουδὴ τῆς γενέσεως τοῦ στρατιωτικοῦ τύπου ἄγει ἀκαταμαχίτως εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ συγκέντρωσις εἶνε ἀναγκαία πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐξωτερικῆς ἐνεργείας κοινωνίας ἀγωνιζομένης ἐναντίον ἐτέρων κοινωνικῶν, καὶ ὅτι ἡ συγκέντρωσις αὕτη αὐξάνει κατὰ λόγον τοῦ συνήθους χαρακτήρος τῆς ἐξωτερικῆς ἐνεργείας. Οὐ μόνον τὸ σῶμα τῶν πολεμιστῶν,

ἀλλὰ προσέτι καὶ ἡ κοινότης ἢ συντηροῦσα αὐτὸ, ὀφείλουσι νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὴν κυβερνώσαν δεσποτικὴν ἐξουσίαν. Ἐνεργούσα διὰ τῆς κυβερνώσης ἐξουσίας, ἥτις ἐστὶ τὸ παραγόμενον τῆς ἐξελιξέως αὐτοῦ, ἡ θέλησις τοῦ συνόλου ἀπωθεῖ καὶ ἐκμηδενίζει τὰς θελήσεις τῶν ἀτόμων, ἐπιτρέπουσα αὐτοῖς μόνον τὴν ἐνάσκησιν τῶν δικαιωμάτων ἅτινα τοῖς ἀφίνει.

Ἐφόσον ὑπερισχύει τὸ στρατοκρατικὸν πολίτευμα, τὸ πολίτευμα τοῦ Κράτους, ὑποτάσσει τὸν πολίτην εἴτε εἰς ἀπόλυτον ἄρχοντα, εἴτε εἰς ὀλιγαρχίαν, ἐξ ἧς αἰείποτε ἀπόλυτός τις ἄρχων τείνει νὰ ἐκπηδήσῃ. Ἐσημειώσαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ συγγράμματος τούτου ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη τῆς ὑποταγῆς, ὡς καὶ ἡ στέρησις τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ ἐνδεχομένη στέρησις τῆς ζωῆς, αἱ παρομαρτοῦσαι αὐτῇ, περιβάλλονται διὰ κύρους σχεδὸν ἠθικοῦ ὁπόταν ἐπιβάλλωνται ὑπὸ τοῦ ἀμυντικοῦ πολέμου· πράγματι ἡ μερικὴ διακοπὴ τῶν δικαιωμάτων δικαιοδογεῖται ὅταν πρόκειται ν' ἀποσοβηθῇ ἡ ὀλικὴ κατάργησις καὶ ἡ παντελής στέρησις αὐτῶν, αἰτίνες θὰ προέκυπτον ἐκ τοῦ θανάτου τῶν μονάδων καὶ ἐκ τῆς ὑποδουλώσεως αὐτῶν. Ἐν τούτοις μᾶλλον οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι ἢ οἱ ἀμυντικοὶ τοιοῦτοι ἀναπτύσσουσι τὸν τύπον τῆς στρατιωτικῆς κοινωνίας, καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, τὸ προκύψαν πολίτευμα δὲν δύναται νὰ διεκδικήσῃ οὐδὲν ἠθικὸν κύρος. Ὁσφδῆποτε ἐπιθυμητὸν καὶ ἂν ᾖ αἱ ἀνώτεραι φυλαὶ νὰ ὑπερισχύωσι καὶ νὰ ὑποσκελιζῶσι τὰς κατωτέρας φυλάς, καὶ μολοντί κατὰ τοὺς πρώτους σταθμοὺς τῆς ἀναπτύξεως τῶν κοινωνικῶν οἱ ἐπιθετικοὶ πόλεμοι ἐξυπηρετήσαν τὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τούτοις, ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐξυπηρετήσεως αὐτῶν δέον ν' ἀφομοιωθῆται πρὸς τὴν γενικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς τὴν προκύπτουσαν ἐκ τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος τῶν κατωτέρων ὄντων. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐνεργείας διαφεύγει τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐχομεν ὅθεν νὰ σημειώσωμεν τὰ ἐξῆς: Ὅταν οἱ ὄροι κοινωνίας τινὸς εἶνε τοιοῦτοι ὥστε ἀπειλεῖται αὕτη διὰ κινδύνων ἐξ ἐτέρων κοινωνικῶν, δέον ἢ κοινωνία αὕτη νὰ ἔχῃ πολίτευμα συγκεντρωτικόν, ὅπερ ὀσφδῆποτε καὶ ἂν ἀπέχῃ τ ε ἀπόλυτο δικαιοσύνης, ἔσται ἐν τούτοις σχετικῶς δίκαιον, ἢ ἔσται τοῦλάχιστον τὸ ἥττον δίκαιον ἐπιτρεπόμενον ὑπὸ τῶν περιστάσεων.

Μὴ παράμενωμεν εἰς τοὺς διαμέσους κοινωνικοὺς τύπους, καὶ μεταβώμεν ἀπὸ τοῦ στρατιωτικοῦ εἰς τὸν βιομηχανικὸν τύπον, τὸν τελείως

ἀνεπτυγμένον, ὅστις ἀπαιτεῖ ὄργανισμὸν τοῦ Κράτους ὅλως διάφορον. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ αὐτός : νὰ ἐξασφαλισθῶσιν οἱ ὄροι οἱ καθιστῶντες ἐφικτὴν τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς. Ἀλλὰ ἡ διατήρησις τῶν ὄρων τούτων ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ διατήρησις αὐτῶν κατὰ τῶν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν ἀποτελοῦσι λειτουργίας ἐντελῶς ἀνομοίους καὶ ἐπιβάλλουσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, τρόπους ἐνεργείας ὅλως διαφόρους.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ὁ κίνδυνος εἶνε ἄμεσος διὰ τὴν κοινότητα θεωρουμένην ὡς ἀποτελοῦσαν ἓν ὅλον, καὶ ἔμμεσος διὰ τὰ ἄτομα· ἐν τῇ ἐτέρᾳ, εἶνε ἄμεσος ὡς πρὸς τὰ ἄτομα καὶ ἔμμεσος ὡς πρὸς τὴν κοινότητα. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ κίνδυνος εἶνε μέγας, συγκεντρωμένος· ἐν τῇ δευτέρᾳ, οἱ κίνδυνοι εἶνε πολυαριθμοί, διεσπαρμένοι, καὶ ἥκιστα σοβαροὶ μεμονωμένως. Ἐν τῇ μιᾷ περιπτώσει, πάντα τὰ μέλη τῆς κοινότητος ἀπειλοῦνται ταυτοχρόνως ὑπὸ βλάβης· ἐν τῇ ἐτέρᾳ, ὅτε μὲν ἓν μέλος καὶ ἄλλοτε ἕτερον ἀπειλεῖται· ὁ πολίτης ὁ ὑφιστάμενος νῦν βλάβην, ἔσται ἴσως αὔριον ὁ βλάπτων. Καὶ ἐνῶ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἡ μεγάλη βλάβη, ἀποσοβηθεῖσα τέλος, δὲν εἶνε πλέον ἐπιφοβὸς ἐπὶ ἰκανὸν χρόνον, ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, αἱ προληπτέαι βλάβαι, μολονότι ἥκιστα σοβαραὶ, ἀνανεοῦνται ἀκαταπαύστως. Καλούμενοι εἰς λειτουργίας τοσοῦτον διαφόρους, οἱ πολιτικοὶ μηχανισμοί, ὧν γίνεται χρῆσις δέον προφανῶς νὰ ᾧσι διάφοροι.

Ἀχρηστος πρὸς πρόληψιν δολοφονιῶν, κλοπῶν καὶ ἀρπαγῶν, στρατός τις θὰ ἦτο ἀνίσχυρος κατὰ τῶν ἐγκλημάτων τούτων τῶν κατεσπαρμένων ἐπ' ἄπειρον. Ἡ κυβερνητικὴ ἰσχὺς ἡ ἀπαιτουμένη πρὸς καταστολὴν αὐτῶν δέον νὰ ᾧ κατεσπαρμένη ὡς εἶνε τὰ πρὸς καταστολὴν καὶ τιμωρίαν ἐγκλήματα· ἡ ἐνέργεια αὐτῆς δέον νὰ ᾧ συνεχῆς καὶ οὐχὶ διαλείπουσα. Ἡ ἔλλειψις πολυαριθμῶν καὶ συνηρμολογημένων δυνάμεων, ἃς ἀπαιτοῦσιν αἱ στρατιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἐπιτρέπει νὰ μὴ ὑφίσταται ἀνάγκη κυβερνήσεως συγκεντρωτικῆς, ἥτις μόνη εἶνε ἰκανὴ νὰ θέτῃ εἰς ἐνέργειαν τὰς συνηρμολογημένας ταύτας δυνάμεις. Ἀνάγκη ἀπεναντίας κυβερνήσεως καταλλήλου πρὸς διατήρησιν τῶν ἀμοιβαίων δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν, καὶ πρὸς εὐλάβειαν τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν ἐν ταῖς πρὸς αὐτοὺς σχέσεσιν αὐτῆς.

Ποῖον ἔσται ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὸ κατάλληλον πολίτευμα ; Ἐπειδὴ προϋποτίθεται ὅτι ἕκαστος πολίτης δὲν εἶνε προσβολεὺς δικαιωμάτων, ὅτι ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς ιδιοκτη-

σίας, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμβολαίων καὶ διὰ τὴν διατήρησιν πάντων τῶν δευτερευόντων δικαιωμάτων, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι τὸ πολίτευμα δέον νὰ παράσχη εἰς ἕκαστον πολίτην μέρος ἐξουσίας ἴσον πρὸς τὸ παρεχόμενον ἕκαστῷ τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Φαίνεται ἀναμφισβήτητον, ἐὰν ὁ νόμος τῆς ἴσης ἐλευθερίας ἀπαιτῆ ἵνα πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχωσιν ἴσα δικαιώματα, ὅτι δέον ν' ἀπονέμωνται αὐτοῖς μέρη ἴσα ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ ὄργάνου τοῦ ἐπιφορτισμένου τὴν ἐξασφάλισιν τῶν δικαιωμάτων τούτων.

Οὐχ ἦττον ἐν τῷ προτελευταίῳ κεφαλαίῳ ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ ἀπαιτησις αὕτη δὲν εἶνε νόμιμον πόρισμα τοῦ νόμου τῆς ἴσης ἐλευθερίας, καὶ ποικίλα παραδείγματα κατέδειξαν ὅτι δὲν ἀποτελεῖ αὕτη τὸ μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ποθουμένου τελικοῦ σκοποῦ. Θ' ἀποκαλύψωμεν τὰς πιθανὰς αἰτίας τῆς κατ' ἐπίφασιν ἀντιφάσεως ταύτης.

Ἐξ ὅλων τῶν προτάσεων αἰτινὲς ἀφορῶσι τὸν ἀνθρώπινον βίον, δὲν ὑπάρχει ἀσφαλεστέρα τῆς βεβαιούσης ὅτι συνήθως οἱ ἄνθρωποι κανονίζουσι τὴν πορείαν αὐτῶν κατὰ τὰ συμφέροντα αὐτῶν καὶ ἰδίως κατὰ τὰ κατ' ἐπίφασιν συμφέροντα αὐτῶν. Αὕτη ἔτι ἡ κυβερνήσις ἡμῶν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὴν γενικὴν ταύτην τάσιν καὶ πᾶσαι αἱ ἀποφάσεις καὶ πράξεις τοῦ Κοινοβουλίου περιέχουσι διατάξεις αἰτινὲς μόνον ἔχουσι σκοπὸν τὴν παρεμπόδισιν τῶν ἐπιβλαβῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τάσεως ταύτης. Ἡ ἐλαχίστη πράξις, ἀπλῆ μίσθωσις, οἰαδήποτε σύμβασις μαρτυρεῖ πόσον ἡ τάσις αὕτη εἶνε γενικὴ, ἐνεργὸς καὶ ἀνεγνωρισμένη.

Ἡ τάσις αὕτη καθορίζει ἀναποφεύκτως τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας πασῶν τῶν μορφῶν τῆς κυβερνήσεως. Πάντες οἱ ἄνθρωποι, εἴτε συμμετέχουσι τοῦ πολιτικοῦ μηχανισμοῦ, ἢ ὑποδεικνύουσι καὶ καθορίζουσι οὗτοι αὐτὸν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, ὁδηγοῦνται ὑπὸ τῶν κατ' ἐπίφασιν συμφερόντων αὐτῶν. Οἱ νόμοι πασῶν τῶν χωρῶν παρέχουσι ἀναριθμήτους ἀποδείξεις περὶ τούτου. Τῆς ἱστορίας καταδειξάσης ὅτι οἱ ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν ποιοῦνται χρῆσιν αὐτῆς πρὸς ἴδιον ὄφελος, οἱ λαοὶ ἐξήγαγον τὸ συμπέρασμα ἐκ τούτου ὅτι τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πλεονεκτημάτων πάντων, εἶνε ἡ ἀπονομὴ εἰς πάντας τῆς ἐξουσίας. Ἐν τούτοις εἶνε αὕτη πλάνη ἥτις ὁσημέραι καταδείκνυται ὡς τοιαύτη.

Πρὸ εἴκοσι ἐτῶν ὅταν ἐταράττοντο διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, οἱ ῥήτορες καὶ οἱ δημοσιογράφοι δὲν ἔπαυον καταγγέλλοντες καθημερινῶς τὴν «φρατριαστικὴν ἰομοθεσίαν» τῆς ἀριστο-

κρατίας. Ἄλλ' οὐδείς ἐφαντάζετο ὅτι ἡ μετατόπισις τῆς ἐξουσίας γιγνομένη ὑπὲρ νέας τάξεως θὰ παρήγε νέαν φατριαστικὴν νομοθεσίαν ἀντικαθιστώσαν τὴν παλαιάν. Ἐκάστη ἡμέρα ἀποδεικνύει ἡμῖν ὅτι τοῦτο ἐγένετο. Ἐάν εἶνε ἀποδεδειγμένον ὅτι οἱ ἔγγειοι ἰδιοκτῆται καὶ οἱ κεφαλαιοῦχοι τῆς προηγουμένης γενεᾶς ἐποίουν χρῆσιν τῆς ἐξουσίας δι' ἧς ἦσαν ἐμπεπιστευμένοι εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε ν' ἀπαλλάσσονται οὗτοι παντός βάρους καὶ νὰ ἐπιβαρύνωσιν ἀνοικειῶς τὸ ἐπίλοιπον ἔθνος, εἶνε οὐχ ἥττον ἀποδεδειγμένον ὅτι σήμερον οἱ τεχνῖται καὶ οἱ ἐργάται, ἐνεργοῦντες διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὴν βούλησιν αὐτῶν, μεταρρυθμίζουσιν ὅλοον τὸ κοινωνικὸν ἡμῶν σύστημα κατὰ πρότυπον τὸ ὅποιον θὰ ἐξασφαλίση τὸν θρίαμβον τῶν συμφερόντων αὐτῶν πρὸς βλάβην τῶν συμφερόντων τῶν λοιπῶν πολιτῶν. Ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος τὸ κοινοβούλιον δημιουργεῖ δημοσίους μηχανισμούς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πολυαριθμούς, προωρισμένους νὰ προσδίδωσι πλεονεκτήματα, ἅτινα ἐπιβαρύνουσι τοὺς φορολογουμένους· καρπούμενος τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα καὶ ἀπαλλασσόμενος τῶν δαπανῶν τῆς διατηρήσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ, ὁ καλὸς λαὸς ἐπισπεύδει τὸν πολλαπλασιασμόν αὐτῶν.

Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀκριβὲς ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ κτῆσις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας παρ' ὄλων ἐξασφαλίζει εἰς ὅλους τὴν δικαιοσύνην. Ἀπεναντίας ἡ πείρα ἀποδεικνύει — πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἠδυνάμεθα νὰ προῖδωμεν — ὅτι ἡ καθολικὴ ψηφοφορία ἀπονέμει εἰς τὴν πολυαριθμοτέραν τάξιν ἐξησφαλισμένα προνόμια καὶ πλεονεκτήματα καὶ τοῦτο ἐπὶ ζήτησι τῆς ὀλιγαριθμοτέρας τάξεως. Μετ' οὐ πολὺ θ' ἀφαιρεθῶσιν ἀπὸ τῶν ὑπέροχον ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατεχόντων θέσιν, τὰ μεγαλείτερα κέρδη, ἅτινα ἀποφέρει αὐτοῖς ἡ παραγωγικώτερα αὐτῶν ἐνεργητικότης, ὅπως μέρος αὐτῶν χρησιμεύσῃ πρὸς συμπλήρωσιν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν κατωτέρων κερδῶν τῶν ἥττον νοημόνων καὶ ἥττον δραστηρίων. Ἐντεῦθεν ἐπέρχεται παράβασις ἀναπόφευκτος τοῦ νόμου τῆς ἴσης ἐλευθερίας. Οὕτω προφανῶς τὸ πολίτευμα τὸ ὅποιον ἔσται σύμφωνον πρὸς τὸν βιομηχανικὸν κοινωνικὸν τύπον, τὸν κεκλημένον νὰ πράγματῶσῃ τὴν ἰσότητά, θ' ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀντιπροσώπευσιν τῶν συμφερόντων ἀντὶ τῆς ἀντιπροσωπεύσεως τῶν ἀτόμων. Πράγματι, ἡ ἰσορροπία τῶν λειτουργιῶν εἶνε ἀναγκαία εἰς τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμόν καὶ εἰς τὴν εὐημερίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ, καὶ εἶνε ἀδύνατον νὰ διατηρηθῇ αὕτη, παρεχομένης εἰς ἐκάστην λειτουργίαν δυνάμει ἀναλόγου πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν λειτουργῶν. Τῆς σχετικῆς σπου-

δαιότητος τῶν λειτουργιῶν μὴ μετρομένης ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονάδων, ἄς αὐταὶ περιλαμβάνουσι, τὸ γενικὸν ἀγαθὸν δὲν ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς ἀπονομῆς εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ πολιτικοῦ σώματος ἐξουσίας ἀναλόγου τοῦ κατεχομένου παρ' αὐτῶν χώρου.

Θὰ παραχθῇ ἡμέραν τινὰ τύπος τις κοινωνίας, ἐν ἣ θὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ἀπονομὴ ἴσων πολιτικῶν δικαιωμάτων εἰς πάντα τὰ ἄτομα, χωρὶς νὰ παρέχῃται οὕτω εἰς τὰς διαφόρους τάξεις ἐξουσία, ἧς ποιοῦνται κακὴν χρῆσιν; Εἶνε ἀδύνατον ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην. Ἴσως, χάρις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὀργανισμῶν συνεργατικῶν, οἵτινες μέχρι τοῦδε δὲν ἐξαλείφουσι τὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν μεταχειριζομένων ἐργάτας καὶ τῶν ἐργατῶν τούτων ἢ ἐν τῇ θεωρίᾳ μόνον καὶ οὐδαμῶς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ὁ βιομηχανικὸς τύπος κατορθώσῃ νὰ παραγάγῃ κοινωνικοὺς τινὰς συνδυασμούς, καθ' οὓς ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν συμφερόντων τῶν τάξεων θὰ παύσῃ ὑφίστάμενος ἢ θὰ ἐλαττωθῇ καὶ δὲν θὰ προκαλῆ πλέον σπουδαίας περιπλοκάς. Ἴσως ἔλθῃ καιρὸς, καθ' ὃν ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τῶν συμφερόντων αὐτῶν θὰ χαλιναγωγῆσῃ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἄμετρον ἐπιδιώξιν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων, ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἡ ἴση ἀπονομὴ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας νὰ μὴ προκαλῆ εἰς βαθμὸν αἰσθητὸν φατριαστικὴν νομοθεσίαν. Ἀναμφισβήτητον ὅμως τυγχάνει, ὅτι ἐν τῷ κόλφῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅποια αὕτη ὑφίσταται, καὶ ὅποια θὰ ὑφίσταται ἐπὶ μακρὸν ἔτι, ἡ ἰσότης τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξασφαλίζει τὴν διατήρησιν τῆς ἰσότητος τῶν κυρίως καλουμένων δικαιωμάτων.

Προσέτι δὲ πᾶν πολίτευμα καθιερούμενον ὑπὸ μόνης τῆς σχετικῆς ἠθικῆς, ὀφείλει, ἔνεκα ἐτέρου λόγου, ν' ἀφίσταται μεγάλως πολιτεύματος καθιερουμένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου ἠθικῆς. Οἱ τύποι τῶν κυβερνήσεων οἱ συμφωνοῦντες πρὸς τὰς πεπολιτισμένας κοινωνίας, τὰς νῦν ὑφίσταμένας, εἶνε κατ' ἀνάγκην τύποι μεταβατικοί. Ὡς ἀποδεικνύουσι πάντες ἡμῶν οἱ ἄνω συλλογισμοί, τὸ Πολίτευμα Κράτους ἀφιερωμένου εἰς τὴν στρατοκρατίαν εἶνε οὐσιωδῶς διάφορον τοῦ πολιτεύματος Κράτους ἀφιερωμένου εἰς τὸν βιομηχανισμόν. Οἱ διάμεσοι σταθμοὶ τῆς ἐξελίξεως ταύτης ἀνάγκη νὰ διέρχωνται διὰ τύπων πολιτευμάτων μικτῶν καὶ μεταβλητῶν, προσαρμοζομένων εἰς τὰ γεγονότα, ὅτε μὲν εἰς ταύτην τὴν σειρὰν τῶν ἀναγκῶν καὶ ἄλλοτε εἰς ἐτέραν. Ἀπέδειξα τοῦτο ἀλλαγῶν (ἀρχαὶ κοινωνιολογίας). Ἐάν ἐξαιρέσωμεν τοὺς μὴ τελειοποιησίμους καὶ προσδευσίμους ἀνθρωπίνους τύπους, τοὺς ἀφιχθέντας εἰς κοι-

ΤΟΜΟΣ Α΄. — ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1893.

νωνικήν ὀργάνωσιν, ἣτις δὲν θὰ μεταβληθῆ τοῦ λοιποῦ, καὶ ἐὰν ἐμμείνωμεν εἰς τοὺς τύπους τοὺς πεπροικισμένους δι' ὑπερτέρας πλαστικότητος, καὶ διατελοῦντας εἰσέτι ἐν ἐξελίξει ἀτομικῆ καὶ κοινωνικῆ, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ αὐξήσις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ εἶδους τῆς κοινωνικῆς ἐνεργητικότητος δὲν βραδύνει νὰ ἐπιφέρῃ ἀντίστοιχον μεταβολὴν διαμορφώσεως.

Τὰ μικτὰ ταῦτα πολιτεύματα, τὰ προσηρμοσμένα εἰς τὰς μικτὰς ταύτας ἀνάγκας, περιβέβληνται κῦρος ἡμιηθικόν. Τοῦ ὑπερτάτου τελικοῦ σκοποῦ ὄντος τῆς διατηρήσεως τῶν ὄρων τῶν καθιστώντων ἐφικτὴν τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἀτομικῆς ζωῆς, καὶ τῆς διατηρήσεως ταύτης κινδυνεύουσης, ὅτε μὲν ἐξ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ ἄλλοτε ἐξ ἐσωτερικῶν μεμονωμένων ἐχθρῶν, ἔπεται ἐκ τούτου ὅτι ὑπάρχει δικαιολόγησις τις ἡμιηθικὴ διὰ τοὺς πολιτικούς θεσμούς τοὺς καταλληλοτέρους ἐν δεδομένῃ στιγμῇ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν τῶν κινδύνων.

Ὁ τίτλος τοῦ κεφαλαίου τούτου περιλαμβάνει ἕτερον ζήτημα τὸ ὅποιον δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιπαρέλθωμεν ἐν σιωπῇ: τὸ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν. Ἀνεγνωρίσαμεν ἤδη ὅτι εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἢ μερικῶς στρατιωτικὰς κοινωνίας, ἢ κτῆσις ὑπὸ τῶν γυναικῶν τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου δὲν εἶνε ἀκριβῶς σύμφωνος πρὸς τὴν ἰσότητα: ἐκτὸς ἐὰν ὑφίστανται ἴσα βάρη, δὲν εἶνε δίκαιον νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἴσων δικαιωμάτων, ἴσης ἰσχύος. Ὁρμώμενοι ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἡμέραν τινὰ ἢ κατάργησις τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας θὰ ἐξαφανίσῃ τὸ κώλυμα τοῦτο, ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν θὰ εἶνε ἐπωφελὲς τότε νὰ χορηγήσωμεν εἰς αὐτὰς τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου. Μεταχειρίζομαι τὴν λέξιν «ἐπωφελὲς», διότι παρατηρήσαμεν ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶνε ζήτημα δικαιοσύνης ἀπλῆς καὶ καθαρᾶς. Πρόκειται ν' ἀνακαλύψωμεν τὴν ἐπιρροὴν ἣν θὰ ἔχη ἐπὶ τῆς προστασίας τῶν κυρίως λεγομένων δικαιωμάτων ἢ χορηγήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας. Λόγοι τινὲς ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ κλίνωμεν πρὸς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ παγιότης τῶν δικαιωμάτων τούτων θὰ ἐξασθενήσῃ ἐκ τῆς χορηγήσεως ταύτης.

Ἡ σχετικὴ εὐκολία μεθ' ἧς αἱ γυναῖκες ἐνδίδουσιν εἰς τὴν ὀρμητικότητα τοῦ χαρακτήρος των, θὰ καθιστᾷ τὴν αὐξήσιν τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν παράγοντα ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν νομοθετικὴν ἐργασίαν. Ὅποιοι εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν οἱ ἄνθρωποι, ὑφίστανται ἀρκούντως τὸ κράτος τῶν εἰδικῶν αὐτῶν συγκινήσεων, ὅταν ἐξάπτωνται παροδικῶς καὶ δὲν χαλιναγωγῶνται ὑπὸ τοῦ συνόλου τῶν λοιπῶν αὐτῶν

συγκινήσεων. Ἀλλὰ, ἡ αἰσθησις τῆς στιγμῆς, ἔχει ἔτι μεγαλειτέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν γυναικῶν ἢ ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν. Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν διάκειται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν δικαστικὴν ἀπάθειαν ἣτις ὀφείλει νὰ προίσταται κατὰ τὴν νομοθέτησιν. Ὅρος προφανῶς ἀπαραίτητος πρὸς καλὴν νομοθέτησιν, εἶνε ἡ προφύλαξις ἀπὸ τῶν παθῶν, ἅτινα διεγείρουσι παροδικαὶ αἰτίαι ἢ ἰδιαίτερα ἀντικείμενα. Κατὰ τὴν παρούσαν ἐποχὴν ὁ ὅρος οὗτος τυγχάνει ἀτελῶς μόνον ἐξησφαλισμένος: θὰ ἦτο δὲ ἔτι ὀλιγώτερον ἐξησφαλισμένος ἐὰν ἡ κτῆσις τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τὰς γυναῖκας.

Ἀνάλογος διανοητικὴ διαφορὰ προστίθεται εἰς τὴν ἠθικὴν ταύτην διαφορὰν. Ὀλίγιστοι ἄνθρωποι καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι γυναῖκες σχηματίζουνσι γνώμας ἐν αἷς τὸ γενικόν καὶ τὸ ἀφηρημένον κατέχουσι τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτοῖς θέσιν. Τὸ εἰδικόν καὶ τὸ συγκεκριμένον ἐπενεργοῦσι μόνον ἐπὶ τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Ἐννέα νομοθέται ἐπὶ δέκα καὶ ἐννενηκόνητα ἐννέα ψηφοφόροι ἐπὶ ἑκατὸν δὲν σκέπτονται ἢ περὶ τῶν ἀμέσων ἀποτελεσμάτων τοῦ μέτρου περὶ τοῦ ὁποίου συζητοῦσι, καὶ δὲν σκέπτονται ποσῶς περὶ τῶν ἐμμέσων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων, περὶ τοῦ προηγουμένου τὸ ὅποιον θὰ καθιερωθῆ οὕτω, ἢ περὶ τῆς ἐπιδράσεως ἣν θὰ ἔχη ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου χαρακτήρος. Ἐὰν αἱ γυναῖκες ἐψήφισον ἢ μέριμνα αὕτη περὶ τῶν ἐγγῶς καὶ περὶ τῶν προσωπικῶν ἐπὶ βλάβῃ τῶν πόρῳ κειμένων, τῶν μὴ προσωπικῶν, θὰ ἐπιταθῆ ἔτι πλείοτερον, καὶ τὰ μέγιστα δεινὰ, ἅτινα παράγουσιν ἤδη οἱ ὑφιστάμενοι ὄροι, θ' αὐξάνωσιν ἔτι μάλλον.

Ἀπεδείξαμεν ὅτι ὑφίσταται ριζικωτάτη ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἠθικῆς τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ Κράτους, καὶ ὅτι εἶνε ἐπιβλαβὲς νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν μὲν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς δέ: τὸ κακόν δύναται μάλιστα νὰ καταστῇ θανάσιμον, ἐὰν ἡ παρεισαγωγή αὕτη ἐπεκτείνηται καὶ δικαιοζηταί. Ἐν τέλει ὁ χαρακτήρ καθορίζει τὴν διαγωγὴν: ἡ σύντροφος αὐτοῦ ἢ διάνοια δὲν χρησιμεύει αὐτῷ ἢ ὡς ὄργανον ὅπως παρέχη ἱκανοποιήσεις εἰς τὰ αἰσθήματα, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸν χαρακτήρα. Τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ὠθοῦσι ἤδη τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας νὰ διαφθείρωσι τὴν ἠθικὴν τοῦ Κράτους παρεισάγοντες εἰς αὐτὴν τὴν τῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ, ἕνεκα τῶν μητρικῶν αὐτῶν λειτουργιῶν, αἱ γυναῖκες ἄγονται ἰδιαιτέρως νὰ χορηγῶσι πλεονεκτήματα μάλλον λόγῳ ἐλλείψεως ἀξίας καὶ προτερημάτων ἢ λόγῳ προτερημάτων, καὶ νὰ δίδωσι τὰ πλείω εἰς τὴν ἐλάσσονα ἱκανότητα. Ἡ στοργὴ ὄντων ἀνυπερασπίστων, — οὕτω δύναται τις νὰ ὀρίσῃ τὸ ἐνστικτὸν τῆς συγγενείας, ἰσχυ-

ρώτερον παρά τῇ γυναικί ἢ παρά τῷ ἀνδρὶ καὶ καθορίζον τὴν διαγωγὴν αὐτῆς καὶ ἐκτός καὶ ἐντός τῆς οἰκογενείας — θὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν πολὺ μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν εἰς ἐξυπνρήτησιν δημοσίου ἐνεργείας μεριμνώσης ὑπερβολικῶς περὶ τῶν κατωτέρων ὄντων καὶ ἀντιταπτούσης αὐτὰ πρὸς τ' ἀνώτερα ὄντα. Ἡ σημερινὴ τάσις τῶν δύο φύλων εἶνε νὰ θεωρῶσι τοὺς πολίτας ὡς ἔχοντας τίτλους ἀναλόγως τῆς ἐνδείας αὐτῶν, ἐνῶ ἡ ἐνδεία αὐτῶν εἶνε συνήθως συνέπεια τῆς ἀναξιοτήτος των. Ἐὰν ἡ τάσις αὕτη ἢ σφοδροτέρα παρά τῇ γυναικί ἢ παρά τῷ ἀνδρὶ ἐνασκηθῇ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς, θὰ ἐπιφέρει μείζονα ὑπὲρ τῶν ἀνικάνων ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἰκανωτέρων. Ἀντὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων, ὅστις, ὡς εἶδομεν, ἀποτελεῖ τὴν συστηματικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπαιτούσης ἵνα ἕκαστος συγκομίζῃ τ' ἀποτελέσματα, καλὰ ἢ κακὰ, τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, θὰ ἴδωμεν τὰ δικαιώματα ὑφιστάμενα γενικωτέρας καὶ συχνοτέρας προσβολῆς. Τ' ἀγαθὰ τὰ προσκτώμενα ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων θ' ἀφαιρῶνται ἀπ' αὐτῶν ὅπως βοηθῶνται οἱ κατώτεροι, καὶ τὰ δεινὰ τῶν τελευταίων τούτων θὰ ἐπιβαρύνωσι συγγότατα τοὺς ἀνωτέρους.

Ἐτερος διακριτικὸς χαρακτήρ τῶν γυναικῶν ἀπορρεῖ, οὐχὶ πλεόν ἐκ τῆς μητρικῆς σχέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς συζυγικῆς σχέσεως. Ἐνῶ τὰ αἰσθήματα αὐτῶν διεπλάσθησαν συμφῶνως πρὸς τὴν εἰδικὴν ἰκανότητα τὴν ἀπαιτούμενην διὰ τὰς φροντίδας, ὧν ἔχουσιν ἀνάγκην τὰ τέκνα, τὰ αἰσθήματα ταῦτα προσηρμώθησαν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν συζύγου, ἐν ᾧ μέτρῳ ἐπέτρεψαν αὐτοῖς αἱ περιστάσεις τὴν ἐκλογὴν.

Ἐκ τοῦ ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πλειότερον προσελκύει τὰς γυναῖκας εἶνε ἡ σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἰσχὺς ἢ ἡ ἐνωσις ἀμφοτέρων τῶν ἰσχύων τούτων. Ἡ προτίμησις αὕτη ἠνόνθησεν ἄλλως τε τὸν πολλαπλασιασμόν τῶν ῥωμαλεωτέρων, διότι τὰ εἶδη ἐκεῖνα παρ' οἷς ἡ προτίμησις αὕτη ἦτο ἦττον ἰσχυρὰ, ὑπεσκελίσθησαν ὑπὸ ἐτέρων εἰδῶν. Ἐντεῦθεν παρά τῇ γυναικί ἡ λατρεία τῆς ἰσχύος ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς μορφάς· ἐντεῦθεν ἐπίσης ἡ σχετικὴ αὐτῆς συντηρητικότης. Τῶν γυναικῶν ὑφισταμένων πλειότερον τῶν ἀνδρῶν τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐξουσίας — πολιτικῆς, κοινωνικῆς ἢ ἐκκλησιαστικῆς, — ἡ τάσις αὕτη ἐνασκειται κατὰ πάντας τοὺς βαθμοὺς τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς περιστάσεσι, καθ' ἃς τὰ αἰσθήματα αὐτῶν φαίνεται ὅτι ὄφειλον νὰ παραγάγωσιν ἀντίθετον ἀποτέλεσμα, αἱ γυναῖκες πα-

ραμένουσι πιστότεροι τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰ ἔθιμα τὰ ὁποῖα καθιέρωσαν οἱ πρόγονοι· οὕτω παρά τοῖς Ζουάγκ, αἱ γυναῖκες ἐξακολουθοῦσι νὰ φέρωσι στοιχειωδεστέραν περιβολὴν τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες μόνις ἤρξαντο περιζωνύοντες τὴν ὄσφυν αὐτῶν. Ἡ γυνὴ πάντοτε ἐνεποτίσθη βαθύτερον διὰ τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὅστις οὐδὲν ἕτερον εἶνε ἢ ἡ ἔκφρασις τῆς ὑπερτάτης ὑποταγῆς εἰς δύναμιν θεωρουμένην ὑπερφυσικῆν. Οἱ Ἕλληνες παρετήρησαν τὴν μεταξὺ τῶν φύλων διαφορὰν ταύτην. Παρατηρήθη αὕτη καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ, οἱ δὲ Ἴνδοι παρέχουσιν ἡμῖν παραδείγματα αὐτῆς. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἐκδηλοῦται ἐν ἀπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ. Ἐὰν ἀπονεμηθῇ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου εἰς τὰς γυναῖκας, τὸ αἶσθημα τοῦτο, τὸ ὅποιον διεγείρει παρ' αὐταῖς ἡ ἰσχὺς ὑπὸ πάσας αὐτῆς τὰς μορφάς, θ' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισιν πασῶν τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐξουσιῶν. Ἰσως, ἐπὶ τοῦ παρόντος, συντηρητικὴ ἐπίδρασις τοιαύτης φύσεως νὰ ἦτο εὐεργετικὴ, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ὁ διακριτικὸς χαρακτήρ τῶν γυναικῶν, ὃν πρῶτον περιεγράψαμεν. Ἀλλὰ προστιθεμένη εἰς τὴν προτίμησιν τῆς γυναικὸς πρὸς τὴν γενναιοψυχίαν, ἐπὶ βλάβῃ τῆς δικαιοσύνης, ἡ λατρεία αὕτη τῆς ἰσχύος, θὰ συνετέλει, ἐὰν ἐδίδετο αὕτῃ μεγαλειτέρα ἐλευθερία ἐκδηλώσεως, εἰς τὸ ν' αὐξήσῃ τὴν δύναμιν ἣν ἔχει ἡ ἐξουσία νὰ μὴ λαμβάνῃ πασῶς ὑπ' ὄψει τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ὁσάκις ταῦτα ἐπιδιώκωσι τελικοὺς σκοποὺς ἐκ τῶν θεωρουμένων εὐεργετικῶν.

Οἱ θιασῶται τῆς ἀμέσου αὐτῶν ἐκλογικῆς χειραφετήσεως ἐπικαλοῦνται τὸν λόγον ὅτι ἄνευ αὐτῆς αἱ γυναῖκες δὲν θὰ δυνηθῶσι ποτὲ νὰ ἐπιτύχωσι τὴν νομικὴν ἀναγνώρισιν τῶν ἴσων αὐτῶν δικαιωμάτων. Ἡ πεῖρα δὲν ἐπικυροῖ τὸν λόγον τοῦτον. Ἀπὸ τριακονταετίας, κατήργησαν πλείστας ὅσας γυναικείας ἀνικανότητας ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως ἐκ μέρους τῶν ἀνδρῶν. Κατὰ τὴν σύγχρονον ἡμῶν ἐποχὴν τὸ αἶσθημα τῆς δικαιοσύνης διεκανόνισεν εἰς ὑπέρτερον βαθμὸν τὴν συμπεριφορὰν τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς γυναῖκας ἢ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνδρας. Αἱ καταδυναστευόμεναι καὶ καταταρανανούμεναι τάξεις τῶν ἀνδρῶν ἔσχον ν' ἀγωνισθῶσιν ἐπὶ πολὺ μακρότερον χρόνον ὅπως ἀποσπάσωσι τὰς παραχωρήσεις, ἃς ἐζήτησαν παρά τῶν ἰσχυροῦσιν τάξεων, ἢ αἱ γυναῖκες, ὅπως ἐπιτύχωσι παρά τῶν ἀνδρῶν τὰς διαφοροὺς ἐλευθερίας ἃς ἐζήτησαν. Κατέκτησαν αὐτὰς μολονότι ἐστεροῦντο τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας· θὰ ἐπιτύχωσιν ἀναμφιβόλως ἐπίσης τὴν ἀνόρθωσιν τῶν προσφιγνομένων ἴσως εἰσέτι εἰς αὐτὰς ἀδικημάτων, — κυρίως ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς παρα-

φυλάξεως τῶν παιδῶν, — χωρὶς νὰ ἐκτεθῶμεν εἰς τὴν γιγαντώδη πολιτικὴν ἀναστάτῳσιν, τὴν ὁποίαν ἐπιδιώκουσι τινὲς ἐξ αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἀπλουστέραν μορφήν τῶν ἐλπίδων αὐτῶν, ἡ πιθανότης αὕτη καθίσταται πράγματι βεβαιότης.

Ὅταν κηρύσσεται ἀπροκαλύπτως ὅτι αἱ γυναῖκες ἔχουσιν ἀνάγκην τοῦ δικαίωματος τῆς ψήφου διὰ νὰ ἐπιτύχωσι τὰ δίκαια αὐτῶν δικαιώματα, τὸ τοιοῦτον ἰσοδυναμεῖ ὡς νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι οἱ ἄνδρες θὰ παραχωρήσωσι τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, γινώσκοντες ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη θὰ ἐπιφέρει τὴν παραχώρησιν τῶν δικαίων δικαιωμάτων τῶν γυναικῶν, ἀλλ' ὅτι ἀρνούονται νὰ παραχωρήσωσιν ἰδιαιτέρως τὰ τελευταῖα ταῦτα. Ἀ τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, προϋποθέτοντος τὴν ἀποκτησιν τοῦ Β., τῶν δικαιωμάτων ἡ πρότασις ἔχει ὡς ἐξῆς : οἱ ἄνδρες εἰσὶ πρόθυμοι νὰ παραχωρήσωσιν Ἀ πλεόν Β', ἀλλὰ δὲν συναινοῦσι νὰ παραχωρήσωσι μόνον τὸ Β.

Πραγματευόμενοι περὶ τοῦ πολιτεύματος, ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς διανομῆς τῶν βαρῶν αὐτοῦ. Ὑφίστανται ἐπίσης ἰσχυροὶ λόγοι νὰ ἐπιμεινόμεν ἐπὶ τῆς δικαίας διανομῆς τῶν δαπανῶν, ἃς συνεπάγεται ἡ κυβερνήσις, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς δικαίας συμμετοχῆς εἰς τὴν διοίκησιν αὐτῆς.

Ὑπὸ ἀφηρημένην καὶ θεωρητικὴν ἔποψιν τὸ ζήτημα δὲν φαίνεται παρουσιάζον σοβαρὰς δυσχερείας. Αἱ ἀτομικαὶ συνεισφοραὶ ἔδει νὰ ὦσιν ἀνάλογοι πρὸς τὰ πλεονεκτήματα ἃτινα προσπορίζονται τὰ ἄτομα. Τὰ βάρη ἔδει νὰ ὦσιν ἀνάλογα κατὰ λόγον τῆς ἀναλογίας τῶν πλεονεκτημάτων, καὶ ποικίλα κατὰ τὴν ποικίλιαν αὐτῶν. Προκύπτει ἐντεῦθεν διάκρισις ἣτις δέον νὰ καθορισθῇ μεταξύ τῶν δημοσίων δαπανῶν τῶν σκοπῶν ἔχουσῶν τὴν προστασίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν τῶν ἔχουσῶν σκοπὸν τὴν προστασίαν τῆς περιουσίας. Ὅμιλοῦντες συνήθως, οἱ ἄνθρωποι ἀποδίδουσιν ἴσην ἀξίαν εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀσφάλειαν. Αἱ δημόσιαι ὅθεν δαπάναι αἱ ἐπιβαλλόμεναι πρὸς προστασίαν αὐτῶν ὀφείλουσι νὰ ἐπιβαρύνωσιν ἐξ ἴσου πάντας. Ἀφ' ἑτέρου, ἐπειδὴ ἡ ἀξία τῆς περιουσίας μισθίου ἐργάτου ὑπάρχοντος εἰς τὸ ἐν ἄκρον τῆς κοινωνικῆς κλίμακος διαφέρει ἀπέριως τῆς ἀξίας τῆς περιουσίας τοῦ ἑκατομμυριούχου, ἡ συμμετοχὴ εἰς τὰς δαπάνας τῆς προστασίας τῆς ἰδιοκτησίας, δέον νὰ ᾖ ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς κεκτημένης περιουσίας καὶ νὰ ποικίλῃ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κατὰ τὴν φύσιν αὐτῆς. Αἱ σκέψεις αὗται παρέχουσιν ἡμῖν τὰ κατὰ προσέγγισιν στοιχεῖα δικαίας διανομῆς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς προστασίας ἐν τῷ

ἑσωτερικῷ. Εἶνε δυσχερέστερον νὰ διατυπωθῇ δικαία διανομὴ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ προστασίας. Ἡ ἐπιδρομὴ πολέμου θέτει ἐν κινδύνῳ συγχρόνως τὸ τε ἄτομον καὶ τὴν περιουσίαν ὁ πολίτης εἶνε ἐκτεθειμένος νὰ στερ θῆ τῆς τελευταίας ταύτης, νὰ ὑποστῇ σωματικὴν βλάβην καὶ νὰ στερηθῇ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας του. Τὸ δίκαιον τῆς διανομῆς ἐξαρτᾶται ὅθεν ἐκ τῆς σχετικῆς σημασίας ἢν ἕκαστος ἀποδίδει εἰς ἑκάστην ἐκ τῶν βλαβῶν τούτων, καὶ δὲν φαίνεται δυνατόν νὰ διατυπωθῇ ἡ γενικὴ ἢ εἰδικὴ αὐτῶν ἀξία. Ἄς ἀρκεσθῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐνόσφ διαρκεὶ ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, εἴτε καθολικὴ, εἴτε μερικὴ, κατὰ προσέγγισιν μόνον ἔσται δυνατός ὁ καθορισμὸς δικαίας διανομῆς τῶν δημοσίων βαρῶν.

Ὑπάρχει ἐν τούτοις συμπέρασμα ἐπιβαλλόμενον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Ὅπωςδήποτε καὶ ἂν τυγχάνωσι διανεμημένα τὰ δημόσια βάρη, πάντες οἱ πολῖται ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλλωνται εἰς αὐτά. Πᾶς ἄνθρωπος συμμετέχων τῶν εὐεργετημάτων τῆς κυβερνήσεως, ὀφείλει ν' ἀποτίη ἀμέσως καὶ οὐχὶ ἐμμέσως τὴν ἀναλογουσαν αὐτῷ μερίδα τῶν δημοσίων βαρῶν.

Ὁ τελευταῖος οὗτος ὅρος εἶνε σπουδαιότατος. Οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες προτιμῶσι τὰς φορολογίας ἐκεῖνας, αἵτινες εἰσὶν οὕτω συνδυασμένα, ὥστε ἀντιπαρέρχονται ἀπαρατήρητοι πᾶσαι ἢ μέρος τῶν ἀφαιρέσεων τῶν διενεργουμένων ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος τῶν πολιτῶν, ὑπερασπίζονται πολλάκις τοὺς τελωνιακοὺς καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν τροφίμων φόρους. Ἰσχυρίζονται ὅτι οὗτοι ἐπιτρέπουσι νὰ εἰσπράττηται παρὰ τοῦ ἔθνους χρηματικὸν ποσὸν ἀνώτερον ἐκεῖνου ὅπερ θὰ ἐπετυγχάνετο ἐὰν ἕκαστος πολίτης ἐπλήρως τὴν ἀναλογουσαν αὐτῷ μερίδα εἰς χεῖρας τοῦ εἰσπράκτορος. Εἰσπράττον λαθραῖως ποσὰ χρηματικά, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ εἰσπράττοντο ἀπροκαλύπτως, τὸ σύστημα τοῦτο ἔχει ἀποτελέσματα ἀξιοκατάκριτα. Ἡ κατὰ τῆς φορολογίας ἀντίστασις ἀποσοβεῖται οὕτω εἶνε ἐν τούτοις ἀντίστασις σωτηριώδης, ἣτις, μὴ παρακωλυομένη, θὰ ἐγαλιναγῶγει τὰς ὑπερβολικὰς δημοσίας δαπάνας. Ἐὰν ἕκαστος πολίτης ᾖτο ὑποχρεωμένος νὰ πληρῶνῃ τὸ ἀναλογουὸν αὐτῷ μέρος τῆς φορολογίας ὑπὸ μορφήν καταφανῆ καὶ ἀπτήν, τὸ ποσὸν τοῦ ἀναλογουμένου τούτου μέρους θὰ ᾖτο τόσῳ μέγα ὥστε πάντες θὰ ἠνούοντο διὰ νὰ ἐπιβάλωσι τὴν οικονομίαν ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἀναγκαίων λειτουργιῶν καὶ θ' ἀνθίσταντο εἰς τὴν δημιουργίαν περιττῶν λειτουργιῶν. Σήμερον, ἀπειναντίας, ὅτε παρέχονται εἰς ἕκαστον πολίτην πλεονεκτήματα, ἃτινα φαίνονται ὅτι

δὲν στοιχίζουσι τίποτε εἰς αὐτόν, ἄγεται οὗτος νὰ ἐπιδοκιμάζη τὴν σπατάλην καὶ νὰ παραδίδεται, μετὰ φαυλότητος κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀσυγγνώστου, εἰς τὴν τάσιν τοῦ νὰ καρπῶται πλεονεκτήματα ἐπὶ βλάβῃ ἄλλοτρίᾳ.

“Ὅτε ἀνεκινήθη τὸ ζήτημα τῆς ἐπεκτάσεως τῆς ἐκλογικῆς ἐλευθερίας, ἐπανελαμβάνετο συνεχῶς τὸ ἀξίωμα : « Ἡ φορολογία ἄνευ τῆς ἀντιπροσωπείας εἶνε κλοπή ». Ἐκτοτε ἡ πείρα ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι ἡ ἀντιπροσωπεία ἄνευ τῆς φορολογίας εἶνε μήτηρ τῆς σπατάλης.

ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΛΙΘΗΡ

ΥΠΟ

EDOUARD POMPERY

Η ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ

Πῶς νὰ μὴ δελεασθῇ ὁ ἀνὴρ ὑπὸ τῆς μορφῆς ἐκείνης, ἣτις διαφέρει τῆς ἰδίας αὐτοῦ, ὅσον ὁμοιάζει πρὸς τὴν μορφήν τοῦ παιδίου ; τοῦ παιδίου, τὸ ὅποιον εἶνε ἀδυναμία, χάρις, ἀθωότης, ἀφέλεια, δρόσος. Εἶνε ὁ ῥόδινος κάλυξ τοῦ ἀνθρωπίνου ἄνθους.

Εὐρύς τὴν σωματικὴν διάστασιν, γενειοφόρος, βαρὺ φθεγγόμενος, εὐθαρσῶς βαδίζων, ἰταμῶς κινούμενος, ἐπιτακτικὸν φέρων τὸ ὕφος, γωνιώδεις τὰς γραμμὰς καὶ Ἄτλαντος ἔχων κορμὸν καὶ ὤμους, ὁ ἀνὴρ παρίσταται ὡς καταπληκτικὴ καὶ ζῶσα ἀντίθεσις τῆς γυναικός.

Ἡ λεκάνη μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς, ἰδοὺ τὸ κυριώτερον μέρος τοῦ σώματος τῆς γυναικός· ἐνῶ ἡ κεφαλὴ, τὰ στέρνα καὶ οἱ βραχίονες ἐξαγγέλλουσι τοῦ ἀνδρός τὸν προορισμόν.

Τί θὰ ἦτο ὁ ἀνὴρ ἄνευ τῆς γυναικός ;

Ἄφου ἐθεώρησε τὴν γυναῖκα ὡς λείαν, ὡς ὄν κατώτερον καὶ οὐτιδανόν, — τοιαύτη ἡ θέσις τῆς γυναικός παρὰ τοῖς ἀγρίοις καὶ ταῖς ἀρχεγόνοις κοινωνίαις, — ὁ ἀνὴρ ἄρχεται ἀναγνωρίζων αὐτὴν ὄν σεβασμοῦ ἄξιον, θελκτικώτατον, ἄνευ τοῦ ὁποίου οὔτε διαιώνεται, ἀλλ' οὔτε ἀναπτύσσεται τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Εἶτα, βραδέως, μετὰ πάροδον αἰώνων, καθίσταται αὐτῷ μυχιώτε-

ρον αίσθητόν τὸ γόητρον τὸ προχέμενον ὑπὸ τῆς γυναικὸς καὶ ἡ μεθυ-
στικὴ εὐτυχία ἦν ἀποστάζει ὁ ἔρωσ αὐτῆς. Τότε ἀρχεται ἐγειρόμενον
τὸ ὑπόβαθρον τῆς γυναικὸς. Τότε, μετὰ τῶν διαδοχικῶν μεταβολῶν ἅς
ὑφίσταται ἡ κοινωμία, παρασκευάζεται ἡ κοινωνικὴ θέσις, ἡ τελείως
ἐμπρέπουσα τῇ γυναικί. Οὐδέποτε θέλομεν κορεσθῆ θεραπεύοντες τὰς γυ-
ναϊκας, ἀείποτε θὰ κατέχωσιν αὐταὶ τὴν πρώτην καὶ μείζονα θέσιν ἐν
τῇ μερίμνῃ τῆς πλειονότητος τῶν ἀνθρώπων.

Πᾶσα ἡ καλλιτεχνία, πᾶσα ἡ βιομηχανία θ' ἀφιερωσιν εἰς αὐτὰς τὸ
ἄριστον μέρος τοῦ μόχθου αὐτῶν.

Δέον πρώτιστα νὰ ἐξωραϊσθῆ ἡ γυνή, ν' ἀπαλλαγῆ τῶν μόχθων καὶ
τῶν δεινῶν τοῦ βίου. Δέον ἡ λεπτὴ αὐτῆς καλαισθησία νὰ δύναται νὰ
ικανοποιῆται διὰ τῶν θαυμασιῶν τῆς πολυτελείας, ἵνα τὸ ἥμισυ τοῦτο
τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δύναται πάντοτε νὰ ἐλκύη τὸ ἕτερον ἥμισυ, τὸ
συμπλήρωμα αὐτοῦ.

Ναί, ἀείποτε θὰ ἐξυμνῶμεν τὴν γυναικα, ἐν τῇ μουσικῇ, ἐν τῇ ζω-
γραφικῇ, ἐν τῇ γλυπτικῇ, ἐν τῇ ποιήσει καὶ τῷ πεζῷ λόγῳ, ἀείποτε
θὰ θηρεύομεν τὴν νύμφην καὶ τὴν συλφίδα, ἀείποτε θὰ γονυπετῶμεν πρὸ
τῆς παρθένου καὶ θὰ προσφεύγωμεν εἰς τῆς μητρὸς τὸν κόλπον.

ΚΙΡΚΗ

Ἡ γυνή εἶνε τὸ ἄχθος τοῦ δικαίου (Προυδόν). Ἡ γυνή εἶνε ἡ πύλη
τοῦ ἄδου, λέγει ἕτερος. Ὑπάρχει εἰσέτι ἡ εἰκὼν τοῦ πειρασμοῦ τοῦ
ἀγίου Ἀντωνίου. Διὰ τῆς γυναικὸς ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον.
Κατηραμένη ἔστω ! Ἴδου δεῖγμα τῶν ὠραίων ὕβρεων καὶ τῶν προπη-
λακισμῶν ὧν ἐγένετο ἀντικείμενον ἡ γυνή ἐκ μέρους τοῦ ἀνδρὸς, ὑπὸ τὸ
κάλυμμα τῆς θρησκείας, τῆς φιλοσοφίας, τῆς νομοθεσίας.

Εἶνε βέβαιον ὅτι αἱ ἡδοναὶ αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔχουσιν
ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τοιοῦτον κράτος ὥστε πολλάκις οὗτος ὑποδουλοῦται ὀλο-
σχερῶς, καὶ αἱ γυναῖκες ἀναδείκνυνται ἀληθεῖς αὐτοῦ κυρίαρχοι.

Ὁ οἶνος μεθύσκει, ἡ γυνή μεθύσκει ἔτι περισσότερον. Ὁ μεθύσκόμε-
νος δι' οἶνου καθίσταται τέλος κτῆνος. Ὁ μεθύσκόμενος συνεχῶς διὰ τῆς
γυναικὸς καταλήγει εἰς φαυλότητα καὶ εἰς ἀκολασίαν.

Τίς πταίει ; μὴ ὁ οἶνος ; Μὴ ἡ γυνή ; Εὐχερῆς ἡ κρίσις.

Ἐν τούτοις πόσαι ἀραὶ, πόσα ἀναθέματα δὲν ἐξηγγέλθησαν κατὰ
τῆς γυναικὸς, τῆς κυρίως πασχούσης, καὶ τοῦ ἀθώου οἴνου ! Καὶ

πάντα ταῦτα ὅπως μὴ ἐπιρρίψωσιν οἱ ἄνδρες τὴν εὐθύνην ἐφ' ἑαυτῶν.

Πρέπει νὰ εἰμεθα λογικοὶ ὀλίγον.

Ἡ γυνή ἔχει θέλητρον, τοῦτο εἶνε δῶρον τῆς φύσεως.

Ἡ Κίρκη δὲν μετεφώρῳσε τὸν συνετὸν Ὀδυσσεᾶ εἰς χοῖρον ἀλλὰ τοὺς
ἀγροίκους καὶ ἠδυπαθεῖς συμπλωτῆράς του. Ἡ Ἑλληνικὴ αὐτὴ παρά-
δοσις εἶνε σαφεστάτη.

Ὅταν μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς δὲν ὑπάρχει ἡ ἢ τῆς σαρ-
κὸς ἡδονή, ὁ ἀνὴρ τείνει πρὸς τὸ κτῆνος.

Τοιοῦτον τὸ κράτος τοῦ ἔρωτος ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς, ὥστε δύναται νὰ με-
ταμορφώσῃ αὐτὸν εἰς χοῖρον, εἰς σκληρὸν σάτυρον ἢ ἐπίσης εἰς μικρὸν
θεόν, εἰς ὃν ὑπέρτερον, ἐξάϊρον τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, καὶ διπλα-
σιάζον τὸ ὄλον σθένος.

Γινώσκομεν τί ἔκαμεν ὁ ἔρωσ τὸν Ἑρρῖκον Η'. καὶ τί ἔκαμε τὸν
Μιχαὴλ Ἀγγελον, τὸν Βετόβεν, τὸν Πετράρχην, τὸν Δάντην.

Ὁ ἔρωσ δύναται ν' ἀνυψώσῃ ἀκριβῶς ὅσον δύναται καὶ νὰ ἀποκτηνώσῃ.

Ὁ ἔρωσ εἶνε ὡς πάντα τὰ λοιπὰ πάθη. Πάντα, ἐν τῇ κανονικῇ αὐ-
τῶν τροχίᾳ καὶ τῇ κανονικῇ φροσῇ, δέον νὰ τείνωσιν εἰς τὸ ἀγαθὸν τοῦ
ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωμίας.

Ὁ ἔρωσ δὲν ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν. Ἴνα ὁ ἔρωσ ἢ κανονικὸς καὶ παρά-
γη πάντα τὰ καλὰ αὐτοῦ ἀποτελέσματα, δέον ὁ θεὸς νὰ παρίσταται ὡς
τρίτος μεταξὺ τῶν δύο ἐραστῶν.

Θεὸν δὲ λέγοντες ἐννοοῦμεν τὴν ἀρετὴν, τὸ δίκαιον, τὸ ἀγαθόν, τὸ
ἀνθρωπίνον, λαμβανόμενα ἰδανικῶς.

Τοιοῦτος ὁ ἔρωσ τῆς Ρολάν καὶ τοῦ Βυζό. Αἱ δύο αὐταὶ μεγάλα
ψυχαὶ ἀλληλεφλέχθησαν· ἀλλὰ παρέμειναν ἐρεκτικαί, διατηρήσασα τὴν
πίστιν αὐτῶν καὶ τὴν λατρείαν πρὸς τὰ ὑψηλὰ αἰσθήματα τὰ τιμῶντα
τὴν ἀνθρωπότητα.

Η ΜΗΤΗΡ

Ὅποιον γλυκὺ καὶ βαθὺ μυστήριον τὸ τῆς παρθένου, ἥτις γίνεται
μήτηρ. Παιδίον δημιουργοῦν παιδίον, καὶ φέρον αὐτὸ εἰς τὰ σπλάγγνα
αὐτοῦ ὡς εἰς λίκνον ζῶν.

Ἐν τοῖς σπλάγγνοις τῆς παρθένου ὁποῖος συγκλονισμὸς, ὁποῖα ἀνα-
τροπῆ, ὁποῖα γενικὴ ἀναστάτωσις· ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ὁποῖα διείσδυ-
σις, ὁποῖα πίσις, ὁποῖα σύστρεψις ἴσως· ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ αὐτῆς ὁποῖα
ταραχὴ, ὁποῖα ἔξαψις, ὁποῖος συμφурμός !

Εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἐποχὴ τοῦ βίου τῆς γυναικός, εἶνε ὁ κύριος δεσμός πάντων τῶν κρίων τῆς υπάρξεως αὐτῆς, εἶνε ἡ ὑπερτάτη μύησις. Οὐδέποτε θὰ ὑποστῇ ἐτέραν ἴσης σπουδαιότητος.

Ἡ μητρότης θὰ τῇ ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα ἐν τε τῷ ἡθικῷ καὶ τῷ ὕλικῷ κόσμῳ· εἶνε ἡ βαθυτέρα βολιδοσκοπήσις τῆς παιδὸς ταύτης ἐν τῷ βυθῷ τῆς ζωῆς.

Ὅποιος κόσμος νέων ιδεῶν καὶ ἀγνώστων αἰσθημάτων θὰ κατακυριεύσῃ τὴν νεαρὰν αὐτῆς ψυχὴν ἵνα καταστήσῃ αὐτὴν ὄριμον ἐντὸς ἐνὸς ἔτους! Ἡ ὄρασις αὐτῆς ἐνετάθη μακρὰν, ὁ ὀρίζων αὐτῆς ἐπέξετάθη, ἐξεβαθύνθη! Εἶνε ὡσεὶ ἄριστος ἀυλαίας ἐπὶ εὐρυτάτης καὶ καινῆς σκηνῆς. Ὁ ἔρωσ ὁ πρῶτος πλήξας αὐτὴν δὲν ἠδυνήθη νὰ κατενέγκῃ αὐτῇ τοιοῦτον πλήγμα. Εἶνε τὸ «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» τῆς γυναικός.

Η ΣΦΙΓΞ

Ὅπως γνωρίζωμεν καλῶς τὸν ἄνθρωπον, πρέπει νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν ἐν τῷ ιδεῶδει.

Ὄντως, ἐὰν περιοριζώμεθα εἰς τοὺς χωλοὺς, τοὺς ἐστρεβλωμένους, τοὺς ἡλίθιους, τοὺς παράφρονες, θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἔχωμεν ἀκριβῆ ιδεῶν περὶ τοῦ τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος. Πρέπει νὰ ἴδωμεν αὐτὸν ὕγιᾶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῇ ἐνασκήσει τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, «πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀνθρώποις».

Αὕτη εἶνε ἡ μέθοδος ἣν δέον τις ν' ἀκολουθῇ σκεπτόμενος περὶ ἀνθρώπου, περὶ τοῦ προορισμοῦ καὶ τῆς τύχης αὐτοῦ.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διπλῆς ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς μεθόδου τυγχάνει ἐνταῦθα ἀπολύτως ἀπαραίτητος.

Οὕτω ἐπίσης, πῶς νὰ κατανοήσωμεν τὸν χαρακτῆρα, τὴν θέσιν καὶ τὴν μερίδα τῆς γυναικός ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἐὰν περιορισθῶμεν ἀπλῶς εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἰδιαιτάτων γεγονότων ἅτινα ἀφορῶσιν αὐτὴν, καὶ ἅτινα ἔχομεν συνεχῶς πρὸ τῶν ὀμμάτων ἡμῶν; Δέον νὰ λάβωμεν τὸ σύνολον τῶν γεγονότων καὶ νὰ ἐξαγάγωμεν ἐξ αὐτῶν ὅ,τι κύριον, μόνιμον, οὐσιῶδες.

Ἐν ἐνὶ λόγῳ, δέον νὰ παρατηρήσωμεν καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν γυναικᾶ, ἐν τῷ διπλῷ αὐτῆς ιδεῶδει, ὡς παρθένου ἐλκυστικῆς τὸν ἄνδρα πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ὡς μητρός, ἐπιτελούσης τὸ ὑπέροχον αὐτῆς καθήκον, τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου, τέλος νὰ παρατηρήσωμεν καὶ

νὰ κατανοήσωμεν αὐτὴν διὰ τῆς συνθέσεως ὅσον καὶ διὰ τῆς ἀναλύσεως, καὶ ν' ἀναζητήσωμεν τὴν γυναικᾶ εἰς τὰς γυναικᾶς.

Ἄλλως, ἡ κρίσις ἦν ἐπάγεται τις περὶ τῆς γυναικός εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀτελής, χωλαίνουσα καὶ στερουμένη ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος.

Ἡ συνθετικὴ αὕτη ἀποψις τῆς γυναικός ἐνέχει ὑπερτάτην σαφήνειαν.

Ἡ γυνὴ ἐλκυεῖ ἡμᾶς ὡς ἀμάχητον μυστήριον, ὡς σφιγξ, ἥς τὸ αἰνίγμα διακαῆς διαφλέγει ἡμᾶς ἐπιθυμία νὰ λύσωμεν, διότι παρίσταται εἰς τὴν φαντασίαν ἡμῶν καὶ εἰς τὰ ὄμματα ὑπὸ τὴν διπλῆν ταύτην ὄψιν παρθένου καὶ μητρός, ὄψιν ἀόριστον, ἀσύλληπτον, ἀφοῦ τὸ ἀντικείμενον δὲν εἰσῆλθεν ἔτι εἰς τὴν ἀπτήν πραγματικότητα. Καὶ ἡ σφιγξ εἶνε τόσῳ μᾶλλον ἀνεξιχνίαστος ὅσῳ ἀγνοεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ εἶνε ἀσυναίσθητος ἀντιπρόσωπος τῆς φύσεως. Ὑπείκει εἰς τὸν νόμον αὐτῆς, ἵσταται ἢ βαίνει ἐπὶ τὰ πρόσω, τυφλῶς.

Η ΙΔΙΟΤΡΟΠΙΑ

Ἐκπλήττουσιν ἡμᾶς πολλάκις αἱ ἰδιοτροπῖαι αἱ ἀπαντῶσαι εἰς τοὺς καλλιτέχνους, εἰς τὰς γυναικᾶς ἰδίως. Δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ διαγνώσωμεν τὰς αἰτίας αὐτῶν.

Τὰ ὀξύτατα ἔχοντα τὴν αἰσθησὶν καὶ τὴν ἐν γένει εὐαισθησίαν ὄντα ταῦτα προικίζονται ἐξαίφνης καὶ παροδικῶς διὰ δυνάμεως ὑπερτάτης, ἥτις καθιστᾷ τὸ ἐφ' ἡμῶν κράτος αὐτῶν εὐλογον· εἶτα βλέπουσιν ἑαυτὰ ἐξαίφνης κατακρημνιζόμενα ἐκ τῶν κορυφῶν ἐκείνων εἰς τὴν τάξιν τῶν κοινῶν μαρτύρων, τοῦ πλήθους, τοῦ ὄχλου. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη προξενεῖ αὐτοῖς καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν, καὶ προκαλεῖ τὸν ἐξοργισμόν. Τὰ θελκτικὰ ταῦτα ὄντα θέλουσι πάντοτε νὰ ὦσιν ἐπὶ τῶν κορυφῶν, ὀπίθεν ἀκτινοβολοῦσι καὶ σχεδὸν λατρεύονται ὡς θεοί.

Δὲν δύνανται νὰ ὑποστῶσιν ἀνωδύνως τὴν σπαρακτικὴν ταύτην ἀντίθεσιν.

Πῶς; Θεὰ πρὸ ὥρας μιᾶς καὶ ἤδη μηδὲν, ἦττον καὶ μηδενός. Δὲν μὲ συλλογίζονται πλέον. Καὶ ὁμῶς ἐσύροντο πρὸ τῶν ποδῶν μου, γονυπετεῖς, δεόμενοι, ἱκετεύοντες, ἐκλιπαροῦντες, λατρεύοντες, ἀφειδῶς διὰ τοῦ θυμιάματος αὐτῶν περιβάλλοντες.

Καὶ τότε ἡ τύχη ἐμοῦ ὡσεὶ τύχη ὠραίου ἀθύρματος, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ παιδός, καὶ ὅπερ τὸ εὐμετάβολον αὐτοῦ, ἡ ἰδιοτροπία του, ἀφίνουσιν ἐκεῖ, κατὰ γῆς, ἡμίθραυστον!..

Τοιαύτη ἡ θέσις τῶν καλλιτεχνῶν, ἰδίως δὲ τῶν γυναικῶν.

Ἡ θέσις αὕτη ἐπιφέρει ὡς εἰκὸς μεγίστην διατάραξιν ἐν τῷ ἠθικῷ ὀργανισμῷ, ὡς τὸ ἄκρον ψῦχος καὶ ἡ ἄκρα θερμότης, διαδοχικῶς ἐπερχόμενα, προξενούσι μεγίστην διατάραξιν εἰς τοὺς ζωϊκοὺς ἡμῶν ἰστούς.

Φαντασθῶμεν βασιλέα συνήθη, ἀρχηγὸν οἰονδήποτε, ἐθισμένον εἰς ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ, εἰς κολακείας, καὶ μεταπίπτοντα ἐξαίφνης ἐκ τῆς θέσεως ταύτης εἰς τὴν θέσιν προσώπου δευτερεύοντος, εἰς τὴν θέσιν αὐλικοῦ. Οἱ πλείστοι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐγκαρτερήσωσιν ἐν ταῖς ἀντιθέσεσι ταύταις.

Πῶς, ἐπαναλαμβάνομεν, καλλιτέχνη ἐξοχοί, θριαμβεύοντες, βασιλίσσαι τῆς σκηνῆς, γυναῖκες λατρευταί, δύνανται νὰ ὑποστῶσιν ἀνωδύνως καὶ ἀπαθῶς τὰς ἐκλείψεις ταύτας, τὰς ἀκαριαίας ταύτας πτώσεις, πῶς δύνανται νὰ ἐγκαρτερήσωσι, χωρὶς νὰ πειραθῶσι καὶ χωρὶς νὰ αἰσθανθῶσι τὴν ἀνάγκην ν' ἀνέλθωσι πάλιν ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου αὐτῶν;

Ἐντεῦθεν τὰ ἀποτελέσματα ἐκεῖνα, τὰ τεραστίως παράδοξα καὶ ὅμως φυσικώτατα, ἅτινα παρατηροῦνται ἐν τῇ συμπεριφορᾷ καὶ τῷ ὄλῳ βίῳ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν.

ΤΟ ΙΔΕΩΔΕΣ

— Διατί δὲν ἐνυμφεύθη;

— Διότι ἠγάπα παραπολὺ τὰς γυναῖκας.

— Ἡ ἀπάντησις εἶνε ἀστεία καὶ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπλῆ εἰρωνεία.

— Ποσῶς, καὶ θὰ σὰς τὸ ἀποδείξω.

Ἡγάπα τὰς γυναῖκας τόσον πολὺ ὥστε ἤθελε πάντοτε νὰ βλέπῃ αὐτὰς ἐπὶ τὸ ὠραιότερον, καὶ ὅποια ἔδει πάντοτε νὰ εἶνε. Ἀλλὰ, ὅπως πᾶν τὸ ὑπάρχον, ἡ γυνὴ ἔχει τὰς στιγμὰς τῆς, τὰς καλὰς καὶ τὰς κακάς, τὰς εὐνοϊκὰς καὶ τὰς μὴ εὐνοϊκὰς.

Καὶ κατείχετο τοσοῦτον ἐνθουσιωδῶς ὑπὸ τοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἐξαισίας καλλονῆς τῆς γυναικὸς ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἔζη μετὰ γυναικὸς ἥτις δὲν θὰ διετῆρει ἀπαύστως τὴν θέσιν θεᾶς καὶ δὲν θὰ ἦτο ἀπαύστως ἀξία πάσης αὐτοῦ τῆς λατρείας.

Τὸ κοινόν, τὸ τετριμμένον, ἡ ἀποκαρτέρησις, τὸ ἄλγος, ἡ νόσος, ἡ πτωχεία τοῦ πνεύματος, αἱ ἠθικαὶ ἀτέλειαι παρὰ τοιοῦτῳ ὄντι, ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ὅλως ἀφόρητα.

Ἐφοβεῖτο τὴν φοβερὰν ταύτην ἀντίθεσιν, τὴν θεὰν καὶ τὸ ἀντίθετον αὐτῆς. Τὴν Ἀφροδίτην ἐστρεβλωμένην καὶ χωλὴν, καὶ τὸν ἄγγελον γένόμενον κτῆνος.

Βλέπων τις τὴν γυναῖκα κατὰ διαλείψεις καὶ μακρόθεν, εἶνε ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένος εἰς τὰς ἀντιθέσεις ταύτας, καὶ διασώζει ἄγνόν τὸ εἶδωλον τῆς θεᾶς· βλέπει σχεδὸν πάντοτε τὴν γυναῖκα ἐπὶ τὸ ὠραιότερον.

Φρονῶ ἀδιστακτῶς ὅτι ἐὰν ὁ Θωμᾶς Μοῦρ δὲν ἐπρόδιδεν ἀναξίως τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Λόρδου Βύρωνος, πωλήσας τὰ ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκογένειαν Μίλμπαγκ, τὰ παρὰ τοῦ ποιητοῦ ἐκτιθέμενα περὶ τοῦ γάμου αὐτοῦ καὶ τοῦ χωρισμοῦ θὰ ἐπεκύρουν τοὺς ἰσχυρισμούς μου.

Χαρακτὴρ οἷος ὁ τοῦ Βύρωνος, καίτοι ἀγαθότητος μεστός καὶ εὐμενείας, ὡς ἀποδεικνύουσι πολυάριθμοι πράξεις τοῦ βραχυτάτου βίου του, ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον εὐαίσθητος, ζωηρός, ὀρμητικὸς, καλλιτεχνικὸς καὶ ἰδανιστικὸς, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ περιορισθῇ ἐν τῷ βίῳ ἀγγλικῷ συζυγικοῦ ζεύγους.

Μὲ ὅλα τὰ χαρίσματα αὐτῆς φυσικά τε καὶ ἐπίκτητα ἡ μὲν Μίλμπαγκ δὲν ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ἡ αἰωνίως λατρευομένη θεὰ τοῦ ποιητοῦ τῶν ἐρώτων τῆς Αἰδέ. Προφανῶς, θᾶσσον ἢ βράδιον, ὁ Βύρων θὰ ἐξήρχετο τῆς μαργαρώδους ἐκείνης κόγχης, συντρίβων αὐτὴν ἴσως.

Ὅπως ἀποφανθῶμεν ὀριστικῶς, ἔδει ν' ἀναγνώσωμεν τὰ γραφέντα παρὰ τοῦ Βύρωνος, ὧν ἐστέρησεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία τοῦ Μοῦρ.

Οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες, οἱ ἰσχυροὶ καὶ γενναῖοι ὀργανισμοὶ δὲν ἐπλάσθησαν διὰ νὰ νήθωσιν αἰωνίως παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ, ἀλλ' ὅπως δρῶσιν, ὡς ὁ Ἡρακλῆς, ἀποκαθαίροντες τὴν γῆν ἀπὸ τῶν τεράτων καὶ ἀναστηλοῦντες ἐπ' αὐτῆς τὸ κράτος τοῦ δικαίου.

Δέον νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν· ὁ ἔρωσ, ὁσπδήποτε κραταιὸς καὶ ἂν ἦ εἰς τινὰς στιγμὰς καὶ εἰς τινὰς ἡλικίας, δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον τὸν βίον.

Φαντάζεσθῆ ποτε ἓνα Ἀριστοτέλην, ἓνα Ἀρχιμήδη, ἓνα Πυθαγόραν, ἓνα Ὀμηρον, ἓνα Βετόβεν, ἓνα Ραφαῆλ, ἓνα Μοζάρ, ἓνα Βύρωνα, ἓνα Μολιέρον κλπ. διερχομένους ἅπαντα αὐτῶν τὸν βίον παρὰ τοὺς πόδας γυναικὸς, ἀξίας πάσης λατρείας;

Θὰ ἦτο παράλογον, οἰκτρὸν, ἐπαίσχυντον καὶ γελοῖον.

Οἱ μεγαλοφυεῖς ἄνδρες ἐπλάσθησαν πρὸς ἕτερόν τι, καὶ οὐχὶ ὅπως

θνήσκωσιν ἐξ ἔρωτος, καταπατούμενοι καὶ συντριβόμενοι ὑπὸ τῶν εἰδώλων αὐτῶν. Καὶ τί θὰ ἐγίνετο ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ἄνευ τῆς ἀναγκαιότητας συνδρομῆς τῶν προνομιούχων τούτων ἀνθρώπων;

Δὲν πρόκειται νὰ κραυγᾶσωμεν : Κάτω ὁ ἔρωσ ! "Ἄλλως αὐτὸς θὰ κατορθώνη πάντοτε νὰ κατέχη τὴν θέσιν του· ἀλλὰ πρέπει νὰ περιορίζηται εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν καὶ νὰ μὴ καταλαμβάνη καὶ πάσας τὰς λοιπὰς.

Τὸ ἀγαθόν, τὸ ἀληθές, τὸ δίκαιον, ἡ φιλανθρωπία, ἡ πρόοδος καὶ ἡ διάσωσης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔχουσιν ἐπίσης τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν.

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑΤΙΟΝ ΤΟΥ ΚΛΕΜΑΝ-ΜΑΡΟ ΚΑΙ Η ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΡΓΙΛΙΟΥ

Μαλακῆ ἄρνησις μὲ γλυκὸ χαμόγελο, λέγει ὁ ποιητής, εἶνε χαριτωμένον πᾶν. "Ὅταν λέγῃς ναί, μοῦ ἔρχεται νὰ σ' ἐπιπλήξω ὅτι εἶπες καὶ τι παρὰ πολὺ. "Ὅχι, ὅτι δὲν θέλω νὰ ἐκπληρωθῆ ἡ ἀγχοῦσά με ἐπιθυμία. Ἄλλὰ θέλω, ἀφίνουσά με νὰ πέρνω ὅ,τι ζητῶ, νὰ μοῦ λέγῃς: "Ὅχι, δὲν θὰ τὸ πάρῃς.

Ἐν τῷ χαριτωμένῳ τούτῳ ποιηματίῳ τοῦ Μαρό σημειοῦται ἐπακριβῶς ἡ πρὸς ἄλληλα θέσις τῶν δύο φύλων.

Διὰ νὰ δοθῆ μάλλον ὀλοσχερῶς, διὰ νὰ μὴ λείπῃ τίποτε, καὶ διὰ νὰ γίνεται ἐπιθυμητοτέρα, ἡ γυνὴ ἀρνεῖται ἐν ἀρχῇ. Ὁρμεμφύτως, ἐξεγείρει τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός, ἐκκεντρίζει αὐτὴν καὶ προσπαθεῖ νὰ ἐξωθήσῃ εἰς παροξυσμόν.

Καὶ ὁ ἀνὴρ, ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς Φύσεως, ἀποδέχεται ἀσμένως τὴν παιδιάν ταύτην, ἣν τόσῳ χαριτωμένα ἐκθέτει ὁ Μαρό.

Ἡ Γαλάτεια τοῦ Βιργιλίου δὲν πράττει ἄλλως. Ῥίπτει μῆλον πρὸς τὸν ποιμένα καὶ φεύγει κρυπτομένη ὑπὸ τὰς ἰτέας, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐπιθυμίας νὰ φαίνεται. Ἴδου ἅπαν τὸ μυστήριον τῶν χαρισσῶν τούτων παιδιῶν τοῦ ἔρωτος. Πολλάκις τὸ στόμα λέγει ὄχι, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ λέγουσι ναί.

ΕΠΙΣΤΗΤΗ ΠΡΟΟΔΟΣ

Διὰ δόλου ἢ διὰ τῆς βίας ὁ ἄγριος γίνεται κύριος γυναικὸς τινος, ὡσεὶ λείας. Ἡ πράξις αὕτη καταλογίζεται αὐτῷ ὡς νίκη. Ὁ βάρβαρος ἀρπάζει καὶ ἀπάγει τὴν σύζυγον αὐτοῦ ἢ ἐνίοτε ἀγοράζει αὐτήν. Ὁ

ἡμιβάρβαρος πράττει τ' αὐτά. Πρέπει νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν πρώτην στοιχειώδη ἐμφάνισιν τοῦ πολιτισμοῦ ἵνα ἐπενεχθῶσιν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο μεταβολαὶ σοβαραί. Ὁ Ῥωμαῖος ἐπλήρονε προῖκα εἰς τοὺς γονεῖς τῆς κόρης, καὶ ἐὰν διεζευγνύετο αὐτήν, ὑπεχρεοῦτο ν' ἀποδώσῃ τὴν προῖκα τῆς κόρης.

Μόνον εἰς τὰς συγχρόνους πεπολιτισμένας κοινωνίας ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν κόρην τὸ δικαίωμα νὰ εἶναι κυρία ἑαυτῆς. Δὲν δύναται αὕτη νὰ νυμφευθῆ ἄνευ τῆς συγκαταθέσεώς της.

Ὅποταν ἀνατρέχῃ τις πρὸς τὸ παρελθόν, ὅποια μεγίστη ὄντως πρόοδος! Καὶ πόσον ἡ πρόοδος αὕτη ἐπαυξάνει τὸ γόητρον τῶν σχέσεων τῶν δύο φύλων!

Δέον νὰ περιποιηθῆ τις ἐκτάκτως κ' ἐρωτοφρόνως. Δέον ν' ἀρέσῃ. Ἄφ' ἐτέρου ἡ κόρη βλέπουσα ἑαυτὴν κυρίαν τῶν πράξεών της, βλέπουσα ἑαυτὴν ζητουμένην, δύναται νὰ ὀπλισθῆ διὰ πάντων αὐτῆς τῶν πρὸς ἀρέσκειαν μέσων. Τὸ πῦρ ἐκκαίεται καὶ αὐξάνει. Ἡ φύσις ὠθεῖ τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλον, τοὺς δύο συμπαίκτας· ἰδοὺ τὸ κύριον γεγονός. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐνδοιασμοί, αἱ παρεξηγήσεις, τὰ προσκόμματα τὰ προερχόμενα ἐξῶθεν. Ἡ δυφδία διαρκεῖ κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἥττον μακρότερον χρόνον, μετὰ διαφόρων περιπετειῶν, μετ' ἐλπίδων καὶ ἀποθαρρύνσεων σημειουμένων δι' ἡμερῶν χαρᾶς καὶ νυκτῶν ἀγωνίας. Τέλος, καταλήγουσιν εἰς τὴν ἔνωσιν. Ἀφοῦ ἐβασανίσθησαν τόσον πολὺ, ἀφοῦ ἤθελεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον τόσον πολὺ, ἡ ἔνωσις ἐπῆλθε σχεδὸν τελεία. Καὶ τότε ποῖα ἐνδόμυχος ὑπερεκχειλίζουσα χαρὰ! Ὅποια βλέμματα! Ὅποια χειραφίαι! καὶ ἐνίοτε λαθραῖον καὶ γλυκὸ φίλημα! Κατὰ τὰς ὥρας ταύτας τῆς προσδοκίας ζῶσιν ὡς ἐν ἐκστάσει, δὲν εἶνε πλέον κάτοικοι τοῦ πλανήτου ἡμῶν, ἐγγίζουσι τὸν ἕβδομον οὐρανόν.

Τοιαῦτα τ' ἀποτελέσματα τῆς μεγίστης ταύτης κοινωνικῆς προόδου, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναικός.

ΑΙ ΕΡΙΔΕΣ ΤΩΝ ΕΡΑΣΤΩΝ

Διατὶ πάντοτε οἱ ἐρασταὶ ἐρίζουσι; Καὶ διατὶ αἱ ἐριδες αὐταὶ ἐπαυλαμβάνονται ἀκαταπαύστως;

Παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις ὅτι ὑπάρχει ἡ ἄρρητος ἠδύτης τῶν συμφιλιώσεων, ἧτις εἶνε πολυτιμοτάτη, ἀλλ' ἡ ἀληθὴς καὶ ἐσωτάτη αἰτία τῶν ἐριδῶν τούτων ἔγκειται ὀλόκληρος εἰς τὸ ἐξῆς.

Ἐκότερος τῶν ἐραστῶν παραδίδεται τοσοῦτον ὀλοσχερῶς, μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε εὐκόλως φαντάζεται ὅτι ταῦτα δὲν τῷ ἀποδίδονται ἐπαρκῶς καὶ ἐν ἀναλογίᾳ τῶν ἰδίων αὐτοῦ αἰσθημάτων. Καὶ ἐπειδὴ τὰ νεῦρα διατελοῦσιν ὡσεὶ γεγυμνωμένα, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἑξάψις εἶνε διαρκῆς, ὁ θ μὸς ἐπέρχεται ταχύς. Ἡ μετάπτωσις διὰ πάντων τῶν τόνων συντελείται ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν. Οἱ ἐρασταὶ φαίνονται ἔτοιμοι ν' ἀρπαχθοῦν ἀπὸ τῆς κόμης ἢ νὰ αὐτοκτονήσουν ἐξ ἀπογνώσεως. Γογγύζουσι, θρηνοῦσι, συκοφαντοῦσι, φαντάζονται μυρίας ἀνοησίας, καὶ βυσοδομοῦσι μυρία ἐγκλήματα κατὰ τοῦ ἔρωτος, κατὰ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἱεροῦ, εἰς ὃν χιλιάκις ὠρκίσθησαν.

Εἶτα, ἐξαίφνης, ἐν μέσῳ τῶν δακρῶν, τῶν παραπόνων, τῶν τραχυτάτων εἰρωνειῶν, ἐπέρχεται μία λέξις, ἐν μειδιάμα, ἐν κίνημα τῆς χειρὸς, καὶ ὅλη αὕτη ἡ καταγιγίς κατευνάσσεται ὡς διὰ μαγικῆς τινοῦ ράβδου. Τῷ ὄντι διὰ μαγικῆς ράβδου. Ἐπακολουθοῦσι χειραψίαι, περιπτύξεις, θωπεΐαι. Ἀπὸ τῆς Κολάσεως εἰσέρχονται εἰς τὸν Παράδεισον, ἔτοιμοι ἐννοεῖται, νὰ ἐπαναλάβουν μετ' ὀλίγον τὰ αὐτά. Εἶνε τόσῳ εὐέξαπτος κανεὶς καὶ εὐκολοπεύρακτος ὅταν ἀγαπᾷ πολὺ!.. Καὶ ἔπειτα εἶνε τόσῳ γλυκεῖα ἢ συμφιλιώσις!

ΤΟ ΑἶΔΙΟΝ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΝ

I

Κύριος οἶδε πάντα ὅσα ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν περὶ γυναικῶν. Κύριος οἶδε πάντας τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ὕμνους, πάντα τὰ δι' αὐτὰς ἄθλα. Καὶ εὐλόγως διότι αἱ γυναῖκες ἀποτελοῦσι τὸ ὠραιότερον ἡμισυ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τοῦ δίποδος καὶ ἀπτέρου.

Ἐκ τῶν γυναικῶν ἀπορρέουσι πάντα ἡμῶν τ' ἀγαθὰ, πάντα ἡμῶν τὰ δεινὰ. Εἶνε ἄγγελιοι, εἶνε δαίμονες· εἶνε γλυκεῖαι ὡς τὸ μέλι, εἶνε πικραὶ ὡς ὁ θάνατος. Δέον νὰ ἐγείρωμεν εἰς αὐτὰς βωμούς, ἢ νὰ καταποντίσωμεν αὐτὰς εἰς τὰ βάθη τῶν θαλασσῶν, διότι εἶνε δολεραὶ ὡς ἡ θάλασσα. Ἐξυμνοῦμεν τὰς γυναῖκας· καταρῶμεθα τὰς γυναῖκας· καὶ ἀφότου ὑφίστανται ποιητῆ καὶ καλλιτέχναι, μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ὁ μὴ

ἀφιερῶν εἰς αὐτὰς τὸ ἄριστον μέρος τοῦ χρόνου του, τοῦ λογισμοῦ του, τοῦ ταλάντου του.

Ἐκ τῆς συγκεχυμένης πῶς συναυλίας ταύτης, ἐξάγεται ἐναργέστατα ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ζητήματος. Πράγματι, διὰ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ δὲν εἶνε κἄτι, καὶ δι' αὐτὴν δὲν ἐκτελεῖ τὰ κυριώτατα ἄθλα αὐτοῦ;

Θὰ ὁμιλήσω περὶ τῶν γυναικῶν σοβαρῶς, πλὴν ὄχι δογματικῶς. Εἰς κόρακας ἢ σχολαστικότης πανταχοῦ καὶ πάντοτε. Ἐν τοιοῦτῳ θεματι, οὐχὶ ἐλαφρῶ, — πολλοῦ γε καὶ δεῖ — ἀλλὰ λεπτοτάτῳ καὶ φαινοτάτῳ, ἢ σχολαστικότης θ' ἀπέβαινε θανάσιμος.

Ἄλλὰ, θὰ μοι εἴπη χαρίεσσα ἀναγνώστρια, δὲν δύνασθε νὰ ὁμιλήσητε ὀρθῶς περὶ ἡμῶν ἀφοῦ εἴσθε ἀνὴρ· διότι δυοῖν θάτερον ἢ μᾶς ἀγαπάτε καὶ τότε ἐμβάπτοντες τὴν γραφίδα ὑμῶν ἐν τῷ κυανῷ αἰθέρι θὰ ἀποπλανηθῆτε εἰς διθυράμβους καὶ εἰς λυρισμούς· ἢ μᾶς μισεῖτε καὶ θὰ περιπέσητε εἰς ἀράς καὶ σατύρας. Δὲν δύνασθε νὰ εἴσθε ἀμερόληπτος. Αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν γυναικῶν.

— Συγγνώμην, κυρία· ἀλλὰ φρονῶ ἀδιστακτικῶς ὅτι πρέπει οἱ ἄνδρες νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῶν γυναικῶν, διότι ἐνδιαφέρονται περὶ αὐτῶν πολὺ ἐμμανέστερον ἢ αὐταὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες. Σημειώσατε δὲ ὅτι δὲν γινώσκωμεν ἀκριβῶς ἢ ὅ, τι μᾶς ἐνδιαφέρει θερμότατα· δὲν ὁμιλεῖ δὲ τις καλῶς ἢ περὶ τοῦ πράγματός το ὅποιον ἀγαπᾷ θερμότατα.

— Τέλος, κύριε, παραδέχομαι ὅσα λέγετε· ἀλλὰ σεῖς ἀγαπάτε ἢ μισεῖτε τὰς γυναῖκας;

— Θὰ ὁμολογήσητε μετ' ἐμοῦ, Κυρία, ὅτι ὁ ναυτικός, ὁ μὴ γνωρίσας τοὺς θαλασσίους κινδύνους καὶ μὴ ναυαγήσας μάλιστα, ὅτι ὁ στρατιωτικὸς ὁ μὴ παρατυχῶν εἰς πεδῖον μάχης, καὶ μὴ τραυματισθεὶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, δὲν δύναται δοκίμως νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ναυτικοῦ ἢ τοῦ στρατιωτικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἄλλὰ ἄφορᾷ ἐμὲ, ὡς ἐντιμὸς ἱππότης τῆς Μελίτης, περιώδευσα ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἔρωτος· ἠγάπησα, ὑπῆρξα εὐτυχῆς, ὑπέστην θλίψεις, καὶ δὲν μισῶ ποσῶς· ἐπιπροσθέτως, τυγχάνω ὀλίγον φιλόσοφος καὶ....

— Φιλόσοφος, τί σημαίνει, καὶ ποῖα ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματός;

— Νὰ παρατηρῇ τις καλῶς, νὰ κρίνῃ ὀρθῶς, ἀμερολήπτως καὶ ἀφιλοκερδῶς.

— Δὲν εἶνε ὀλίγον.

— Εἴσθε εὐχαριστημένη; Καὶ σὰς ἀρκεῖ τοῦτο;

— Θὰ ἴδωμεν.

Ἄλλ' ἄρχομαι ἄνευ ἐπὶ πλέον ἀναβολῆς, μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην ἐπίκλησιν:

Ἔρως, τῆς Ἀφροδίτης υἱέ, πάτερ θνητῶν τε καὶ ἀθανάτων, μακρυνον ἀπ' ἐμοῦ τὸν ὕμνον καὶ τὸ ἐπίγραμμα, τὸ ἐλεγείον καὶ τὴν σάτυραν. Οἱ λόγοι μου ἔστωσαν λόγοι ἀληθείας, οἱ λόγοι μου ἔστωσαν λόγοι καινοί!

Τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς γυναικὸς εἶνε καλλονή. Ὑποθέσωμεν ὅτι γίνεταί λόγος περὶ τινος γυναικὸς, ὅτι ἀναμένεται πού γυνὴ ἄγνωστος, ποία ἔσται ἢ δευτέρα περὶ αὐτῆς ἐρώτησις; Ἀγνωῶ ἀλλὰ γινώσκω ποία ἔσται ἢ πρώτη, δὲν λέγω ἐκ μέρους τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ ἐκ μέρους αὐτῶν ἔτι τῶν σοβαρωτέρων καὶ σεμνοτυφωτέρων γυναικῶν: ἡ γυνὴ αὐτὴ εἶνε ὠραία;

Ἡ ἐρώτησις εἶνε ἀναπόφευκτος, διότι τὸ πρᾶγμα εἶνε φυσικώτατον. Ἄς βάλωσι λίθον κατ' ἐμοῦ ἐὰν ἐψεύσθην.

Ὅταν γυνὴ τις κατέχη θέσιν ἐπιφανῆ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πάραυτα καταδείκνυται φαινότατα ἢ ἐπίδρασις τοῦ κάλλους, χαρακτηριστικώτατης ιδιότητος τῆς γυναικειᾶς φύσεως. Ἰδοὺ δύο βασίλισσαι, σχεδὸν τῆς αὐτῆς ἀξίας· ἀλλ' ἢ μὲν εἶνε περικαλλῆς ὡς ἡ Μαρία Στυάρτ· ἢ ἑτέρα εἶνε ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων περὶ ὧν οὐδεὶς γίνεταί λόγος, ἀκριβῶς διότι στεροῦνται θελγήτρων, καὶ δὲν ἐνασκοῦν τὴν ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός. Τίς ἀποτολμᾷ νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ δευτέρα θὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἢν θὰ ἔχῃ λαμπηδόνα ἢ πρώτη; Λάβετε δύο βασίλισσας τῆς σκηνῆς, δύο διδασκαλίσσας, δύο ἀδελφὰς τοῦ ἐλέους ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους· πανταχοῦ καὶ πάντοτε θὰ γίνῃ κατάδηλος ἢ φυσικὴ ἰσχὺς τῆς καλλονῆς.

Ὁ διατελὼν ἐν ἀνικανότητι νὰ ὑποβάλλῃ πρὸ τῶν ποδῶν γυναικὸς τὴν λατρείαν αὐτοῦ, δηλῶν ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ προσφέρῃ αὐτῇ τὸ σέβας του, δὲν δύναται νὰ ἀξιοῖ ἵνα καλῆται ἀνὴρ. Πάντες εἶνε σύμφωνοι ὡς πρὸς τοῦτο. Ὡσαύτως πᾶσα γυνὴ διατελοῦσα ἐν ἀνικανότητι νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν τὸ βλέμμα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἀνδρός, δὲν δύναται νὰ μετέχῃ τῆς δόξης ὅτι καταλέγεται εἰς τὸ ὠραῖον φύλον. Τοιοῦτος ἀνὴρ καὶ τοιαύτη γυνὴ εἶνε ἀπόμαχοι, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ὅτι εἶνε τι παρὰ φύσιν.

Τιθεμένη ὡς ἐκ τῆς ιδιουσυχρασίας αὐτῆς ὑπεράνω τῆς τυραννίας τῶν αἰσθήσεων, μετέχουσα τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ παιδός, προωρισμένη νὰ κυφορῇ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ μητρικὰ αὐτῆς σπλάγγνα, βρα-

δύτερον δὲ νὰ ἐκκολάπτῃ, νὰ ἐξευγενίξῃ καὶ νὰ ἐξιδανικεύῃ τὴν καρδίαν του, ἢ γυνὴ ἔχει ἔμφυτον τὸ αἶσθημα τοῦ λαμπροῦ τούτου προορισμοῦ αὐτῆς. Αἰσθάνεται εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὅτι καλεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ εἶνε ἢ πρόνοια τοῦ παιδός καὶ ἢ υπερτάτη εὐτυχία τοῦ ἀνδρός, ὅτι κέκτηται τὴν ἰσχὺν νὰ κορέσῃ αὐτὸν διὰ τῆς θείας μέθης τοῦ ἔρωτος.

Ἡ γυνὴ κρατεῖ τὴν κύλικα ταύτην, ἐξ ἧς ἢ ἀδυναμία αὐτῆς δὲν τῇ ἐπιτρέπει νὰ ἀντλήσῃ ἐπίσης ἀπλήστως ὡς ὁ ἀνὴρ· ἀλλ' ἐὰν δὲν δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὸν ἔρωτα ὡς ὁ ἀνὴρ, αὕτη εἶνε ἢ ἀπόλυτος ἐρωτοδότις. Ἐντεῦθεν τὸ ὡς θεᾶς καὶ βασιλίσσης παράστημα αὐτῆς, τὸ οὐράνιον τῆς μειδίᾳ καὶ ἢ τοῦ κάλλους αὐτῆς λαμπηδῶν.

Ὅμοια πρὸς τὴν νεαρὰν Ἐστιάδα, τὴν λευκὸν φέρουσαν πέπλον, καὶ δι' ἱεροβοτάνης ἐστεμμένην, ὑπερήφανος καὶ ἀγνή, θεματοφύλαξ τοῦ ἱεροῦ πυρός, τοῦ μὴ δυναμένου νὰ κατακαύσῃ τὰς παρθενικὰς αὐτῆς χεῖρας, ἐνῶ πυρπολεῖ τὰς ψυχὰς καὶ ζωογονεῖ τὸν κόσμον, τοιαύτη ἐμφανίζεται ἢ γυνὴ πρὸ τοῦ πλήθους τῶν προσκυνητῶν ἀνδρῶν.

Ἡ γυνὴ εἶνε ἢ πρώτη ποίησις ἢ ἀποκαλυπτομένη εἰς τὸν ἄνδρα, ἧς ἔχει συνειδησιν· ἐν τῇ γυναικὶ ἀναζητεῖ ἑαυτὸν καὶ βλέπει ἑαυτὸν κατὰ πρῶτον... Εἶνε αὕτη δι' αὐτὸν μαρμαῖρον πρίσμα· ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα τοῦ κάλλους, ὑπὸ τὴν ἀκτινοβολίαν τοῦ ἔρωτος, τὴν πληροῦσαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐξορμᾷ ὁ ἀνὴρ ἐντὸς τοῦ ἀγνώστου εἰς ἀναζήτησιν τῶν θεσπεσιῶν ἀρμονιῶν τῆς δημιουργίας.

II

Δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν γυναῖκα πλᾶσμα ἐστερημένον τῆς υπερτάτης ταύτης χάριτος, τοῦ κάλλους. Προσπαθήσατε νὰ ἐννοήσητε καὶ νὰ σπουδάσητε τὴν γυναῖκα, ὅταν δὲν εἶνε ποσῶς γοητευτικὴ. Θαυμάσατε τότε καὶ τὸ ἄνθος ἐνόσω εἶνε σπόρος ἔτι ἢ τὴν χρυσαλλίδα ἐνόσω εἶνε κάμψη. Ὅταν τὸ κάλλος δὲν ἐπανθῇ ἐπ' αὐτῆς ἢ γυνὴ δὲν ὑφίσταται ἢ δυνάμει μόνον.

Τὸ θελγήτρον εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον ὁ πρῶτος λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς γυναικὸς, ὥστε ἐὰν ἐλλείπῃ τοῦτο, τὰ προτερήματα αὐτῆς ἐξαλείφονται· καὶ ὅταν ἐπανθῇ τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς ἐξαφανίζονται. Ἡ παρθενία καὶ ἢ μητρότης ἔτι τί εἶνε ἄνευ τῆς καλλονῆς; Ποίαν ἔχει σημασίαν τῆς δυσειδοῦς ἢ παρθενία ἢ ἢ μητρότης;

Κόρη μου, οὐδὲν γλυκύτερον διὰ τὴν γυναῖκα τῆς ὠραιότητος. Εἶνε δῶρον τοῦ θεοῦ, τοῦ ὁποίου ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις, ἔγραφεν ἡ Κ^α δὲ Σεβινιὲ εἰς τὴν Κ^α δὲ Γρινιάν. Ἐκάστη μήτηρ τ' αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει εἰς τὴν θυγατέρα αὐτῆς, καὶ πᾶσα νεᾶνις πιστεύει εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐξ ὀρμεμφύτου, καὶ καταβάλλει πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συμμορφωθῆ ἑαυτὴ πρὸς αὐτούς. Ὅποια ἰσχὺς εἶνε θεμιτωτέρα καὶ γενικωτέρα τῆς ἰσχύος τοῦ κάλλους; Οἱ ἀγροῖκοι μόνον δύνανται νὰ διαμφισβητήσωσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὡς οἱ τυφλοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα ν' ἀρνῶνται τῆς ἡμέρας τὸ φῶς.

Ἡ ἀστάθεια τῆς γυναικὸς ἔχει βαθυτάτην αἰτίαν, καὶ ἡ φύσις ἀπετύπωσεν ἐπ' αὐτῆς τὴν μυστηριώδη σφραγίδα τοῦ νόμου αὐτῆς.

Ὄντως, ἡ γυνὴ εἶνε ἡ ὑπερτάτη τοῦ ἀνδρὸς χαρὰ καὶ ὅπως διατηρῆ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἰσχύον αὐτῆς, ἔδει νὰ τρέφῃ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ, νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς φόβους του, νὰ παροξύνῃ τὰς ἐπιθυμίας του. Ἀπέναντι τοῦ ἀσταθοῦς καὶ παλλομένου ἐκείνου πλάσματος, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ ἐλάχιστον ταράσσεται, μὲ τὸ ἐλάχιστον παθαίνεται, τὸ ὁποῖον ἀκαταπαύστως ἀνανεοῦται, ὁ ἀνὴρ, μὲ τεταραγμένην καὶ συγκεκλινημένην τὴν καρδίαν, μὲ ἀνήσυχον τὸ πνεῦμα, αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἐν διαρκεῖ ἐνεργείᾳ. Βεβαίως, ἐνίκησεν ἀλλ' ἡ νίκη αὐτοῦ ὑποχρεοῖ αὐτὸν εἰς νέους θριάμβους. Οὐδὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς τετελεσμένον ἐν ὄσφῳ ὑπολείπεται ἀενάως τι πρὸς τέλει.

Τελεία ἀσφάλεια, ἐνουμένη πρὸς τὴν μονοτονίαν θὰ ἐπέφερε τὴν ὕψισιν τοῦ πάθους ταχέως θὰ ἐπήρχετο ὁ θλιβερός κόρος, ὁ προπορευόμενος τῆς ἀηδίας. Ἡ ἀσταθὴς, ἡ ἀβεβαία αὕτη κατάστασις διατηρεῖ τὸ πάθος εἰς τὴν κανονικὴν αὐτοῦ διαπασῶν.

Ἡ γαλήνη τῶν αἰσθήσεων αὐτῆς, τὸ κυμαινόμενον σῶμά της, ἡ ἀχανὴς εὐπάθειά της, τὰ πάντα συμβάλλουσιν ὅπως καθίσταται ἡ γυνὴ τι ἀπροσδιόριστον καὶ αἰωρούμενον ὡς τὸ νέφος, ὑγρὸν, ἀσύλληπτον καὶ φαινόν ὡς ὁ αἰθὴρ.

* *

Ὅταν λέγωμεν περὶ γυναικὸς ὅτι εἶνε φιλάρεσκος, ζηλότυπος, κακὴ, ὅτι δὲν ἀγαπᾷ κανένα, ὅτι εἶνε ὑποκρίτρια, ἄπιστος καὶ ἀνόητος, πάντα ταῦτα εἶνε ἀσήμαντον ἀμάρτημα καὶ θὰ τύχωμεν συγγνώμης ἐὰν προσθέσωμεν ὅτι εἶνε ὠραία. Ἄλλ' ἐὰν εἴπωμεν περὶ γυναικὸς ὅτι δὲν ἀρέσκει, ὅτι οὐδέποτε ἤρεσε καὶ ὅτι οὐδέποτε θ' ἀρέσῃ εἰς τινα, ἐν ἐνὶ λόγῳ

ὅτι εἶνε ἄσχημος, ἰδοὺ θανάσιμον ἀμάρτημα τὸ ὁποῖον οὐδέποτε θέλει μᾶς συγχωρηθῆ.

Διατί; Διότι τὸ Κάλλος εἶνε ἡ πρώτη ὀνομασία τῆς γυναικὸς, διότι ἡ δυνάμει τῶν θεληγῆτρων βασιλεία εἶνε ἡ γλυκυτάτη καὶ ἐπιζητοτάτη ὡς καὶ θεμιτωτάτη ἀρχή.

Εἶνε ὠραία! Εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀνθρώπων ἡ φαινὴ αὕτη ἀκτίς, προβαλλομένη ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἀπαντᾷ εἰς πάντα, ἐξηγεῖ καὶ δικαιολογεῖ πάντα ὅπως καὶ μεταμορφώνει τὰ πάντα.

Ἐπάρχει γυνὴ συναينوῦσα ν' ἀπολέσῃ τὸ κάλλος αὐτῆς διὰ ν' ἀποκτήσῃ ἕτερον προτέρημα;

Εἰς ποῖον ὀφείλομεν πλειότεραν εὐγνωμοσύνην; Εἰς τὸν πλειότερον εὐεργετήσαντα ἡμᾶς. Ἄλλὰ, ποῖον εἶνε τὸ ὑπέρτατον τῶν ἀγαθῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, δὲν εἶνε τὸ ἀγαπᾶν; Ἄλλὰ τίς ἐξεκόλαψε τὴν καρδίαν ὑμῶν, τίς κατέστησεν αὐτὴν ἰκανὴν ἔρωτος, τίς παρέσχεν ὑμῖν τὸ αἰσθημα τῆς μελιχιότητος, τῆς ὑπερτάτης μέθης, τίς παρέσχεν ὑμῖν τὰ ὑπέρτατα ἀγαθὰ;

Καὶ ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οὓς ἐκπλήττει εἰσέτι ἡ ἰσχὺς τῆς γυναικὸς!...

Πᾶσα γυνὴ ὑπῆρξε βασίλισσα, ἔστω καὶ ἐπὶ μίαν μόνην ἡμέραν, ἔστω καὶ διὰ μόνου τοῦ εὐεργετήματος τοῦ σατανικοῦ καλουμένου κάλλους ἢ τοῦ ἔαρος τοῦ βίου αὐτῆς. Πᾶσα γυνὴ εἶδεν ἓνα τοῦλάχιστον λάτριν πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς. Προσεδέχθη λατρείαν καὶ λατρείαν εἰλικρινῆ, διαφόρως πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, οἵτινες δὲν ἀπολαμβάνουσι πάντοτε ὁμοίας λατρείας. Πολλάκις ἐβασίλευσεν ὡς ἀπόλυτος κυρίαρχος ἐπὶ μιᾶς καρδίας ἢ ἐπὶ πολλῶν. Ὑπάρχουσι γυναῖκες ὧν τὸ κάλλος ἀφῆκεν ἐποχὴν, ὧν τὸ κράτος ἐπεξετάθη πολὺ μακρὰν καὶ διάρκεσε σχεδὸν καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτῶν. Τοιαῦται ὑπῆρξαν ἡ Μαρία Στυᾶρτ, ἡ Νινὸν δὲ Λαγκλὸ, καὶ ἡ Κ^α δὲ Ῥεκαμιέ, διὰ νὰ μὴ μνημονεύσωμεν ἢ αὐτὰς μόνον τὰς πεφημισμένας καλλονὰς.

ΛΗΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΜΑΦΙΑ EN ΙΤΑΛΙΑ

(ΗΘΗ ΣΙΚΕΛΙΚΑ)

Α'

Η ΛΗΣΤΕΙΑ

Ἦδη διασχίζομεν τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Μετὰ τὰ πέρατα τῆς κοιλάδος τῆς Κατάνης, ἀποψις καινὴ, παράδοξος, καταπληκτικὴ ἐξελίσσεται. Εἶνε ἡ σιτοφόρος ἐρήμος. Ἡ γῆ ἀπλοῦται κυματοειδῆς, ἄνευ οὐδενὸς δένδρου, ἄνευ οὐδενὸς φράκτου, ἄνευ οὐδενὸς περισπῶντος τὴν ὄρασιν. Καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τάπησ ἀχύρινος, ἀπέραντος, ὀλόχρυσος. Οὐδεμία ὁδὸς, ἀλλὰ ὀλιγάριθμοι ἀτραποὶ, κυμαινόμενοι, τοσοῦτον συνεστραμμένοι καὶ τοσοῦτον λευκαὶ ἐκ τῆς κόνεως, ὥστε θὰ ἔλεγέ τις αὐτὰς ἀπεξηραμένους χειμάρους. Ἐνίοτε ἐπίσης, πλὴν σπανιώτατα ἔπαυλῆς τις, τοῖχοι ἀνακλύπτοντες ἐν μέσῳ τῆς σιτοφόρου ἐκτάσεως, περίξ τῶν ὁποίων ὀρθοῦνται σωροὶ σταχύων ὅμοιοι κατὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα πρὸς πλακοῦντας μέλιτος. Σκια οὐδαμοῦ. Μόνη ἡ τελευταία σειρὰ τῶν γηλόφων ἢ ἀποκλείουσα τὴν ὄρασιν εἶνε ἐλαφρῶς βεβαμμένη κυανῇ. Ὅταν ἡ ἀμαξοστοιχία ἀνέρχεται ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων, τὰ ὀλόχρυσα κύματα πολλαπλασιάζονται, ὁ κυανοῦς κύκλος εὐρύνεται καὶ ὑποχωρεῖ, ἀλλ' ἡ ὅλη θέα παραμένει ἢ αὐτῇ, ὁμοίᾳ τὴν ἔκτασιν, τὴν διαμόρφωσιν τῶν πυροχρῶων αὐτῆς θινῶν καὶ τὸ φῶς τὸ ἄπλετον πρὸς ἐκείνην ἣν παρέχουσιν αἱ μεγάλαι ἐρημοὶ τῆς ἄμμου. Καὶ

ὁποῖος καταπράσινος ὠκεανὸς θὰ εἶνε ὅλη ἡ ἔκτασις αὕτη κατὰ τὸ ἔαρ!

Ποῦ εἶνε οἱ γεωργοὶ οἱ σπεύραντες πάντα τὸν σίτον τοῦτον; Τὸ ἐρώτημα διατυποῦται, ἄνευ ἀπαντήσεως, ἐπὶ λεύγας ὀλοκλήρους. Τότε ἐπὶ τῆς κορυφῆς λόφου μικρὰ πόλις ἐμφανίζεται, πυκνοτάτη καὶ συνεσφιγμένη ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς, ἐπίσης πολεμικὴ τὴν ὄψιν ὡς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἀράβων, διαγράφουσα ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ σαφές αὐτῆς σχῆμα. Ἐκεῖ συνέρρουσεν ὅλη ἡ ζωὴ. Ἐκεῖθεν, ἐκάστην πρωΐαν, οἱ ἐργάται ἐκκινουῦσιν ὅπως καλλιεργήσωσι τὴν γῆν εἰς ἀποστάσεις καταπληκτικῶς μεγάλας. Πῶς θὰ ἤθελέ τις νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ ἐπισκεφθῇ ἐκάστην τῶν πολιχνῶν τούτων, νὰ ἴδῃ δῦον τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἐν ἐκάστη αὐτῶν! Πῶς μεταξὺ πασῶν, ἐὰν ἠδυνάμην, θὰ ἐξέλεγον τὴν Καστροτζοβάνην, τὴν ἀρχαίαν Ἐνναν, αἰωρουμένην εἰς ὕψος χιλίων μέτρων, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Σικελίας, πρὸς τὴν ὁποίαν προσέπνεεν ἄλλοτε, ἐκ τῶν περίξ ἀγρῶν τοσαύτη εὐωδία ἀνθέων, ὥστε οἱ κῦνες ἔχανον τὰ ἴχνη τῶν θηραμάτων!

Ἐτέρα σκέψις ἀναμιγνυμένη εἰς τὰς πρώτας ταύτας σικελικὰς ἐντυπώσεις εἶνε ἡ τῶν ληστῶν. Κατεχόμεθα ὡς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀναγνώσεων ἡμῶν, ὑπὸ τῆς φαντασίας, ὑπὸ τῶν μύθων καὶ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν εἰκόνων, αἵτινες ἔτερψαν τὴν νεότητα ἡμῶν. Πάντες ἀνεξαίρετως, Γάλλοι, Ἄγγλοι, Γερμανοὶ, ἴσως μάλιστα αὐτοὶ οἱ Ἴταλοὶ, ὅταν θέτωμεν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Καλαβρίας ἢ τῆς Σικελίας ἐρωτῶμεν: «Ἐ! καὶ οἱ λησταὶ; Αἰσθανόμεθα» μάλιστα ἀμυδρόν τι αἰσθημα ματαιοδοξίας ὅτι διακινδυνεύομεν οὕτω τὴν ζωὴν μας ἐν χώρᾳ, ἣτις ἦτο καὶ εἶνε ἴσως εἰσέτι ἐπικίνδυνος. Οἱ Σικελοὶ θὰ σὰς εἶπουν ὅτι πάντα ταῦτα εἶνε γέλοια. Σχεδὸν συμφωνῶ μὲ αὐτούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶνε μεγάλη ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Κατάνης μέχρι Πανόρμου καὶ ἐπειδὴ εἶνε πάντοτε διασκεδαστικὸν νὰ ὀμιλῇ τις περὶ ληστῶν ἢ περὶ βρυκολάκων, ζητῶ τὴν ἄδειαν νὰ μὴ παραβῶ τὸ ἐπικρατῆσαν ἔθιμον.

Δὲν πρέπει νὰ ὑφίσταται τοῦ λοιποῦ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία, — λησταὶ δὲν ὑπάρχουσιν πλέον. Ἐννοῶ λησταὶ ἀληθεῖς, ὅχι ὁ κλασικὸς ληστής, ὁ ὁποῖος ἐκράτει ὅλον τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν πάνοπλον, ὁ ἔχων πτερὰ εἰς τοὺς πόδας καὶ εἰς τὸν πῖλον του, ὁ ἀποθνήσκων διὰ σφαίρας ἐνῶ πηδᾷ ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ὁ ληστής ὃν ἐγνωρίσαμεν εἰς τὰς εἰκόνας, συνοδευόμενον σχεδὸν πάντοτε ὑπὸ γυναικὸς καταμελαινῆν ἐχούσης τὴν κόμην, δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ἔσχεν ἐνδόξους ἡμέρας. Δύναται τις νὰ εἶπῃ ὅτι ὑπῆρξεν ἐπὶ μακρὸν ὁ μόνος ἀληθῆς κύριος τῆς Σικελίας. Ἡ κυβέρνησις τοῦ βασιλέως ἐφέρετο πρὸς αὐτὸν ὡς ἴσος πρὸς ἴσον. Ἐὰν παρίστατο ἀνάγκη ἀποστολῆς στρατηγοῦ τινος μετ' ἰδιαιτέρας ἐντολῆς ἐκ Νεαπόλεως εἰς Καλιτανισσέταν, ἡ κυβέρνησις συνανοεῖτο μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ληστῶν διὰ τῆς χώρας τοῦ ὁποίου ἐμελλε νὰ διέλθῃ ὁ ἀπεσταλμένος. Ἀντὶ λογιχωτάτης ἀμοιβῆς, ἐχορήγει οὗτος διαβατήριον, τὸ ὁποῖον οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐσέβοντο, καὶ ὁ στρατηγὸς ἠδύνατο οὕτω νὰ ἐκπληρώσῃ ἀκωλύτως τὴν ἑαυτοῦ ἐντολήν. Κατ' οὐσίαν ἡ ἀρχὴ τῶν ληστῶν ἦτο ἀνεγνωρισμένη.

Οἱ ἰδιῶται τὸ αὐτὸ ἔπραττον. Ὁ Ἄγγλος Βράυδων, ὅστις ἐπεσκέφθη τῷ 1770 τὴν Σικελίαν, ἀφηγεῖται, ὅτι « ἐμίσθωσε » δύο ληστὰς ὀπλισμένους μέχρις ὀδόντων. « Ἐχουσι σπάθην μακρὰν, εἶπε, δύο παμμέγιστα πιστόλια καὶ μακρὰν καραβίαν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα ὄπλα ἔχουσι συνεχῶς γεμισμένα, καὶ εἶνε ἔτοιμοι νὰ πυροβολήσωσι δι' αὐτῶν εἰς πάντα τὰ ὑποπτα μέρη. . . Φρονῶ ὅτι εἴμεθα οὕτω ἠσφαλισμένοι: οἱ πάντες μᾶς εὐλαβοῦνται μεγάλως. Μοῦ φαίνεται ἐν τούτοις ὅτι οἱ δύο λησταὶ μᾶς φορολογοῦσι τοὺς πάντας πλὴν ἡμῶν, διότι ἀναγκάζουσι τοὺς πανδοχεῖς νὰ δέχωνται ἐλάχιστα χρηματικὰ ποσὰ ἀπέναντι τῶν ἐξωγκωμένων λογαριασμῶν οὓς πάντοτε οὗτοι παρουσιάζουσιν»

Δυστυχῶς οἱ λησταὶ δὲν ἐξεπλήρουν πάντοτε τὰ καθήκοντα ταῦτα τῶν σωματοφυλάκων. Ἐὰν αἰσθάνεσθε κλίσιν τινὰ πρὸς τὰς ἀπανθρώπους σκηνάς, ἐὰν θέλετε νὰ μάθητε πῶς ἔζων οἱ περιώνυμοι λησταὶ, Πασχάλης, Βρουῖνος, Φραγκατρίπας, Μαιμόνε, Ἀντώνιος Σκιαθόνης, Φρὰ Διάβολος, Λουίτζι Βάμπας, Βέππε Μαστρίλλος καὶ ἄλλοι, — διότι δὲν ἀριθμοῦνται κἄν πλέον, — θὰ εὑρητε παρά τισι βιβλιοπώλαις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας εἰδικὴν φιλολογίαν, μυθιστορήματα, διηγήματα, ἄσματα, διασήμεους δίκας, καὶ συλλογὰς μικρῶν τευχῶν περιεχόντων χρωματιστὰς εἰκόνας καὶ πωλουμένων ἀντὶ δύο ὀβολῶν, ὡς τὸ ἐπιγραφόμενον « Ἐρωτες τῶν Ληστῶν », τὰ ὁποῖα οἱ παῖδες ἀγοράζουσι πέραν ἐκεῖ, ὡς ἀγοράζουσι παρ' ἡμῖν τὰς χρωματιστὰς ἀγιογραφίας. Τὸ ὕψος δι' οὗ εἶνε γεγραμμένα δὲν εἶνε πολὺ ὑψηλόν. Εἶνε φρικώδη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, καὶ ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν οὐδεμίαν ἀφίνει λύπην διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σικελικοῦ ἐδάφους ἐξαφάνισιν τῶν ληστῶν.

Ἐμαθον ἐκ τῶν δημοσιευμάτων τούτων ὅτι μία τῶν τελευταίων ληστοσυμμοριῶν, μεταξὺ τοῦ 1870 καὶ τοῦ 1876, ἦτο ἡ τῶν Μω-

ρίνη, τῆς ὁποίας τὰ μέλη κατήγοντο τὸ πλεῖστον ἐκ Σαίν-Μὼρ, παρὰ τὰ σύνορα τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν Πανόρμου, Καλιτανισσέτας καὶ Κατάνης. Ἡ ληστοσυμμορία αὕτη ἠρίθμει ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς δέκα πέντε ληστὰς καλῶς ὀπλισμένους καὶ καλῶς ἐνδεδυμένους. Ἡ στολὴ αὐτῶν ἦτο ἐκ βελουδίου ἢ ἐκ κυανῆς ἐρέας, μετ' ὑψηλῶν ὑποδημάτων καὶ ἐρυθροῦ πύλου. Ἐκαστος ληστῆς ἔφερε δακτύλιον ἐφ' οὗ ἦτο ἐγκεχαραγμένον τὸ ψηφίον Ρ — ἀρχικὸν ψηφίον τῶν ἀρχηγῶν, — καραβίαν δίκανον, πολὺκροτον καὶ ἐγχειρίδιον. Οἱ σταυλοὶ τῶν ἦσαν καλῶς ἐφωδιασμένοι. Εἶχον δὲ ἀποθήκην μὲ τελείαν συλλογὴν ψευδῶν γενειάδων, στολῶν τῶν καραβινοφόρων τοῦ βασιλέως, ὧν ἐγένετο πάντοτε μεγάλη χρῆσις κατὰ τὸν βίον τῶν ληστῶν, καὶ πλείστων ἄλλων ἀντικειμένων ἀναγκαιοτάτων ἢ ἀπλῶς χρησίμων. Ἀλλ' ἡ πρωτοτυπία τῆς ληστοσυμμορίας, τὸ μυστικὸν τῆς ἰσχύος αὐτῆς ἴσως, ἦσαν οἱ δύο αὐτῆς ἀρχηγοὶ, ὁ Ῥόκκας καὶ ὁ Ρινάλδης. Ὁ πρῶτος ἦτον ὁ στρατιωτικὸς ἀρχηγός, τολμηρὸς, ῥίψοκίνδυνος, ἐκπλήσων διὰ τῆς ἀποφασιστικότητος αὐτοῦ ἐν πάσῃ ληστρικῇ ἀποπέιρῃ. Ἀλλ' οὗτος οὐδόλως ἦτο κατάλληλος πρὸς σύνταξιν τῶν ἀπειλητικῶν ἐκείνων ἐπιστολῶν, αἵτινες παρασκευάζουσι τὰ ἐγκλήματα, ἐνίοτε δὲ εἶνε τρόπος ἀποφυγῆς αὐτῶν, οὔτε ἦτο κατάλληλος πρὸς διοίκησιν, ἢ πρὸς ἐπιβολὴν εἰς τοὺς χωρικοὺς φορολογίας ἐπιτροπεύουσης τὴν συντήρησιν τῆς ληστοσυμμορίας. Ὁ Ρινάλδης συνεπλήρου αὐτόν. Οἱ δύο ὁμοῦ ἦσαν ἀληθῶς θαυμάσιοι!

Οὐδόλως ἐν τούτοις προσήγγισαν τὴν φήμην τοῦ Λεόνε, ὅστις ὁμῶς ἔσχε πολλάκις τὴν ἀρχηγίαν τῶν ὑπ' αὐτοὺς ἀνδρῶν, συνηνωμένων μετὰ τῶν ἰδικῶν του ὀπαδῶν. Ἐντὸς ἐνὸς μόνον ἔτους, διὰ τριῶν θυμάτων καταλλήλως ἐκλεχθέντων καὶ αἰχμαλωτισθέντων ἐπιδεξιώτατα, ὁ Λεόνε ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτῷ εἰσόδημα διακοσίων ὀγδοήκοντα ἐπτὰ χιλιάδων φράγκων σχεδὸν εἰς χρυσόν, τῶν ληστῶν μὴ ἀγαπώντων ποσῶς τὰ χαρτονομίσματα. Ὁ μέγας οὗτος λήσταρχος ἦτο εὐγενέστατος. Ἐὰν μεταβῆτε εἰς Πάνορμον, ἔχετε τὴν πιθανότητα νὰ συναντήσητε ἕνα τῶν παλαιῶν αὐτοῦ αἰχμαλώτων τὸν κ. Τζῶν Φόρστερ Ῥός, ὅστις συνελήφθη εἰς ἀπόστασιν τριῶν ὥρων ἀπὸ τῆς πόλεως, τὴν 4 Νοεμβρίου 1876, καὶ ἀφέθη μετὰ τινα χρόνον ἐλεύθερος, δούς ὡς λύτρα ἐξήκοντα πέντε χιλιάδας φράγκων. Ὁ πλούσιος οὗτος ἄλλοδαπός, ὅστις τυγχάνει ἀρκούντως πνευματώδης ὥστε νὰ μὴ διατηρῇ μνησικακίαν κατὰ τῆς Σικελίας διὰ τὴν γραφικωτάτην ταύτην περιπέτειαν αὐτοῦ, δύναται νὰ πιστοποιήσῃ ἡμῖν, ἐν ἀνάγκῃ, ὅτι κατὰ τὰς εἰκοσιν

ἡμέρας καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ αἰχμαλωσία αὐτοῦ, ἐδίδετο τακτικῶς αὐτῷ μετὰ τὸ πρόγευμα καὶ τὸ δεῖπνον καφφές, ἐπίσης δὲ τακτικῶς παρείχετο αὐτῷ ἡ ἀνάγκη τῶν πρωϊνῶν ἐφημερίδων. Ὁ βαρῶνος Σγαδάρο, ἕτερον θῦμα τοῦ Λεόνε, ἔσχεν ἔτι μεγαλειτέρας περιποιήσεις. Οἱ ἄνδρες οἱ αἰχμαλωτίσαντες αὐτὸν προσῆλθον καὶ ἠσπάσθησαν τὴν δεξιάν του. Ἐμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ ὀκτῶ μόνον ἡμέρας, ἀπολαμβάνων περιποιήσεων ἀνταξίων τῆς ιδιότητος αὐτοῦ ὡς μεγιστάνος, ἐν μέσῳ τοῦ δάσους τοῦ Ἁγίου Ὀνουφρίου, καὶ ἔλεγε κατόπιν εὐφυστάτα, ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου: «Δὲν θὰ εἶχον τὸ ἐλάχιστον παράπονον, ἐὰν ἐκάστη ἡμέρα ἐκ τῆς εὐαρέστου ἐκεῖ διαμονῆς μου δὲν μοι ἐστοίχιζε τὸ εὐτελὲς ποσὸν τῶν δέκα πέντε χιλιάδων καὶ ὀκτακοσίων ἐβδομήκοντα πέντε φράγκων.»

Μάλιστα, ἐνώπιον τοῦ κακουργιοδικείου. Εἰς τοῦτο ἔπταισαν ὁ ὑπουργὸς Νικοτέρα καὶ ὁ νομάρχης Μαλουσάρδη, οἵτινες κατέστησαν ζοφώτατον τὸ τέλος τοῦ σταδίου τοῦ Λεόνε. Ὁ μέγας λήσταρχος δὲν ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ κακουργιοδικείου. Εἶχεν ἀποθάνει, βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας ὡς λαγῶς ἐπὶ ἀγροῦ σιτοφόρου, ἡμέραν τινὰ καθ' ἣν μετέβη, «δι' ὑποθέσεις αὐτοῦ,» εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Τέρμινι. Ἡ συμμορία αὐτοῦ μόνη ἐδικάσθη ἐν Πανόρμῳ. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα τὰ λαβόντα χώραν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης ταύτης ἐκλείσαν ἔτι μᾶλλον τὴν φήμην τοῦ ἐκλιπόντος ληστάρχου, καὶ κατέστησαν παροιμιῶδες τὸ ὄνομα τοῦ Λεόνε καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνδρῶν.

Τὰ γεγονότα ἔχουσιν ὡς ἐξῆς.

Τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1878, περὶ τὴν ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν δέκα τέσσαρες ἐκ τῶν εἴκοσι τριῶν κατηγορουμένων τοποθετοῦνται ἐντὸς ἀμάξης τῆς φυλακῆς. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσιν οἱ ἀριστοὶ ὑπαρχηγοὶ τοῦ Λεόνε. Ἀπασα ἡ πόλις, δύναται τις νὰ εἴπῃ ἀπασα ἡ νῆσος, καὶ ἡ Καλαβρία καὶ ἡ Νεάπολις ἴσως παρακολουθοῦσι μετ' ἀπλήτου ἐνδιαφέροντος τὴν ἐξέλιξιν τῆς δίκης εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ἀναμένονται εἰσέτι περιεργόταται συνεδριάσεις τοῦ δικαστηρίου. Ἡ ἀμαξία ἐκκινεῖ, συνοδευομένη ὑπὸ τριῶν караβινοφόρων, φερόντων ἐπ' ὤμου τὴν караβίαν αὐτῶν. Πολλοὶ περιεργοὶ παρακολουθοῦσιν αὐτούς. Εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ τοῦ Ψιττακοῦ, ὁ ἵππος πίπτει. Παρευθὺς, ὡσεὶ ἦτο ἡ πτώσις αὐτῆ συνθημα, τὰ τειχώματα τῆς ἀμάξης συντρίβονται ὑπὸ τὰς προσπαθείας τῶν φυλακισμένων. Ὄκτῶ διαχωρίσματα συντρίβονται, ὀκτῶ φυλακισμένοι δραπετεύουσι τρέχοντες. Οἱ χωροφύλακες δὲν πυρο-

βολοῦσι. Τὸ περὶ αὐτοὺς πλῆθος ἄρχεται τρέχον ἐπίσης. Οὐδεὶς γινώσκει πλέον ποῖοι τρέχουσι διὰ νὰ τρέχωσι, ποῖοι τρέχουσι διὰ νὰ συλλάβωσι, καὶ ποῖοι τρέχουσι διὰ νὰ παρακωλύσωσι τὴν σύλληψιν.

Τελικὸν ἀποτέλεσμα. Ἐκ τῶν δραπετῶν συλλαμβάνονται τέσσαρες, καὶ τέσσαρες ἀνακτῶσι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο ἐκ τῶν ἀρίστων, ὁ Σαλπιέτρας καὶ ὁ Ρανδάζο. Ἐννοεῖται, ὅτι κατὰ τὰ ἐπιζόμενα ἐν ἀπάσαις ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις, διενηργήθη ἀμέσως ἀνάκρισις. Νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἀπεστάλη στρατηγὸς πρὸς τοῦτο.

Ἡ ἀνάκρισις αὕτη κατέληξεν εἰς συμπεράσματα καταπληκτικώτατα. Ἡ ἀμαξία τῆς φυλακῆς ἦτο εἰς τοιαύτην κατάστασιν ὥστε ὠμοίαιζε πρὸς τὸ ἐριμάριον τῶν ταχυδακτυλουργῶν, τὸ διαλυόμενον εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀκαριαίως. Οἱ τρεῖς караβινοφόροι εἶχον λησμονήσει τὰ πολύκροτά των· εἶχον τὰς τρεῖς αὐτῶν караβίνας, ἀλλ' αὐταὶ δὲν ἦσαν πεπληρωμένα.

Οὗτος ὑπῆρξεν ὁ ἐπίλογος τῆς ἱστορίας τῆς μεγάλης ληστείας.

Ὅταν λοιπὸν οἱ Σικελοὶ σᾶς εἴπωσι, καὶ δὲν θὰ παραλείψωσι νὰ πράξωσι τοῦτο: «Λησταὶ; Οἱ λησταὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος! Λησταὶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον!», πιστεύσατε αὐτούς. Λέγουσι τὴν ἀλήθειαν. Λέγουσιν ἐπίσης τὴν ἀλήθειαν ὅταν διαβεβαίουσιν ὑμᾶς ὅτι δύνασθε νὰ διασχίσητε καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τὴν Σικελίαν ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ ὅτι ἡ χώρα αὐτῶν εἶνε ἀπείρως ἀσφαλεστέρα τῶν ἐξωτερικῶν λεωφόρων τῶν Παρισίων.

Β'

Η ΣΙΚΕΛΙΚΗ ΜΑΦΙΑ

Ἐχομεν ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν βιβλίον, κατὰ τὸ ἥμισυ ἱστορίαν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ μυθιστόρημα, φέρον τὸν τίτλον: Ἡ Σικελικὴ Μαφία. Τὸ περικάλυμμα τοῦ βιβλίου εἶνε οὐρανόχρουν, καὶ διασχίζεται ὑπὸ χρυσῆς λωρίδος. Εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ, ὠραία κόρη, τὴν πυγμὴν ἐρείδουσα ἐπὶ τοῦ ἰσχίου, διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς ὑποστηρίζει τὴν ὑδρίαν ἣν φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, προχωρεῖ χαρωπῆ. Ἐχει ἄνθη εἰς τὴν ποδιάν της καὶ ἀγριόσουκα ὑπὸ τὰς πτέρνας αὐτῆς. Εἰς τὸ κάτω μέρος δύο ἄνδρες ἀλληλομάχονται διὰ μαχαϊρῶν. Οἱ δύο αὐτῶν ἡμίονοι σταθμεύοντες ἐν τῇ κοιλάδι ἀναμένουσι τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος. Τέλος,

διασχίζων ὅλην τὴν σελίδα, διασχίζων τὸ οὐρανόχρωμα καὶ τὸν χρυσόν, ιδιόσχημος κλάδος δαμασκηνέας φέρει ἀντὶ καρπῶν, μίαν ράβδον, ἐν ξυράφιον καὶ ἐν ἐγγειρίδιον.

Τὸ ἐξώφυλλον τοῦτο τοῦ βιβλίου εἶνε συμβολικόν. Ἄπαντ' αἱ τις, εἰς τὰς ἱστορίας τῆς μαφίας, τὰς ἐν τοῖς βιβλίοις, ἢ τὰς πραγματικὰς, πολλὰς γυναῖκας, πολλὰ τραύματα μαχαίρας, πολλὰ τραύματα ξυραφίου, πολλοὺς ραβδισμοὺς, καὶ ταῦτα πάντα συμβαίνουσιν ὑπὸ τὸν κυανώτατον οὐρανὸν τῆς Σικελίας.

Πολλὴ ἐγένετο συζήτησις περὶ τῆς ἀρχικῆς σημασίας τῆς λέξεως, ἥτις φαίνεται ἀλλοιωθεῖσα ἐπαισθητῶς. Λέγουσι περὶ νεάνιδος ὅτι ἔχει μαφίαν, περὶ ὠραίων καρπῶν ὅτι εἶνε μαφιόζοι, καὶ ἀποκαλοῦσιν ἐπίσης μαφιόζον τὸν ἀσχολούμενον εἰς τὰς μικρὰς βιοτεχνίας, ἃς θ' ἀπαριθμήσωμεν κατωτέρω. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ μαφιόζος εἶνε πρὸ παντός, εἰς κατορθωμάτων, εἰς ὅστις ἔχει πίστιν ἐπὶ τὸν ἴδιον ἀστέρα, καὶ προβαίνει πάντοτε ἐπὶ τὴν κατάρτησιν τῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ πλούτου δι' ὅλων τῶν μέσων.

Ἄλλὰ τί εἶνε ἀκριβῶς ἡ μαφία; Ποία εἶνε ἡ ἱστορία αὐτῆς, ὁ ὄργανισμός της; Ποίας τακτικὰς ἀσχολίας δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτήν; Πάντα ταῦτα εἶνε δυσκολώτατον νὰ προσδιορισθῶσιν. Ὁ ἐξαιρετος ἰατρός Πιτρῶ, ἐκ τῶν καυχημάτων τοῦ Πανόρμου, ὅστις συνέγραψε τόσους περιεργωτάτους τόμους περὶ τῶν ἡθῶν, τῶν παραδόσεων, τῆς φιλολογίας τοῦ Σικελικοῦ λαοῦ, φθάνων εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς μαφίας, περιορίζεται εἰς παρατηρήσεις γλωσσικὰς, καὶ δηλοῖ ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀσχοληθῆ περὶ τῶν λοιπῶν.

Ἐὰν διήλθετε ἔστω καὶ μίαν ἐβδομάδα ἐν Πανόρμῳ, τοῦτο οὐδὲν θέλει σὰς ἐκπλήξει.

Λαμβάνω τρεῖς κατοίκους τῆς μεγάλης ταύτης καὶ θελκτικωτάτης πόλεως. Ὁ πρῶτος εἶνε ξενοδόχος. Τὸν ἐρωτᾶτε περὶ τῆς μαφίας. Ἀποφεύγει εὐγενῶς ν' ἀπαντήσῃ ὑμῖν, λέγων, ὅτι μάφια δὲν ὑπάρχει πλέον, ὅτι ἡ Σικελία εἶνε ἡ ἀσφαλεστέρα χώρα τῆς Εὐρώπης, ἢ μάλλον πεπολιτισμένη.

Ὁ δεῦτερος εἶνε εὐπορος ἀστὸς, ἀγαθὸς ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ὑποπέυεται τὰς περιεργείας ὑμῶν ὡς ξένου. Περιπλανώμενοι μετ' αὐτοῦ ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, αἰσθάνεσθε αἴφνης ὅτι σὰς τσιμποῦν εἰς τὸν βραχίονα. Ἀνεγείρετε ζωηρῶς τὴν κεφαλὴν διὰ νὰ ἴδῃτε μὴ ἐπαπειλῆσθε ὑπὸ τῆς πτώσεως καπνοδόχου, ἢ παραμερίζετε, νομίζων ὅτι ὄχημα ἔρχεται κα-

τεπάνω σας. Ἐκεῖνος μειδιᾷ διὰ τὰ ἄκκαιρα κινήματά σας. Καὶ ὅταν ἐπαναλάβητε τὴν εὐθεῖαν γραμμὴν, καὶ οὐδεὶς προσέχη πλέον εἰς ὑμᾶς, δεικνύει ὑμῖν διὰ τοῦ μικροῦ του δακτύλου, διακριτικῶς κατευθυνόμενου, νεανίαν τινά, φέροντα πῖλον καστανόχρουν καὶ ἐπενδύτην ἀνοικτόχρουν, κομφότατον, εἰσερχόμενον τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν αἴθουσαν κουρείου.

Ἡ προσοχή σας ἐντείνεται.

Πιέζετε αὐτὸν δι' ἐρωτήσεως. Ἐκεῖνος ὅμως μόλις ἀπαντᾷ δι' ἀοριστολογιῶν καὶ μετὰ τινος στενοχωρίας. Δὲν ὀμιλοῦσι περὶ τοιούτων πραγμάτων εἰς τὸν δρόμον. Μετὰ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας ἔχει ἀλλάξει θέμα ὀμιλίας· εἶνε φαιδρὸς, μειδιῶν, περιποιητικώτατος. Σεῖς ὅμως δὲν ἐμάθετε τίποτε.

Ἐὰν ἀπαντήσητε τὸν τρίτον,—τὸ ὅποιον δὲν εἶνε ἀπολύτως βέβαιον,—θὰ σὰς ἀφηγηθῆ περιεργωτάτας ἱστορίας, θὰ σὰς ἐκθέσῃ τοπικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τὰ ὅποια θὰ ἐμβάλωσιν ὑμᾶς εἰς ρεμβασμοὺς καὶ σκέψεις, θὰ παραπονεθῆ διότι ἡ μαφία ἔχει ἀκόμη καταχρηστικῶς τοσοῦτον κράτος, καὶ διότι ἡ κυβέρνησις ἐπιτρέπει τοσαύτας καταχρήσεις. Ἐννοεῖται ὅτι ἐντὸς τοῦ γραφείου του μόνον θὰ σὰς ὀμιλήσῃ οὕτω ἐλευθέρως. Καὶ ἔπειτα, καθ' ἣν στιγμὴν θ' ἀποχωρισθῆτε, θὰ σὰς εἴπῃ :

— Μάλιστα, κύριε, ἰδοὺ ἡ ἀκριβὴς ἀλήθεια. Πάντα ὅσα σὰς εἶπον συνέθεσαν εἰς ἐμὲ, εἰς τὸν ἀδελφόν μου ἢ εἰς τοὺς φίλους μου. Ἄλλὰ ἐὰν τὰ ἐπαναλάβητε, σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ ἀναφέρητε τὸ ὄνομά μου. Εἶνε δυσάρεστον νὰ ἐκληθῆ κανεὶς ὡς ἄνθρωπος ὁ ὅποιος δὲν κρατεῖ τὴν γλῶσσάν του. Εἰμπορεῖ νὰ προσβληθῆ τρίτος τις. Ἐννοεῖτε ;

Ἐννοῶ τόσον καλὰ, ὥστε διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῶ ἐπὶ ἐπινοίᾳ καὶ κακολογίᾳ, προτιμῶ νὰ παραθέσω ἀπλῶς γεγονότα τινὰ ἐκ τοῦ σικελικοῦ βίου, ἅτινα τυγχάνουσι γνωστότατα. Τινὰ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ ἐν τῷ ἐγγωρίῳ τύπῳ, καὶ ἔτερα ἐν βιβλίῳ ἐκδοθέντι τῷ 1878 ὑπὸ τὸν τίτλον: «Κατατομαὶ καὶ Φωτογραφίαὶ διὰ συλλογὰς». Οὕτω οὐδεὶς Σικελὸς δύναται νὰ κατηγορήσῃ ἡμᾶς ὡς ἀδίκοις, ἀφοῦ δὲν θὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ λεπτοῦ τούτου θέματος ἢ ὅ,τι αὐτοὶ οὗτοι οἱ κάτοικοι τοῦ Πανόρμου ἐδημοσίευσαν.

Πρόκειται περὶ πλειστηριασμοῦ. Πρόκειται νὰ πωληθῆ ἡ ἔσοδεία τῶν λεμονίων τοῦ καθαλιέρε Ν... μεγάλου ἰδιοκτήτου. Ἡ μαφία ἐκδίδει ἀπόφασιν περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἀναγγέλλει ὅτι ἐννοεῖ εἰς αὐτὴν

νά κατακυρωθῶσι τὰ ἐκπλειστηριαζόμενα ἀντικείμενα, ἢ μᾶλλον πρόσωπον γνωστὸν, εἰδοποιεῖ ὅτι θὰ προσφέρῃ τόσα διὰ τὰ λεμόνια. Δὲν προσθέτει τίποτε, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ προσθέσῃ. Οὐδεὶς θὰ πλειοδοτήσῃ. Εἶνε γνωστὸν τί θὰ πάθῃ ὁ ἀποπειρώμενος νὰ συναγωνισθῇ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐνοχλήσῃ εἰς τὰς ἐνεργείας του.

Ὁ αὐτὸς καθαλιέρε Ν. . . χάνει τὸν κηπουρὸν του, τὸν οἰκονόμον του. Ὑποψήριος κηπουρὸς παρουσιάζεται. Ὑποστηρίζεται οὗτος ὑπὸ τινος ἀνήκοντος εἰς τὴν μαφίαν, ὅστις ἀνέλαβε νὰ ἐπιτύχῃ δι' αὐτὸν τὴν θέσιν ταύτην, καὶ ὅστις δὲν ἠρνήθη νὰ λάβῃ ὀλίγα χρήματα, ὡς πληρωμὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του. Εἶνε ἐντιμὸς ἄνθρωπος ὁ ὑποστηριζόμενος; Πιθανόν. Ὁ καθαλιέρε Ν. δυνατὸν νὰ μὴ μείνῃ δυσηρεστημένος ἀπὸ αὐτόν. Ὅπως δὴποτε θὰ τὸν προσλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του. Θὰ μοῦ εἶπητε ὅτι εἶνε ἐλεύθερος νὰ προσλάβῃ ἕτερον; Πιθανόν. Ἄλλ' ὁ ἕτερος οὗτος ἔχει μεγάλας πιθανότητας, ἐσπέραν τινὰ καθ' ἣν θὰ περιπατῇ ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, νὰ ἐνοχληθῇ πλησιέστατα εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ ὑπὸ συριγμοῦ σφαιρῶν.

Πλούσιος τραπεζίτης ἔχει ἐκτὸς τῆς πόλεως τὸν ὠραιότερον λαχανόκηπον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι καὶ τὰ ὠραιότερα ὄπωροφόρα δένδρα. Δυστυχῶς, μὸλις ὠριμάζουσι τὰ πορτοκάλια, οἱ κλέπται ἐπισκέπτονται τὸν λαχανόκηπον τοῦτον. Ἐννοεῖται ὅτι δὲν περιορίζονται εἰς τὴν διαρπαγὴν τῶν πορτοκαλίων. Σῦκον οὐδὲν μένει, αἱ δὲ σταφυλαὶ λεηλατοῦνται ἀνηλεῶς. Τί νὰ κάμῃ; Ὁ Τραπεζίτης δὲν διστάζει. Εὐρίσκει τὸν ἀπαραίτητον ἄνθρωπον, γείτονα ἔχοντα ἀρκετὰ καλὸν οἶκημα, ἀπολαμβάνοντα καλῆς ὑπολήψεως, ἄνθρωπον περιποιητικώτατον καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ «λάβῃ ἐνδιαφέρον» πρὸς τὴν διαρπαζομένην αὐτοῦ περιουσίαν. Εἶνε ἔκφρασις ἧς γίνεται συνήθως χρήσις ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι, διότι κέκτηται ἀκριβῶς τὴν ἀναγκαιούσαν διαφάνειαν. Ἀπὸ τῆς ἐπαύριον ἡ λεηλασία καταπαύει, οἱ φύλακες, ἀνίσχυροὶ τὴν προτεραίαν, δύνανται νὰ κοιμῶνται ἐν εἰρήνῃ. Ἡ μαφία ἀγρυπνεῖ ἀντ' αὐτῶν, διότι προσβάλλει τὴν ιδιοκτησίαν, ἀλλὰ καὶ γνωρίζει ἐν ἀνάγκῃ νὰ ὑπερασπίζεται αὐτήν.

Προστατεύει μάλιστα αὕτη ἐνίοτε τοὺς ἀνθρώπους ἀκουσίως αὐτῶν. Ἐνταῦθα παραθέτω ἐπὶ λέξει περικοπὴν ἐκ τοῦ βιβλίου «Κατατομαὶ καὶ Φωτογραφίαι».

Ὁ Τραμόντες, λαβὼν δικαστικὴν τινὰ θέσιν εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Πανόρμου, ἐξῆλθεν εἰς περίπατον ἐφ' ἀμάξης. καὶ εἶνε ἡμέρα ἑορτῆς.

Ὁ μαφιόζος παρατηρεῖ τὸν νεοελθόντα, πλησιάζει αὐτὸν καὶ συνάπτει ὀμιλίαν.

Εἶνε ἡμέρα ἑορτῆς εἶπομεν. Ἔργασία δὲν ὑπάρχει. Ἡ μᾶλλον ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπάρχῃ, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὸν περίπατον τοῦ Τραμόντε, παρέχεται λαμπρὰ εὐκαιρία πρὸς ἐργασίαν. Τὴν ἐπαύριον, λίαν ἐνωρίς, ὁ μαφιόζος εὐρίσκει εἰς τὸν ἀντιθάλαμον τοῦ Τραμόντε, ὅστις ἀσμένως ὑποδέχεται αὐτόν, ἀγνοῶν ἀπολύτως τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεώς του.

Ὁ μαφιόζος μένει ὄρθιος, καὶ ἔχει διαρκῆς ἐπὶ τῶν χειλέων μειδιάμα.

» — Ἡ ἐξοχότης σας εἶνε εὐχαριστημένη ἐκ τῆς ὑποδοχῆς ἧτις τῷ ἐγένετο χθὲς εἰς τὸν τόπον ἐδῶ;

» — Ναι. Ἄλλως τε....

» — Συγγνώμην, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ἐὰν εἶνε εὐχαριστημένη καὶ ἐὰν ἔτυχε τῆς προσηκούσης εὐλαθείας;

» — Ναι, δηλαδή.

» — Ὁ κ. Τραμόντες θὰ τυγχάνῃ πάντοτε εὐλαθείας παρ' ἡμῶν. Εἶνε κύριος νὰ πηγαίῃ ὅπου θέλῃ, τὴν ἡμέραν, τὴν νύκτα, τὸν χειμῶνα, τὸ καλοκαίρι... Σέβας πρὸς τὸν κ. Τραμόντε εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ τὸν ἐγγίσῃ... Σέβας πάντοτε... Καὶ τόρα, ἀποσύρομαι, καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα νὰ μοῦ δώσῃ κάτι διὰ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι τὴν ἐσεβάσθησαν.

» Ὁ κ. Τραμόντες, τεταραγμένος, ἀμηχανῶν, διστάζει νὰ ἐννοήσῃ, καὶ τέλος ἐγχειρίζεται τῷ ἀγνώστῳ προστάτῃ αὐτοῦ ἑκατὸν φράγκα.»

Ἄδύνατον νὰ πράξῃ τις ἄλλως. Ὁ κ. Τραμόντε ὑπῆρξε λίαν συνετός.

Ἴδου τί παθαίνουν οἱ μὴ μιμούμενοι τὸ παράδειγμα του:

« Ὁ μαφιόζος ἐπρογευμάτισεν. Ἴδου ὁ μπάρμπα Πεπίνος μὲ τὰ μοῦτρα κατεβασμένα, τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρυσμένους, παρουσιάζόμενος πρὸ τοῦ σατράπου. Οὗτος γνωρίζει ἄλλως τε τὸν σκοπὸν τῆς πρωϊνῆς ἐπισκέψεως τοῦ μπάρμπα Πεπίνου, ἀλλὰ προσποιεῖται ὅτι ἀγνοεῖ αὐτόν.

» — Τί ἔχομεν λοιπὸν, μπάρμπα Πεπίνο;

» — Τί ἔχομεν, κύρ Γαστάνο! Δὲν ἐννοοῦν νὰ μᾶς ἀφήσουν ἡσύχους, οὔτε νύκτα οὔτε ἡμέραν. Ἔχασα τὴν ἡσυχίαν μου, δὲν τρώγω, δὲν κοιμοῦμαι. Ἐρχομαι νὰ σοῦ ζητήσω βοήθειαν.

» — Πταίεις βεβαίως καὶ σὺ, ἀλλὰ θὰ ἴδωμεν... Εἶσαι πατὴρ πολυαριθμοῦ οικογενείας... Κάτι θὰ κάμωμεν διὰ σέ.

» — ὦ! ναι, σὰς παρακαλῶ, κάμετε κάτι σεῖς ποῦ ἔχετε τὰ μέσα!

Κανείς δὲν σὰς λέγει «ὄχι» καὶ ἐγὼ ἀναθέτω εἰς σὰς τὴν ἡσυχίαν μου καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς μου.

» — Ὅλα θὰ τελειώσουν κατ' εὐχὴν. Ἀλλὰ ἤξεύρεις, διὰ νὰ ἐορτάσωμεν τὴν συνθήκην τῆς συνδιαλλαγῆς χρειάζονται τριακόσια φράγκα.

» — Τριακόσια φράγκα! Προτιμῶ ν' ἀποθάνω παρά νὰ στερήσω ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου τὰ τριακόσια αὐτὰ φράγκα.

» Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὁ θάνατος ἀρραπάζει τὸν μπάρμπα Πεπίνον, ὁ ὁποῖος δὲν ἠθέλησε νὰ πληρώσῃ ἀντὶ τριακοσίων φράγκων τὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ὁ μαφιόζος τοῦ προσέφερε τόσον εὐθηνά.»

Εἰσὶν ἀτελείωτοι αἱ ἐπιχειρήσεις, χρηματιστικά ἢ ἕτερα, αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τὴν μαφίαν εἴτε ἐν τῇ πόλει εἴτε ἐν τοῖς ἀγροῖς. Πράγματι δὲν θὰ ἐτελειώναμεν ποτὲ ἐὰν ἀπεπειρώμεθα ν' ἀριθμώσωμεν αὐτάς. Ἐδεῖ νὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐκδικήσεων, τῶν τοσοῦτον πολυαριθμῶν ἐν Σικελίᾳ, καὶ περὶ τῶν ἐκπληκτικῶν προσθέτων φορολογιῶν ἐπὶ τοῦ ἀλεύρου, περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ οἰκονομολόγος Τουριέλλος, περὶ τῶν ἀρκούντως συχνῶν ἀπαγωγῶν καὶ περὶ τῶν ἐγκαθειρξέων εἰς σπήλαια ὀρέων. Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ ἐν τούτοις, ὡς κινδυνώδεις, καθίστανται ὁσημέραι σπανιώτεραι.

Οἱ ἀρχηγοὶ, οὓς εἶδομεν πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ ἔργον, δὲν εἶνε χονδροειδεῖς ἄνθρωποι, συνήθεις ἀλλήται τῶν πόλεων, ἄνθρωποι ἀνέστιοι. Ὁ λαὸς ἐπενόησε δι' αὐτοὺς ἐπωνυμίαν γραφικωτάτην: τοὺς ἀποκαλεῖ «Μαφία μὲ κίτρινα γάντια». Ὁ μαφιόζος ὁ περιβεβλημένος ὑψηλὸν τι ἀξίωμα ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῶν μαφίων «κοιμᾶται ἐν τῷ οἴκῳ του, τηρεῖ τὰ καθιερωμένα, οὐδέποτε ἐπιβάλλει χεῖρα ἐπὶ ἀλλοτρίας περιουσίας, καὶ πολλάκις ἢ Εἰσαγγελία οὐδέποτε ἔσχε παράπονόν τι ἐναντίον αὐτοῦ. Εἶνε ἄνθρωπος καλοανατετραμμένος, ὅστις σέβεται ἑαυτὸν καὶ ἀπολαμβάνει ἀρίστης ὑπολήψεως. Δὲν φέρει ὄπλα, καὶ προκαλεῖ τὴν Σικελίαν ὄλην ν' ἀποδείξῃ, ἂν δυνηθῇ, ὅτι παρευρέθη ποτὲ εἰς ῥῆξιν, ἢ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν οἰασθῆποτε ἐπιληψίμου πράξεως.»

Πῶς, θὰ ἐρωτήσετε, δὲν κατορθοῦσι ν' ἀπολυμάνωσι τὴν χώραν ἐκ τῶν μαφιόζων τούτων;

Ἡ ἀστυνομία δὲν ἐκτελεῖ τὸ καθήκον αὐτῆς;

Βεβαίως. Ἀπαντῶσι μάλιστα ἐν Σικελίᾳ ἀξίωματικοὶ καραβινοφόρων, λίαν αὐστηροὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο, καὶ οἱ πλείστοι Σικελοὶ οὐδὲν ἐπιθυμοῦσι περισσότερο ἢ ν' ἀπολυτρωθῶσι ἀπὸ τὴν μαφίαν.

Τότε λοιπόν;

Ἐπάρχει ἐν πρώτοις ἀπάντησις φύσεως ψυχολογικῆς, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐλάμβανον τὴν ἐλευθερίαν νὰ δώσω ἐὰν δὲν μοὶ παρείχετο ὑπὸ Ἰταλῶν. Ὁ Βιλλάρης ἔγραψε ἐν τῇ Κοινῇ Γνώμῃ: «Ἐποτιθεμένου ὅτι φυλακίζονται αὔριον ὅλοι οἱ καμορισταί, ἢ καμόρρα (ἢ ναπολιτανὴ αὐτῆ ἀδελφὴ τῆς μαφίας) θ' ἀνασυσταθῇ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν, διότι οὐδεὶς ἐδημιούργησεν αὐτὴν, καὶ διότι γεννᾶται αὐτομάτως, ὡς μορφή φυσικὴ τῆς κοινωνίας ταύτης.» Καὶ ὁ βουλευτὴς Τορράκας ἔλεγε τῷ 1877, ὀμιλῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος καὶ ἐπαναλαμβάνων φράσιν γνωστὴν τοῦ Μαξίμου Δαζέλιο: «Ἡ διαφθορὰ εἶνε εἰς τὸ αἷμα, εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν.» Τὸ τοιοῦτον ἀληθεύει διὰ τὴν Νεάπολιν καὶ ἐτι περισσότερο διὰ τὴν Σικελίαν, ὅποθεν πᾶσαι αἱ φυλαὶ διήλθον, ὅπου πολλαὶ ἐξ αὐτῶν κατέλιπον τὸ σπέρμα τῆς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὰς ῥίψοκινδύνους ἐπιχειρήσεις καὶ τὸν δόλον τάσεως αὐτῶν. Θὰ χάσητε τὸν καιρόν σας ἐὰν θελήσητε νὰ κατηγήσητε λαθροθήραν νορμανδόν. Δὲν θὰ καταπίσητε δὲ περισσότερο τὸν Σικελόν ὅτι δὲν εἶνε ἀδιάφορος πρᾶξις ἢ ἀφαίσεις τῶν καρπῶν λεμονίας φυομένης εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ γείτονος, ἢ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω. Πῶς! ἀποτελεῖ κλοπὴν ἢ ἀφαίσεις λεμονίων καὶ σύκων! Αὐτὰ εἶνε Tobada mangiare! Ἐὰν ὑβρίσθῃ, ἐὰν ὑποστῇ οἰανδήποτε ζημίαν, δὲν θὰ ἐμποδίσσητε ἵνα τὸ αἷμά του ἐν ᾧ κοχλάζει ἱκανὸς ἀφρικανικὸς χιμὸς, ἔχῃ φοβεράς ἐξαναστάσεις. Εἶνε ἐπίσης Ἑλλήν. Ἡ ματαιοδοξία του εἶνε μεγάλη, καὶ ἡ συνείδησις του παραδόξως κεκανονισμένη. Κρίνει τὰ πράγματα ἐξ αἰσθητικῆς μᾶλλον ἀπόψεως ἢ ἐξ ἠθικῆς τοιαύτης. Συγχωρεῖ τραῦμά τι, ἐὰν τὸ τραῦμα τοῦτο κατηνέχθῃ τεχνηέντως. Προσθέσατε τὴν ἐσχάτην ἔνδειαν, τὴν ἔλξιν τοῦ χρυσοῦ διπλασιαζομένην ὑπὸ τῆς σπάνιως τοῦ μετάλλου τούτου καὶ ὑπὸ τῆς λάμπσεως ἣν προσλαμβάνει ὑπὸ τὴν αἴγλην τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων. Ἀναλογισθῆτε ὅτι οἱ πλείστοι τῶν ὠραίων τούτων ἐφήβων, τῶν ἐνδεδυμένων μετ' ἄκρας ἐκζητήσεως, οὓς συναντᾶτε εἰς τοὺς δημοσίους κήπους καὶ εἰς τὰ καφενεῖα, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, εἰς τὰ θεάτρα, κατὰ τὸ διάστημα τῆς νυκτός, δὲν ἐργάζονται, δὲν ἔχουσι πεντακοσίων φράγκων εἰσόδημα, καὶ γνωρίζονται ὅλοι μεταξύ των. Τότε θὰ κατανοήσητε κάλλιον τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως τῆς μαφίας, καὶ ἕνα τῶν λόγων τῆς διαρκείας αὐτῆς, ποῖαν ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἔχῃ δίκη τις ἐπὶ καταστάσεως πραγμάτων, ἥτις κυρίως εἶνε ζήτημα φυλῆς καὶ ψυχικῆς καταστάσεως.

Ἐκτὸς τούτου, ἡ ποινικὴ δικαιοσύνη ἐν Σικελίᾳ προσκρούει εἰς ὅλους

ιδιαιτέρας δυσχερείας. Ούδαμου ἴσως ἡ ἀπόδειξις ἐγκλήματός τινος τυγχάνει τοσοῦτον δυσχερής. Ὁ ἀνακριτής, ὁ πρόεδρος τοῦ κακούργιο-δικείου, ὁ εἰσαγγελεὺς, ὁ δικηγόρος τοῦ ἐνάγοντος, ἔχουσι καθ' ἑαυτῶν ἰσχὺν φοβεράν, ἣτις εὐνοεῖ τὸν κατηγορούμενον, ἣτις παρατείνει τὴν διεξαγωγὴν τῆς δίκης, καὶ κατορθοῖ τέλος νὰ καταρρίπτῃ τὴν ἰσχυρωτέραν κατηγορίαν. Ἡ ἰσχὺς αὕτη εἶνε ἡ ὁμερτὰ. Πρὸ τῶν ὁμμάτων τοῦ σικελικοῦ λαοῦ, ἐπιδεικνύει τις ὁμερτὰ (ἀνδρικότητα χαρακτῆρος), ὅταν δὲν καταγγέλλῃ τὸν ἔνοχον, ὅταν οὐδέποτε προδίδῃ αὐτόν, εἴτε πρὸ τῆς δίκης, εἴτε κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς. Ἀπὸ τῶν θρανίων τοῦ σχολείου οἱ παῖδες ἤξεύρουσι ὅτι καθῆκον παντός ἀνθρώπου εἶνε νὰ σιγᾷ ἐπὶ τῶν γεγονότων εἰς ἃ εὐρέθη ἀναμειγμένος. Ἡ ἀλήθεια λέγεται εἰς τὸν πνευματικὸν μόνον, λέγει σικελικὴ τις παροιμία. Ἀλλὰ ἡ ἀλήθεια δὲν λέγεται εἰς τὸ κακούργιοδικεῖον. Συνήθως τὸ θῦμα δὲν ἐπιδίδει μήνυσιν. Ἐὰν ἐπιδώσῃ τοιαύτην, ὁ ὑποστάς τὴν κλοπὴν δὲν θὰ ὑποδείξῃ τὸν κλέπτην ὃν ὑποπτεύεται, ὁ τραυματίας δὲν θὰ κατονομάσῃ τὸν τραυματίσαντα αὐτόν. Οὕτω βλέπει τις ἀθώους προτιμῶντας νὰ κατηγορῶνται, νὰ καταδικάζωνται μάλλον ἢ ν' ἀποκαλύπτωσι τὸν ἀληθῆ ἔνοχον. Βοηθοῦσι μάλιστα τὸν τελευταῖον τοῦτον νὰ διαφύγῃ. Θὰ εὐρεθῶσι γείτονες, ὅταν ῥῆξις τις συμβῇ ἐν τῇ ὁδῷ, ὅπως διευκολύνωσι τὴν δραπέτευσιν τοῦ δολοφόνου. Ὅχι ὅτι ἐπιδοκιμάζουσι τὸ ἐγκλημα. Ἄλλ' «ὁ πεθαμένος εἶνε ποῦ εἶνε πεθαμένος, καὶ πρέπει νὰ βοηθήσουν τὸν ζωντανόν», αὕτη εἶνε ἡ λαϊκὴ ἠθικὴ.

Κρίνατε ἐκ τούτων περὶ τῆς στάσεως τοῦ μάρτυρος.

«Δὲν εἶδε τίποτε, λέγει ὁ κ. Ἰωσήφ Πιτρέ, δὲν ἤξεύρει τίποτε, δὲν γνωρίζει ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποίου ζητεῖται ἡ μαρτυρία του.» Ὅταν ὁμιλῇ, ἀποροῦσι βεβαίως οἱ δικασταί, διατὶ τὸν προσεκάλεσαν νὰ ἐμφανισθῇ ἐνώπιον αὐτῶν. Ἐὰν τυχὸν ἐπιδέξιός τις δικαστῆς κατορθώσῃ ν' ἀποσπᾷ παρ' αὐτοῦ ὁμολογίαν τινὰ, ὁ μάρτυς ἀνακαλεῖ ἀμέσως τοὺς λόγους του, ὀρκίζεται ὅτι ἠπατήθη, ἢ ὅτι οὐδέποτε ἐπρόφερε τὴν ἐλαχίστην τῶν λέξεων τῶν ἀναγεγραμμένων εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς συνεδριάσεως. Ὁ δικαστῆς προσπαθεῖ τότε νὰ φέρῃ εἰς ἀντιπαράστασιν δύο μάρτυρας. Ὡς μόνον ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνει ἐκωφαντικώτατον θόρυβον. Ἀπηυδῆμένος ἀναβάλλει τὴν ἐκδίκασιν τῆς ὑποθέσεως, ἐκτός ἐὰν οἱ ἔνοχοι, ἐρωτώμενοι καὶ μηδὲν ἐννοοῦντες, ἀθώωσιν τὸν κατηγορούμενον κατόπιν εἰκοσιν ὀλοκλήρων συνεδριάσεων τοῦ δικαστηρίου.

Θέλετε παραδείγματα; Ὑπάρχουσιν ἄφθονα.

Ἴδου λόγου χάριν ἡ δίκη τῆς Μεσσήνης, ἡ ἐκδικασθεῖσα τῷ 1873 εἰς Τραπανί. Οἱ κατηγορούμενοι εἶνε εἴκοσι δύο τὸν ἀριθμόν. Ἡ δίκη διαρκεῖ ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ἡμέρας. Οἱ εἴκοσι δύο οὗτοι κατηγοροῦνται ἐπὶ αἰκίαις, ἐπὶ τραύμασιν, ἐπὶ κλοπαῖς, ἐπὶ ὀκτώ φόνοις.

Οἱ μάρτυρες παρελαύνουσι.

Σημειοῦμεν ἀπαντήσεις τινῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἐρ.— Ἐγένετο καθ' ὑμῶν ἀπόπειρα δολοφονίας. Ἐκθέσατε τὰς λεπτομερείας τοῦ γεγονότος. Ἀνεζητήσατε τοὺς αὐτουργούς; Ἐχετε ὑπονοίας;

Ἀπ.— Δὲν ἔχω ὑπονοίας. Δὲν ἔχω ἐχθρούς. Δὲν ἀνεζήτησα τοὺς αὐτουργούς, καὶ ὀλίγον φροντίζω νὰ τοὺς μάθω. Μετέβην δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Μεσσήνην. Ἐσπέραν τινὰ ἐνῶ ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἐπυροβόλησαν κατ' ἐμοῦ διὰ πολυκρότου τρεῖς. Οὐδένα εἶδον. Οὐδένα ἀνεγνώρισα. Ἀδυνατῶ κἄν νὰ εἶπω ἐὰν ἐπυροβόλησαν κατ' ἐμοῦ ἢ κατὰ τοῦ δικηγόρου Μινέτση ὁ ὁποῖος μὲ συνόδευε.

Ἐρ.— Σᾶς εἶπε ποτέ τις: Ὁ «τάδε ἦτο μέλος τῆς συμμορίας»;

Ἀπ.— Οὐδέποτε ἤκουσα προφερόμενον τὸ ὄνομα τινός τῶν συμμοριτῶν.

Ἐτερος, ὁ Ἰωάννης Κατάνζαρος, προσεβλήθη ὑπὸ πέντε ἀνθρώπων, οἵτινες ἀφῆρεσαν παρ' αὐτοῦ τὰ πιστόλιά του.

Ἐρ.— Ἐγνωρίσατε τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;

Ἀπ.— Ὅχι. Τοὺς ἐγνώριζον ἐξ ὄψεως μόνον. Ὁ ἓνας ἐκαλεῖτο Ἰωάννης, ὁ ἄλλος Φραγκίσκος.

Ἐρ.— Ἀλλ' ἔπειτα ἐπροσπαθήσατε νὰ τοὺς γνωρίσητε;

Ἀπ.— Δὲν τοὺς ἐπανείδον πλέον.

Ἐρ.— Εἶνε μεταξὺ τῶν κατηγορουμένων;

Ἀπ.— Κύριε, δὲν ἀναγνωρίζω οὐδένα ἐκ τῶν πέντε.

Τρίτον θῦμα καταθέτει ὡς μάρτυς.

Ἀπ.— Ἀπεσυρόμην οἶκοι, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ μου καὶ τοῦ κ. Σκάλια. Πλησίον τῆς οἰκίας, ἐντὸς μικροῦ δρομίσκου, εἶδον δύο ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι παρεμόνευον. Ἀλλὰ δὲν ἔδωσα προσοχὴν. Ὀλίγα βήματα παραπέραν ἐκτυπήθη καὶ ἔπεσα.

Ἐρ.— Ποῖος σᾶς ἐκτύπησε;

Ἀπ.— Δὲν ἀνεγνώρισα τὸν κτυπήσαντά με. Δὲν ὑποπτεύομαι κανένα. Δὲν ἔχω ἐχθρούς.

Πρὸς στιγμὴν, ὁ πρόεδρος τοῦ κακούργιοδικείου νομίζει ὅτι ἔχει μίαν

τούλάχιστον καλήν κατάθεσιν. Ἐξετάζει δύο μάρτυρας, οἵτινες κατεδίωξαν τὸν δολοφόνον. Ὁ εἰς τῶν μαρτύρων τούτων λέγει: «Τὸν ἀνεγνώρισα ἐκ τῶν ὀπισθεν, ἀπὸ τοὺς ὤμους, ἦτο ὁ Μουζικό. Δύο ἔτρεχαν.» Ἄλλ' ἀμέσως, ἔρχεται ὁ δεύτερος μάρτυς καὶ λέγει: «Ἐνας μόνον ἔτρεχε, καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ὁ Μουζικό.»

Δυνάμεθα νὰ παραθέσωμεν εἴκοσι ἀπαντήσεις ὁμοίας ἢ ἀναλόγους. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ὅποιον ἀνεμένετο μετὰ τοιαύτας μαρτυρίας. Ἐκ τῶν εἴκοσι δύο κατηγορουμένων, οἱ δέκα ἐπτὰ ἠθωώθησαν.

Ἀπὸ τοῦ 1873, τὰ δικαστικά ἦθη τῆς Σικελίας δὲν φαίνονται μεταβληθέντα. Παρηκολουθήσαμεν, ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Σικελίας, δίκην πρόσφατον ὄλως, τὴν δίκην Νοταρμπάρτολο δε Βιλλαρόζα. Εἶνε δρᾶμα ἔρωτικόν, ἀπλούστατον καὶ θλιβερώτατον.

† Νεαρὸς ἀξιωματικὸς εἶδεν εἰς τὸν περίπατον τὴν νέαν Αἰκατερίνην δὲ Βιλλαρόζα. Ἠράσθη αὐτῆς. Τῇ ἐξεδήλωσε τὸν ἔρωτά του, κατ' ἀρχὰς διὰ νευμάτων, κατὰ τὸν σικελικὸν τρόπον. Ἐπειτα ἔγραψε καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐδημοσιεύθησαν, μακρὰ ἐπιστολαὶ ἔρωτος εὐλαβοῦς καὶ διακαεστάτου, ἀρχόμεναι πολλάκις διὰ τῶν ἀκολουθῶν λέξεων: «ὦ ἀρρήτως ἀγαπωμένη Αἰκατερίνη μου». Ἡ νεᾶνις δὲν εἶνε ἀναίσθητος πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας αἰωνίου τρυφερότητος, ἄς ἀπευθύνει αὐτῇ ὁ Ἰωάννης Λεόνε. Ἐπεσχέθη νὰ μὴ νυμφευθῇ ἢ αὐτόν. Ἐνίοτε τὴν ἐσπέραν, σκιά τις ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἐξώστην τῆς οἰκίας τῶν Βιλλαρόζα. Εἶνε ἡ ὑπηρετρία καρδακοῦσα συμπεφωνημένον σύνθημα. Κατέρχεται. Ἀνοίγει τὴν θύραν, καὶ οἱ δύο ἐρασταὶ δύνανται ἐπὶ τινὰς στιγμὰς νὰ ὁμιλῶσι χαμηλῇ τῇ φωνῇ περὶ τοῦ κωλυομένου αὐτῶν ἔρωτος. Διότι ἡ *Indicibilmente mala* ἔχει δύο ἀδελφοὺς οἱ ὅποιοι δὲν θέλουσι τὸν γάμον αὐτόν. Θεωροῦσι τὸν Λεόνε πολὺ πτωχόν, τῷ ἐδήλωσαν νὰ μὴ ἐπιδιώκῃ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀδελφῆς των, νὰ μὴ γράφῃ πρὸς αὐτήν, νὰ παραιτηθῇ πάσης περὶ αὐτῆς ἐλπίδος... Ἐσπέραν τινὰ καθ' ἣν ἡ νεᾶνις δὲν εὕρισκετο εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, ὁ Λεόνε διέρχεται πρὸ τῶν παραθύρων τῆς φίλης αὐτοῦ. Ἡ σκιά ἐμφανίζεται, ἡ θύρα ἀνοίγεται, ὁ νεαρὸς ἀξιωματικὸς εἰσέρχεται. Ἐκπυροσκόρησις ἀντηχεῖ, καὶ μετὰ τινὰ χρόνον διαδίδεται ἡ φήμη ἐν Πανόρμῳ ὅτι εὕρηθη τὸ πτώμα τοῦ Ἰωάννου Λεόνε διατετριπημένον ὑπὸ σφαίρας καὶ πολύκροτον ἐγγὺς αὐτοῦ, ἐν τῷ κήπῳ τῶν Βιλλαρόζα.

Δολοφονία, λέγουσιν οἱ μὲν αὐτοκτονία ἐξ ἔρωτος, λέγουσιν ἕτεροι.

Ἡ ὑπόθεσις φέρεται πρὸ τοῦ κακουργιοδικείου τοῦ Πανόρμου. Ἄλλ'

αἱ ψευδεῖς μαρτυρίαι εἶνε τοσοῦτον ἐναργεῖς καὶ τοσοῦτον δαψιλεῖς ὥστε ὁ Εἰσαγγελεὺς θεωρεῖ φρόνιμον νὰ παραπέμψῃ τοὺς κατηγορουμένους ἐνώπιον ἐτέρου ὀρκωτοῦ δικαστηρίου.

Τὴν δευτέραν φράσιν, εἴκοσι καὶ πλέον συνεδριάσεις δὲν καταλήγουσιν ἢ εἰς ἐμπαθεῖς ἀντιφάσεις. Οἱ μάρτυρες, ἐκτὸς εὐαριθμῶν ἐξαιρέσεων, δὲν μεριμνῶσιν ἢ πῶς νὰ μὴ εἰπωσὶ τι δυνάμενον νὰ ἐκθέσῃ αὐτοῦς. Δὲν ἐνθυμοῦνται πλέον τί εἶπον εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἔπειτα ἐνθυμοῦνται, ἔπειτα ἀνακαλοῦσι. Παρίσταται τις βεβαιῶν ὅτι δὲν γνωρίζει ἓνα τῶν ἀρίστων αὐτοῦ φίλων, τὸν πατέρα τέκνου, οὐ εἶνε ἀνάδοχος. Ἡ δίκη περιπλέκεται εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον. Ἐν τούτοις τὸ δικαστήριον ἀποφασίζει νὰ ζητήσῃ τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν ἐνόρκων, ὅταν τὴν τελευταίαν στιγμὴν λαμβάνεται ἐπιστολή, δι' ἧς εἰδοποιεῖται τὸ δικαστήριον ὅτι ἠγοράσθησαν ἐπτὰ ἔνορκοι ἐκ τῶν ὀκτώ. Τὸ δικαστήριον προβαίνει εἰς ἀνάκρισιν, καὶ ἀνακαλύπτεται ὄντως ὅτι οἱ ἔνορκοι ἔλαβον ἕκαστος τὸ ἥμισυ ἐνὸς χιλιοσφράγκου τραπεζογραμματίου κοπέντος διὰ ψαλλίδος. Ἐὰν οἱ κατηγορούμενοι ἠθωοῦντο, τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τραπεζογραμματίου θὰ ἤρχετο νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ πρώτου ἡμίσεως. Ἡ ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεως παραπέμπεται εἰς τὸ κακουργιοδικεῖον τῆς Νεαπόλεως.

Τὸ τρίτον ἤδη ἄρχεται ἡ ἐκδίκασις τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ οἱ «Σικελοὶ βαρῶνοι» ὡς ἔλεγεν ὁ λαὸς τῆς Νεαπόλεως, ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου τῶν κατηγορουμένων. Ὀλόκληρος ἡ Ἰταλία παρηκολούθει τὴν δίκην Νοταρμπάρτολον δε Βιλλαρόζα. Καί, βεβαίως, δὲν ἐλλείπουσιν οὔτε τὰ ἐπεισόδια οὔτε αἱ λαμπραὶ ἀγορεύσεις ἐκ τῆς δίκης ταύτης. Ὁ πατὴρ τοῦ νεαροῦ ἀξιωματικοῦ Λεόνε παραπονεῖται ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου διὰ τὴν σκοτίαν, τὴν ἐπίμονον πάλην, ἣν ἠναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ κατὰ τῆς «μαφίας μὲ τὰ κίτρινα χειρόκτια» διὰ νὰ εὔρῃ δικαιοσύνην. Ὁ καίστωρ τοῦ Πανόρμου καταγγέλλει τὴν μαφίαν· ὁ δικηγόρος Λι Δόννη περιγράφει τὰ ἦθη ταῦτα ἐποχῶν παρωχημένων, ἅτινα ὀφείλουσι νὰ ἐκλείψωσι.

Ἐπρεπε νὰ ἐπαναληφθῶσιν ἐνταῦθα αἱ ἀφηγήσεις τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ τοῦ Πανόρμου, κουρέων, παντοπωλῶν, λαρδιοπωλῶν, οἵτινες ὁμιλοῦσιν ἐν Νεαπόλει ἐλευθερώτερον μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ πορθμοῦ. Ἐπρεπεν ἐπίσης νὰ ἐπαναληφθῶσιν αἱ ἀγορεύσεις ἐννέα δικηγόρων ἐκ τῶν περιωνυμωτέρων τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Πανόρμου. Ἐπρεπεν ἰδίως νὰ δυνηθῶμεν ν' ἀναπαραστήσωμεν τὴν στάσιν τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν τῶν κατηγορουμένων, πάντοτε ἀγερώχων μετὰ τριῶν ἐτῶν προφυλάκισιν, καὶ

τέλος νὰ περιγράψωμεν ἐν ἐκτάσει τὰς ἐξήκοντα δύο συνεδριάσεις, μετὰ τὰς ὁποίας ὁ εἷς τῶν Βιλλαρόζα ἀθωοῦται, καὶ ὁ ἕτερος Φραγκίσκος, καταδικάζεται εἰς πενταετῆ φυλάκισιν «ἐπὶ φόνῳ ἐπιγενομένῳ ἐν τινὶ ῥήξει.»

Ἄλλὰ δὲν θέλομεν νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῷ θέματι τούτῳ. Ὁμιλοῦντες περισσότερον περὶ τῆς μαφίας τρέχομεν τὸν κίνδυνον, ὡς συνέβη εἰς πολλούς, νὰ προσδώσωμεν εἰς αὐτὴν πλειοτέραν σημασίαν ἢ ὅσην πράγματι ἔχει, καὶ νὰ συκοφαντήσωμεν τὴν Σικελίαν, περὶ ἧς χάριτι θεῖα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν πλεῖστα ὅσα καλὰ.

Ἡ μαφία εἶνε ὑπόλειμμα ἀρχαίων ἠθῶν, μορφή ῥωμαντικῆ τῆς ἐγκληματικότητος, ζῶσα εἰσέτι, ἀλλ' ἤδη σπανίζουσα, κεκλημένη νὰ ἐκλείψῃ ἀναμφιβόλως ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι, ὡς ἐξέλιπεν ἤδη ἡ μεγάλη ληστεία.

ΑΜΕΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

ΚΑΙ Ο ΒΙΟΣ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ

(ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΡΕΪΒ)

Ὁρθὴ καὶ ἠθικῆς διορατικότητος ἦτο ἡ παρατήρησις, ἡ ἀποδιδόμενη εἰς τὸν Σουέδεμβοργ, τὸν μυστικιστὴν, εἰς ἀπάντησιν ἐρωτήσεώς τινος περὶ τῶν ἠθικῶν νόμων ἰδίου τινὸς λαοῦ καὶ ἔθνους, ὅτε εἶπεν: «Ἄν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς τὸν πραγματικὸν βίον καὶ τὰς ἐνδομύχους σχέσεις λαοῦ καὶ ἔθνους, τὸ καλλίτερον μέσον εἶνε νὰ μελετήσῃς τὰ ξενοδοχεῖα τῆς χώρας του». «Τὰ ξενοδοχεῖα ἐνὸς τόπου, λέγει καὶ ὁ Γρήρ, ἔχουσι μεγάλην ἱστορίαν καὶ μεγάλην κεντρικὴν ἐπιρροὴν πέριξ τῶν. Ἡ ἠθικὴ κατάπτωσις τῶν, οὕτως εἰπεῖν, ἀποκαλύπτει τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα καὶ δεικνύει πῶς ἀφορμᾶται ἀπὸ τῆς οἰκίας ὁ βίος». Τὰ ἀμερικανικὰ ξενοδοχεῖα εἶνε μεγάλης μελέτης θέμα. Εἶνε χωριστὸς θεσμὸς ἐν τῷ βίῳ τῆς χώρας. Εἶνε κατὰ γενικὸν κανόνα εὐρύτερα, μεγαλοπρεπέστερα καὶ πολὺ πολυαριθμότερα, ἢ ἐν τῇ παλαιᾷ χώρῃ. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις, πολίχνας καὶ κώμας τῆς Ἀμερικῆς, τὰ καθιδρύματα ταῦτα εἶνε πολλοῦ λόγου ἀξία. Εἶνε κτισμένα μᾶλλον κατὰ τὸν γαλλικὸν ἢ τὸν ἀγγλικὸν ῥυθμὸν. Εἶνε μεγάλα καὶ πολυάριθμα ὅπως ἐπαρκῶσιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἀπεράντου χώρας καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας λίαν φιλαποδήμου λαοῦ. Ὀλόκληροί οἰκογένειαι, νεονύμφευτα ζεύγη καὶ παλαιὰ ἀνδρόγυνα, καταλύουσιν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα ταῦτα. Καὶ νέοι ἐπίσης κατοικοῦσιν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα,

διάφοροι κυριοί οίτινες ἢ δὲν ἐπιθυμοῦσι χωριστὴν οἰκίαν ἰδικήν των ἢ δὲν δύνανται νὰ εὐρωσιν, ἀτυχῶς, κατάλληλον πρόσωπον πρὸς διεύθυνσιν τῆς οἰκίας ταύτης. Οἱ νέοι ἐν Ἀμερικῇ δὲν κατοικοῦσιν, ὡς ἐν Εὐρώπῃ, εἰς δωμάτια μετ' ἐπίπλων, οὔτε εἶνε οἰκότροφοι πλησίον οἰκογενειῶν. Ὑπάρχουσι βεβαίως ἐξαιρέσεις ὡς πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ κατὰ γενικὸν κανόνα ἡ πλειονότης αὐτῶν προτιμᾷ νὰ κατοικῇ εἰς οἰκοτροφεῖα καὶ ξενοδοχεῖα.

Κατὰ τὴν εἰς Σικάγον ἐπίσκεψίν μου, συνήντησα πολλὰς οἰκογενείας ὧν ἡ κατοικία ὑπῆρξεν ἀνάκαθεν εἰς ἓν τῶν ξενοδοχείων τῆς πόλεως. Δι' ἡμᾶς, τοὺς ἐν τῇ παλαιᾷ χώρᾳ, τοῦτο φαίνεται παράδοξος καὶ δαπανηρὸς τρόπος τοῦ ζῆν. Ἀλλ' ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουσι χρήματα καὶ τὰ ἐξοδεύουσι πρὸς εὐμαρείαν των. Ἐκτός τούτου, ἰδιαίτεροι συμφωνίαι γίνονται ἀπὸ τὸν ἰδιοκτῆτην ἢ διευθυντὴν τοῦ ξενοδοχείου μ' ἐκείνους οἷτινες ἐφαρμόζουσι τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ ζῆν. Ὁ κ. Μπλέν ἐν Σικάγῳ μοι εἶπεν ὅτι πολλὰ οἰκογένεια δύνανται νὰ ζῶσιν εὐθηνότερον καὶ μὲ περισσοτέραν κομψοπρέπειαν καὶ κοινωνικότητα ἐν ξενοδοχείῳ ἢ εἰς οἰκίαν ἰδικὰς των· τυγχάνουσι καλλιτέρας περιποιήσεως καὶ ἔχουσιν ὀλιγωτέρας μερίμνας καὶ ἐνοχλήσεις περὶ τῶν πραγμάτων. Ἐν Ἀμερικῇ τὰ ἐνοίκια εἶνε ἀκριβὰ καὶ οἱ καλοὶ ὑπηρεταὶ εἶνε δυσεῦρετοι. Οἱ Ἀμερικανοὶ δὲ ἀγαπῶσι νὰ ταξειδεύωσι πολὺ καὶ βλέπωσι κόσμον, καὶ ταξειδεύουσι πολὺ περισσότερον παρὰ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ λοιποὶ Εὐρωπαῖοι. Προσθέσατε εἰς τοῦτο, ὅτι, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, οὕτως ἐν Ἀμερικῇ, αἱ οἰκογένεια εἶνε μικραὶ, σπανίως ὑπερβαίνουσι τὰ δύο ἢ τρία μέλη. Τέσσαρα ἢ πέντε παιδιά θεωροῦνται πολυμελεῖς οἰκογένεια, καὶ ὅλα ταῦτα ὑποθάλλουσι τὰ ταξίδια καὶ τὰς ἐν ξενοδοχείοις διατριβάς.

Εἰσερχόμενος εἰς πόλιν, ὁ ταξειδιώτης εὐρίσκειται εἰς ἀμηχανίαν ποῖον ξενοδοχεῖον νὰ ἐκλέξῃ. Ἐν Φιλαδελφείᾳ ἠρώτησα ἓνα κύριον εἰς ποῖον ξενοδοχεῖον ἔπρεπε νὰ ὑπάγω. Ὠνόμασεν ἓν καὶ εἶπε: «Σὲ συμβουλεύω νὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ· εἶνε τὸ καλλίτερον εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν.» ἠρώτησα ἄλλον κύριον, ὠνόμασεν ἄλλο ξενοδοχεῖον καὶ εἶπεν: «Εἶνε τὸ κομψότερον καὶ τὸ καλλίτερον τῆς πόλεως.» Τρίτος κύριος μοι ἐσύστησε τρίτον ξενοδοχεῖον καὶ συνεπέρανε λέγων: «Εἶνε τὸ καλλίτερον καὶ εὐθηνότερον τῆς πόλεως.» Καὶ οὕτως, ὑποθέτω, ἔὰν εἶχα ἐρωτήσῃ δώδεκα κυρίους, δώδεκα ξενοδοχεῖα θὰ μοῦ ἐσύσταιναν, καὶ ἕκαστον τούτων θὰ ἦτο «τὸ καλλίτερον τῆς πόλεως.» Ὁ λόγος δὲ εἶνε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐν γένει ἔχουσι προσωπικὴν γνώσιν ἐνὸς ξενοδοχείου ἐν τῇ πόλει, καὶ ἂν τοῦτο εἶνε καλὸν καὶ

ἀνετον, ἀμέσως χαρακτηρίζεται ὡς τὸ καλλίτερον. Ἐν Φιλαδελφείᾳ δὲν ἐξέλεξα κανὲν ἐκ τῶν συσταθέντων μοι ξενοδοχείων, ἀλλ' ἐπῆγα εἰς ἄλλο τῆς ἰδίας μου ἐκλογῆς, καὶ δύναμαι νὰ εἶπω, ὡς ἔλεγον οἱ κύριοι, ὅτι ἦτο τὸ καλλίτερον. Κατὰ τὴν πολυάσχολον ἐποχὴν, τὰ ἀμερικανικὰ ξενοδοχεῖα εἶνε συνήθως πολυάνθρωπα. Τὰ γραφεῖα καὶ λογιστήρια τῶν καταστημάτων τούτων εἶνε εὐμαρέστατα. Ἐκεῖ εὐρίσκονται, ὁ ἰδιοκτῆτης ἢ διευθυντής, ὁ ταμίας καὶ οἱ γραφεῖς. Ὁ ταξειδιώτης εἰσέρχεται εἰς τὸ γραφεῖον, κ' ἐὰν ἐπιθυμῇ δωμάτια, ἀμέσως ὀδηγεῖται εἰς τοὺς διαδρόμους, ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του καὶ πᾶσα ἀναγκαῖα πληροφορία δίδεται μετὰ τῆς μεγίστης φιλόφρονος προθυμίας. Ἐν τῷ γραφεῖῳ εὐρίσκεις ταχυδρομικὸν κιβώτιον, κουρεῖον καὶ στιλβωτήριον ὑποδημάτων. Δὲν δίδεις τὰ ὑποδήματά σου ἔξω τοῦ κοιτῶνός σου τὴν νύκτα διὰ νὰ καθαρισθῶσιν ὡς τὸ πρῶτ', ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁφείλεις νὰ τὰ καθαρίσῃς μόνος σου, ἢ σοῦ τὰ καθαρίζουν ἐνῶ τὰ φορεῖς εἰς τοὺς πόδας. Ἡ συνήθης πληρωμὴ εἶνε δέκα ἑκατοστὰ τοῦ ταλλήρου, ἦτοι ἐξήντα λεπτά· ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀκριβώτερα. Εἰς κύριος δύναται νὰ πληρώσῃ καὶ 15 ἢ 20 ἑκατοστὰ πρὸς καθαρισμὸν τῶν ὑποδημάτων του ἐν Νέῳ Ὑόρκῃ. Φίλος τις μοι εἶπεν ὅτι ἀπαξ ἐπλήρωσε 24 ἑκατοστὰ διὰ νὰ τοῦ καθαρίσουν τὰ ὑποδήματα καὶ 75 διὰ νὰ τοῦ κόψουν τὰ μαλλιά. Τί λέγει πρὸς ταῦτα ὁ φίλος τῆς οἰκονομίας ἀναγνώστης; Ὁ Ἀμερικανὸς «λοῦστρος» εἰξεύρει νὰ φορολογῇ τόσον καλὰ, ὡς νὰ ἦτο οἰκονομολόγος τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἀλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ξενοδοχείου. Ἐκεῖ τακτοποιοῦνται αἱ ἐπιστολαὶ καὶ τίθενται εἰς τὰ κιβώτια μὲ ἀριθμοὺς ἀντιστοιχοῦντας εἰς τὰ δωμάτια. Ἐκεῖ πρὸς τούτοις ὁ ταξειδιώτης λαμβάνει πληροφορίας περὶ σιδηροδρόμων, ἀτμοπλοίων καὶ ἄλλων πραγμάτων τὰ ὅποια τυχὸν ἐπιθυμῇ νὰ μάθῃ, ἐὰν εἶνε ξένος εἰς τὸν τόπον. Ἐκεῖ δύναται ἐπίσης νὰ εὕρῃ εἰσιτήριον διὰ πᾶν μέρος τῶν Πολιτειῶν ὅπου ἐπιθυμῇ νὰ μεταβῇ, ἢ ἐὰν εἶνε πολὺ ἀνυπόμονος, διὰ πᾶν ἔθνος τῆς Εὐρώπης. Καὶ λαμβάνων ἐκεῖ τὸ εἰσιτήριον τοῦτο, ἀπαλλάσσεται πάσης ἐνοχλήσεως, πολλῶν κόπων καὶ τρεξιμάτων, τὰ ὅποια ὑποφέρει πολλάκις ἐν πολυθρόβῳ σταθμῷ σιδηροδρόμου. Ἐπειτα εἰς πᾶν ξενοδοχεῖον ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχουσιν εὐρύχωροι θάλαμοι ἀποσκευῆς, ὅπου ταξειδιώτης τις δύναται ν' ἀφήσῃ τὰς ἀποσκευὰς του ἐν πληρεστάτῃ ἀσφαλείᾳ ἐπὶ ἐβδομάδας καὶ μῆνας. Ὑπεύθυνος εἶνε ὁ ἰδιοκτῆτης. Ὑπάρχει πρᾶσι ἀναγνώστηριον ἐφημερίδων καὶ βιβλίον εἰς τὰ καλλίτερα ξενοδοχεῖα.

ἐκτός τούτου, τὰ μεγαλύτερα καταστήματα ἔχουσιν ὡς παραρτήματα μαγαζεία, ὅπου δύναται νὰ εὕρη τις τὰ ἀναγκαζοῦντα τοῦ ταξειδίου, καίτοι ὀλίγον ἀκριβώτερα κάποτε παρ' ὅ,τι κοστίζουν ἄλλοῦ. Ἐξ ὅλων τῶν πόλεων τοῦ κόσμου οἱ παντός ἔθνους περιηγηταὶ συμφωνοῦσιν ὅτι ἡ Νέα Ὑόρκη εἶνε ἡ πόλις τῶν κομφῶν καὶ καθαρῶν ξενοδοχείων. Ὅπως δώσωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ἰδέαν τινὰ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ μεγέθους των, τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῶν καθημερινῶν ἐξόδων των, παραθέτομεν ὡς δείγμα τὰς ἐπομένους λεπτομερείας. Οἱ ἀριθμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τινος βιβλίου «Βλέμματα εἰς Ἀμερικὴν.» Ἀναφέρονται εἰς τὴν κατανάλωσιν βοείου κρέατος, ὠῶν, ὄστρειδίων, ἰχθύων, γάλακτος, κτλ., καὶ δεικνύουσι κατὰ τι περὶ τοῦ βίου ἐν τοῖς ξενοδοχείοις τῆς Νέας Ὑόρκης. Ὁ συγγραφεὺς λέγει: «Δεκαπέντε ξενοδοχεῖα μόνον χρειάζονται 54 χιλιάδας λίτρας προσφάτου κρέατος καθ' ἑβδομάδα. Ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης περὶ τὰς 35 χιλ. λίτρας εἶνε βόειον κρέας, καὶ ἐπειδὴ ὁ βοῦς κατὰ μέσον ὄρον ζυγίζει περὶ τὰς χιλίας λίτρας, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ὀλίγοι θὰ ἤρκουν. Ἀλλὰ λάβετε ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ ξενοδοχεῖα ταῦτα μεταχειρίζονται, ἢ ἐπαγγέλλονται ὅτι μεταχειρίζονται μόνον τὰ καλλίτερα τεμάχια, καὶ ἡ σφαγὴ πρέπει νὰ εἶνε μεγάλη. Περὶ τοὺς τριακοσίους πεντήκοντα βόας καθ' ἑβδομάδα ἦτοι 20 χιλιάδες τὸ ἔτος, χρειάζονται διὰ τὰ δεκαπέντε ταῦτα ξενοδοχεῖα, 60 χιλ. λίτραι ἰχθύων καὶ 15 ἑκατομμύρια δικελύφων λαμβάνουσι τὸν αὐτὸν δρόμον· 3240 καρδάρας ἀρρόγαλα καὶ 27, 330 καρδάρας γάλα, 8875 λίτραι βουτύρου, 13,210 λίτραι ζαχάρως, 2795 λίτραι καφὲ καὶ 685 λίτραι τσάι, χρειάζονται πρὸς ἑβδομαδιαίαν χρῆσιν τῶν καταστημάτων τούτων· ἐπίσης 5290 κεφάλια κυνῆγι καὶ 2450 λίτραι κοττόπουλα τὴν ἑβδομάδα· δέκα χιλιάδες σακκοδέσμαι ἀλεύρου καὶ εἴκοσι χιλιάδες γεωμήλων κατ' ἔτος· ἐν ξενοδοχεῖον ἐξοδεύει τέσσαρας σακκοδέσμας λεμόνια τὴν ἑβδομάδα· ἐν ἄλλο ἐξοδεύει μίαν σακκοδέσμην πορτοκάλια καθ' ἑκάστην· καὶ δύο ἢ τρία ἐξ αὐτῶν ἐξοδεύουν καθ' ἑβδομάδα τρεῖς χιλιάδας λίτρας σταφυλῶν. Τὰ δεκαπέντε ξενοδοχεῖα, ἐν οἷς περιλαμβάνονται τὸ Μέγα Κεντρικόν, τὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τὸ Οὐίνδσωρ, καὶ τὰ τῆς Πέμπτης Παρόδου ξενοδοχεῖα, ἐξοδεύουσι καθ' ἑβδομάδα 24 χιλιάδας λίτρας σάπωνος. Ἡ πλῆσις τῶν τραπεζομανδύλων, προσοψίων κτλ. ἀνέρχεται εἰς 19 ἑκατομμύρια κομμάτια τὸ ἔτος. Ἡ μέση ἑβδομαδιαία κατανάλωσις φωταερίου εἰς τὰ δεκαπέντε ταῦτα καταστήματα εἶνε 1,873,000 ποδῶν.

Δύνανται ἐν ἀνάγκῃ νὰ δώσωσι κλίνας εἰς 7640 ἄτομα. Χρειάζοντα ἐξακοσίους ὑπηρετάς καὶ ἄλλας τόσας ὑπηρετρίδας· ἔχουσι 4,622 δωμάτια· καὶ τὰ εἰσοδήματά των ἀνέρχονται εἰς 8 χιλιάδας λιρῶν στερλινῶν καθ' ἑκάστην.»

Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ δίδονται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ βιβλιαρίου ὡς ἐξηκριβωμένοι καὶ αὐθεντικοί. Ὅποια ἡμερησία κατανάλωσις! Ὅποια τεραστία κυκλοφορία χρημάτων! Ναὶ ἡ κυκλοφορία εἶνε τεραστία· ἀλλὰ δὲν εἶνε ὅλη κέρδος. Πρέπει ἀφεύκτως νὰ ὑπάρχῃ πολλὴ σπατάλη εἰς τὰ καθιδρύματα ταῦτα, καὶ πολλὰ ζημίαι, ἐκτός τῆς πολλῆς φθορᾶς καὶ διασπαθήσεως, ἧτις θὰ φθάσῃ εἰς μέγαν βαθμὸν. Τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα τῆς Ἀμερικῆς εἶνε ὅλα μεγαλοπρεπῶς ἐφωδιασμένα καὶ στολισμένα. Οἱ κοιτῶνες εἶνε εὐρυχωρότατοι, εὐάεροι καὶ εὐάρεστοι· δὲν ὁμοιάζουν τοὺς ἀθλίους, στενοὺς καὶ πνιγηροὺς θαλάμους τοὺς ὁποίους εὕρισκε τις συχνὰ ἐν Λονδίῳ καὶ Μαγκεστρίτῃ, ἐν Ἐδιμβούργῳ καὶ Γλασκῶδῃ. Ἀλλὰ καίτοι εἶνε παραδεδεγμένον ὅτι ἡ Νέα Ὑόρκη εἶνε ἡ πόλις τῶν μεγαλοπρεπῶν ξενοδοχείων, ὑπάρχουσιν ἄλλαι πόλεις ὅπου τὰ καταστήματα ταῦτα εἶνε μεγαλειτέρων διαστάσεων. Ἐν Σαρατόγῃ, παραδείγματος χάριν, ὑπάρχει τεράστιον ξενοδοχεῖον μὲ χιλίους θαλάμους, ὅλους κομφότατα εὐτρεπισμένους. Ὡραιότατα ξενοδοχεῖα ὑπάρχουσι καὶ ἐν Σικάγῳ. Ἐπισκέφθη τὸν Οἶκον Πάλμερ, τὸν Οἶκον Σέρμαν καὶ τὸ Μέγα Ξενοδοχεῖον τοῦ Εἰρηνικοῦ. Τὸ μέγεθος, τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν μεγαλοπρεπείαν των δυσκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ. Τὸ Μέγα τοῦ Εἰρηνικοῦ κατέχει ὀλόκληρον συνοικίαν καὶ κοστίζει ὑπὲρ τὰς 250 χιλ. λιρῶν στερλινῶν ἢ οἰκοδομὴ μόνον, καὶ ἄλλας 70 χιλ. ὁ εὐτρεπισμὸς του. Ταξειδεύσας ἄλλοτε εἰς Αὐστρίαν καὶ καταλύσας ἐν Βιέννῃ ἐξεπλάγην ὑπὸ τοῦ μεγέθους, τῆς κομψότητος καὶ εὐρυθμίας τῶν ξενοδοχείων τῆς ὀνομαστῆς ταύτης πόλεως. Ἀλλὰ πολλὰ τῶν ξενοδοχείων τῆς Ἀμερικῆς εἶνε εὐρύτερα, μεγαλοπρεπέστερα, καὶ κατὰ πάντα λόγον ὑπέρτερα τοῦ καλλίστου τῆς Βιέννης.

Ἡ ἀναλογία τῆς πληρωμῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς ποιότητος τοῦ ξενοδοχείου. Εἰς τὰ ἄριστα τῶν ξενοδοχείων ἡ πληρωμὴ εἶνε ἀπὸ τέσσαρα ἕως πέντε δολλάρια τὴν ἡμέραν, ἦτοι ἀπὸ εἰκοσιπέντε ἕως εἴκοσι φράγκα τοῦ λατινικοῦ νομίσματος. Εἰς τοῦτο περιλαμβάνεται ἡ τροφή, ὁ κοιτῶν καὶ ἡ ὑπηρεσία. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις καλὰ ξενοδοχεῖα, ὅπου ἡ πληρωμὴ εἶνε ἀπὸ δύο ἕως τρία δολλάρια τὴν ἡμέραν· καὶ ὑπάρχουν μικρότερα ξενοδοχεῖα εἰς τὰς πτωχοτέρας συνοικίας μεγάλης

πόλεως, όπου ἡ πληρωμὴ εἶνε μόνον ἓν καὶ ἡμισυ δολλάριον τὴν ἡμέραν, καὶ μικρότερα ἀκόμη πρὸς ἓν δολλάριον. Οἶνοι καὶ πνευματώδη ποτὰ δὲν περιλαμβάνονται. Ἀλλὰ σπανίως γίνεται χρῆσις τοιούτων εἰς τὴν τράπεζαν. Ναὶ μὲν γίνεται πολὺς πότος ἐν Ἀμερικῇ, ἀλλ' εἰς τὰ δωμάτια καὶ τὰς αἰθούσας. Ἡ πρὸς τὴν ἐγκράτειαν κλίσις οὐχ ἦττον αὐξάνει εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας· τὸ γεγονός τοῦτο ἐμφαίνει μεταβολὴν τινα εἰς τὰ ἦθη καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ καὶ εἶνε μᾶλλον ἀξιοσημείωτον ἐν τῷ βίῳ τῶν ξενοδοχείων τῆς χώρας. Αἱ ὥραι τῶν γευμάτων ἐν γένει εἶνε· πρόγευμα ἀπὸ 7 ἕως 11 π. μ. γεῦμα ἀπὸ 2 ἕως 6 μ. μ. τσάι καὶ δείπνον ἀπὸ 6 ἕως τοῦ μεσονυκτίου. Ἡ λίστα ἔχει πάντοτε μεγίστην ποικιλίαν. Ἴδου παράδειγμα ληφθὲν ἐκ τινος ξενοδοχείου τῆς Οὐασινγκτόνος: «ΓΕΥΜΑ. Σ ο ὕ π α ρ ι ς: Οὐρὰ βοός. Τρυγόνια. Τομάτα. Μικτή. Ὁ ψ ἄ ρ ι α: Σολωμός με σάλτσα. Στοκορῖσι. Διάφορα. Β ρ α σ τ ἄ: Βωδινόν. Γλώσσα. Παγίδια βωδινά. Πρόθειον. Χῆνα. Πάπια. Ψ η τ ἄ: Ῥοσμπήφ. Μπηφτέκι. Χῆνα. Γάλλος. Κοτοπούλι. Ἀστακοί. Κ ρ ὕ α: Βωδινόν. Γλώσσα. Σολωμός. Γαλόπουλο. Ἀστακοί. Χαβιάρια. Ὁστρείδια. Χ ο ρ τ α ρ ι κ ἄ: Πατάταις βρασταίς, τηγανηταίς ἢ ψηταίς. Τομάταις. Σαλάταις διάφοραις. Κρομμύδια. Π α σ τ ἰ τ σ ι α: Πουδίγγα με ρύζι. Κομπόστα με μῆλα. Κομπόστα με δαμάσκηνα. Πουδίγγα Νέσελροδ. Φ ρ ὀ ὕ τ α: Σταφύλια. Μῆλα. Ἀπίδια τῆς Καλιφορνίας. Ῥοδάκινα. Σταφίδες. Καφές κα Τσάι.»

Ἡ ἀνωτέρω λίστα εἶνε συνήθης. Ἐχει ἀρκετὴν ποικιλίαν καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ καλὸν δείγμα συνήθους λίστας εἰς συνήθους ξενοδοχεῖον. Ἐνδιαφέρον εἶνε δι' ἓνα ξένον νὰ βλέπῃ εὐρύχωρον τραπεζαρίαν πλήρη διακοσίων ἢ τριακοσίων ἀνθρώπων κατὰ τὸ γεῦμα. Οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἐξοδεύουν πολὺ τοῦ καιροῦ των εἰς τὰ γεύματα, ἐκτὸς ὅταν φίλοι συναντηθῶσι. Τίποτε δὲν ἀκούεται εἰς τὴν εὐρείαν αἴθουσαν εἰμὴ ὁ κρότος τῶν μαχαιρίων καὶ περονίων, καὶ ἡ κίνησις τῶν πολυασχόλων ὑπηρετῶν. Ἀπὸ δέκα ἕως δεκαπέντε λεπτὰ εἶνε ὁ χρόνος τὸν ὅποιον ἐξοδεύει ὁ Ἀμερικανὸς εἰς τὸ γεῦμά του, τινὲς δὲ ἀρκοῦνται καὶ εἰς βραχυτέρον χρόνον ἀκόμη. Εἰς ξενοδοχεῖόν τι ἐν Νέξ Ὀρκῆ εἰσῆλθε ξένος τις εἰς τὴν τραπεζαρίαν, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, μιᾶ τῶν ἡμερῶν. Ἐκάθισε παρά τινα μικρὰν τράπεζαν, ὅπου πλησίον ἐτύχουεν καθήμενοι καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ἐφαίνετο πολὺ ἐμπερδευμένος μετὰ τὴν λίσταν, κ' ἐδυσκολεύετο νὰ λάβῃ ἀπόφασιν τί νὰ διατάξῃ. Πολλοὶ ἄλλοι συγχρόνως ἐλ-

θόντες εἶχον ἤδη τελειώσει πρὶν αὐτὸς διατάξῃ τὸ πρῶτον πιάτο του· οὔτε οἱ ὑπηρετῆται τὸν εἶχον παραστατήσαι. Ἦκουσα ἓνα τούτων ψιθυρίζοντα: «Ἄ! εἶνε Ἀγγλος, εἶνε Ἀγγλος!» Ὁ χρόνος εἶνε χρήματα διὰ τὸν Ἀμερικανόν! Δὲν πρέπει νὰ σπαταλᾶται εἰς τὸ γεῦμα. Ἀλλ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ νὰ παρεμποδίζῃ τις καὶ βλάβῃ τὴν τροφὴν του εἶνε κακὸς καὶ ἐπιζήμιος· ἐντούτοις δὲν εἶνε τόσον ἐν χρήσει τώρα, ἐν αὐτῇ τῇ Ἀμερικῇ, ὅσον ἦτο ἄλλοτε.

Οἱ ὑπηρετῆται εἰς τὰ κύρια ξενοδοχεῖα εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς αἰθιοπικῆς φυλῆς. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ εὖρον τοὺς πλείονας τούτων προθύμους, ταχεῖς καὶ ὑποχρεωτικούς ἀνθρώπους. Ἐνίοτε ὅταν δὲν ἐγνωρίζομεν ὅλα τὰ εἶδη τῶν φαγητῶν τῆς λίστας, ὁ ὑπηρετῆτης προθύμως μᾶς τὰ ἐξήγει. Ἄλλοτε μὲν παρηγγέλλομεν τι, ἀορίστως τὸ καλλίτερον, καὶ ἀμέσως μᾶς τὸ ἔφερον νωπὸν καὶ ἀχνίζον. Οἱ μελανόδερμοι ὑπηρετῆται εἰς τὰ καλὰ ξενοδοχεῖα κάμνουν πᾶν ὅ,τι δύναται διὰ νὰ εὐαρεστήσωσι. Οὔτε ἐβγήκαμεν ποτὲ γελασμένοι, ἐκτὸς μίαν φορὰν εἰς τοὺς Κιγκινάτους, ὅταν, ἀφήσαντες εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ μαύρου ὑπηρετοῦ νὰ μᾶς φέρῃ κᾶτι τι καλὸν καὶ νόστιμον, εἶδαμεν νὰ μᾶς φέρῃ κᾶτι τὸ ὅποιον δὲν εἰξεύρω τί ἦτο, ἀλλὰ βλέπων ὅτι ἔμεινα διστάζων περὶ αὐτοῦ, μοὶ ἔφερον ἄλλο πλέον εὐάρεστον εἰς τὴν ὁσμὴν καὶ τὴν ὄψιν. Μίαν φορὰν εἰς Παρισίους παρεκάλεσα Γάλλον ὑπηρετῆτην νὰ μοῦ φέρῃ κᾶτι τι καλὸν καὶ νόστιμον, καὶ τί μοῦ ἔφερον; ἓνα πιάτο βατράχους καὶ κατόπιν ἵππειον κρέας. Οἱ βάτραχοι, τηγανιστοὶ καὶ με σάλτσαν, ἦσαν ἠδονικώτατοι διὰ σαζωνικούς στομάχους. Καὶ τὸ ἵππειον κρέας εἶνε τραχύτερον μὲν ἀλλὰ νοστιμώτερον τοῦ βοείου κρέατος διὰ τὰς γαλατικὰς γαστέρας.

Τὰ ὀστρείδια εἶνε γενικῆς καὶ πεφημισμένης χρήσεως ἐν Ἀμερικῇ. Δὲν ἐπολυαγαποῦσα κατ' ἀρχὰς τὴν γεῦσιν των, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν μοὶ ἔγειναν οικειότερα, καὶ τώρα τὰ συνιστῶ εἰς πάντας. Ἀπῆλαυσα μεγάλως τὰ φρούτα, τὰ ὅποια εἶνε ἄφθονα εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, καὶ πάντοτε καλὸν ἐπιδόρπιον διὰ τὰς τραπέζας. Ἀλλὰ πῶς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ λαοῦ ἐν Ἀμερικῇ ὁ ἐν ξενοδοχείοις βίος; Τοῦτο εἶνε σπουδαῖον ζήτημα. Ὀλόκληροι οἰκογένειαι κατοικοῦσιν, ὡς εἶπομεν, εἰς ξενοδοχεῖα. Εἰς ἡμᾶς, μετὰ τὰς παλαιὰς ἰδέας μας περὶ ἐστίας καὶ οἰκιακοῦ βίου, ὁ ἐν ξενοδοχείοις βίος φαίνεται πέραν τοῦ δέοντος τεχνητὸς καὶ ἀφύσικος. Οὔτε δυνάμεθα νὰ τὸν θεωρήσωμεν ὡς λίαν ὑγιᾶ ὑπὸ τε φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἔπο'ιν. Βεβαίως παρ' ἡμῖν δὲν θὰ συνετέλει εἰς τὴν εὐθηρίαν, οὔτε θὰ συνῆδε μετὰ τὰς περὶ κοινωνικῆς εὐμαρείας ἰδέας μας.

Τὰ ξενοδοχεῖα ἐνὸς τόπου εἶνε χρησιμώτατα καὶ προσφορώτατα· παρέχουσι πρόχειρον καὶ ἄνετον κατάλυμα εἰς τοὺς ταξειδιώτας. Τί θὰ ἐκάμναμεν χωρὶς αὐτά; Εἶνε, ὑπὸ τὰς παρούσας κοινωνικὰς περιστάσεις, μία ἀνάγκη. Ἄλλὰ ποῖος τόπος κοινῆς ἀναψυχῆς, ὅσον καλὸς καὶ τακτοποιημένος καὶ ἂν εἶνε, δύναται νὰ συγκριθῆ μετὴν οἰκίαν, ὅπου ὁ οἰκογενειακὸς βίος εἶνε ἱερός καὶ ἀποκεκλεισμένος ἀπὸ τοῦ πολυπράγμονος τοῦ αὐθάδους κόσμου; «Τὸ σπίτι» εἶνε γλυκεῖα, γλυκεῖα λέξις! «Σπίτι, γλυκὸ σπίτι, δὲν εἶνε τόπος σὰν τὸ σπίτι». Διὰ τὸν οἰκιακὸν βίον, διὰ τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν, διὰ τὴν ἀφιέρωσιν μιᾶς οἰκογενείας εἰς πᾶν τὸ ἱερόν καὶ τὸ ἄγιόν, «δὲν εἶνε τόπος σὰν τὸ σπίτι.»

«Εἰς μεγαλοπρεπῆ ξενοδοχεῖα (ψάλλει ποιητὴς τις) ἔχουν μερικοὶ τὸ σπίτι τους. «Εἴμεθα ἐλεύθεροι ἀπὸ μερίμνας», λέγουσι. Καὶ ὅμως δι' ἐμὲ τὸ γλυκὸ μου σπιτάκι, εἶνε πολὺ καλλίτερον. Καὶ σὰς τὰ ἄλλα σπιτία σὰς χαιρετῶ, καὶ κανένα σπίτι δὲν περιφρονῶ. Ἄλλὰ δι' ἐμὲ τὸ ἀκριβὸ μου, τὸ καλὸ μου σπιτάκι, εἶνε πολὺ ὠραιότερον εἰς τὰ μάτια μου.»

Ἄλλ' ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἀντίθεσιν, ὀλίγας παρατηρήσεις ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἐκφέρουσι διὰ τὰ ἀμερικανικὰ ξενοδοχεῖα, ἡ κυρία Κάρβουττ καὶ ὁ σύζυγός της. Ἐξ ὧν παραθέτομεν ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι ὑπέφεραν στενοχωρίαν τινὰ ἢ ἀμηχανίαν εἰς τὰ καταστήματα ταῦτα, ἢ ὅτι ἔχουσι προδιάθεσιν νὰ μεταβάλλωσι τὴν πέτραν εἰς βουνόν, ἂν μᾶς συγχωρῆται ἡ ἔκφρασις. Ἡ κυρία Κάρβουττ γράφει: «Ἡ μεγάλη ἔλλειψις εἰς τὰ ἀμερικανικὰ ξενοδοχεῖα, ἦν πολὺ αἰσθάνονται οἱ Εὐρωπαῖοι, εἶνε ἡ τοῦ πανδαήμονος θυρωροῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Εὐρώπης, ἢ ἡ τοῦ φιλόφρονος ἰδιοκτῆτου τῶν ἀγγλικῶν ξενοδοχείων. Οἱ ὁ δ ἡ γ ο ἰ τὰ βιβλία εἶνε πενιχρὸν πρᾶγμα, οἱ ὑπνέται εἶνε ἐν γένει ξένοι, ὥστε δὲν ὑπάρχει μέσον νὰ λάβῃ τις πληροφορίας. Ὁ ἀμερικανὸς διευθυντὴς ξενοδοχείου εἶνε σπάνιον φαινόμενον· ἔτυχε νὰ τὸν ἴδωμεν καὶ μᾶς ἐφάνη περιέργον πλάσμα. Χαίρει ὁμιλῶν περὶ τοῦ καιροῦ ἢ συζητῶν πολιτικὰ μᾶζυ σὰς· ἀλλ' ἔαν τὸν ἐρωτήσητε τίποτε περὶ τοῦ πῶς δύνασθε καλλίτερον νὰ ἐπισκεφθῆτε τὰ περίχωρα, ἢ τὴν τιμὴν τῶν ναύλων ἢ κἄτι τι σχετιζόμενον μετὰ τὸ ἐπάγγελμά του, ἢ ἀξιοπρέπειά του πληγώνεται διὰ μιᾶς. Θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν τοῦ κύριον, καὶ σεῖς τολμάτε νὰ τὸν μεταχειρίζησθε ὡς μισθωτόν. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὑπαλλήλους εἰς τὰ γραφεῖα τῶν ξενοδοχείων, ἢ αὐθάδειά των εἶνε παροιμιώδης καὶ ἐν Ἀμερικῇ. Ἴδου ἐν δεῖγμα τῆς συμ-

περιφορᾶς των. Τὰ ἀσπρόρρουγά μας εἶχον ἐπιστραφῆ ἀπὸ τὴν σιδηρώτριαν, καὶ ἔλειπεν ἐν ἄξιον λόγου εἶδος, ὥστε ὁ Ἐδουαρδ ἐπῆγεν εἰς τὸ γραφεῖον καὶ παρεκάλεσε τὸν ὑπάλληλον νὰ ἐξετάσῃ. «Θὰ ἐμετρήσατε κακὰ, εἶπεν ὁ ὑπάλληλος, κανεὶς δὲν χρειάζεται τὰ πράγματά σας.» Τοῦτο συνέβη εἰς ἐν τῶν ἀρίστων καὶ ἀρχαιοτέρων ξενοδοχείων εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας.»

Ἴσως ἡ κυρία Κάρβουττ καὶ ὁ σύζυγός της ἐφάνησαν παράξενοι κἄπως ἢ ἔδειξαν ὀλιγωτέραν τοῦ δέοντος εὐλάβειαν πρὸς τὴν νοημοσύνην τῶν Γιάγκηδων. Τὰ δεῖγματα, θὰ ὑποθέσωσιν ἴσως τινὲς, τὰ ὁποῖα παρέχει τῆς ἀμερικανικῆς συμπεριφορᾶς ἡ κυρία Κάρβουττ, ὑπεμφαίνουσι κἄτι τι ὡς αἰσθημα μνησικακίας ἢ πείσματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμαρτύρει προσβληθεῖσαν φιλοτιμίαν ἢ ἐλαττωθεῖσαν συμπάθειαν. Ἄλλ' οἱ Ἀμερικανοὶ διευθυνταὶ ξενοδοχείων καὶ οἱ ὑπάλληλοί των εἰς τὰ γραφεῖα πρέπει νὰ εἶνε συνειθισμένοι μετὰ ταῦτα πράγματα, καὶ ὅ,τι ἂν ἔγραψε δυσηρησθημένος τις ταξειδιώτης ἐναντίον των, οὐδέως τοὺς μέλει οὔτε παραβιάπτει τὰς ὑποθέσεις των.

ΕΞ ΕΝΟΣ ΖΕΥΓΟΥΣ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΤΑΓΟΜΕΘΑ;

(ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ)

ΥΠΟ

L. GUMLOWICZ

Α'

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ

Υπεδείξαμεν ελαττώματά τινα ἐν τῇ Νοήσει, ελαττώματα τυπικά. ελαττώματα προερχόμενα οὕτως εἶπεν ἐκ τῶν κακῶν αὐτῆς ἕξεων. Ἀπεκαλύψαμεν εἴτα τὰ ἐκ τῶν παραδεδεγμένων ἀρχῶν κωλύματα, ἅτινα ἐμποδίζουσιν ἡμᾶς νὰ προβαίνωμεν ἐπιτυχῶς καὶ νὰ ἐπιτυγχάνωμεν θετικά ἀποτελέσματα ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης. Προτοῦ ὅθεν ἐπισκοπήσωμεν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ τὰς ἐθνικὰς καὶ κοινωνικὰς ομάδας, ἃς θέλομεν ἀπαντήσει ἐν τῇ σφαίρᾳ αὐτοῦ, δεόν ν' ἀπωθήσωμεν τὴν ἐν χρήσει ἰδέαν περὶ τῆς « ἀπλότητος » τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καθ' ἣν τοῦτο κατάγεται μόνον ἐξ ἐνὸς ζεύγους προγόνων ἢ ἐκ τινῶν πρωτογόνων ζευγῶν. Εἶνε ἡ ἰδέα αὕτη τύπος βαθύτατα ἐγκεχαραγμένος ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν ὡς ἐκ τῶν καθημερινῶν ἐν τῷ βίῳ ἡμῶν παρατηρήσεων. Λάβωμεν, ἀκολουθοῦντες ὑποθέσεις τινὰς, καὶ συμμορφούμενοι πρὸς τινὰς ὁμοιότητας καὶ πιθανότητας, ἑτέραν ἰδέαν, ἥττον ἐν χρήσει, καὶ ἐξελέγξωμεν αὐτὴν διὰ τῶν γνωστῶν φαινομένων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φύσεως. Ἴδου ὑπόθεσις τοιαύτη, ἱκανῶς πιθανὴ καὶ παρέχουσα ἡμῖν ἑτέραν ἄποψιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ὑπάρχει νόμος, ὃν βλέπομεν δεσπόζοντα ἐν τῇ περιστοιχιζούσῃ ἡμᾶς φύσει, ἐφόσον

αὕτη παρίσταται ὡς δημιουργός· ἐκ πολυαριθμῶν σπερμάτων διασπειρομένων ἀνά τὸν κόσμον, παράγονται πολὺ ὀλιγαριθμότερα ὄντα, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὄντων ἡ μειονότης μόνον παράγει γόνους. Ὁ νόμος οὗτος ἐφαρμόζεται ἐν ἀπάσῃ τῇ σφαίρᾳ τοῦ φυτικῆς βίου καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ σφαίρᾳ τοῦ ζωϊκοῦ βίου. Π ο λ λ ἄ σπέρματα ὀλιγώτερα ὄντα ὀλιγστοὶ γόνοι (ἢ ὄριμοι ὄργανισμοί). Τοῦτον τὸν νόμον παρατηροῦμεν πανταχοῦ ὅπου ὑφίσταται φυτικὸς βίος, πανταχοῦ ὅπου ὑφίσταται ζωϊκὸς βίος. Ἡ φύσις πολιτευομένη οὕτω, φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἐμπνέεται ἐκ « συννετῆς προνοίας », ὅτι ἐνεργεῖ μετὰ πολιτικῆς δεξιότητος. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ Φύσις λαμβάνει προφυλάξεις, ὅτι λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ἐκ τῶν προτέρων τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, τὰς ἐπαπειλούσας τὴν ὑπαρξιν ἐκάστου γένους καὶ τοὺς κινδύνους τοὺς ἐλλοχεύοντας πάντα ζωϊκὸν ὄργανισμόν· δὲν παράγει ἄπειρον ἀριθμὸν σπερμάτων ἢ ὅπως παραγάγη τοῦλάχιστον μικρὸν τινα ἀριθμὸν ὄριμων γόνων. Ἀφειδῆς ἐν τῇ ἐκκολλάψει τῆς ζωῆς, ἡ Φύσις δὲν εἶνε ἠναγκασμένη νὰ δείκνυται ἀπέναντι τῶν πολεμίων δυνάμεων φειδωλὴ τῆς οὕτω ἀφειδῶς προγεομένης ζωῆς. Λοιπὸν, τούτου δεκτοῦ γενομένου, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐποιήσατο ἐξαιρέσιν ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος, τοῦ κανόνος τούτου, ὃν τηρεῖ ἐν ἅπαντι τῷ φυτικῷ βασιλείῳ καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ζωϊκῷ βασιλείῳ; Ὁ ἄνθρωπος, ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ αὐτοῦ, μάτην θεωρεῖ ἑαυτὸν πολὺ ὑπέρτερον παρ' ὅσον πράγματι εἶνε, τοῦ φυτικῆς καὶ τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου· οὐδένα ἔχομεν λόγον ἵνα παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Φύσις, ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἠκολούθησε πολιτικὴν διάφορον.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ φυσιοδίφαι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δὲν ἐδίστασαν ἄλλως τε νὰ κηρυχθῶσιν ὑπὲρ τῆς πολυγενετικῆς ἀρχῆς τῆς ἀνθρωπότητος καὶ οὐχὶ ὑπὲρ τῆς μονογενετικῆς.

Ὅτε κατὰ τὸν προηγούμενον αἰῶνα οἱ ἐπιστήμονες καὶ οἱ θεολόγοι ἐβασάνιζον τὸ πνεῦμα αὐτῶν προσπαθοῦντες νὰ διεξηγήσωσι τὴν παρουσίαν, ἐν Ἀμερικῇ, ἀνθρώπων, οἵτινες προφανῶς δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καταγωγὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ παλαιοῦ κόσμου, ὁ Βολταίρος παρετήρησεν ὅτι «δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκπλήττωνται πλειότερον διὰ τὴν ἀνεύρεσιν ἐν Ἀμερικῇ ἀνθρώπων ἢ διὰ τὴν ἀνεύρεσιν μυιῶν.»

Ὁ Γκαίτε, τοῦ ὁποίου παραδεχόμεθα πάντες τὴν μεγαλοφυίαν καὶ τὴν μαντικὴν δυνάμιν ἀκριβῶς ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ φιλοσοφικῆς Νοεῖν, λέγει περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. «Πιστεύεται γενικῶς ὅτι ἡ φύσις εἶνε ὑπερβολικῶς φειδωλὴ ἐν τῇ παραγωγῇ αὐτῆς. Εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ

καταπολεμήσω τὴν γνῶμην ταύτην. Βεβαίῳ, ἐξεναντίας, ὅτι ἡ Φύσις δείκνυται πάντοτε ἀφειδῆς, μάλιστα δὲ καὶ ἄσωτος, ὅτι συμμορφούμεθα πλείοτερον πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτῆς παραδεχόμενοι ὅτι παρήγαγε τοὺς ἀνθρώπους κατὰ δωδεκάδα ἢ καὶ κατὰ ἑκατοντάδα ἀκόμη, ἢ ὅτι παρήγαγεν αὐτοὺς μετὰ πενιχρᾶς φειδωλίας ἐξ ἑνὸς καὶ μόνου ζεύγους. Ὅταν ἡ γῆ ἔφθασεν εἰς βαθμὸν τινα ὠριμότητος, ὅταν τὰ ὕδατα ἀπεχώρησαν, καὶ ἡ γῆ ἐκαλύφθη ἐπαρκῶς ὑπὸ χλόης, ἤρξατο ἡ ἐποχὴ τῆς ἀνθρωπίνου γενέσεως, καὶ οἱ ἀνθρώποι παρήχθησαν διὰ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, π α ν τ α χ ο ὕ ο π ο υ τ ὸ ἔ δ α φ ο ς ἐ π ἔ τ ρ ε π ε τ ο ὕ τ ο, ἴσως κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς ὀρεινοτέρους τόπους.»

Μεταξὺ τῶν συγχρόνων φυσιοδιφῶν, ὁ Βαρμπίστερ μετὰ πολλῶν ἄλλων κηρύσσεται σαφῶς ὑπὲρ τοῦ πολυγενισμοῦ. Ἐσχάτως ἔτι, ὁ κ. Φρίτς, καθηγητῆς ἐν Βερολίῳ, ἐξεφράσθη ὡς ἐξῆς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν ὁμιλίᾳ αὐτοῦ «περὶ τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἀνθρωπολογίας θεωρουμένων ὡς συναφῶν», ὁμιλίᾳ γενομένη ἐν συνεδριάσει τῆς γεωγραφικῆς ἐταιρίας.

«Οἱ ἀρχαιότεροι πυρῆνες τῶν συγχρόνων ἠπειρῶν εἶνε τὰ βορειοδυτικὰ καὶ τὰ νοτιοδυτικὰ τῆς Ἀσίας, αἱ δύο αὐταὶ χῶραι αἱ χωριζόμεναι ὑπὸ τῶν Ἰμαλαίων ὄρεων, — ἡ Κεντρικὴ καὶ Νοτιὰ Ἀφρικὴ καὶ αἱ δυτικαὶ χῶραι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Πιθανόν, ἀπ' ἑτέρου, εἰς διάφορα μέρη, χῶραι, αἵτινες σήμερον ἀνήκουσιν εἰς τὸν ὠκεανόν, νὰ ἦσαν ἄνευ ὕδατων καὶ νὰ ἐχρησίμευσαν ὡς κοιτῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐν τῷ γίγνεσθαι. Ὅταν, ἐν τῇ παρόδῳ τῶν ἐτῶν, οἱ βιωτικοὶ ὄροι εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους κατεστάθησαν εὐνοϊκώτεροι πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, μορφαὶ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, ἐπιδεκτικαὶ τελειοποιήσεως ἔτειναν, καὶ τοῦτο παραδεχόμεθα συμφώνως μὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως, πρὸς τὴν ὑπερτάτην ταύτην τελειοποίησιν.

«Εἶνε προφανῶς παράλογον νὰ νομίζωμεν ὅτι οἱ εὐνοϊκοὶ οὗτοι ὄροι παρουσιάσθησαν ἐν ἐνὶ μόνῳ τόπῳ· ὅτι μία μ ὄ ν η τοπικὴ μορφή ἐχρημάτισε πρόδρομος τοῦ ἀνθρώπου· ὅτι τέλος ἐ ν μ ὄ ν ο ν ζ ε ὕ γ ο ς ἀνέβη αἰφνιδίως τὴν βαθμίδα ταύτην πρὸς ἐκπληξιν τῶν μεταγενεστέρων γενεῶν.

«Δέον μᾶλλον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ πρόδρομοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπετέλουν ἤδη γένος διεσπαρμένον ἐπὶ τῆς γῆς. Τούτου οὕτως ἔχοντας, δέον πρὸς τούτοις νὰ θεωρῶμεν ὡς βέβαιον ὅτι π α ρ ο υ σ ῖ α ζ ο ν π ρ ὸ ς ἄ λ λ ἡ λ ο υ ς δ ι α φ ο ρ ᾶ ς φ υ λ ῶ ν.»

B'

ΘΗΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΟΝΟΓΕΝΕΙΑΣ

Δύο ἰδίως λόγοι, αἰείποτε, ἐπέβαλλον εἰς τοὺς φυσιοδίφας καὶ τοὺς φιλοσόφους, ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἀνθρωπολογίας, μόλις παρουσιάζετο αὐτοῖς τὸ ζήτημα τοῦ «ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,» ἐπιφυλακτικότητᾳ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν αὐστηρὰν ἐπιστήμην. Ἐν πρώτοις, ἤθελον οὗτοι νὰ φεισθῶσι τῆς παραδόσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἣν ἀποδέχονται οἱ κορυφαῖοι τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ εἶτα ἐκωλύοντο ὑπὸ τῶν ἠθικῶν συνεπειῶν ἃς ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἠναγκασμένους νὰ ἐξαγάγωσιν ἐν τῇ θεωρίᾳ (ἐν τῇ θεωρίᾳ, δυστυχῶς, μόνον!) ἐκ τῆς δόξης περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ μόνον ἐκ τῆς δόξης ταύτης. Λόγοι θρησκευτικοὶ ἐκώλυνον αὐτοὺς νὰ θίξωσι τὴν παράδοσιν τῆς Βίβλου καθ' ἣν πάντες οἱ ἀνθρώποι κατήγοντο ἐξ ἑνὸς μόνου ζεύγους προπατόρων. Ἴδου διατὶ αἱ ἀμφιβολίαι ἃς πολλοὶ ἐπιστήμονες καὶ φυσιοδίφαι ἐνέκρυπτον εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς ψυχῆς αὐτῶν περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐξεδηλώθησαν ἐν ἀρχῇ διὰ τάσεως, εἴτε πρὸς συμβίβασμόν τῆς ἐπιπροσθέτου θεωρίας μετὰ τῆς βιβλικῆς παραδόσεως, εἴτε πρὸ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ἠθικὴ θεωρία τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἀνεξάρτητος τοῦ γεγονότος τοῦ ἐνιαίου ἢ τοῦ πολλαπλοῦ τῆς καταγωγῆς. Ἐν ἀρχῇ δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ προβῶσι περαιτέρω· δὲν ἤθελον χάριν ἀληθείας τινὸς τῆς φυσικῆς ἱστορίας νὰ διακυβεύσωσιν ἠθικὰ ἀποκτήματα, πολυτιμότερα καίτοι ἀπλῶς καὶ καθαρῶς θεωρητικά.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψει τὰς αἰτίας τὰς ἐμβαλούσας εἰς δισταγμοὺς ἐν τῷ ζητήματι τῷ ἀπασχολοῦντι ἡμᾶς ἐξόχους ἐρευνητὰς, οἵτινες ἔνεκα τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως καὶ ποιᾶς τινος διασκευῆς τοῦ πνεύματος αὐτῶν, ἀπέφευγον ἐπιμελῶς πᾶσαν ἀπότομον ἐπίθεσιν κατὰ τῶν κρατουσῶν ἠθικῶν ἰδεῶν, — ἐννοοῦμεν ὅτι προερχομένη ἐκ τοιούτων ἀνδρῶν ἀπλῆ τις ἀμφιβολία περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, παρουσιάζει ὑψίστην σημασίαν.

Συμβουλευόμενοι, λόγου χάριν τὸν Ἀλέξανδρον Οὐμβόλδον, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, δὲν θὰ λησμονήσωμεν, ὅτι πραγματευόμενος αὐτὸ

ἐξετάζει τὰ πάντα ἀπὸ ἀπόψεως «ἠθικῆς»· ἐν ἄλλοις λόγοις ἐγκαταλείπει τὴν ἐπιστημονικὴν ἄποψιν, παύει νὰ εἶνε ἀμερόληπτος. Λέγει τοῦτο ὁ ἴδιος σαφέστατα : «Ποιοῦμέν τι πλειότερον τῆς ἀπλῆς διαβεβαιώσεως περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· κηρύττομεν τελείως ἀνυπόστατον πᾶσαν δόξαν καθ' ἣν φυλαί τινες τυγχάνουσιν ὑπεροχώτεραι, καθ' ἣν ἕτεροι τυγχάνουσιν ὑποδεέστεραι. Ὑπάρχουσιν ἔθνικα στελέχη μᾶλλον τελειοποιήσιμα, ὑπάρχουν τοιαῦτα μᾶλλον τελειοποιημένα, ὑπάρχουν ἕτερα ἐξευγενισθέντα διὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι στελέχη εὐγενέστερα ἐτέρων.» Αἱ φράσεις αὐταὶ ὑπηγορευθησαν μᾶλλον ὑπὸ διακαοῦς ἔρωτος πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ὑπὸ τῆς ἀμεροληψίας πνεύματος ἐξερευνητικοῦ.»

Ὁ Ἀλέξανδρος Οὐμβόλδος δὲν τολμᾷ ν' ἀνακηρύξη ὡς ἐπιστημονικὴν πρότασιν τὸ ἐνιαῖον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀναφέρει ἄνευ τινὸς σχολίου «τὸν μέγιστον ἀνατόμον τῆς ἐποχῆς μας,» τὸν Ζοῦν Μύλλερ, κατὰ τὸν ὁποῖον «εἶνε ἀδύνατον νὰ μάθωμεν ἐὰν αἱ ἀνθρώπινα φυλαὶ τὰς ὁποίας βλέπομεν κατὰγονται ἐκ πολλῶν πρωτογόνων ἀνθρώπων ἢ ἐξ ἑνὸς μόνου πρωτογόνου ἀνθρώπου.»

Παραθέτει ἐπίσης ἄνευ τινὸς διαμαρτυρίας τὸ ἀκόλουθον χωρίον παραλαμβανόμενον ἐκ συγγράμματος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γουλιέλμου καὶ τείνον ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀναληθές τῆς βιβλικῆς παραδόσεως : «Οὔτε ἱστορικῶς, οὔτε ἐξ οἰασθήποτε ἀσφαλοῦς παραδόσεως, γνωρίζομεν ἐποχὴν τινα καθ' ἣν τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ μὴ εἶνε διηρημένον εἰς ομάδας λαῶν. Δὲν εἶνε ὅθεν δυνατὸν νὰ διακρίνωμεν ἱστορικῶς ἐὰν ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε κατάστασις ἀρχέγονα, ἢ ἐὰν παρήχθη βραδύτερον. Διάφοροι παραδόσεις, ἐπαναλαμβανόμεναι, ἄνευ καταφανοῦς τινος συνδέσμου, εἰς διάφορα σημεῖα τῆς γῆνιου σφαίρας, ἀρνοῦνται τὴν ὑπόθεσιν καθ' ἣν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος κατὰγεται ἐξ ἑνὸς μόνου ζεύγους. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶνε τοσοῦτον διαδεδομένη ὥστε ἐξελήφθη πολλὰκις ὡς ἀνάμνησις τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐν τούτοις τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει μᾶλλον ὅτι ἡ ἐν λόγῳ παράδοσις οὐδὲν ἔχει τὸ ἱστορικόν, καὶ ὅτι μόνη ἡ ὁμοιομορφότης τῆς ἀνθρωπίνου νοήσεως ἤγαγεν εἰς τὴν αὐτὴν ἐξήγησιν τοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Οὕτω ἀναμφιβόλως πολυάριθμοι μῦθοι ἄνευ ἱστορικῆς συναφείας παρήχθησαν ἀπλῶς ἐκ τῆς ὁμοιομορφότητος ἥτις ἀνάγκηθεν παρετηρήθη ἐν τῇ μυθοπλαστικῇ καὶ ταῖς ἀνθρωπίνους ὄνειροπολήσεσι. Ἡ παράδοσις τοῦ ἑνὸς μόνου ζεύγους παρουσιάζει, ἄλλως τε, καὶ κατ' ἄλλον χαρακτήρα τὸν τύπον τῆς ἀνθρωπίνου ἐπινοίας : ἰσχυρί-

ζεται ν' ἀποδείξῃ διὰ μέσου ἀνήκοντος εἰς τὴν σύγχρονον παρατήρησιν φαινόμενον κείμενον ἐκτὸς πάσης παρατηρήσεως, τὸ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.»

Φαίνεται συναγόμενον ἐπίσης ἐξ ἐτέρου χωρίου τοῦ Κόσμου ὅτι ὁ Α. Οὐμβόλδος δὲν εἶχε τὴν ἐπιστημονικὴν πεποίθησιν, περὶ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι τὸ ἐνιαῖον τοῦτο καὶ τὸ ἐνιαῖον τῆς καταγωγῆς θὰ συνεπήγοντο κατ' ἀνάγκην τὴν προτέραν ὑπαρξίν λαοῦ πρωτογόνου· κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἰθεωροῦντο οἱ Ἑβραῖοι ὡς ἀπαρτιζόντες τὸν λαὸν τοῦτον. Ἀλλὰ, λέγει ὁ Α. Οὐμβόλδος, «Ἡ κυρίως λεγομένη ἱστορία, ἢ ἱστορία ἢ ἐπικαλουμένη ἀνθρωπίνους μαρτυρίας, δὲν γνωρίζει λαὸν πρωτόγονον, δὲν γνωρίζει πρωτόγονον καὶ μόνον ἐστὶν πολιτισμοῦ... Ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος, εἰς τὰς ἀπωτάτας ἐσχατίας τοῦ ὀρίζοντος τῆς ἀληθῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, διακρίνομεν ἤδη, σ υ γ χ ρ ὶ ν ω ς, πολλὰ φαινὰ σημεῖα, ἀκτινοβολοῦντα πρὸς ἄλληλα...» Τὸ γεγονός τοῦτο ἤκιστα συμβιβάζεται πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· συμβιβάζεται ὅμως ἄριστα πρὸς τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν.

Ἐπιστήμονες τινες ἐρρόνου ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξαγάγωσι τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης ἢ ἐκ τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, θεωρουμένου τοῦ ἐνιαίου τούτου ὡς γεγονότος ἀνεγνωρισμένου ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οὗτοι ἐλάβαν ὡς μέσον ὄρον τοῦ συλλογισμοῦ αὐτῶν τὸ ἐνιαῖον τοῦ εἴδους. Ἐτεροι ἐπιστήμονες μὴ θέλοντες νὰ κλονίσωσι τὰς ἠθικὰς ταύτας ἀρχὰς, ἀλλὰ μὴ δυνάμενοι νὰ παραδεχθῶσι τὸ ἐνιαῖον τῆς καταγωγῆς, ἤρξαντο ἀμφισβητοῦντες ὅτι τὸ ἐνιαῖον τοῦ εἴδους ἀναγνωρίζει ὡς αἰτίαν τὸ ἐνιαῖον τῆς καταγωγῆς. Οὗτοι ἄφησαν ὑφιστάμενον εἰς τὰς δύο πρώτας προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ τὸ ἐνιαῖον τοῦ εἴδους καὶ τὰς ἐν λόγῳ ἠθικὰς ἀρχὰς, ἀλλὰ διημφισβήτησαν ὅτι ὑφίσταται συναφεία τις τοῦ ἐνιαίου τοῦ εἴδους καὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς καταγωγῆς. Ἦτο δι' αὐτοὺς μέσον νὰ διατηρήσωσιν εἰς τὰς περὶ ὧν πρόκειται ἀρχὰς βάσιν δῆθεν τινὰ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμασι, χωρὶς νὰ θυσιάσωσι τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν πεποίθησιν τὴν ἀφορώσαν τὴν πολλαπλότητα τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Εἰς τοὺς ἐπιστήμονας τούτους καταλέγεται πρῶτος ὁ Οὐαίτζ : «Διατηροῦμεν ἰσχυρὰν, λέγει, τὴν πρότασιν καθ' ἣν τὸ ἐνιαῖον τοῦ εἴδους προκύπτει ἐκ τοῦ ἀποδείχθέντος ἐνιαίου τοῦ στελέγους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἐτέραν πρότασιν, ἣν οἱ ζωολόγοι ἀδίκως θεωροῦσιν ὡς ἀχώριστον

ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ καθ' ἣν διακεκριμένη καταγωγή, ὅπου εἶνε δυνατόν ν' ἀποδείξῃ τις τοιαύτην, εἶνε ἀρκοῦσα ἀποδείξεις τῆς ποικιλίας τῶν εἰδῶν.»

Ἄφου οὕτω συνετῶς παρεσκευάσεν ἔδαφος εὐνοϊκὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ δύναται νὰ συμπήξῃ τὰς πολυγενετικὰς αὐτοῦ δοξασίας ἐξακολουθεῖ ὡς ἐξῆς : «Κατὰ πολυάριθμα παραδείγματα εὐρεθέντα ὑπὸ τοῦ Γάιβελ, ἡ ὑπόθεσις κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ διάφορα εἶδη τῶν ζώων κατάγονται ἐκ πρωτογόνων ζευγῶν, εἶνε εἰς τὰς πλείστας τῶν περιπτώσεων ἐντελῶς ἀνυποστήρικτος, τινῶν ἐκ τῶν εἰδῶν (εἶνε δὲ ταῦτα πολυάριθμα) μὴ δυναμένων νὰ ὑπάρχωσιν ἄνευ τῆς συνυπάρξεως ἐτέρων εἰδῶν, τῶν τελευταίων τούτων χρυσιμενόντων αὐτοῖς ὡς τροφή, καὶ ἐτέρων εἰδῶν (ἐπίσης πολυαριθμῶν· τοῦ ἀσπάλακος, τοῦ κάστορος, καὶ τῶν πλείστων ὑδροβίων ζώων) μὴ ὄντων πεπρωκισμένων διὰ δυνάμεις μετατοπισμοῦ ἀρκοῦσης ὅπως ἐξηγηθῆ ἡ βαθμαία αὐτῶν διάδοσις ἐφ' ὅλων τῶν χωρῶν, ἃς κατέχουσιν ἡδη.

«Τυχῶναι δυσχερὲς, ἄλλως τε, νὰ φαντασθῶμεν ὡς δημιουργηθέντα ἀρχικῶς ὑπὸ ἐνὸς μόνου ζεύγους τὰ ζῶα ἅτινα ζῶσιν ἀγέληδόν. Ἀνεγνωρίσθη ὅθεν ἐσχάτως ἡ ἀνάγκη τῆς παραδοχῆς, τοῦλάχιστον διὰ πολλὰ εἶδη, πολλῶν δημιουργικῶν κέντρων καὶ ἀρχηγόνων ἀφρητιῶν· ἀλλ' ὡς ἐκ τούτου, φαίνεται ἡμῖν ταύτοχρόνως ἀπαραίτητον νὰ διακρίνωμεν σαφῶς μεταξὺ τοῦ ἐνιαίου τοῦ εἶδους καὶ τοῦ ἐνιαίου τῆς ῥίζης ἢ τοῦ στελέχους, ὧν αἱ ἔννοιαι, ἄλλως τε, οὐδόλως συμφωνοῦσιν.»

Μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς διακρίσεως ταύτης, ὁ Οὐαίτζ ὑποβάλλει εἰς λεπτολόγον κρίσιν πάντα τὰ ἐπιχειρήματα ἅτινα ἐπικαλοῦνται ὑπερ καὶ κατὰ τῆς πολυγενείας. Τέλος «ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς πλάνης, εἰς ἣν περιπίπτουσι συνήθως οἱ παραδεχόμενοι ὅτι πᾶσαι αἱ φυλαὶ κατάγονται ἐξ ἐνὸς μόνου σημείου, — τοῦ Παραδείσου, τοποθετουμένου συνήθως εἰς τὸ Νοτιοδυτικὸν τῆς Ἀσίας, — καὶ οἱ φρονοῦντες ὅτι δύνανται νὰ διεξηγήσωσι τὰς ἀρχικὰς μεταναστεύσεις τῶν ἀνθρωπίνων τούτων φυλῶν.»

«Ἄφ' ἐτέρου (οὕτω ἐξακολουθεῖ ὁ Οὐαίτζ) τὰ θετικὰ ἐπιχειρήματα ἅτινα προέβαλλον διὰ νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἐξ ἐνὸς μόνου ζεύγους δὲν ἔχουσι μεγάλην ἀξίαν, ἐὰν ἔτι ἀναγνωρίσωμεν αὐτοῖς ἐπιστημονικὴν τινα ὑπόστασιν. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ συζητήσωμεν μετ' ἐκείνων δι' οὓς τὸ κείμενον τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναπληροῖ πᾶν ἐπιχείρημα, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ εὐ-

ρωμεν λίαν ἀπίθανον τὴν ὑπόθεσιν ἐνὸς μόνου ζεύγους, διότι δὲν βλέπομεν ποτὲ τὴν φύσιν ἐνεργοῦσαν ἀπρονοήτως, καὶ θὰ ἦτο μεγίστη ἀπρονοησία ἐὰν, ἐν οἰαδήποτε ἐποχῇ, ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ διαιώσις εἶδους τινὸς ἢ γένους ἐξηρτᾶτο ἐκ τόσῳ ἀσθενοῦς νήματος : τῆς ὑπάρξεως μιᾶς μόνης ἀνθρωπίνης ζωῆς ! Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο παρελήφθη ἐκ σκέψεων καθαρῶς θεολογικῶν καὶ οὐχ' ἐκ θεωριῶν φυσικῶν ἢ φυσιολογικῶν· εἶνε ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεγαλοποιῶμεν τὴν ἀξίαν αὐτοῦ.

Ὁ Οὐαίτζ καταπολεμῶν εἶτα τὴν ἄκραν πολυγενετικὴν δοξασίαν τοῦ Ἀγασίς καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, λέγει ἐν τέλει : «Εἶνε βεβαίως ἐπιτετραμμένον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἔτι ἐνεφανίσθησαν ἐν πληθεί ἐπὶ τῆς Γῆς ἐν διαφόροις δημιουργικαῖς κέντροις, καὶ ὅτι οἱ λαοὶ τῆς Γῆς κατάγονται ἕκαστος ἐκ ζεύγους—ρίζης ἢ καὶ ἐκ πολλῶν ζευγῶν—ρίζων· εἶνε ἐπίσης ἐπιτετραμμένον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι κατάγονται ἐκ τῶν μιγμάτων ἅτινα παρήχθησαν μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τῶν διαφόρων ζευγῶν. Εἶνε μάλιστα δύσκολον, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν πορισμάτων τῆς ἀνθρωπίνης ἐρεῦνης, ν' ἀποκρούσωμεν τὴν πιθανότητα τῆς ὑποθέσεως ταύτης . . . »

«Συγκεκριαλιούντες τὸ συμπέρασμα εἰς ὃ καταλήγουσιν αἱ ἄνω κρίσεις, δεόν ν' ἀναγνωρίσωμεν ὅτι διὰ πάντα ἐσκεμμένως κρίνοντα, μέρος τῆς γνώμης τοῦ Ἀγασίς παραμένει ἄθικτον. . . . Τὸ μέρος τοῦτο εἶνε ἡ πρότασις καθ' ἣν ὑπῆρξαν ἴσως, ἐν τῇ διακεκαυμένη ζώνῃ, πολλὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν ποτὲ ἄνθρωποι, καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ὠρμήθησαν ὅπως κατακυριεύσωσι τὴν ἐπίλοιπον γῆν. » Οὕτω ὁμιλεῖ εἰς τῶν μᾶλλον περιεσκεμμένων ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἀνθρωπολόγων.

(Ἐπιστῆ: τὸ τέλος).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΑ ΑΕΡΟΣΤΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ ΧΡΗΣΙΝ

Εἰς Σαλαί-Μεδόν τῆς Γαλλίας λειτουργεῖ ἡ Κεντρικὴ λεγομένη Ἀκαδημία τῶν Στρατιωτικῶν ἀεροστάτων. Ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀκαδημίας ταύτης, συνταγματάρχης Ρενάρ, ἐξακολουθεῖ πειράματα μετὰ κινητήρια μεγίστης δυνάμεως μετ' ἐλαφροτέρου ὅσον ἔνεστι βάρους, καὶ προετοιμάζει σειρὰν γενικῶν δοκιμῶν διὰ τὴν προσεχῆ ἀνοιξιν, γενησομένων δι' ἀεροστάτου μεγαλειτέρων διαστάσεων ἀπὸ τὰς τοῦ ἄλλοτε δοκιμασθέντος ἠλεκτρικοῦ ἀεροστάτου «ἡ Γαλλία». Τὰ κινητήρια τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ τοῦ ἀτμοῦ ἀπεδείχθησαν ἀδόκιμα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπορίσθη κινητήριον δυνάμιν, ἣτις θὰ λειτουργῇ διὰ τε τῆς ἀερίνης καὶ τοῦ συνήθους πρὸς φούσκωσιν τῶν ἀεροστάτων ἀερίου. Τὸ κινητήριον τοῦτο λέγεται ὅτι θὰ δύναται ν' ἀναπτύσῃ ἐντὸς ὀκτώ ἢ δέκα ὥρῶν ἀποτελεσματικὴν δυνάμιν 45 ἵππων, καὶ θὰ ὠθῇ τὸ ἀερόστατον μετὰ ταχύτητα εἰκοσιπέντε περίπου μιλίων τὴν ὥραν.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΙΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΛΛΩΝ ΥΠΕΡΑΝΩΘΕΝ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ὁ Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης Γ. Ὁπεανς ἐπενόησεν ἠλεκτρικὴν βολίδα πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν μετάλλων ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς. Ἡ βολὴς αὕτη

συνίσταται ἐκ συρματίνης κυκλοτεροῦς χορδῆς μετὰ συστοιχίας καὶ διακοπτήρος. Ἐκ τινος γωνίας τῆς χορδῆς ταύτης ἐντείνεται ἄλλη ἐκ λεπτοτάτου σύρματος μετὰ τηλεφώνου, τὸ ὁποῖον ὁ ἐρευνητὴς προσαρμύζει εἰς τὸ οὖς, ἐνῶ κρατεῖ τὰς χορδὰς ὑπεράνω τοῦ ἐδάφους. Ἐάν δὲν ὑπάρχει ὕλη ὀρυκτοῦ ἢ μαγνητικὸν μέταλλον ἐκεῖ πλησίον, τὸ τηλεφώνον σιωπᾷ· ἐάν ὑπάρχη, ἢ διακοπὴ τοῦ ρεύματος δύναται ν' ἀκουσθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιστοίχων ἀγωγίμων μετάλλων τῶν ἐν τῷ τηλεφώνῳ. Καὶ οὕτω ὁ μεταλλευτὴς θὰ εἶνε βέβαιος τοῦ λοιποῦ, χωρὶς πολλὰ ἐξόδα καὶ δοκιμὰς, ποῦ τῆς γῆς θὰ σκάψῃ διὰ νὰ εὔρῃ τὰ μέταλλα.

ΤΟ ΠΗΔΑΛΙΟΝ ΤΟΥ ΑΕΡΟΣΤΑΤΟΥ

Τὸ πρόβλημα τῆς ἰθύνσεως τοῦ ἀεροστάτου λέγεται ὅτι ἐλύθη ὑπὸ τινος κηπουροῦ τοῦ Ἀμβούργου, ὅστις ἐκοπίασε δώδεκα ἔτη πρὸς εὐρεσιν τοῦ πηδαλίου. Ὀνομάζεται Κάρλος Θεόδωρος Γάϊσλερ. Τὴν ἐφεύρεσιν ἐξήτασαν πολλοὶ ἐμπειρογνώμονες, οἵτινες καὶ ἀπεφάνθησαν εὐνοϊκῶς, τὸ δὲ αὐτοκρατορικὸν Γραφεῖον τῶν Διπλωμάτων ἔλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του πολλὰς τῶν βελτιώσεων τοῦ κηπουροῦ ἐν τῷ ἀεροστάτῳ του, τὸ σχῆμα τοῦ ὁποίου εἶνε κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμοιον μετὰ τὸ τοῦ κοινοῦ ἀεροστάτου. Ἦδη ἡ ἐφεύρεσις ἐπεθεωρήθη ὑπὸ ἀξιωματικῶν τοῦ ἀεροναυτικοῦ τμήματος τοῦ στρατοῦ. Κατὰ τὸ σχῆμα ὁμοιάζει μετὰ ποῦρον, καὶ τοῦτο διὰ νὰ κόπῃ περισσώτερον δρόμον πρὸς τὰ ἄνω, ἀθιστάμενον εὐκολώτερον εἰς τὸν ἀέρα. Τὸ ἀκάτιον κρέμαται διὰ σχοινίων μετὰ βρόχων ἢ κρίκων καὶ ἄνευ δικτύου. Κοιλίας μετὰ πτερυγίου λειτουργεῖ ἐμπρὸς καὶ πηδάλιον ὀπίσω. Ὁ κοιλίας κινεῖται διὰ κινητηρίου μετὰ πτεράριον καίον διὰ λευκαργιλίου. Ἡ ὕψωσις καὶ ἡ πτώσις κανονίζεται δι' εὐολίσθου βάρους καὶ διὰ κρίκου περιβάλλοντος τὸ ἀερόστατον, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου ὁ ἀὴρ ἐξασκεῖ μεγαλειτέραν ἢ μικροτέραν πίεσιν κατὰ τὴν ὀριζόντιον ἢ λοξὴν θέσιν τοῦ ἀεροστάτου.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΑΣ

Ὁ ἠλεκτρομηχανικός κ. I. B. Σουόν ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς Σχολῆς Μίδλαν ἐπὶ τινὰ γεγονότα σχετιζόμενα μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς

ηλεκτρομεταλλουργίας. Πρὸ τριῶν ἐτῶν μόνον ἡ μέθοδος ἤρχισε νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ λευκαργιλίου, καὶ ἤδη ἡ τιμὴ τοῦ πολυτίμου τούτου μετάλλου ἠλαττώθη ἀπὸ ἡμισείας λινέας εἰς δύο σελλίνα τὴν λίτραν. Σκοπούμενης τῆς ἐλαφρότητος τοῦ λευκαργιλίου, τὸ μέταλλον τοῦτο εἶνε ὀλίγον τι δαπανηρότερον τοῦ ὀρειχάλκου. Ἡ ἐλάττωσις τῆς τιμῆς τοῦ λευκαργιλίου ἐπήνεγκεν ἤδη μεγάλην ἐπέκτασιν τῶν χρήσεών του. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ μεγίστη κατανάλωσις τοῦ λευκαργιλίου γίνεται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ χάλυβος, ἀλλ' ὁ κ. Σουὸν θεωρεῖ πιθανόν ὅτι μεγαλείτεροι χρήσεις θὰ εὐρεθῶσι διὰ τὸ μέταλλον. Μεταβαίνων ἀπὸ τὰς μεθόδους αἰτίνες ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν χημικῶν αποτελεσμάτων τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἰς ἐκείνας, αἰτίνες χρησιμοποιοῦσι τὴν θερμαντήριον δύναμιν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ὁ κ. Σουὸν, κατὰ τὴν ἐν Βιρμινγᾶμῃ διάλεξίν του, ἐπὶ μᾶλλον ἐξέπληξε τὸ ἀκροατήριόν του εἰπὼν ὅτι εἶδεν ἠλεκτρικούς φυστηῖρας ἱκανοὺς νὰ τήξωσι τὰ σκληρότερα τεμάχια τοῦ σιδήρου. Πι λ ί κ ι α διὰ τοὺς ἀστυνομικοὺς κλητῆρας ἐκ λευκαργιλίου ἐδοκιμάσθησαν ἐν Βιέννῃ, ἀλλ' ἀπεδείχθησαν εὐθραυστα καὶ μὴ προασπίζοντα ἀρκούντως τὴν κεφαλὴν.

ΑΝ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΕΙΝΕ ΑΚΟΥΣΤΑ

Μεταξὺ ἑκατὸν ἀτόμων ὑπάρχουσι δώδεκα, καθ' ἃ βεβαιούσιν ὁ Βλιούλερ καὶ ὁ Λέιμαν, οἵτινες ἔχουν τὴν δύναμιν ν' ἀκ ο ὡ σ ι τ ἄ χ ρ ῆ μ α τ α, καὶ πεντακόσια τοιαῦτα παραδείγματα ἐβεβαιώθησαν ἄχρι τούδε. Περίεργος φρεναπάτη τῶν ἀνθρώπων τούτων εἶνε ὅτι, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὑποβλήθωσιν εἰς ἰατρικὴν ἐξέτασιν, εἶνε πεπεισμένοι ὅτι ἡ δύναμις αὕτη τοῦ ἀποδίδειν χρῶμα εἰς τοὺς ἤχους εἶνε φυσικὴ, κανονικὴ, κοινὴ εἰς πάντας, καὶ οὐχ' ἄνευ δυσκολίας μαθάνουσι τὸ ἐναντίον.

Ἡ πάθησις αὕτη εἶνε κοινοτάτη παρὰ τοῖς ἀνεπτυγμένοις. Ἐξετάζων τὴν ἀρχὴν τῆς, ὁ Ἄλφρέδος Βινὲ ὑποθέτει ὅτι ἴσως κάποια σπουδαιότης νὰ προσήθη εἰς τὰ μικρὰ ἀναγνωσματάρια, ἐν οἷς τὰ γράμματα εἶνε χρωματισμένα διὰ τὰ παιδιά.

ΒΙΟΣΩΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΗΟΣΩΣΤΙΚΗ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

Νέον μηχανήμα πρὸς διάσωσιν τοῦ τε πλοίου καὶ τῶν ἐπιβατῶν ἐν καιρῷ ναυαγίου, ἐφευρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Γάρδνερ, ὑπεβλήθη εἰς δοκιμασίαν εἰς τὸ ναυπηγεῖον τοῦ Κόλχαμ Πάϊερ. Δύο ὑποδείγματα ἐδοκιμάσθησαν, ἀμφοτέρα κατεσκευασμένα ἐν μέρει κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ ἐν χρήσει ναυαγιοσώστου. Τὸ πρῶτον ἐναυπηγήθη ὅπως χωρῆ 12 πρόσωπα καὶ τὸ δεύτερον δι' 24 πρόσωπα. Εἶνε κατάλληλα πρὸς χρήσιν πάσης τάξεως πλοίων. Ἀπεσπασμένη καὶ αὐτενεργὸς ἀρπάγη ἀπαλλάσσει τὸ ἀκάτιον τῶν τροχαλιῶν, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ ὕδωρ. Εἶνε ἐπίσης ἐφωδιασμένον μὲ ἀποθήκας συμπυκνώσεως τοῦ ἀέρος, καὶ οὕτω πως κατεσκευασμένον, κατὰ τὸν ἐφευρέτην, ὥστε οὐδέποτε θὰ βυθίζηται οὔτε θ' ἀνατρέπηται, ὅσον ὀγκώδη καὶ ἂν εἶνε τὰ κύματα.

ΟΦΕΛΙΜΟΣ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΟΡΓΑΝΟΠΑΙΚΤΑΣ

Ἐν τῇ προσφάτῳ μουσικῇ ἐκθέσει τῆς Βιέννης, ὁ κ. Κόννιμαν ἐπέδειξε συσκευὴν τῆς ἰδίας του ἐφευρέσεως, πρὸς μετάδοσιν μηχανικῆς δυνάμεως εἰς τοὺς δακτύλους, τὸν γρόνθον καὶ τὸν βραχίονα. Θὰ εἶνε ἀναμφιβόλως χρησιμώτατον βοήθημα εἰς τοὺς μουσικοὺς, τοὺς παίζοντας πᾶν ὄργανον ἀπαιτοῦν ἐνέργειαν τῆς χειρὸς καὶ τῶν δακτύλων. Ἡ συσκευὴ δύναται νὰ κατασκευασθῇ καὶ εἰδικώτερον πρὸς ἀσκήσιν τῶν δακτύλων τῶν τε βιολινιστῶν καὶ τῶν παιζόντων πνευστὰ ὄργανα μὲ κλειδίον. Ὅλοι οὗτοι, καθὼς καὶ οἱ παίζοντες τὸ πιάνο, δύναται νὰ ἐκτελῶσι πᾶσαν δύσκολον ἀσκήσιν καὶ νὰ μάθουν νὰ παίζωσιν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον προγυμναζόμενοι πρὶν μεταβῶσιν εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς συναυλίας. Καλὴ τῷ ὄντι ἐφεύρεσις.

ΤΕΛΕΙΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΟΔΗΛΑΤΟΥ

Νέον μέσον στάσεως διὰ τὰ ποδήλατα ἐπενοήθη. Ἡ μηχανὴ ὑποστηρίζεται διὰ δύο ὀπισθίων σωλήνων εἰς τὰ ὀπίσω τοῦ διωστήρος, οἱ-

τινες κρατούνται στερεῶς εἰς ἄρμόν. Ἡ στάσις αὐτὴ σχεδιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Οὐίλλιαμ Στάρλεϋ, εἰς Κόβεντρυ, συνίσταται ἐκ δύο βραχιόνων φερόντων κύλινδρον εἰς ἐκάτερον τῶν ἄκρων. Οὗτοι δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν οὕτως ὥστε οἱ τροχοὶ ὑψοῦνται ἄνω τοῦ ἐδάφους, καὶ ἡ προσαρμογὴ καὶ κάθαρσις καθίσταται εὐκόλος, ἢ νὰ διατεθῶσιν οὕτως ὥστε μόλις νὰ θίγῃσι τὸ ἐδαφος, ὅταν ἡ μηχανὴ δύναται νὰ ἐλαύνεται ἔξω τῆς θέσεώς της ἐν τῷ ἀνοικτῷ χώρῳ δίχως ν' ἀποσπᾶται ἡ στάσις, καὶ νὰ ἐπανέρχεται εὐκόλως ὀπίσω.

ΒΕΛΤΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΜΑΞΩΝ ΤΩΝ ΤΡΟΧΙΟΔΡΟΜΩΝ

Προσπάθεια καταβάλλεται ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸς χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως τῆς ἀπορροφωμένης εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ρυταγωγέων εἰς τὰς ἀμάξας τοῦ τροχιοδρόμου, ὥστε νὰ καταστῶσιν οὗτοι βοηθητικώτεροι εἰς τὴν μετακίνησιν τῆς ἀμάξης. Προστίθεται ἐλατήριόν τι τὸ ὅποιον δύναται ν' ἀπολύεται, καὶ νὰ κινή τὴν ἀμαξάν ἄνευ τῆς βοήθειας τῶν ἵππων. Διὰ μιᾶς δίδεται εἰς τοὺς τροχοὺς κίνησις εἰς τὰ ἔμπρῳς, ἀλλ' ὄχι εἰς τὰ ὀπίσω, ἀλλ' ἡ ἐνέργειά του δύναται καὶ ν' ἀναστραφῇ, ἐν ἀνάγκῃ, ὅπως ἡ ἀμαξα ὑπερπηδᾷ τρέχουσα τὰ διὰ τὰς ζεύξεις μέρη. Πολλῶν μηνῶν δοκιμῇ, γράφει τὸ περιοδικὸν «αἱ Βιομηχανίαι», ἐγένετο ἐπὶ τῆς συσκευῆς μετ' εὐνοϊκῶν ἄχρι τοῦδε ἀποτελεσμάτων.

ΔΙΑΣΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ ΕΝ ΟΜΙΧΛῃ

Πόσον εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ὑπάρχῃ καλὴ μέθοδος, ὅπως λαμβάνωσιν εἰδησιν τὰ πλοῖα ἐν καιρῷ ὁμίχλης καὶ συννεφιάς περὶ τῆς προσεγγίσεώς των εἰς τινὰ ἀκτὴν, ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πολλῶν ἐτησίως συμβαινουσῶν καταστροφῶν. Πειράματα πρὸς εὔρεσιν ἀσφαλοῦς σήματος διὰ τὸν κίνδυνον τοῦτον ἐκτελεῖ ἀπὸ πολλοῦ ὁ Στήβνσον, μεθ' ἱκανῆς ἐπιτυχίας. Ἡ ἰδέα του εἶνε ν' ἀποκτήσῃ ἠλεκτρικόν τι καλῶδιον ἐκτεινόμενον εἰς ἱκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς εἰς τὸ βαθύ ὕδωρ, καὶ διὰ τοῦ καλωδίου τούτου πρέπει νὰ διέρχεται διαλείπον ρεῦμα, καὶ ὅταν πλοῖόν τι

συναντᾷ τὸ καλῶδιον, τὸ ρεῦμα ν' ἀνακαλύπτεται καὶ ὑποδεικνύεται διὰ συσκευῆς ἐπὶ τοῦ πλοίου εὐρισκομένης.

ΟΧΙ ΕΚ ΓΕΝΕΤΗΣ ΚΩΦΑΛΛΟΙ

Τὰ ἄσυλα τῶν κωφαλάων, κατὰ τὸν δόκτωρα Φάννιγγ, εἶνε πλήρη ἀτόμων τὰ ὅποια, ἐν τρυφερᾷ βρεφικῇ ἡλικίᾳ, ἐντελῶς ἀπώλεσαν τὴν ἀκοήν, ἐπομένως καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὁμιλεῖν, ἐξ ὀλιγορίας τῶν ὠτων των κατὰ τὴν προσβολὴν ἰλαρᾶς, σκαρλατίνης ἢ διφθερίτιδος. Ἡ μεγίστη πλειονότης παντὸς εἶδους κωφότητος ἐκπηγάζει ἐκ παθήσεων τῆς ρίνος καὶ τοῦ λάρυγγος, καὶ πολλάκις ἡ κωφότης προχωρεῖ εἰς μέγαν βαθμὸν πρὶν ἢ παρατηρηθῇ. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν πλησιοχώρων μερῶν τῆς Νέας Ὑόρκης σπάνιον εἶνε νὰ εὔρη τις ρίνα καὶ λαϊμὸν ἐντελῶς ὑγιαίνοντα, καὶ κατὰ τινὰ πρόσφατον δοκιμασίαν, ἐν τινι μεγάλῳ νοσοκομείῳ τῶν ὠτικῶν καὶ ὀφθαλμικῶν νοσημάτων, μεταξύ εἰκοσιπέντε πασχόντων πέντε μόνον εὐρέθησαν ἔχοντες τελείαν ἀκοήν.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΦΥΤΩΝ ΔΙ' ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Ἡ πρώτη δοκιμὴ πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός ἐπὶ τῆς φυτικῆς φύσεως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἐρβέ Μαγγὸν τῷ 1861. Ἡ δοκιμὴ αὕτη ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν παραγωγὴν χλωροφύλλου ἢ τοῦ πρασίνου χρώματος εἰς τὰ φυτὰ, καὶ προσέτι ὅτι τὸ φῶς δύναται νὰ παραγάγῃ ἠλιοτροπισμὸν, ἥτοι τὸ φαινόμενον τῆς πρὸς τὸ φῶς στροφῆς ἢ κλίσεως.

Τῷ 1869, ὁ Πριλλιέ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων τεχνητῶν φώτων, εἶνε ἱκανὸν νὰ προαγάγῃ ἀφομοίωσιν, ἥτοι τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ ὕδατος.

Ἀκολουθῶς ἐγένοντο δοκιμαίαι ὑπὸ τοῦ Σίμενς ἐν Ἀγγλίᾳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Δεεράχ ἐν Γαλλίᾳ. Αἱ δύο αὗται φαίνονται ὅτι ὑπῆρξαν αἱ μόναι ὀριστικαί ἐρευναι ἐπὶ τοῦ ὑποκειμένου, ἐπὶ πρακτικῆς τούλάχιστον ἢ φωτονομικῆς κλίμακος.

Αἱ δοκιμαὶ τοῦ Σέμεν δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο σειράς· εἰς τὴν μίαν σειράν ἡ λυχνία ἐτέθη ἐντὸς τοῦ θερμοκηπίου, καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐκρεμάσθη ὑπεράνω αὐτοῦ. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις, ὁ ἠλεκτριστὴς παρετήρησεν ἐπαισθητὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς βλάστης ἐν βραχεῖ χρόνῳ. Ἡ δοκιμὴ ἐφηρμόσθη ἐπὶ μεγάλης ποικιλίας φυτῶν.

Τὸ δυναμόμετρον ὅπερ μετεχειρίσθη ὁ Σίμενς κάμνει χιλίους περιελιγμούς εἰς ἓν λεπτόν, χρειάζεται δύο ἵππων δύναμιν ὅπως ὠθῆται, καὶ ἀναπτύσσει ρεῦμα ἐντάσεως 70 ἐλιγμῶν. Τὸ παραγόμενον φῶς εἶνε ἴσον μὲ 1,400 κηρία φωτομετρικῶς μετρούμενα. Ὅταν ἡ λυχνία ἐτέθη ἐντὸς τοῦ θερμοκηπίου, τὰ εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἢ τεσσάρων ποδῶν ἀπ' αὐτῆς εὐρισκόμενα φυτὰ ὑπέφεραν πολὺ, τὰ φύλλα ὅσα ἦσαν ἀπέναντι τοῦ φωτός ἀνεστράφησαν τὰ ἄκρα καὶ ἐφαίνοντο ὑπομαραίνόμενα. Ὅταν τὰ βλαφθέντα φυτὰ ἀπεμακρύνθησαν εἰς ἀπόστασιν ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ ποδῶν, ἔδειξαν σημεῖα ἀναρρώσεως, ἐκβλαστήσαντα νέα φύλλα, μὲ μαργαρίτας δρόσου εἰς τὰ ἄκρα των.

Ἐν γένει, ὅλα τὰ φυτὰ ὅσα ἐξετέθησαν εἰς κανονικοὺς ὅρους τὴν ἡμέραν καὶ εἰς ἕξ ὥρας ἠλεκτρικοῦ φωτός τὴν νύκτα, πολὺ ὑπερέβαλον πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τὸ βαθὺ πρᾶσινον καὶ τὴν εὐρωστον ὄψιν καθ' ὅλου. Ὁ χυμὸς καὶ τὸ ἄρωμα ἦσαν τόσον καλὰ εἰς τοὺς καρποὺς τοὺς παραχθέντας μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Τὰ πῖσα, τὰ φραγκοστάφυλα, τὰ χαμαικέρασα, αἱ σταφυλαί, οἱ καρποὶ τοῦ βανανά καὶ τὰ πεπόνια, τὰ παραχθέντα τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ ἠλεκτρικοῦ συστήματος, ὅλα ἐκρίθησαν ἐξαιρέτου χυμοῦ, εὐωδίας καὶ χρώματος ὑπὸ τε τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἐμπειρογνομόνων.